

SOSIOLOGIA-LEHTI – JOHTAVA SOSIOLOGINEN JULKAISUKANAVA

Jarno Valkonen & Veera Kinnunen

Sosiologia-lehden vuoden 2003 ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa Merja Kinnunen ja Riikka Homanen kirjoittivat, että ”*Sosiologia*-lehden yksi erityinen tehtävä on pitää yllä kriittistä keskustelua siitä yhteiskunnasta, jota sosiologinen tutkimus käsittelee ja joka mahdollistaa tuon tutkimuksen tavoitteelliset edellytykset.” Heidän mukaansa suomalaisella sosiologialla on kiinnikkeensä paikallisessa todellisuudessa, eli tutkimus ammentaa suomalaisesta yhteiskunnasta. Siksi on tärkeää, että sosiologista keskustelua käydään myös Suomessa ja suomeksi unohtamatta kuitenkin kansainvälisiä keskusteluja. Lopuksi Kinnunen ja Homanen vielä ”huojentuneena” aavistelivat, että suomalaisen sosiologian tulevaisuus on myönteinen, sillä ”2000-luvun alussa kansallisen julkaisemisen mitätöinti on jo hieman laantunut.”

Paljon on suomalaisessa akateemisessa maailmassa tapahtunut siitä, kun Kinnusen ja Homasen pääkirjoitus on julkaistu. Mitä tulee *Sosiologia*-lehden tehtävään pitää yllä kriittistä keskustelua suomalaisesta yhteiskunnasta, siitä voimme kaikei olla edelleenkin yhtä mieltä.

Sosiologia on merkittävä yhteiskuntatieteellinen julkaisukanava Suomessa, mistä kertoo lehden kansainvälisestäkin laaja levikki ja lukijakunta (ks. Sarpavaaran pääkirjoitus, *Sosiologia* 1/2009). Lehteä luetaan, käytetään ja sen näkyvyys on merkittävä. Sosiologian tieteen-

alan näyteikkunana lehdellä onkin maassamme keskeinen asema. Myös suomalaista yhteiskuntaa koskevan sosiologisen tutkimustiedon välittäjänä ja keskustelijana ei lehdellä juuri kilpailijoita maassamme ole.

Kinnusen ja Homasen ”huojentava aavistus” suomalaisen sosiologian tulevaisuudesta ei sen sijaan näytä kaikilta osin löytäneen maaliinsa. Kansallinen tiedejulkaisutoiminta on viime vuosina kohdannut ennen näkemättömiä muutospaineita, kun monilla, osin tiedejulkaisukentän ulkopuolisilla tahoilla on ilmennyt halua puuttua tiedejulkaisemisen käytäntöihin, milloin taloudellisista syistä, milloin kansallisen tieteen laadun ja kilpailukyvyn nimissä (ks. Sarpavaaran ja Rantasen pääkirjoitus, *Sosiologia* 1/2010).

Viimeisin ja samalla suurellisin hanke on Tieteellisten seurain valtuuskunnan asettama *Julkaisufoorumi*-hanke, jonka tehtävänä on arvioida ja luokitella laatuluokkiin eri tieteenalojen käyttämät julkaisukanavat (ks. www.tsv.fi/julkaisufoorumi/index.html). Julkaisufoorumi-hankkeen tavoitteeksi on asetettu ”luoda järjestelmä, jossa tieteellistä julkaisutoimintaa voidaan arvioida määrän lisäksi myös laadullisesti”. Arviointi pyritään toteuttamaan 23 tieteenalakohtaisessa asiantuntijapaneelissa.

Asiantuntijapaneeleille laadituissa arviointiohjeissa kerrotaan, että tasokkaan julkaisun ja julkaisukanavan yksi keskeinen kriteeri

liittyy julkaisukanavan taustaan: ”tasokkaimmat julkaisut” julkaistaan ”arvostetuimmissa julkaisukanavissa”. Julkaisukanava puolestaan voi olla arvostetuimpien joukossa, jos se täyttää kaksi ehtoa: siinä julkaiseminen edellyttää tieteenalan parhaiden käytäntöjen mukaista laadunarviointia (vertaisarviointia), ja jos sen toimitus-, kirjoittaja- ja lukijakunta edustavat eri kansallisuuksia. Näistä ensin mainittu on vähimmäisvaatimus julkaisun tieteellisyydelle, viimeksi mainittu sen sijaan on merkittävä laatukriteeri. Arviointiohjeissa linjataan, että arvostetuimpien julkaisukanavien joukkoon ei voi päästä muut kuin monikansalliset julkaisut. Julkaisukanavan laatu on toisin sanoen kiinnitetty sen kansainvälisyyteen, mikä tuodaan myös selvästi ilmi.

Hanke-esittelysivuilla kerrotaan edelleen, miten tieteelliset julkaisukanavat on tarkoitus luokitella kahteen ryhmään: tieteelliset julkaisukanavat (taso 1) sekä johtavat tieteelliset julkaisukanavat (taso 2). Molemmat tasot kattavat kunkin tieteenalan keskeisimmät julkaisukanavat, jotka täyttävät tieteellisen julkaisukanavan määritelmän eli niillä on asiantuntijoista koostuva toimituskunta ja vertaisarviointikäytäntö. Tärkein erottavat tekijä 1 ja 2 tason julkaisukanavien välillä on kansainvälisyys. Ohjeiden mukaan ”tasolle 2 voidaan pääsääntöisesti luokitella vain kansainvälisiä tieteellisiä julkaisukanavia, joiden toimitus-, kirjoittaja- ja lukijakunta edustaa eri kansallisuuksia”. Arviointiohjeiden yksiselitteinen viesti siis on, että kansalliset julkaisukanavat eivät kuulu arvokkaiden, saati johtavien joukkoon, oli niiden asema tai merkitys kansallisesti mikä tahansa.

Kotimaisten tiedekustantamoiden ja -lehden kannalta tämä on sekä käsittämätöntä että erittäin huolestuttavaa. Käsittämättömäksi sen tekee kotimaisen tiedejulkaisuuden suoranaisten vähättely. Jos kansalliset julkaisukanavat päätetään luokitella taustansa vuoksi vähemmän arvokkaiden joukkoon, mitätöidään samalla koko se pitkäjänteinen ja asiantunteva työ, jota suomalaisissa tieteellisissä lehdissä ja kustantamoissa on vuosien ajan tehty korkealuokkaisen, tieteellisen julkaisutoiminnan eteen. On epäoikeutettua väittää, etteivät kansalliset julkaisufoorumit voi olla alallaan arvostettuja, saati johtavia. Tuskin suomalainen sosiologia-

kaan olisi nykyisen kaltaista ilman laadukkaita kansallisia julkaisukanavia. Jos julkaisukanavien laatua on tarve arvioida, olisi suotavaa, että se tapahtuisi edes oikein kriteerein, esimerkiksi laadun, vaikuttavuuden tai käytettävyyden arvioinnilla.

Erittäin huolestuttavaa tässä puolestaan on se, että luokittelulla ei pyritä vain julkaisujen laadun arviointiin, vaan tavoitteena on myös ”rohkaista suomalaisen tieteellisen julkaisutoiminnan suuntaamista paikallisilta kansallisille julkaisukanaville, ja etenkin arvostetuimmille kansainvälisille julkaisufoorumeille”. Ei tarvitse olla kummoinen ennustaja päätelläkseen, mihin tämä pahimmillaan johtaa. Jos julkaisujen laatu otetaan yhdeksi yliopistojen rahoitukseen vaikuttavista tekijöistä, on selvää, että erilaisin kannustimin yliopistot huolehtivat, että tieteilijät siirtävät valtaosan julkaisutoiminnastaan kansainvälisille kentille. Mitä tästä seuraa kansallisille tiedekustantamoille ja -lehdille? Ainakin on selvää, ettei kaavailtu tiedejulkaisupolitiikka niitä vahvista, mutta ei myöskään välttämättä näivetä. Uudistuksia kotimaisella tiedejulkaisuuden kentällä tulee varmasti tapahtumaan.

Sosiologia tulee oletettavasti luokitelluksi tason 1 julkaisukanavaksi, vaikka lehden kirjoittajat ja lukijat ovat taustaltaan monikansallisia. Tästä ei silti kannata päätellä, että lehti menettäisi sen myötä asemansa yhtenä tärkeimmistä yhteiskuntatieteellisistä julkaisukanavista. *Sociologian* perinteinen tehtävä on toimia sekä suomalaisten sosiologien tieteellisenä yhdyssiteenä että kriittisen yhteiskuntakeskustelun foorumina maassamme. Tämä tehtävä ei ole myllerrysten keskellä muuttunut miksiäkään. Päinvastoin, yliopistojen uudistaessa organisaatiotaan ja yhdistäessä eri tieteenaloja toisiinsa, tulee lehden merkitys sosiologian yhdyssiteenä korostumaan.

Joka tapauksessa lehti tulee jatkossakin pysymään korkealaatuisten sosiologisten artikkelien, avausten ja keskustelujen julkaisukanavana. Tästä tehtävästä ei tingitä, ja siitä pitää huolen jatkuva työ lehden kehittämiseksi. Tänä vuonna kehittämistyötä tehdään kahdella tavalla: Ensiksi tarkoitus on saattaa lehden indeksi mahdollisimman kattavasti sähköiseen muotoon kaikkien luettavaksi, ja toiseksi lehti ottaa

käytännökseen julkaista tarpeen mukaan vuosittain johonkin uuteen, tärkeään tai kiistelyyn sosiologisesti merkitykselliseen aiheeseen keskittyneitä teemanumeroita. Käsillä oleva Eeva Luhtakallion ja Tuomas Ylä-Anttilan toimittama *poliittisen ja moraalisen sosiologian erikoisnumero* on ensimmäinen uuden toimituspolitiikan mukainen teemanumero. Lehden internetsivustolle puolestaan rakennetaan kattava indeksi henkilöhakemistoiin, josta voi myös tehdä hakuja. Molempien uudistusten tavoitteena on parantaa lehden käytettävyyttä tutkimuksessa ja opetuksessa.

Sosiologia-lehden toimitus siirtyi vuoden alusta Tampereelta Rovaniemelle. Lehden toimituskunta aloittaa Rovaniemen kauden lähes en-

tisessä kokoonpanossaan. Erityiskiitos menee Tampereen toimitukselle, päätoimittaja Harri Sarpavaaralle ja toimitussihteeri Pekka Rantaselle, joiden käsistä lehti siirtyi mallikelpoisena Rovaniemelle. Pyrimme jatkamaan perinnettä tekemällä laadukasta lehteä. Tämä ei tietenkään ole yksin toimituksesta kiinni, vaan osavastuu lehden korkeatasoisuudesta kuuluu kaikille tutkijoille ja tiedekirjailijoille. Jos suomalaisen tiedejulkaisutoiminnan halutaan säilyvän korkeatasoisena, on tiedejulkaisukanaville syytä myös tarjota julkaistavaksi hyviä käsikirjoituksia yhteiskunnallisesti tärkeitä aiheista.

TEEMANA POLIITTINEN JA MORAALINEN SOSIOLOGIA

Eeva Luhtakallio & Tuomas Ylä-Anttila

Tämän erikoisnumeron aiheena on poliittinen ja moraalinen sosiologia. Käsitepari juontaa juurensa EHESS:in (Ecole des hautes études en sciences sociales, Pariisi) professori Laurent Thévenot'n samannimisestä tutkimusryhmästä (Groupe de sociologie politique et morale), jonka kanssa tekemällemme yhteistyölle tämän numeron artikkelit perustuvat. Mutta mitä on poliittinen ja moraalinen sosiologia?

Poliittinen tässä yhteydessä tarkoittaa muuta-kin kuin perinteisen politiikan instituutioiden ja tapahtumien ottamista tutkimuskohteeksi. Poliittinen ja moraalinen sosiologia tutkii myös uusia hallinnan ja osallistamisen muotoja, sekä tapoja, joilla toimijat pyrkivät poliitisoimaan asioita eli nostamaan kohtaamiaan ongelmia julkisiksi kysymyksiksi. Poliitikkaa ei myöskään ymmärretä vain pelinä tai intressiryhmien kilpailuna, vaan keskusteluna ja toimintana, joka heijastaa ja pyrkii muokkaamaan yhteiskunnassa ilmeneviä moraalijärjestyksiä. Tämän vuoksi käytämme, Thévenot'ta seuraten, käsitettä poliittinen ja moraalinen sosiologia. (Thévenot 2007, 411–412, 414.)

Erikoisnumeron lähtökohtana on Luc Boltanski ja Laurent Thévenot'n parin vuosikymmenen takainen teos *De la justification* (1991). Teos on eräänlainen välitilinpäätös tutkimusohjelmassa, joka syntyi tyytymättömyydestä kriittistä sosiologiaa ja eritoten Pierre Bourdieun

koulukuntaa kohtaan.¹ Ohjelma linkittyy niin kutsuttuun pragmatistiseen käänteeseen, jonka pioneereja Boltanski ja Thévenot ovat Ranskassa olleet. Ranskalaisessa kontekstissa käänne on merkinnyt siirtymistä durkheimilaisesta perinteestä juontuvasta strukturalistismista kohti toiminnan ja toimijuuden dynamikkaa korostavaa yhteiskuntateoriaa.

Ryhmäjäsenyyksien ja rakenteellisten asemien sijaan Boltanski ja Thévenot lähestyvät yhteiskuntaelämää ”vertikaalisesti” perustaen teoriasa oletukselle, että ihmisten toiminta ja asemat toisiinsa nähden muuttuvat tilanteen ja kulloisenkin toiminnan kriteerien mukaan (Wagner 1999, 342; Thévenot 2007, 410). Tarkastelun keskiöön nousevat tällöin erityisesti hetket, jolloin tavanvarainen toiminta kriisiytyy ja toimijoiden on suhteutettava toimintaansa uuteen tilanteeseen kognitiivisten kykyjensä varassa. Nämä hetket avaavat mahdollisuuden tarkastella myös tavanvaraisen tai ”normaalin” toiminnan perusteita. (Boltanski & Thévenot 1991; Honneth 2010, 377.)

Samalla kun Boltanski ja Thévenot sanoutuvat irti durkheimilaisen perinteen tavasta ylikorostaa sosiaalisia rakenteita, he säilyttävät tuosta perinteestä yhden tärkeän osan: ymmärryksen sosiologiasta tieteenä, joka tutkii moraalisia ilmiöitä empiirisesti (Durkheim 1990/1893, 11). Sosiologia kehittyi tiiviissä yhteydessä moraalifilosofiaan. Esimerkiksi Adam Smithin

empiristinen tapa tehdä moraalifilosofiaa oli jo ajattelutavaltaan hyvin lähellä Durkheimin sosiologiaa, vaikkakin jälkimmäinen kehitti systemaattisempaa käsitteistöä ja metodologiaa nimenomaan empiirisen tutkimuksen tarpeisiin. (Durkheim 1990/1893, 11–15; Kangas 2001, 46–47, 221–222, 256; Lukes 1973, 320–321; Smith 1982, 77.) Samaan tapaan ajattelevat Boltanski ja Thévenot ottaessaan tehtäväkseen tutkia empiirisesti, miten toimijat itse käyttävät moraalisia argumentteja. Tällainen poliittinen ja moraalinen sosiologia on yhteiskuntafilosofiasta erillistä, mutta siihen kiinteässä yhteydessä olevaa yhteiskuntatiedettä (Durkheim 1982/1895, 144–145; Honneth 2010, 376; Wagner 1999, 344).

Kansainvälinen keskustelu niin oikeuttamisteoriasta kuin sen jo parin vuosikymmenen mittaisesta jatkokehitystyöstä on vasta varsinaisesti päässyt alkuun *De la justification*-teoksen vuonna 2006 ilmestyneen englanninnoksen myötä. Keskustelussa näkyy lievä epätahtisuus: Esimeriksi Axel Honneth (2010) pitäytyy sinänsä perusteellisessa kritiikissään yksinomaan *De la justification*-teoksessa ja pohjaa kritiikkinsä paljolti väärinymmärryksen teoksen tavoitteista. Kritiikki ”liian pitkälle menevästä” sosiaalisten instituutioiden ja rakenteiden purkuoperaatiosta (Honneth 2010, 386–388) osuu huonosti maaliinsa, sillä oikeuttamisteoria ei ole, eikä pyri olemaan, kattava normatiivinen teoria oikeudenmukaisuudesta (Wagner 1999). Se on ensimmäinen askel projektissa koostaa pragmatistisen sosiologian työkalupakkia ja avata mahdollisuuksia uudentalaiselle sosiaalisten suhteiden käsitteellistämiseksi.

Poliittisen ja moraalisen sosiologian ohjelman koko laajuuden esitleminen yhdessä erikoisnumerossa on luonnollisesti mahdoton tehtävä, ja toivommekin lukijoiden jatkavan aiheeseen tutustumista sen pohjalta ammentavan, alati laajenevan kirjallisuuden parissa (mm. Lafaye & Thévenot 1993; Dodier 1993; Lamont & Thévenot 2000; Boltanski & Chiappello 2005; Breviglieri, Lafaye & Trom 2009; Gladarev & Lonkila 2010; Ylä-Anttila 2010; Luhtakallio 2011). Tämän numeron tavoitteena on tuoda esiin sekä oikeuttamisteorian että sen jatkokehittelyn teoreettisia perusteita

sekä erityisesti esitellä niiden hedelmällisyyttä empiirisessä tutkimuksessa.

Suomessa poliittisella sosiologialla on pitkät perinteet (esim. Allardt & Rokkan 1970; Allardt 1971; 2000; Alapuro 1976; 1980; 2005). Vuonna 2010 perustettu Helsinki Research Group for Political Sociology (HePo), jonka työn tuloksena tämä erikoisnumero on nähnyt päivänvalon, jatkaa tätä perinnettä nostaten kuitenkin esiin uusia painotuksia. Ensinnäkin nykyisen poliittisen sosiologian tutkimusohjelmassa valtiollisten instituutioiden, vaalidemokratian ja puoluepolitiikan rinnalle nousevat mikrotason poliittiset käytännöt ja prosessit, poliittisen toimijuuden laaja kirjo yhdistyksistä sosiaaliin liikkeisiin ja kotisohvan Facebook-aktivisteihin sekä globaalin kansalaisyhteiskunnan tutkimus vertailevalla otteella. Toiseksi ohjelma tuo keskusteluun käsitteellisiä ja yhteiskunta-teoreettisia avauksia, joiden avulla ymmärrystä yhteiselämän perusteista ja poliittisesta voidaan laajentaa. Tämän erikoisnumeron artikkelit toteuttavat tätä tutkimusohjelmaa yhdistellen eri tavoin näitä kahta tasoa.

Veikko Erannin kääntämässä artikkelissa Laurent Thévenot huomauttaa, että julkinen oikeuttaminen on vain yksi tapa luoda yhteiselämän sidoksia. Oikeuttamiskiihtoihin liittyvien valtasuhteiden ymmärtämiseksi Thévenot tuo esiin kaksi muuta yhteiselämän sidosten tasoa: suunnitelmaan sitoutumisen ja läheisten suhteiden tasot. Markku Lonkila operationalisoi ajatuksen eri sitoutumisen tasoista vertailevassa empiirisessä tutkimuksessaan menestyksen ehdoista helsinkiläisen ja pietarilaisen kansanliikkeen protestissa. Eeva Luhtakallion ja Tuomas Ylä-Anttilan artikkelissa pääpaino on oikeuttamisteorian kehittämisessä erityisesti metodologisesta näkökulmasta. Artikkelissa kuvataan kahden empiirisen tutkimuksen esimerkein oikeuttamisteorian metodologinen sovellus, joka on kehitetty arkipäivän kiistojen ja niissä käytettyjen, erilaisiin oikeudenmukaisuusperiaatteisiin nojaavien argumentaatioiden vertailevaan tutkimukseen. Lopuksi Suvi Huikurin artikkeli ottaa tarkastelun kohteeksi nykyiselle poliittiselle sosiologialle varsin tunnusomaisen empiirisen tapauksen: monimutkaisen ja eri tavoin paikallisia, kansallisia ja globaaleita toimijoita yhdistelevän kiistan globaalin ilmas-

topoliitiikan suunnasta. Artikkelissa selvitetään, millaisia oikeutuksia erilaisille kannoille tässä ihmiskunnan tulevaisuuden kannalta keskeisessä kiistassa esitetään suomalaisessa ja intialaisessa julkisessa keskustelussa.

VIITE

- ¹ Boltanskin ja Thévenot'n lähtökohta Bourdieun koulukunnan kritiikkiin on läheinen: molemmat olivat alkujaan Bourdieun oppilaita.

KIRJALLISUUS

- Alapuro, Risto (1976) On the political mobilization of the agrarian population in Finland: problems and hypotheses. *Scandinavian political studies* 11, 51–76.
- Alapuro, Risto (1980) Poliittisten murrosten historiallisia vertailuja. *Sociologia* 17:2, 127–137.
- Alapuro, Risto (2005) Associations and Contention in France and Finland: Constructing the Society and Describing the Society. *Scandinavian Political Studies* 28:4, 377–399.
- Allardt, Erik (1971) Emile Durkheim et la sociologie politique. Teoksessa Pierre Birnbaum & Francois Chazel (toim.) *Sociologie politique*. Librairie Armand Colin, Paris, 15–37.
- Allardt, Erik (2000) A political sociology of the Nordic countries. *European review : interdisciplinary journal of the Academia Europaea* 8, 129–141.
- Allardt, Erik & Rokkan, Stein (1970) *Mass politics: studies in political sociology*. Free Press, New York.
- Boltanski, Luc & Chiapello, Eve (2005) *The New Spirit of Capitalism*. Verso, London & New York.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1991) *De la justification. Les économies de la grandeur*. Gallimard, Paris. Engl. käännös Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006) *On Justification. Economies of Worth*. Princeton Press, New Jersey.
- Breviglieri, Marc, Lafaye Claudette & Trom, Danny (toim.) (2009) *Compétences critiques et sens de la justice*. Economica, Paris.
- Dodier, Nicolas (1993) Action as a Combination of "Common Worlds." *Sociological Review* 41:3, 566–571.
- Durkheim, Emile (1990/1893) *Sosiaalisesta työnjaosta*. Suom. Seppo Randell. Gaudeamus, Helsinki.
- Durkheim, Emile (1982/1895) *Sosiologian metodisäännöt*. Suom. Seppo Randell. Tammi, Helsinki.
- Gladarev, Boris & Lonkila, Markku (2010) *The role of social network sites in civic activism in Russia and Finland*. Käsikirjoitus.
- Honneth, Axel (2010) *Dissolutions of the Social: On the Social Theory of Luc Boltanski and Laurent Thévenot*. *Constellations* 17:3, 376–389.
- Kangas, Risto (2001) *Yhteiskunta. Tutkielmia yhteiskunnasta, yhteiskunnan käsitteestä ja sosiologiasta*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Lafaye, Claudette & Laurent Thévenot (1993) "Une justification écologique? Conflits dans l'aménagement de la nature." *Revue française de sociologie* XXXIV, 495–523.
- Lamont, Michèle & Laurent Thévenot (toim.) (2000) *Rethinking Comparative Cultural Sociology. Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Luhtakallio, Eeva (2011) *Practicing Local Democracy. Activism, Politics, and Representation in France and Finland*. Palgrave Macmillan, Basingstoke. Käsikirjoitus.
- Lukes, Steven (1973) *Emile Durkheim. His Life and Work. A Historical and Critical Study*. Allen Lane The Penguin Press, London.
- Smith, Adam (1982/1790) *The Theory of Moral Sentiments*. Teoksessa David Daiches Raphael & Alec Lawrence Macfie (toim.) *Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith*, 1. Liberty Fund, Indianapolis.
- Thévenot, Laurent (2007) *The Plurality of Cognitive Formats and Engagements: Moving Between the Familiar and the Public*. *European Journal of Social Theory* 10, 409–423.
- Wagner, Peter (1999) *After Justification: Repertoires of Evaluation and the Sociology of Modernity*. *European Journal of Social Theory* 2:3, 341–357.
- Ylä-Anttila, Tuomas (2010) *Politiikan paluu: Globalisaatioliike ja julkisuus*. Vastapaino, Tampere.

OIKEUTETTAVUUDEN RAJAT YHTEISELÄMÄÄ KOOSSAPITÄVÄT SIDOKSET JA NIIDEN VÄÄRINKÄYTTÖ*

Laurent Thévenot

Käännös: Veikko Eranti

ABSTRAKTI

Artikkelissa esitellään ratkaisumalli universaalien ihmisoikeuksien ja eri kulttuureille mielekkäiden elämänmuotojen väliseen jännitteeseen. Esiin nostetaan kolme yhteiselämän rakentamisen kielioppia, jotka perustuvat erilaisiin tapoihin löytää maailmassa toimimiseen tarvittavaa varmuutta. Ensimmäisessä kieliopissa varmuus syntyy erilaisten oikeuttamisen maailmojen avulla, toisessa kieliopissa liberaalissa julkisuudessa toimivien yksilöiden ja kolmannessa kulttuurin yhteisten alueiden herättämien tunnesidosten pohjalta. Jokainen kielioppi luo oman versionsa oikeutettavuudesta. Lopuksi esitetään ehdotus siitä, miten kieliopit ja niiden taustalla olevat sitoutumisen regiimit laajentavat ymmärrystämme yhteisön ulkopuolelle sulkemisesta, vallasta ja sen väärinkäytöstä sekä antavat uusia välineitä analysoida epäoikeudenmukaisuutta kriittisesti. Artikkelin pohjautuu useisiin oikeuttamista ja kulttuuria käsitteleviin kansainvälisiin vertaileviin tutkimuksiin.

Avainsanat: Yhteisyyden kieliopit, sitoutumisen regiimit, vertaileva tutkimus, Ranska, Yhdysvallat, julkinen oikeuttaminen, poliittinen sosiologia, yhteiskunnalliset liikkeet

Analysoitaessa yhteiselämän tuottamisen käytäntöjä törmätään toistuvasti konfliktiin yleisten oikeuksien ja eri kulttuurien erilaisten elämäntapojen välillä. Keskittymisen universalismin ja partikularismin väliseen kiistaan johtaa ajattelua harhaan ja kätkee molemmille näkökannoille yhteisiä ongelmia sekä niiden ratkaisemisessa tarvittavia työkaluja.

Miten ihmisyyhteisöjen jäsenet onnistuvat rakentamaan yhteisyyteen (*commonality*¹) pohjaavaa vakautta huolimatta erilaisten maailmaan sitoutumisen tapojen aiheuttamista ristiriidoista? Yleiset ihmisoikeudet sekä toisaalta kunkin kulttuurin tavat ja tottumukset tarjoavat kysymykseen hyvin erilaiset vastaukset. Mikäli haluamme löytää näistä lähestymistavoista

* Tämä käännös perustuu Laurent Thévenot'n kesällä 2010 Helsingissä ja Tokiossa pitämään seminaariesitelmään "Bounded Justifiability: Assurance and Oppression in Securing Life Together with Binding Engagements". Tekstiä ei ole varsinaisesti julkaistu aikaisemmin. Se on toimitettu julkaisumuotoiseksi tekijän suostumuksella ja yhteistyössä Eeva Luhtakallion, Markku Lonkilan, Tuomas Ylä-Anttilan ja Risto Alapuron kanssa. (Suomi).

jotakin yhteistä tai kyetä analysoimaan niiden eroja mielekkäällä tavalla, on koko kysymystä tarkasteltava laajemmasta perspektiivistä.

Tässä artikkelissa esittelen tällaisen laajemman perspektiivin. Ihmiset muodostavat moninaisuudestaan yhteisyyttä ja tuottavat itselleen tarvittavaa varmuutta ja vakautta maailmassa toimimiseen kolmen erilaisen *yhteisyyden* kieliopin avulla. Nämä ovat 1) *julkisen oikeuttamisen* kielioppi, 2) *liberaalien yksilöiden* kielioppi ja 3) *läheisten sidosten* kielioppi. Niiden rakenne on samanlainen: ne perustuvat yhteisen ihmisyysperiaatteelle ja tähtäävät yhteisyyden tuottamiseen, muodostaen kuitenkin käsityksen ”meistä” (*first person plural*) kukin omalla tavallaan. Kieliopit tarjoavat myös erilaisen ratkaisun ihmiskunnan monimuotoisuudesta johtuvaan ongelmaan ja luovat oman versionsa tekojen ja väitteiden oikeutettavuudesta. Lisäksi kullakin kieliopilla on oma erityinen suhteensa yhteen *sitoutumisen regiimiin*, tapaan, jolla toimijat muodostavat siteitä toisiinsa ja jäsentävät suhdettaan materiaaliseen maailmaan.

Esittelen kieliopit kansainvälisistä vertailevista tutkimuksista poimittujen tapausesimerkkien avulla. Nämä esimerkit tarjoavat näkökulman oikeutettavuuden toimintaan ja rajoituksiin kussakin kieliopissa. Samat sidokset, joiden varaan kielioppi rakentuu, myös rajoittavat sitä, sulkien tietynlaiset toimijat ja argumentit sen ulkopuolelle. Lopuksi esitän hahmotelman näiden ulkopuolelle sulkemisen mekanismien toiminnasta sekä siitä, miten kieliopit ja sitoutumisen regimit laajentavat ymmärrystämme vallasta ja sen väärinkäytöstä sekä mahdollistavat epäoikeudenmukaisuuden uudenlaisen kriittisen analyysin.

SITOUTUMISEN REGIIMIT JA YHTEISYYDEN KIELIOPIT

Yhteiselämän² tarkasteluni lähtee liikkeelle siitä oletuksesta, että ihmisen lajiolemukseen kuuluu tietty epävarmuus. Se saa etsimään turvallisuutta, luottamusta ja takeita sille, että oma maailmassa olemisen tapa on perusteltu. Tämä perustavanlaatuinen levottomuus ja turvallisuuden etsintä vaikuttavat ihmisen suhtautumiseen koko ympäröivään maailmaan ja käsitykseen todellisuudesta. Erilaisten epävarmuu-

den tyynnyttämisen tapojen välille syntyikin yhteiselämän keskeinen jännite.

Keskityn tässä niihin yhteisesti tunnustettuihin turvallisuutta, luottamusta ja vakautta tuottaviin maailmaan sitoutumisen tapoihin, regimeihin, jotka muodostavat yhteiselämän perustan. Yhteisyys eli jaetut asioiden arvottamisen tavat ja kulttuuri sekä yhteinen tietopohja tarjoavat kaivattua varmuutta materiaalisessa todellisuudessa toimimiseen. Toki myös oman lähiympäristön läheisestä tuntemisesta kumpuava turvallisuuden ja varmuuden tunne on yhteisön tunnustama. Tämän tunteen välittäminen muille on kuitenkin erittäin hankalaa, käytännössä mahdollista ainoastaan hyvin läheisten ihmisten välillä. Tätä ristiriitaa yhteisesti tunnustetun kokemuksen ja sen jakamisen mahdottomuuden välillä eivät yhteiskuntatieteet ole aiemmin kyenneet käsittelemään. Tämän voi katsoa johtuvan pitkälti yhteiskuntatieteissä kollektiivisuudelle ja kollektiivisten asioiden ilmaisemiselle (toki melko luontevasti) annetusta erityisasemasta. Tämä näkyy myös yrityksissä hahmottaa yksilön habituoitumista maailmaan – sekin hahmotetaan sosiaalisen ja kollektiivisen toiminnan kautta. Tavoitteeni onkin ollut luoda sellainen analyyttinen työkalu, joka tavoittaisi erilaisiin todellisuuskäsityksiin perustuvat *maailmaan sitoutumisen regimit*.³

Ihmiseläimet ovat kehittäneet huomattavan sofistikoituneita yhteisyyden muotoja. Sannalla yhteisyys tarkoitan sekä niitä piirteitä ja ominaisuuksia, joilla yhteisöä pidetään koossa että yhteisön muodostavaa ihmisten joukkoa. Luodakseen perustan jaetulle oikeuttamiselle yhteisyys ammentaa yhteisen kielen, tapojen ja muiden symbolisten muotojen rikkaasta tarpeistosta. Oikeuttaminen mahdollistaa eri tekojen arvioinnin suhteessa yhteisön säilymiseen: osallistuvatko teot yhteisön ylläpitämiseen vai riitelevätkö sitä vastaan? Miten on mahdollista rakentaa yhteinen käsitys ”meistä” huolimatta erilaisista maailmaan sitoutumisen tavoista, eli miten *oikeuttaminen* suhtautuu *sitoutumisen regimeihin*? Näihin kysymyksiin pyrin vastaamaan kehittämällä *yhteisyyden kielioppien* analyyttisen kategorian.

Luottamusta ja vakuutta etsimässä: sitoutumisen regiimit

Kolme sitoutumisen regiimiä ovat *julkisesti oikeutettavan sitoumuksen* regiimi, *suunnitelmaan sitoutumisen* regiimi ja *tuttuuden* regiimi. Puhumalla sidoksista ja sitoutumisesta (*engagement*) pyritään tavoittamaan kaksi olennaista merkitystä: toisaalta regiimeissä on kyse konkreettisesta yhteenkietoutumisesta materiaalisin maailman kanssa (kuten solmua solmittaessa), toisaalta valan vannomisesta (kuten sitoutumisessa avioliittoon tai ylipäätään toiseen henkilöön).⁴

Ihmisen luottamus omaan toimintakykyynsä perustuu hänen mahdollisuuksiinsa jäsentää ja muokata materiaalista ympäristöään. Kukin kolmesta regiimistä tarjoaa mahdollisuuden tähän jäsentämiseen: se voi tapahtua joko julkisen hyväksynnän kautta, jonkin tietyn suunnitelman kannalta tarkoituksenmukaisesti tai tutustumalla ja kiintymällä ympäristöön henkilökohtaisella tasolla.

Sitoutuminen myös määrittää, mitkä asiat näyttäytyvät toiminnan kannalta olennaisina. Kunkin regiimin tarjoaman formaatin mukaan jäsenetty ympäristö antaa vakuuden (*ranskgage*) regiimissä arvostetun hyvän toteutumisen. Toimija voi hakea vakuutta tukeutumalla joko julkisesti hyväksytyyn konventioon, ympäristön toimivuuteen osana suunnitelmaa tai sen tuttuuteen ja läheisyyteen. Yksikään näistä tavoista ei ole toisia vahvempi, mutta niiden yleistettävyydessä ja kommunikativuudessa on eroja. *Julkisesti oikeutettavan sitoumuksen* tasolla tekojen arviointi perustuu johonkin yhteiseen hyvään, viime kädessä yhteisön ylläpitoon. *Suunnitelmaan sitoutumisen* regiimissä tekojen arvioinnin perusta on loppuunvietyä toiminnasta saatava tyydytys riippumatta siitä, mitä muuta hyvää teon suorittaminen mahdollisesti saa aikaan. Tämä tyydytys syntyy, kun toimija toteaa kyyneensä onnistuneesti muokkaamaan maailmaa tahtonsa mukaisesti. *Tuttuuden* regiimissä arvostetaan ennen kaikkea henkilökohtaista, paikallista hyvää, rentoutumista ja ympäristönsä kanssa sinut olemista. Henkisesti tai fyysisesti tutussa ympäristössä koettu hyvinvointi riippuu polusta, jonka henkilö on itselleen maailmaan tallannut ja siitä

ympäristöstä, jonka hän on tehnyt itselleen tuuksi. Tällä tavoin muokattu maaperä ei mahdollista julkiseen keskusteluun kuuluvien objektien⁵ jäsentämistä. Tämän regiimin maasto ainoastaan määrittelee tietyt merkit ja paikat, joihin toimija on tutustunut ja kiintynyt.

Regiimeihin sitoutumisen sisältämä aikaperspektiivi antaa meille tuoreen näkökulman identiteetin ja persoonallisuuden konsistenssin analysointiin. Tästä perspektiivistä on mahdollista välttää ajatus niin liian vahvasta ja kollektiivisesti rakentuneesta kuin myös liian heikosta, notkeasta ja ontosta identiteetistä. Näin voidaan sekä välttyä määrittelemästä identiteettiä pelkästään yhteisön näkökulmasta että pitää toimijoiden persoonia riittävän kiinteinä ja yhtenäisinä lupausten edellyttämään jatkuvuuteen.⁶

Jaetun oikeutettavuuden luomisen työkalut: kommunikoiminen ja sovittelu yhteisyyden kielioppien perustana

Yhteisyyden käsite ei yksin riitä kuvaamaan erilaisten maailmassa olemisen tavoista kumpuavien jännitteiden ratkaisua eikä analysoidaan ”meidän” tuottamista. Se ei jätä riittävästi tilaa erimielisyydelle. Niinpä *yhteisyyden* kieliovit perustuvatkin mielipiteiden välisten perustavanlaatuisten erojen tunnustamiselle ja hyväksymiselle.

Kielioppi rakentuu kahden toisiaan seuraavaan operaation, *kommunikoimisen* ja *sovittelun*, avulla. Kommunikoiminen tapahtuu ajallisesti ensimmäisenä. Termillä *kommunikoida* en viittaa pelkästään viestien vaihtamiseen vaan sanan taustalla olevaan, latinan kantasanaasta johdettuun yhteisiin asioihin osallistumista ja yhteiseksi tekemistä tarkoittavaan merkitykseen. Kommunikoiminen vastaa kysymykseen, miten ihminen voi muodostaa suhteita toisiin ihmisiin, vaikka kaiken olemisen pohjana toimii syvästi henkilökohtainen ja toiset poissulkeva joukko materiaalisesta todellisuudesta muodostettuja suhteita? Entä millaisia muutoksia näille suhteille pitää tehdä, jotta toisten huomioonottaminen olisi mahdollista?

Toinen keskeinen operaatio on *sovittelu* (*composing*)⁷. Sen tavoitteena on muodostaa yhteis-

syys *sovittelmalla* erilaiset ja erimieliset äänet yhdeksi kokonaisuudeksi. Kun erilaisia, kukin itsessään yhteisössä *kommunikoivina* toimivia ristiriitaisia osasia sovitellaan osaksi samaa kuviota, saadaan aikaan yhteisyyden *sovitelma* (*composition*). Koska yhteiseksi tekeminen eli kommunikaatio helposti katoaa näkyvistä sovittelun myötä, nostan sen ensisijaiseksi eri kielioppeja erottelevaksi tekijäksi.

Esittelen kieliopit käyttäen esimerkkeinä kolmea ympäristökysymyksiin liittyvää vertailevaa tutkimusta.⁸ Jokainen tapaus, kuten useimmat inhimilliset tilanteet, sisältää useita eri kielioppeja ja jaetun oikeuttamisen tapoja. Kussakin esimerkissä yksi kielioppi kuitenkin korostuu suhteessa toisiin. Lopuksi esittelen ne kohtalokkaat seuraukset, joita kunkin kieliopin oikeuttamiselle asettamalla rajoituksilla on, sekä paineen ja alistamisen, jota nämä rajoitukset kohdistavat keskustelun ulkopuolelle suljettuihin sitoutumisen muotoihin.

**OIKEUTTAMINEN YHTEISEN HYVÄN
MONINAISTEN MÄÄRITELMIEN KAUTTA:
OIKEUTTAMISEN MAAILMOJEN KIELIOPPI**

Oikeuttamisen maailmojen kielioppi tarjoaa kiinnostavan välittäjäposition oikeuden periaatteiden ymmärtämiseen tähtäävän yleistämisen ja kulttuurin ymmärtämiseen tähtäävän partikularisoinnin välillä vallitsevaan vastakkainasetteluun. Tässä kieliopissa on oikeuttamisen yhtäältä pohjauttava johonkin yhteisen hyvän määrittelmään ja toisaalta oltava laajennettavissa tietyn kulttuurin arvoista yleisen ihmisyyden tasolle. (Tämä teoria on esitelty tarkemmin Boltanski & Thévenot 1991.)

Erilaisista yhteisen hyvän määrittelmistä voidaan johtaa seitsemän *oikeuttamisen maailmaa*, joissa kussakin on eri perusta oikeuttamisen arvioinnille. Oikeuttamisen maailmat ovat: 1) *kodin* maailma, jossa arviointi tapahtuu juurtuneen tradition pohjalta, 2) *maineen* maailma, jossa arviointi perustuu julkisessa keskustelussa näkymiseen, 3) *markkinoiden* maailma, jossa olennaista on taloudellinen kilpailu, 4) *teollisuuden* maailma, jossa arvioinnin kriteerinä on tekninen tehokkuus, 5) *kansalaisuuden* maailma, joka painottaa jaettua etua ja egalitaarista solidaarisuutta, 6) *inspiraation* maailma, joka

pohjautuu luovuuteen ja luovaan muutoksen hetkeen ja 7) *ekologisuuden* maailma, jossa olennaista on luonnon monimuotoisuus ja hyvinvointi.

Oikeuttamisen maailmojen genealogia voidaan luonnostella alkamaan varhaisista moderneista yrityksistä ylittää tietyn kulttuurin partikulaarisuudet ja etsiä yhteisyyden yleisempiä perustuksia.⁹ Pyrkimyksenä ei ole selvittää tiettyihin yhteisöihin iskostuneita konkreettisia hyviä. Pikemminkin tavoitteena on päätyä yleistykseen. Nämä yleistykset perustuvat yhteisöjen yleistettyihin materiaalisen maailman välittäjiin muodostamiin määrämuotoisiin suhteisiin.¹⁰ Jokaisen oikeuttamisen maailman ytimeistä on löydettävissä tällaisen suhteen tiivistävä yleistetty välittäjä, medium: asuminen ja kodinhoito *kodin* maailmassa, tekniikat ja käytännöt *teollisuuden* maailmassa, kauppatavarat ja hyödykkeet *markkinoiden* maailmassa, urbaani kaupunki julkisine hyödykkeineen *kansalaisuuden* maailmassa, tunnustamisen merkit ja kanavat *maineen* maailmassa sekä monimuotoinen luonto *ekologian* maailmassa. *Inspiraation* maailmassa puolestaan ruumis toimii uutuu- den kokemusta määrittelevän tunneperäisen innostuksen pohjana. Nämä mediumit eivät rajoitu Talcott Parsonsin tunnustamaan vaihtovalineiden valikoimaan tai Niklas Luhmannin systeemeihin, vaan sen sijaan mahdollistavat vertailun ja yleistämisen, korostaen ja vahvistaen samalla yksilöiden kykyjä.¹¹

Tällaista keskinäisriippuvuuksien määrittämää järjestelmää tarkastellessa heräävät kysymykset vallasta, oikeudenmukaisuudesta ja kaikkien tasavertaisesta kohtelusta. Eikö tällainen valta johda helposti hyväksikäyttöön? Jotta niin ei tapahtuisi, on jokaisen oikeuttamisen pohjana oltava jokin niin korkean tason yhteisen hyvän määrittelmä, ettei sitä voida redusoida yksittäisten toimijoiden omaan etuun. Yhteisen hyvän määrittelmien tulee siis liikkua yleisen ihmisyyden tasolla.

Henkilökohtaiset arvostukset laajennetaan *kommunikoimalla* yleisiksi arvoiksi ja yhteisen hyvän määrittelyn edellytyksiksi. Tässä kieliopissa *kommunikoiminen* viittaa tapaan, jolla toimija kiinnittyy tiettyyn arvoon eli tiettyyn yhteisen hyvän määrittelmään. Tämän kiinnit-

tymisen pohjalta noustaan oman kulloisenkin tilanteen yläpuolelle eli laajennetaan asia yhteiseksi kommunikoimalla. Näin on mahdollista saavuttaa tilanne, jossa oma huoli voidaan esittää vetoamisena yhteiseen hyvään. Kun yhteinen hyvä määritellään tällä tavalla, voidaan sitä tavoittelevat teot alistaa testeille ja koetuksille. Näillä voidaan selvittää, mitkä teot todella vievät kohti määriteltyä hyvää. Ymmärrettävästikin nämä määritelmät ja koko tällaisen yleisen hyvän olemassaolo sinänsä ovat kritiikille alttiita.

Kun yksityiset huolet on tehty yhteisiksi ja laajennettu liittymään johonkin oikeuttamisen maailmaan, on niiden keskinäinen vertailu mahdollista. Vasta tässä vaiheessa huolet voidaan artikuloida selkeästi ja alistaa jollekin laaditulle testille tai koettelulle. Yhteisyyden sovitelmassa on huomioitava kaikki oikeuttamisen maailmat, jotta toisista poikkeaminen olisi mahdollista jokaiselle. Muodostettu sovitelmä on kiistanalainen ja jopa sisäisesti riitaisa, sillä jokaisesta oikeuttamisen maailmasta käsin on mahdollista tuomita muiden oikeuttamisen maailmojen asema yhteisen hyvän muodostamisessa. Koska jokainen oikeuttamisen maailma on kuitenkin rakennettu saman mallin mukaan, niiden välisiä jännitteitä on mahdollista lievittää. Myös *kompromissien*, tietyllä hetkellä tietyssä paikassa tapahtuvan samaan yhteiseen hyvään tähtäämisen, muodostaminen eri oikeuttamisen maailmojen välille muuttuu mahdolliseksi. Nämä kompromissit paitsi kurkottavat kahden erilaisen oikeuttamisen maailman välisten ristiriitojen ylitse, myös sisältävät ne molemmat. Kompromississa oikeuttamisen maailmat eivät kuitenkaan säily ”puhtaina” vaan limittyvät ja lomittuvat. Kompromissia voidaan lisäksi vahvistaa useamman oikeuttamisen maailman elementistä kootuilla välineillä ja rakennelmillä.

Ympäristökiistat Yhdysvalloissa ja Ranskassa

Esimerkkinä käyttämäni kahden ympäristökiistan vertailu on osa toteuttamaamme laajaa vertailevaa tutkimusta, jossa tarkastelimme legitimejä oikeuttamisen ja arvioinnin repertuaareja Ranskassa ja Yhdysvalloissa. (Lamont & Thévenot 2000; Thévenot & Lamont 2000.)

Amerikkalainen kiista liittyy Kalifornian Sierra

Nevada -vuorilla Claveyssa, kaukana kaikesta sijaitsevan koskemattoman kanjonin läpi virtaavan joen patoamiseen. Ranskalainen kiista käsittelee puolestaan raskaasti liikennöidyn tien ja tunnelin rakentamista luonnontilaisen laakson läpi. Vertailun tarkoituksena oli testata, voivatko oikeuttamisen maailmat ylittää näinkin suuren kulttuurieron ja avata tietä erilaisien kielioppien jatkokehittelylle. (Thévenot, Moody & Lafaye 2000; Moody & Thévenot 2000.) Lopputulos oli, että kaikkia oikeuttamisen maailmoja käytettiin kyllä molemmissa maissa, mutta erilaisin painotuksin. Traditioon, perinteeseen ja paikallisuuteen nojaavaa ja luonnon kesyttämiseen tähtäävää *kodin* maailmaa käytettiin Yhdysvalloissa vähemmän kuin Ranskassa.

Amerikkalaiset painottivat sähkön säätelämättömyyden hintaa ja siten *markkinoiden* maailman tarjoamaa hyvää ennemmin kuin julkisen hyödykkeen tasapuolista saatavuutta, joka olisi edellyttänyt *kansalaisuuden* maailmaan kuuluvaa solidaarisuutta. Tilannetta arvioitiin ensisijaisesti markkinoiden maailman kautta, jonka kanssa muut oikeuttamisen maailmat usein muodostivat kompromisseja. Useimmin niitä muodostettiin *kansalaisuuden* maailman kanssa, mutta myös *ekologian maailman* kanssa, mikä on yllättävää ottaen huomioon ympäristöliikkeen antikapitalistisen taustan. Vertailussa kävi ilmi, että tämän artikkelin seuraavassa luvussa esiteltävä liberaali kielioppi on Yhdysvalloissa huomattavasti vahvemmassa asemassa kuin Ranskassa.

Liberaalin kieliopin vahva asema amerikkalaisessa keskustelussa saattaa myös selittää, miksi amerikkalaiset käyttävät oikeuttamisen maailmojen moninaisuutta hyväkseen ranskalaisia suunnitelmallisemmin, jopa strategisesti. Joki-laakson ruohonjuuritason liike käytti lähinnä omaa ”takapihaa” koskevia *kodin* maailman argumentteja ja tietyn tyypin kiintymystä omaan ympäristöön painottavia ekologisia argumentteja. San Franciscossa toimiva The Tuolumne River Preservation Trust tietoisesti keskittyi maineen maailmaan tuomalla julkisuuteen projektin kohtaaman laajan vastustuksen niin osavaltion kuin koko maan tasolla. Turlock Ratepayer’s Alliance puolestaan keskittyi erittäin selvästi markkina-argumentoin-

tiin, projektin kalliiseen hintaan ja sähkön alhaiseen kysyntään ja strategisesti vältti mainitsemasta minkäänlaisia ekologisia argumentteja. Niillä olisi todennäköisesti ollut sangen vähän kaikupohjaa teollis-agraarisella Turlockin alueella.

Tämä tapaustutkimus auttaa myös paikantamaan oikeutettavuuden rajoja. Eri sitoutumisen regiimien valossa näyttää siltä, että kielioppien tuottamat rajoitukset pitäisi nähdä pikemminkin toisten kielioppien tuottaman kapasiteetin alistamisena. Tämä alistaminen seuraa pyrkimyksestä yhteiseen oikeutettavuuteen. Palaan aiheeseen tämän artikkelin lopussa.

Oikeuttamisen maailmojen avulla voimme näin ollen havaita sellaisia samankaltaisuuksia eri kulttuureissa esitettävien vaateiden välillä, jotka muuten jäisivät pimentoon. Claveyjoen alueella Yhdysvalloissa elää Me-wuk-intiaanien yhteisö. Heillä on erityinen tiivis side tiettyihin jokilaakson paikkoihin, joiden säilymistä rakennusprojekti uhkaa. Ranskassa vastaavia traditioiden ja perinteisten tapojen häviämistä huolestuneita vaateita esittivät tien rakennusalueella elävän Béarn-kulttuurin säilymisestä huolestuneet keskusteluun osallistujat. Kummassakin tapauksessa – huolimatta maiden välisestä suuresta kulttuurierosta – julkisuudessa esitetty argumentaatio näiden paikkojen puolesta tapahtui *kodin* maailmasta käsin.

**OIKEUTTAMINEN JULKILAUSUTTujen
MIELIPITEIDEN MONINAISUUDEN KAUTTA:
LIBERAALIEN YKSILÖIDEN KIELIOPPI**

Edellä esittelemäni oikeuttamisen maailmojen kielioppi auttaa eristämään liberaalissa julkisuudessa toimivien yksilöiden kielioppia määrittävät piirteet. Tietenkään tämä kieliopin perusversio ei pidä sisällään koko liberalismin rikasta ja vaihtelevaa traditiota vaan käsittää ainoastaan ne keskeiset piirteet, jotka kaikkein selkeimmin erottavat tämän kieliopin toisista. Ne liittyvät erityisesti tapaan, jolla *kommunikointi* ja *sovittelu* tapahtuvat liberaalissa kielopissa.

Asioista tehdään yhteisiä eli ne *kommunikoidaan*, kun yksilö muuntaa henkilökohtaiset

kiintymyksensä ja läheiset sitoumuksensa siten, että ne on mahdollista esittää liberaalin julkisuuden edellyttämässä muodossa. Individualisaation sanasto sekoittaa keskenään tosiasialliset ihmiset ja liberaalin julkisuuden edellyttämän erityisen julki-yksilön (*individual-in-the-liberal-public*). Julki-yksilö syntyy, kun toimija nousee kaikkein henkilökohtaisimpien huoliensa yläpuolelle voidakseen argumentoida julkisuudessa. Tällainen yleistäminen ei kuitenkaan ole sama asia kuin *oikeuttamisen maailmojen* kieliopissa, sillä omaa tai oman ryhmän etua ei ole pakko häivyttää. Liberaalissa kieliopissa vaateita ei esitetä yhteiseen hyvään vedoten vaan ne puetaan oman edun nimissä tehdyiksi valinnoiksi, jotka olisivat periaatteessa kenen tahansa tehtävissä. Mikäli näin ei toimittaisi, ja liberaalissa julkisuudessa jokainen yksilö ajaisi omaa etuaan suoraan yhteiseen hyvään vedoten, saattaisivat näiden erilaisten yhteisen hyvän määritelmien kohtaamiset saada hyvinkin äärimmäisiä muotoja. Liberaalin kieliopin jäsentämää yhteisöä varjostaa pahimmillaan jopa uhka sisällissodasta: tilanteesta, jossa eri yhteisiä hyviä ajavat tahot asettuvat koko voimallaan toisiaan vastaan.¹² Tämä uhka kuitenkin väistyy, mikäli julkinen keskustelu rajataan koskemaan ainoastaan toimijoiden omia intressejä ja siten merkittävästi rajoitetaan mahdollisuutta ylipäättään vedota yhteiseen hyvään.

Julkisuutta varten muotoiltujen intressien ja etujen tulisi olla sellaisessa muodossa, että kuka tahansa muukin toimija voisi valita ne – ne eivät saisi olla esimerkiksi vain yhteen yksilöön liittyviä asioita. Tällöin kaikkia toimijoita olisi mahdollista kohdella tasa-arvoisesti. Tällainen *yhteiseksi tekemisen* operaatio saattaa olla hyvinkin vaikea ja vaatia suuria muutoksia omaan kiintymyksen tapaan. Esimerkiksi uskonnollisten mielipiteiden ja läheisten henkilökohtaisten sidosten kääntäminen kaikkia tasa-arvoisesti kohteleviksi valintamahdollisuuksiksi on lähes mahdotonta.

Sovittelu tapahtuu neuvottelemalla, kompromisseja etsimällä ja vaihtokauppoja tekemällä. Liberaalille kieliopille ominainen puhe intressien välisestä tasapainosta kätkee sen tosiasian, että on oltava olemassa jokin yhteismitallinen medium, jotta tasapainoa voidaan edes tavoitella. Tämän välittäjän ei välttämät-

tä tarvitse olla rahallinen tai rahassa mitattava, mutta sen on oltava yleisesti tunnustettu, selväräinen ja tasapuolinen, ja sen on pysyttävä yksittäisten mielipiteiden ja intressien ulkopuolella.

Eturyhmien intressit ja Kestävän palmuöljyn yhdistys

Liberaalissa kielioipissa on olennaista *kommunikoida* tietyn intressiryhmän tai sidosryhmän etuja ja mielipiteitä. Seuraava esimerkki perustuu johtamaani *Governing by Standards* -hankkeeseen (Thévenot 1997; 2009a; 2009b), jossa tutkimme muun muassa indonesialaisten viljelijöiden, teollisuuden ja globaalin kansalaisyhteiskunnan yhteistoimintaa Kestävän palmuöljyn yhdistyksen puitteissa. *Roundtable for Sustainable Palm Oil* (RSPO) pyrkii tuomaan palmuöljyn tuotannon eri osapuolet yhteisen neuvottelupöydän ääreen. Samanlaisia ”pyöreän pöydän” yhdistyksiä on perustettu myös muille maataloustuotannon aloille (soija, kahvi, kaakao, sokeriruoko, puuvilla ja biopolttoaineet). Yhdistyksen toiminnan periaatteita ovat tasavertaisuus ja kansainvälisyys sekä tavoite ylittää valtioiden ja kulttuurien välisiä rajoja. Yksi RSPO:n keskeisistä organisaattoreista on WWF. Järjestön toimintaan ja kokouksiin osallistuu seitsemän erityyppisen intressiryhmän edustajia: kasvattajia, prosessoijia ja tukureita, kuluttajille suunnattujen tuotteiden valmistajia, jälleenmyyjiä, pankkeja ja sijoittajia, luonnonsuojelujärjestöjä sekä kansalaisoikeusjärjestöjä. RSPO:n tarkoitus on toimia niissä asioissa, joissa hallitukset ovat ”kyvyttömiä tekemään riittävän nopeita päätöksiä”. RSPO tuottaa ”yksityisiä”, ”vapaaehtoisia” standardeja ja sertifikaatteja pyrkien lisäämään vastuullista palmuöljyn tuotantoa.

Osallistumisen vapaaehtoisuus ja ”käytännöllisyyden”, ”realistisuuden” ja ”tehokkuuden” korostaminen ”asioiden ideaalitalan” sijaan viittaavat *suunnitelmaan sitoutumisen* regiimiin ja ympäristön muokkaamiseen *kommunikation* soveltuvaksi. Lisäksi osalliset korostavat toistuvasti, että ”toimilla on kiire” ja että aikaa ei ole laisinkaan hukattavaksi. Jotta asian ympärillä voidaan *sovittaa*, on toimintaympäristöä muokattava vielä pidemmälle: pitää

olla tietoinen toisten valintamahdollisuuksista (”tuntea panokset”) ja ilmaista omat mielipiteensä häpeilemättä (”olla proaktiivinen”, ”puuttua tapahtumiin”, ”tehdä ensimmäinen siirto”, ”ottaa tilaa.”) Varsinainen *sovittelu* tapahtuu neuvottelemalla erilaisten mielipiteiksi ja tavoitteiksi puettujen hyvien välillä, seuraavan esimerkin hollantilaisen kansalaisjärjestön edustajan tapaan:

Mennessäni sinne minä edustan biodiversiteetin katoamisen pysäyttämistä ajavaa kantaa. Sitteen siellä on näitä [indonesialaisia] viljelijöitä, jotka sanovat, että sopii minulle, mutta ’minä haluan kehittää ja laajentaa viljelystäni, haluan kaataa metsää ja laajentaa viljelystä ja ansaita elantoni.’ Tämän jälkeen me istumme alas, puhumme toisillemme ja päädyimme lopputulokseen, jossa hän saa kaataa osan metsästä ja loput suojellaan tai jotain vastaavaa. Tätä on neuvottelemisen. (Cheyng 2009.)

Kaikki eivät kuitenkaan kykene osallistumaan yhdistyksen toimintaan samalla tavalla. Pienviljelijöillä ja ”paikallisten yhteisöjen edustajilla” on usein vaikeuksia saada äänensä kuuluviin *liberaalin kielioipin* mukaisen *kommunikoinnin* ja *sovittelun* kautta. Heitä jopa pidettiin pitkään ”kulttuurista johtuvien syiden” takia siinä määrin kyvyttöminä osallistumaan toimintaan oikealla tavalla, ettei heitä päästetty siihen mukaan ollenkaan. Sen sijaan indonesialaiset yritykset ovat ”tottuneet neuvottelemaan ja keskustelemaan muiden kulttuurien, esimerkiksi eurooppalaisten, kanssa” (sertifioijia, Hollanti). Tilanne muuttui vasta, kun asukkaat perustivat kansalaisjärjestön ja maanviljelijät pienviljelijäin (ammatti)liiton. Nämä olivat oikean muotoisia elimiä käymään neuvotteluja kansainvälisten järjestöjen ja yritysten kanssa.

Nämä RSPO:n pienimmät toimijat ovat itse asiassa kahdella tavalla alistettuja. Ensinnäkään heitä ei pidetä pätevinä esittämään yhteiseen hyvään vetoavia vaateita eli käyttämään *oikeuttamisen* maailmojen kielioppia. Solidarisuutta ja tasaisempaa voitonjakoa vaativat *kansalaisuuden* maailman kiistat pientuottajien ja korkeammalla arvoketjussa olevien tuottajien välillä olivat esillä ja keskusteltavina internetissä, mutta jäivät varsinaisissa yhdistyksen kokouksissa käydyissä keskusteluissa syrjään. Ne väistyivät *liberaalia* kielioppia noudattavien

muotoilujen tieltä. Teollisuuden edustajat hyväksyivät kansalaisjärjestöjen ajamat tasavertaiset ”oikeudet” kaikille.

Nämä ovat oikeuksia liberalistisen ihmiskäsityksen ”lain suomien oikeuksien” mielessä, eivätkä ole samalla tavalla sitovia kuin kansalaisuuden maailman universaalit ja pysyvät oikeudet. Näitä olivat esimerkiksi oikeus tulla informoiduksi, oikeus minimipalkkaan ja oikeus olla tulematta syrjityksi. Ne siis muotoiltiin yksilöiden oikeuksiksi toimijoiden velvollisuuksien sijaan.

Toiseksi nämä pienviljelijät eivät myöskään voineet vedota kaikkein tiiveimpiin sidoksiinsa, paikkaan ja elämäntapaansa, eivätkä nostaa esiin polttavimpia arkisia huoliaan. Siinä missä oikeuksiin ja yhteiseen hyvään vetoaminen nähdään ”liian abstraktina”, on omasta elämästä kumpuavien huolien esittäminen ”liian konkreettista:”

He valittavat tällä foorumilla yksittäisistä tapauksista [...] keskusteluissa syntyviä jännitteitä niiden osapuolten, jotka valittavat omista ongelmistaan, ja niiden, joiden esittämät ongelmat ovat kaikkien kannalta olennaisia, välille” (Kansalaisjärjestön edustaja, Hollanti.)

Omasta mielestään pienviljelijät ja alueen yhteisöjen edustajat puolustavat omaa elämäntapaansa. Heidän keskeinen sitoutumisen regiiminsä on nimenomaan *tuttuuden* regiimi. ”Meidän välinen eromme on nimenomaan siinä, että he ovat täällä vain tekemässä työtään, mutta minä olen täällä taistelemassa elämäni puolesta, eikä kukaan maksa minulle siitä.” (Maanviljelijä, Indonesia). *Tuttuuden* regiimi edellyttää esimerkkien käyttämistä ja henkilökohtaisten, tunnelatautuneiden tarinoiden kertomista (Thévenot 2007). Se on jyrkässä ristiriidassa funktionalistisen maailman hahmottamisen ja kielenkäytön kanssa.

OIKEUTTAMINEN VETOAMALLA YHTEISTEN ALUEIDEN MONINAISUUTEEN: LÄHEISTEN HENKILÖKOHTAISTEN SIDOSTEN KIELIOPPI

Sekä liberaali että yhteiseen hyvään perustuva oikeuttamisen kielioppi edellyttävät, että henkilökohtaiset sidokset abstrahoidaan pois julkisesta keskustelusta. Tämä alistaa niitä toimijoita,

jotka nojaavat nimenomaan tällaisiin sidoksiin. Etäännyttämisen vaatimus seuraa modernin julkisuuden pyrkimyksestä kohti mahdollisimman suurta yleistettävyyttä. Valitettavasti tämä vaatimus sisältyy myös nykyisissä yhteiskuntatieteissä käytettäviin jaotteluihin ja kategorisointeihin. Tämän seurauksena yhteiskuntatieteet eivät voi kunnolla ymmärtää konfliktia modernin yhteiskunnan ja vahvoihin henkilökohtaisiin sidoksiin perustuvan oikeuttamisen mallin välillä. Sellaisia oikeuttamisen tapoja, jotka eivät perustu etäännyttämiseen, pidetään arkaaisina.

Nämä ennakkoluulot puolestaan estävät meitä ymmärtämästä globalisaation konflikteja kärjistävää vaikutusta, vaikka juuri globalisaatio asettaa oikeutettavuudelle sellaisia vaateita, joita edellä esitetyt kaksi kielioppia eivät järkevästi tavoita. Tällaiset kärjistyneet vastakkainasettelut kehystetään usein yksilön oikeuksia painottavan liberalismien ja yksilön vastuuta yhteisölle korostavan kommunitarismien väliseksi. *Läheisten henkilökohtaisten sidosten kielioppi* pyrkii kuitenkin tavoittamaan jo muinaisissa kulttuureissa keskeiset *yhteisiin alueisiin* perustuvat oikeutettavuuden periaatteet, jotka kiertävät tällaisen vastakkainasettelun. Kiitos internetin ja muun modernin viestintäteknologian, niillä on keskeinen asema myös monissa nykykulttuureissa.

Kuten alussa totesin, *kommunikoinen* tarkoittaa myös konkreettista *yhdistämistä* – esimerkiksi tapaa, jolla käytävä yhdistää huoneita. Tämä kommunikoinen yhteiseksi tekemistä painottava tilallinen merkitys on olennainen, kun tarkastellaan *läheisten sidosten* kielioppia. *Kommunikoinen* tapahtuu jaettuun yhteiseen alueeseen¹³ muodostetun henkilökohtaisen sitteen kautta. Tämä alue voi olla niin konkreettinen paikka kuin abstraktimpi kulttuurisen merkityksen alue. Tässä kieliopissa kaikkein läheisimmät ja suorimmat suhteet kohdistuvat nimenomaan kulttuurin yhteisiin alueisiin. Aiemmista kielioppeista poiketen tällaiset suhteet eivät ole välittyneet minkään mediumin kautta. Mikäli *kommunikoinen* onnistuu, on siitä seuraava takaisinkytkentä välitön ja tunnepohjainen. Tämä tunne itsessään on *yhdistävä*.

Jokaisessa kulttuurissa on kuitenkin kieleen ja

muihin eri taiteiden kommunikaation välineisiin iskostuneita yhteisiä alueita, joita pidetään kanonisina. Nämä kaikkien tuntemat alueet ja jaetut merkitykset – eli *topokset* – näyttäytyvät liberaalissa kieliopissa ja *inspiraation* maailmassa lähinnä kliseinä, jäykkyyden ja ennakkoluulojen lähteinä, originaalin ajattelun ja luovuuden vastakohtina. Kuitenkin toimija, joka kulkee tällaisen yhteisen alueen kautta voidakseen ottaa osaa yhteisyyteen ja jaettuun oikeuttamiseen, myös tekee *topoksesta omansa*. Toimija on oma itsensä suhteuttamalla henkilökohtaisen olemisensa tähän yhteiseen alueeseen.

Läheisten henkilökohtaisen sidosten kielioppi ei tuota yksimielisyyttä. Yhteisön yhteisistä asioista huolimatta – tai ehkä juuri niistä johtuen – kielioppi jättää paljon tilaa erilaisuudelle ja erimielisyyksille mutta myös luo tarpeen sovitella niitä. Erimielisyydet ja tulkinnalliset erot eivät suinkaan seuraa ainoastaan erilaisista henkilökohtaisista suhteista samoihin yhteisiin alueisiin vaan myös saman kulttuurin sisällä väistämättä sijaitsevista, toisistaan poikkeavista ja riitelevistä yhteisistä alueista. Tästä johtuen sovittelu tapahtuu nostamalla esiin sellaiset yhteiset alueet, joihin on mahdollista muodostaa monenlaisia merkityksellisiä suhteita ja kiintymyksiä.

Kaikki yhteiset alueet eivät suinkaan ole samankokoisia. Tämä on toinen *sovitelmia* leimaava piirre: jo muutaman ystävän porukka voi keskenään luoda uuden yhteisen alueen ja muodostaa *yhteisyyden* sen kautta. Tässä kieliopissa yhteisyyden kokoa eivät rajoita yhteisen hyvän vaatimuksen rajat, eikä myöskään liberaalin julkisuuden vaatimus. Yhteinen alue voi hyvin mahtua kokonaan toisen sisälle, maatuskanuken tapaan. Koko yhteisten alueiden verkosto ei kuitenkaan järjesty maatuskan tavoin yksinkertaisen hierarkkisesti.

Edellisestä seuraten tämä kielioppi ei tarjoa samanlaisia formaaleja, demokraattisen tasa-arvoisuuden varaan rakennetun julkisuuden menetelmiä kiistojen ratkaisuun kuin kaksi aiemmin esiteltyä. Kieliopin tuottama tasa-arvoisuus on kaikkein parhaiten näkyvillä yhteisön yhteisissä juhlissa ja seremonioissa, joissa jaettu ihmisyyden ja yhteisön jäsenyyden hetkellisesti silottavat vakavimmatkin riidat, ja pahim-

matkin vihamiehet käyvät yhdessä. Huomattavaa on, että tämä yhteenkuuluvaisuus tapahtuu nimenomaan jollakin yhteisellä alueella.

Miten Venäjällä tullaan toimeen erilaisten luontosuhteiden kanssa?

Esimerkiksi *läheisten sidosten* kieliopista valitsin Olga Kovenen van tutkimuksen erilaisten urbaanin luonnon käyttötappojen nostattamista jännitteistä. Koveneva vertaili kahta esikaupunkipuistoa, toinen Moskovassa, toinen Meudonissa Pariisissa (Koveneva 2007; 2010). Moskovalaisen luonnonpuiston moninaiset käyttötavat ja se yllättävä vaivattomuus, jolla puiston erilaiset käyttäjät tulevat toimeen keskenään, tarjoavat länsimaiselle tutkijalle kiinnostavan laboratorion venäläisen yhteiselämän tutkimiseen. Puistossa bongailaan suojeltuja eläinlajeja, ulkoillaan vauvojen kanssa, leikitään lapsia leikkikentällä, palvotaan pyhää lähdettä ja nostetaan siitä pyhää vettä, täytetään juomapulloja tavallisesta lähteestä vain sadan metrin päässä edellisestä, grillataan, juodaan ja lauletaan, lasketellaan (puistosta löytyy sekä uusi, kaupallinen hiihtohissi että vanha, epävirallinen hissi, jonka ammattiliiton jäsenet pystyttävät joka talvi), kisailaan Venäjän talvi-nelivetoajokisoissa, vietetään Nestlén Pure Energy -extreme-urheilujuhlaa sekä suunnitellaan urheilulle ja vapaa-ajalle omistettua mökkikylää, joka esitteen mukaan ”istuu harmonisesti ympäristöönsä” – vain muutamia puiston käyttötappoja listatakseni.

Länsimaista tutkijaa moinen käyttötappojen kirjo hämmästyttää, varsinkin kun paikka on säännöillä säädely luonnonsuojelualue, jolla on oma hallintonsa ja tarkastajansa. Edellä kuvailut erilaiset käyttötarkoitukset tarjoaisivat mahdollisuuksia vedota kaikkiin oikeuttamisen maailmoihin. Koska yhteen oikeuttamisen maailmaan vetoaminen on aina mahdollista tuomita toisesta käsin, mahdollistaisivat puiston moninaiset käyttötarkoitukset myös eri oikeuttamisen maailmojen väliset yhteentörmäykset. Yhteiselämän tässä puistossa pitäisi teorian mukaan olla melko vaikeiden konfliktien määrittämää.

Yhteentörmäyksiä onkin tapahtunut. Niitä aiheutti paikallisten aktivistien ryhmä, Läh-

de, joka perusti toimintansa *kansalaisuuden* ja *ekologisuuden* maailmoihin. He vetosivat kansallisiin luonnonsuojelujärjestöihin, toivat tuomitsemisensa kuuluviin median kautta ja lopulta kävivät oikeustoimin ”rikkomuksia perustuslaillista oikeutta suotuisaan ympäristöön” vastaan – ja voittivat. (Koveneva 2010.)

Tähän mennessä esitetty kuvio ei poikkea *oikeuttamisen* maailmojen kielipiin mukaisesta toiminnasta lainkaan. Lähteen puheenjohtaja kuitenkin painottaa, että heidän *kansalaisuuden* maailmaan kuuluva toimintansa liittyy tiukasti ”samanmielisten” (*edinomyshlenniki*) luonnon ystävien välisiin sidoksiin. Kyse ei ole pelkästä solidaarisuudesta, vaan myös syvemmistä siteistä jäsenten välillä. Puheenjohtaja myös painottaa, että ryhmän formaali järjestäytyminen ei muuta sen perusluonnetta, joka on ”henkinen kommunikaatio” (*dukhovnoe obscszenie*) ”yhteisen asian” (*obscshee delo*) tähden.

Lähteen lisäksi monet alueen asukkaat huolehtivat itselleen tärkeistä paikoista puistossa. Eräs asukas on huolestunut suojelukohteeksi listatun lähteen puhtaudesta, muttei ”välttämättä halua liittyä paikalliseen ympäristösuojelujärjestöön tai muutoin tehdä toiminnastaan julkista. [...] Häntä motivoi lähinnä hänen vahva henkilökohtainen kiintymyksensä paikkaan ja tieto siitä, että paikka on tärkeä ja rakas myös muille alueen asukkaille. Kyse on vahvasta siteestä yhteiseen alueeseen ja halusta suojella sitä.” (Koveneva 2007.)

Puiston johtajana toimiva nainen toteaa, ettei halua puuttua kaikkiin pikkurikkomuksiin ja säännönvastaisuuksiin. Tekemällä näin hän rakentaa käsitystä itsestään ”ymmärtävänä asukkaana” ja *kommunikoi* useiden *jaettujen alueiden* kautta. Johtaja arvostaa näitä jaettuja alueita, sillä tilan erilaiset käytöt ovat omiaan lisäämään puiston käyttäjien *yhteisyyttä*: ”lasten leikki-paikka” (”niille, joilla ei ole mökkiä”), ”pieniä penkkejä väsyneitä äitejä varten” (”niille, joilla ei ole kolhoosi-jalkoja”) ja ”paikkoja juomista varten” (”todellisille äijille”). (Koveneva 2010.)

Ranskalainen luonnonpuisto jäsentyy hyvin eri tavalla. Koveneva ilmaisi syvän pettymyksensä tutustuttuaan tutkimuksensa alussa ranskalaiseen esikaupunkipuistoon:

Vaikutti siltä, että jokainen ihminen ja asia puistossa oli tavalla tai toisella oman itsensä edustaja ja että kaikki yksilöiden ja asioiden väliset suhteet olivat jollakin tapaa institutionaalisten rakenteiden välittämiä. Tutkimuksen kuluessa lammella kalastava yksinäinen kalamies osoitautui alueellisen kalastusliiton jäseneksi. Metsässä kuljeskelevat vaeltelijat paljastuivat paikallisen patikointiyhdistyksen jäseniksi. Kävi ilmi, että jopa lammessa kaikessa rauhassa kurnuttavat ja laulavat sammakot ja rupikonnat olivat ”harvinaista uhanalaista lajia”, joita Luonnonsuojeluyhdistys suojeli ja valvoi. (Koveneva 2007.)

Lähteiden henkilökohtaisten sidosten kielipiin oikeuttavuudelle asettamat rajoitukset liittyvät siis julkisuuden rajoittamiseen. Moskovalaisen puiston johtajan ymmärtävä asenne puiston erilaisia käyttötapoja kohtaan kulkee käsi kädessä sen kanssa, että hän halveksuu kaikenlaista asioiden käsittelyä julkisilla foorumeilla. Kuitenkin juuri julkisilla foorumeilla olisi mahdollista tuoda esiin vastakkaisia mielipiteitä ja ratkoa kiistoja erilaisiin oikeutuksiin vedoten.

VALTA JA SEN VÄÄRINKÄYTTÖ YHTEISYYDEN KIELIOPEISSA JA SITOUTUMISEN REGIIMEISSÄ

Erilaiset yhteisyyden kielipiit ja sitoutumisen regiimit laajentavat kriittisen teorian soveltamisalaa ainakin kolmella tavalla. Ensimmäinen niistä koskee yhteisyydestä seuraavaa valtaa. Toinen tapaa, jolla yhteisyys alistaa ihmisten muodostamia sidoksia ja niitä yhteisiä hyviä, joita näillä sidoksilla tavoitellaan. Kolmas puolestaan sitä, millä tavoin yhteisö koettelee jäseneksi pyrkivää tulokasta.

Yhteisyydelle sisäsyntyisestä hierarkkisuudesta aiheutuva vallan väärinkäyttö

Eri sitoutumisen regiimien tuottamat varmuudet ja vakuudet eivät ole vahvuudeltaan vertailukelpoisia. Ne voidaan kuitenkin asettaa järjestykseen sen mukaan, kuinka yleistettävissä ne ovat. Näin saadaan hierarkkinen järjestys, jossa ylimpänä on se, jonka yhteisyyteen viittaava oikeuttavuus on kaikkein suurin. Vaikka kaikki kielipiit jättävät tilaa erilaisille mielipiteille ja sallivat kilpailevien näkemysten haastaa toisiaan, voidaan jokaiseen kieliooppiin

kuuluva hierarkkinen järjestelmä valjastaa vallan monopolisoimisen käyttöön. Tällaisten vallankaappauksien paljastamisessa keskeisiä ovat kunkin kieliopin mukainen *kommunikoinen* ja *sovittelu*. Kaikki kieliopit siis mahdollistavat sekä erilaisten yhteisyyteen osallistumisen vaateiden välisten rakenteellisten suhteiden kriittisen tarkastelun että vallan väärinkäytön.

Oikeuttamisen maailmojen kieliopissa yhteisyyteen viittaamisesta syntyvät epätasa-arvoisuudet ovat avoimesti nähtävissä. Vallankäyttöön kohdistuva epäluulo on kirjoitettu malliin sisään. Jokainen vaade tulee oikeuttaa vetoamalla johonkin jaettuun hyvään. Jo tämän kieliopin mukainen vaateen käsite pitää sisällään ristiriitoja lievittävän ja yhteistä ihmisyyttä kunnioittavan eetoksen.

Liberaali kielioppi puolestaan ei eksplisiittisesti tunnusta ajatusta, että erilaiset toimet voisivat olla eri tavoin laajennettavissa ja yleistettävissä suhteessa yhteisyyteen perustuvaan oikeuttamiseen, vaikka sen rakenteet tällaisen ajatuksen mahdollistavatkin. Pikemminkin päinvastoin: tämä kielioppi sisältää lupauksen kaikista hierarkioista vapautumisesta ja ”horisontaalisesta” tasa-arvoisuudesta kaikkien niiden yksilöiden välillä, jotka ottavat osaa julkisuuteen ilmaisemalla mielipiteensä tai etunsa. Liberaalissa kieliopissa erimielisyys ei ylipäätään ole yhtä vakavaa kuin *oikeuttamisen maailmojen* kieliopissa. Esitetyt mielipiteet ja vaateet eivät nimittäin pyri määrittelemään minkäänlaista yhteistä tai edes jaettua hyvää, joten kunhan toimijat noudattavat *liberaalia kohteliaisuutta*, mielipiteiden erot suorastaan kuuluvat asiaan. Eri mielipiteiden tasapuolinen kohtelu edellyttää tiettyjä muodollisia menettelytapoja, esimerkiksi neuvotteluita. Liberaalin kieliopin mukaan rakennettu kritiikki ei kohdistu niinkään vallan väärinkäyttöön, joka seuraa toimijan itsensä yläpuolelle nousemisen vaatimuksesta, vaan neuvottelujen ja muiden menettelytapojen toteutukseen ja siihen, ketkä pääsevät niihin osallistumaan. Tämä ei suinkaan tarkoita, ettei vallan väärinkäyttöä tapahtuisi.

Myöskään *läheisten sidosten* kielioppi ei tunnusta yhteisyyteen vetoamisen laajennettavuuden hierarkioita. Läheisten sidosten kielioppi saattaa aluksi vaikuttaa *liberaalin* kieliopin tapaan

”horisontaaliselta”. Kuitenkin myös se sisältää yhteisyyden hierarkkisen järjestyksen mahdollisuuden, vaikkakin piilotettuna erilaisten *yhteisiin alueisiin* muodostettavien suhteiden muodossa. Kieliopissa vallan väärinkäyttö tapahtuu nimenomaan hyödyntämällä tätä hierarkiaa, erityisesti silloin, kun joku toistuvasti vetoaa puheessaan sellaiseen yhteiseen alueeseen, joka on sidoksissa hänen henkilöönsä tavalla tai toisella. Toisten on kuljettava tämän henkilön ”omiman” yhteisen alueen kautta voidakseen osallistua puheeseen. Tämä kiertokulku päättyy autoritääriiseen vallankäyttöön, vaikka ensi näkemältä vallankäyttäjän käytös saattaa vaikuttaa jopa avuliaalta, avaaahan hän teoillaan uusia yhteisiä alueita.

Kieliopista ja siihen kuuluvasta sitoutumisen tavasta seuraava vallan väärinkäyttö

Edellä esitetty erottelu tuo esiin myös kielioppien haitallisia seurauksia. Kielioppi luo aina painetta sitoutumisen regiimeille. Kullakin kieliopilla on erityinen suhde tiettyyn sitoutumisen regiimiin. Tämä suhde laajennetaan (*kommunikaatio*) ja huomioidaan koko monimuotoisuudessaan (*sovittelu*), jotta voidaan varmistaa yhteisyyden säilyminen.

Oikeuttamisen maailmojen kielioppi perustuu itsestään selvästi *julkisesti oikeuttavien sidosten* regiimiin, joka säätelee kunkin oikeuttamisen maailman sisällä tapahtuvaa kilvoittelua luottamuksesta ja varmuudesta. Tästä seuraa luonnollisesti, että kaikki ne sidokset, jotka eivät pyri yhteisen hyvän takaamiseen, ovat tässä kieliopissa alisteisessa asemassa. Niin *suunnitelmaan sitoutumisen* regiimin keskeinen hyvä, yksittäisen projektin loppuunsaattaminen kuin myös *tuttuuden* regiimin luontevasti ja rentoutuneesti omassa ympäristössä toimimisen hyvä ovat tästä näkökulmasta liian yksilökohtaisia ja yksityiskohtaisia. Niitä ei voi yleistää samalla tavalla viittaamaan yhteiseen hyvään, joten ne jätetään huomiotta.

Liberaalien yksilöiden kielioppi puolestaan perustuu *suunnitelmaan sitoutumisen* regiimiin, joten se asettaa yhteiseen *julkisesti oikeuttavien sidosten* regiimiin kautta jäsenyvän yhteiseen hyvään sitoutumisen alistettuun asemaan. Se joko pelkistetään ainoastaan yhdeksi mahdol-

liseksi valinnaksi muiden joukossa tai hylätään epäkäytännöllisenä, liian abstraktina tai liian ideologisena. *Tuttuuden* regiimin jäsentämät sidokset taas nähdään narsistisina ja henkilökohtaisina ja jätetään käsittelemättä.

Läheisten henkilökohtaisten sidosten kielioppi perustuu *tuttuuden* regiimiin, joten se edellyttää yksilöiden mieltymysten ja kulttuurisen taustan intensiivistä kytkeytymistä jaettuuihin merkitysalueisiin. Luonnollisestikin *julkisesti oikeutettavat* sidokset ovat liian muodollisia, epäautenttisia ja persoonattomia, joten ne jäävät tässä kieliopissa alisteiseen asemaan. Myös *suunnitelmaan sitoutuminen* edellyttää kunkin projektin viemistä liian määritellylle ja välittyneelle tasolle, jotta tunteisiin perustuva läheisten sidosten kielioppi voisi kohdella niitä tasavertaisesti.

Undet tulijat: rajoitettu yhteisö, rajoitettu yhteisyys

Esittelemieni kolmen eri kieliopin tunnistaminen laajentaa mahdollisuuksiamme tutkia kriittisesti yhteisöjen rajoja ja niiden ulkopuolelle sulkemista tarkastelemalla, miten eri tavoin yhteisön uutta jäsentä kohdellaan yhteisyyden eri kieliopeissa.¹⁴ Yhteisössä vallitseva yhteisyyden kielioppi määrittelee, kuinka vahvasti yhteisön rakenteelliset paineet kohdistuvat tulokkaaseen.

Muukalaisten asema *oikeuttamisen maailmojen* piirissä vaihtelee eri maailmojen välillä. Kaikkein huonoimmoin heitä kohdellaan *kodin* maailmassa, vaikka heille onkin sen piirissä tarjolla isännän vieraanvaraisuutta. *Inspiraation* maailmassa muukalaisia puolestaan saatetaan pitää suuressakin arvossa, sillä heidän myyttinen ilmestymisensä tarjoaa mahdollisuuden salaisuuksien paljastumisiin ja äkillisiin valaistumisiin. *Kansalaisuuden* maailmaan pohjautuva solidaarisuus on – nimestään huolimatta – kansainvälistä ja yhteisöjen rajat ylittävää. Kokonaisuudessaan *oikeuttamisen maailmojen* kielioppi ei tunnista yhteisöjen rajojen aiheuttamia ongelmia, sillä koko kieliopin perustana on kaikkein yleisimpiin jaettuuihin hyviin vetoaminen ja pyrkimys yleistää käydyt kiistat yleisen ihmisyyden tasolle.

Liberaalissa kieliopissa sen sijaan rakennetaan yhteisyyttä toisilleen joka tapauksessa melko vieraiden yksilöiden ja heidän vaateidensa välille, joten yhteisö voi sulauttaa itseensä hyvinkin monenlaisia tulokkaita, jopa kokonaisia populaatioita, kunhan kaikki jakavat saman kieliopin.¹⁵ Mitä *läheisten sidosten* kielioppiin tulee, tulokkailta luonnollisestikin puuttuu kiinteä suhde yhteisön yhteisiin alueisiin. Kuitenkin *kommunikoinen* tässä kieliopissa on luonteeltaan lähtökohtaisesti henkilökohtaista, ja hyvinkin erilaisia yhteisiä alueita on mahdollista *sovitella* yhteisyyteen. Niinpä vieraan ja isännän on varsin pian mahdollista jakaa yhteisiä asioita keskenään – kommunikoida jopa syvällä ja tunteikkaalla tasolla – ja kohdata jollakin yhteisellä alueella. Tämä siitä huolimatta, että vieraalla suhde tähän alueeseen ei tietenkään ole samalla tavalla moniulotteinen ja rikas kuin yhteisön vanhoilla jäsenillä.

LOPUKSI: OIKEUDENMUKAISUUS JA KULTTUURI, SIDOKSET JA RAJOITUKSET

Useat empiiriset tutkimukset johtavat meidät yleisten oikeuksien ja partikulaarisen kulttuurin välisen ristiriidan tai jopa konfliktin äärelle. Tapaukset, jotka aluksi näyttävät johtavan analysoijansa umpikujaan, muuttuvat käsiteltäviksi, kun niitä tarkastellaan yhteiselämää koosapitävien sidosten turvaamiseen käytettyjen keinojen näkökulmasta. Tätä tarkoitusta varten tarvitaan analyttistä kehikkoa, joka sisältää sekä yhteisyyden tuottaman varmuuden sosiaalisen järjestyksen säilymisestä, varmuuden oikeuden toteutumisesta ja lain noudattamisesta että erilaiset kulttuuriset tavat ja käytännöt. Eri *sitoutumisen regimien* ja niihin kiinnittyvien *yhteisyyden kielioppien* avulla voidaan siirtää tietyn kulttuurin tapojen ja yleisten oikeuksien välinen ristiriita syrjään keskustelun ytimestä.

Jokainen kieliopeista rakentuu omanlaiselleen sidokselle. Tämän takia myös ulkopuolelle sulkeminen ja alistaminen ovat erilaisia eri kieliopeissa. Ihmisen luottamus sosiaalisen järjestyksen pysyvyyteen ja oman paikan vakauteen nojautuu oikealla tavalla valmistellun ympäristön tarjoamalle vakuudelle. Tälle ajatukselle rakentuu sidosten kategoria. Sidos ei ole ainoastaan ihmisten välinen suhde, vaan se

sisältää koko materiaalsen elämänpiirin. Artikkelissa kävin läpi myös yhteisön rajoja sekä eri kielioppien ja sidosten oikeutettavuudelle asettamia rajoitteita. Nämä rajoitteet määrittävät vallan väärinkäyttöä ja kussakin kieliopissa tapahtuvaa erilaisten sidosten alistamista.

Nykyistä globalisaatiokeskustelua vaivaa vääristymä – jopa silloin, kun siinä vakavasti yritetään ottaa huomioon useiden erilaisten moderniteettien, oikeuksien tai skenaarioiden olemassaolo. Tämä on seurausta *liberaalin* kieliopin ylivallassa, joka ulottuu suoranaisten normatiivisten kannanottojen lisäksi myös erilaisten analyttisten työkalujen käyttöön ja kehittämiseen.¹⁶ Syy on selvä ja yleisesti tunnustettu: ”kansainvälinen” yhteiskuntateoreettinen keskustelu on hyvin pitkälti läntisen valistuksen projektin määrittämää. Tarkoitukseni ei suinkaan ole konservatiivina taistella tätä projektia vastaan, saati kaipailla tiukasti tietyille alueille spesifejä vastateorioita. (Jälkimmäinen kauhistuttava suuntaus on nostanut päätään Venäjällä: ”kulturologian” epäilyttävän nimikkeen alla osa venäläisistä yhteiskunta- ja humanististen tieteiden tutkijoista on vaatinut puhtaasti venäläisistä lähtökohdista rakennettua ihmistieteiden tutkimusta.) Tässä artikkelissa mainitut vertailevat tutkimukset eivät pyri käsittelemään minkään kulttuurin erikoispiirteitä. Olisi täysin tarkoituksenvastaista etsiä elementti elementiltä vastaavuuksia yhden kulttuurin ja tietyn kieliopin välillä. Mikään kielioppi ei ole yhdenkään maan ”yksinomaisuus”, vaan kaikkien kielioppien piirteitä löytyy niin Ranskasta, Venäjältä kuin Yhdysvalloistakin.

Kun modernin yhteiskunnan vaatimukset törmäävät kulttuurin erityispiirteitä korostaviin sidoksiin, syntyy konflikteja. Nämä konfliktit synnyttävät reaktioita, joissa vaaditaan paluuta ”kulttuurin alkuperäisiin arvoihin” ja ”maailmojen syleilyn” lopettamista. Tällaiset kulttuurin sisältöön puuttuvat avaukset eivät kuitenkaan saisi estää meitä analysoimasta niitä sidoksia ja rakenteita, jotka alistettuina mahdollistivat tällaisten reaktioiden syntymisen. *Jaettujen läheisten sidosten* kielioppi on löyhempien kelpoisuusvaatimuksiensa takia aina sellaisten ihmisten käytössä, jotka eivät pysty pukemaan vaatimuksiaan *julkisen oikeuttamisen* määritellyn muotoon tai laajentamaan ja poistamaan

niistä henkilökohtaisuudet, jotta vaatimukset täyttäisivät *liberaalin* julkisuuden edellytykset. Heidän kykynsä ottaa osaa yhteisyyteen pelastuu nimenomaan jaettuihin merkitysalueisiin kohdistuvien vahvojen sidosten kautta. Se ei vaadi toimijoilta tarkemmin määriteltyä *oikeutettavaa* tai *suunniteltua* sitoutumista. Tarvitaan ainoastaan tiivis suhde oman kulttuurin yhteisiin alueisiin.

Väitän, että nykyiset yhteiskuntateoriat ovat vääristyneitä ja liian tiukasti sidoksissa modernisaation projektiin, jotta niiden avulla voitaisiin käsitellä ja ymmärtää tämän projektin kohtaamaa vastarintaa – tai edes kunnolla havainnoida projektia itseään. Meidän on laajennettava ajattelumme pohjalla olevia analyysin kategorioita sellaisiksi, että pystymme käsittelemään myös epäliberaaleja yhdistymisen ja yhteisyyden tapoja ilman niiden yksinkertaista leimaamista esimoderneiksi jäänteiksi.¹⁷ Tässä artikkelissa esittelemäni malli on yksi askel tähän suuntaan. Se antaa meille mahdollisuuksia oikeudenmukaisuutta ja yksilön oikeuksia painottavan *liberaalin* kieliopin ja muiden mahdollisten yhteisyyden muodostamisen tapojen välisten konfliktien ymmärtämiseen – ja tätä kautta globalisaation ja modernisaation aseman parempaan tulkittamiseen.

VIITTEET

- 1 Käytän termiä yhteisyys siinä missä tavallisesti puhutaan julkisuudesta, koska kaikki artikkelissa käsitellyt kieliopit eivät kykene sisällyttämään itseensä argumenttien julkisen käsittelyn vaatimaa etäännyttämistä esittäjän henkilöstä ja tilanteesta.
- 2 Termillä ”yhteiselämä” Thévenot viittaa ihmisten tapaan elää ja olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. (Suom.)
- 3 Tässä rakennan *De la Justificationsissa* (Boltanski & Thévenot 1991) esitetyn ajatuksen pohjalle. Tarkemmin ajatus on esitelty Thévenot (2006) ja lyhyemmin englanniksi Thévenot (2002; 2007).
- 4 Axel Honneth pohjaa tunnistamisen teoriasensa (ainakin sen viimeisimmässä muotoilussa) tunnistamisen asenteeseen suhteessa ei-inhimilliseen maailmaan. Honneth pitää sitä aiemmin tutkimiaan tunnistamisen muotoja ”eksistentiaalisenä”. Tämä eksistentiaalinen tunnistaminen on sukua Martin Heideggerin ”Be-

- sorgtheitille” ja John Deweyn ”sitoutumiselle” (engagement), joiden Honneth ajattelee haastavan subjektin ja objektin vastakkainasettelun ja edistävän ihmisten huolehtivaa ja sitoutunutta suhdetta ei-inhimilliseen maailmaan. (Honneth 2007.) Läheisten sidosten regiimi pyrkii tavoittamaan joitakin tällaisen kokemuksen ominaisuuksia (viitaten samalla Heideggeriin ja Merleau-Pontyyn, ks. Thévenot 1994; 2006), vaikka siinä onkin kyse pikemminkin sosiaalisesta tunnustamisesta, ja vaikka se sijoittuu laajempaan, erilaisia ei-inhimillisen maailman edessä tapahtuvan tunnustamisen tapoja analysoivaan kategoriaan.
- 5 Nämä objektit voivat olla niin mielipiteitä, aatteita kuin konkreettisia paikkoja ja esineitäkin. (Suom.)
 - 6 Thévenot pyrkii vapauttamaan sosiaalisen toiminnan tarkastelunsa sekä pelkästään kollektiivista lähtevästä yksilön kuvaustavasta että psykologian tavasta redusoida kollektiiviset ilmiöt yksilopsykologisiin ilmiöihin. (Suom.)
 - 7 Termin kääntäminen sovitteluksi ei ole aivan ongelmatonta, sillä ristiriitaiset äänet jäävät kuitenkin ristiriitaisiksi myös lopullisessa sovitelmassa. Niitä ei silotella kokonaan pois, vaan mahdutaan osaksi samaa kokonaisuutta. (Suom.)
 - 8 ”Avustetun ihmisyiden” moraalinen kompleksisuus tulee ilmi tarkasteltaessa tapoja, joilla ihmiset sitoutuvat päämäärien saavuttamisessa tarvittaviin ympäristön tarjoamiin apukeinoihin. Näitä sidoksia ja apukeinoja arvioidaan eri tavoin eri oikeuttamisen maailmoissa ja eri yhteisyyden kieliopissa, joita ovat esimerkiksi itse tallattu kulkureitti, luonnon muokkaama polku, maisemareitti ja markkinoita varten rakennettu Euroopan halki kulkeva moottoritie. (Thévenot 2002.)
 - 9 Tämän genealogian laajempi versio ja esitys poliittisten kielioppien kyseenalaistettavasta realismista ks. Thévenot (2001).
 - 10 Tässä Thévenot tulee, myöhemmästä kommentistaan huolimatta, lähelle Niklas Luhmannin käsitystä *mediumista*. (Suom.)
 - 11 Tällä tavalla muodostettujen ”vahvistettujen kykyjen” tuottamista moraalista ongelmista kts. Thévenot (2002). (Suom.)
 - 12 Thévenot on alkujaan mieltänyt ainoastaan oikeuttamisen siksi tavaksi, jolla ihmiset ratkovat ristiriitoja turvautumatta väkivaltaan (esim. Boltanski & Thévenot 1991, 343–346). (Suom.)
 - 13 Eng. *commonplace*, ransk. *lieu commun*, taustalla kreikan *konoï topos*. Termi merkitsee sekä spati-

aalista ”jaettua paikkaa” että kulttuurissa jaettua merkitystä. Lisäksi termi tarkoittaa sitaattia tai kliseettä, antiikissa myös vakiintunutta retorista strategiaa. (Suom.)

- 14 Joan Stavo-Debaugé tarkastelee yhteisöjä niiden tulokkaan koetteluun ja testaamiseen ja toisaalta vieraanvaraisuudesta nauttivan vieraan näkökulmasta. Nämä tutkimukset ovat merkittävä lisä poliittisen ja moraalisen sosiologian kehitykseen. (2005; 2009.)
- 15 Nykyiset syvät väärinymmärrykset seuraavat sekä erilaisista vieraanvaraisuuskäsityksistä että näiden kahden kieliopin erilaisesta tavasta kohdella muukalaisia. Thévenot ja Kareva (2009) tarjoavat systemaattisen ja symmetrisen käsittelyn *liberaalin* ja *oikeuttamisen maailmojen* kielioppien välisestä väärinymmärryksestä Yhdysvaltoihin muuttavan venäläisen tapauksessa.
- 16 Tämä ei tietenkään estä kaikkein valvutuneimpia tutkijoita toimimasta tämän *liberaalin kieliopin* sisältä käsin laajentaakseen ja muuntaakseen sitä. Kielioppi kuitenkin estää myös heitä näkemästä kaikkia vaihtoehtoja.
- 17 Joidenkin lukijoiden mielestä Robert Nisbetin *Sociological tradition* korjasi jo tämän ongelman. Hänen lähtökohtansa on kuitenkin konservatiivinen – eli kärsii toisenlaisesta vääristymästä. Sen sijaan Fuyuki Kurasawan luenta, jonka mukaan läntisen yhteiskunnallisen ajattelun keskiössä on ”etnologinen mielikuvitus”, rakentuu ajatukselle läntisen modernisaation reflektiosta ja peilaamisesta kohtaamisissa muiden kulttuurien kanssa. (Kurasawa 2004.)

KIRJALLISUUS

- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1991) *De la justification. Les économies de la grandeur*. Gallimard, Paris. Engl. käännös Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006) *On Justification. Economies of Worth*. Princeton Press, New Jersey
- Cheyns, Emmanuelle (2009) Technical rationality and (de)politicisation of standards. Multistakeholder initiatives in sustainable agriculture. Esitelmä *Governing through standards* -symposiumissa 22.–24.2.2010, Kööpenhamina.
- Honneth, Axel (2007) *Disrespect: the normative foundations of critical theory*. Polity Press, Cambridge.
- Koveneva, Olga (2007) From personal attachments to public commitments: the dynamics of environmental involvement in Russia and France.

- A comparative perspective. Esitelmä ranskalais-kiinalaisessa yhteiskuntatieteiden workshopissa 19.–20.5.2007. Tsinghua yliopisto, Beijing.
- Koveneva, Olga (2010) Les communautés politiques dans la dynamique du commun et du pluriel: regard comparatif sur les modalités du "vivre ensemble" en France et en Russie. Article soumis à la revue *Annales, Histoire, Sciences Sociales*.
- Kurasawa, Fuyuki (2004) The ethnological imagination. A cross-cultural critique of modernity. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Lamont, Michèle & Thévenot, Laurent (toim.) (2000) Rethinking Comparative Cultural Sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States. Cambridge University Press, Cambridge.
- Moody, Michael & Thévenot, Laurent (2000) Comparing Models of Strategy, Interests, and the Public Good in French and American Environmental Disputes. Teoksessa Michèle Lamont & Laurent Thévenot (toim.) Rethinking comparative cultural sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States. Cambridge University Press, Cambridge, 273–306.
- Stavo-Debaige, Joan (2005) Mobilising statistical powers for action against discriminations: the case of the United Kingdom. *International Social Science Journal* 183, 43–55.
- Stavo-Debaige, Joan (2009) Venir à la communauté. Une sociologie de l'hospitalité et de l'appartenance. Väitöskirja, EHESS.
- Thévenot, Laurent (1994) Le régime de familiarité; des choses en personnes. *Genèses*, 17, 72–101.
- Thévenot, Laurent (1997) Un gouvernement par les normes; pratiques et politiques des formats d'information. Teoksessa Bernard Conein & Laurent Thévenot (toim.) Cognition et information en société. *Raisons Pratiques* 8. Editions de l'EHESS, Paris, 205–241.
- Thévenot, Laurent (2001) Justifying Critical Differences. Which Concepts of Value are Sustainable in an Expanded Coordination? Teoksessa Siu-Tong Kwok & Sin-wai Chan (toim) Culture and Humanity in the New Millennium: The Future of Human Values. Hong-Kong University Press, Hong Kong, 45–65.
- Thévenot, Laurent (2002) Which road to follow? The moral complexity of an 'equipped' humanity. Teoksessa John Law & Annemarie Mol (toim.) Complexities: Social Studies of Knowledge Practices. Duke University Press, Durham & London, 53–87.
- Thévenot, Laurent (2006), L'action au pluriel. Sociologie des régimes d'engagement. La Découverte, Paris.
- Thévenot, Laurent (2007) The plurality of cognitive formats and engagements: moving between the familiar and the public. *European Journal of Social Theory* 10:3, 413–427.
- Thévenot, Laurent (2009a) Governing Life by Standards. A View from Engagements. *Social Studies of Science* 39:5, 793–813.
- Thévenot, Laurent (2009b) Des autorités à l'épreuve de la critique. L'opprimant du 'gouvernement par l'objectif'. Esitelmä 30.10.2009. *Rassegna Italiana di Sociologia* 50–vuotispäivät, Bologna.
- Thévenot, Laurent & Kareva, Nina (2009) The "marvellous bread" of hospitality. Misunderstandings that clarify the matter of closedness or openness of a society. *New Literary Observer* 100.
- Thévenot, Laurent & Lamont, Michèle (2000) Exploring the French and American polity. Teoksessa Michèle Lamont & Laurent Thévenot (toim.) Rethinking comparative cultural sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States. Cambridge University Press, Cambridge, 273–306.
- Thévenot, Laurent, Moody, Michael & Lafaye, Claudette (2000) Forms of Valuing Nature: Arguments and Modes of Justification in French and American Environmental Disputes. Teoksessa Michèle Lamont & Laurent Thévenot (toim.) Rethinking comparative cultural sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States. Cambridge University Press, Cambridge, 273–306.

YHTEISYYDEN KIELIOPIT HELSINKILÄISESSÄ JA PIETARILAISESSA KAUPUNKIAKTIVISMISSA¹

Markku Lonkila

ABSTRAKTI

Venäjän ja länsimaiden sosiologisten vertailujen hankaluutena on usein se, että käytetyt teoreettiset välineet eivät ole herkkiä venäläisen yhteiskunnan erityispiirteille, vaan kuvaavat pikemminkin sen puutteita länsimaihin verrattuna. Artikkelissa vertaillaan helsinkiläisen ja pietarilaisen asukasliikkeen eroja Laurent Thévenot'n yhteisyyden kieliooppien ja niihin liittyvien sitoutumisen regiimien käsitteiden avulla. Helsingissä tapausesimerkkinä on Kumpulan asukkaiden mobilisoituminen vastustamaan Kumpulanlaakson poikki suunniteltua uutta bussilinjaa, ja Pietarissa Komendantskii prospekt 40:n asukkaiden protesti läheiseen puistikkoon kaavaillun kerrostalon rakentamista vastaan. Molemmat protestit kulmineituiivat vuonna 2009 ja päättyivät rakennushankkeiden kumoamiseen. Thévenot'n käsitteistö antaa uusia välineitä kuvaamaan siirtymistä henkilökohtaisista siteistä ja lähisuhteista kollektiiviseen, julkisuudessa tapahtuvaan toimintaan.

Avainsanat: Suomi, Venäjä, sosiaaliset liikkeet, vertaileva tutkimus, sitoutumisen regiimit, yhteisyyden kieliooppi, Laurent Thévenot

Rakentajien aloittaessa puistikon puiden kaatamisen tytär oli kotona ja alkoi huutaa suoraa huutoa äidilleen: ”Äiti, meidän koivut tapettiin!” Äiti sai hysteerisen kohtauksen ja raahasi tyttärensä pois ikkunasta [haastateltava itkee]. [...] Tämä tyttö oli itse istuttanut koivuntaimen, ja sitten jotkut tulivat ja leikkasivat sen poikki... Kyseessä ei enää ole pelkkä koivu vaan asia joka koskettaa sekä tyttöä, hänen äitiään että minua. (Pietarilaisen aktivistin haastattelu, 2009.)

Tää [uuden kadun rakentaminen Kumpulanlaakson puiston halki] on niin päätön... ei tää oo pelkästään se että on joku meidän viheralue [...] tässä ei nyt ole kyse NIMBY-ilmiöstä... onhan se täysin järjetöntä että yhtä bussia

varten pitää rakentaa katu että päästään viittä minuuttia nopeammin... (Kumpulalaisen aktivistin haastattelu 2009.)

JOHDANTO

Yllä kuvatut sitaatit kuvaavat kahta eri-laista tapaa jäsentää ja suhtautua omaan elinympäristöön: pietarilaisen aktivistin sitoutuminen puolustamaansa puistikkoon on vahvasti henkilökohtainen, välitön ja tunnepitoinen, kun taas kumpulalaisen aktivistin kommentti kuvaa sitä, kuinka helsinkiläisten on toiminnassaan ja argumentoinnissaan pyrittävä sulkemaan oma, henkilökohtainen

suhteensa puistoon välttyäkseen NIMBY (Not In My Back Yard) -leimalta. Siinä missä helsinkiläiset aktivistit korostivat Kumpulanaakson luonnetta myös muiden kuin Kumpulana asukkaiden käytössä olevana ”yleisenä viheralueena”, pietarilaiset Komendantskii prospekt 40:n asukkaat puolestaan puolustivat juuri omaa, nimenomaista puistikkoon ja välttivät konfliktin yleistämistä.

Tässä artikkelissa tarkastelen helsinkiläisen ja pietarilaisen asukasliikkeen eroja Laurent Thévenot'n (ks. tämä lehti) yhteisyyden kielioppien ja niihin liittyvien sitoutumisen regimien käsitteiden avulla. Helsingissä kuvaan Kumpulana asukkaiden mobilisoitumista vastustamaan Kumpulanaakson poikki suunniteltua uutta bussilinjaa, ja Pietarissa Komendantskii prospekt 40:n (jäljempänä KP40) asukkaiden protestia läheiseen puistikkoon kaavaillun kerrostalon rakentamista vastaan. Molemmat protestit kulminoituivat vuonna 2009 ja päättyivät menestyksekkäästi rakennushankkeiden kumoamiseen.

Tarkoitukseni ei ole väittää, ettei kumpulalaisilla olisi vahvoja tunne- ja muita siteitä laaksoonsa ja sen viheralueeseen. Pyrin pikemminkin esittämään, että – toisin kuin Pietarissa – nuo siteet ovat Helsingissä monen erilaisen organisaation ja instituution välittämiä ja että henkilökohtaisten siteiden tuominen julkisuuteen tapahtuu eri tavoin näissä kahdessa kaupungissa.

Seuraavaksi esittelen lyhyesti Thévenot'n sitoutumisen regimien ja yhteisyyden kieliopin pääpiirteet (ks. tarkemmin Thévenot, tämä lehti). Sen jälkeen kuvaan tapahtumien kulun, liikkeiden organisoitumisen ja toimintarepertuaarit kahdessa kaupungissa sekä kontrastoin pietarilaisten aktivistien ”läheisten sidosten kielioppia” helsinkiläisten ”oikeuttamisen maailmojen” kielioppiin. Lopuksi pohdin esittämäni tarkastelukehikon etuja, ongelmia ja sovellusalueita empiirisessä tutkimuksessa.

SITOUTUMISEN REGIIMEISTÄ JA YHTEISYYDEN KIELIOPEISTA

Kehitettyään oikeuttamisteorian yhdessä Luc Boltanskin kanssa (ks. Boltanski & Thévenot 1999; 2006; Lehtonen & Lonkila 2008), Laurent Thévenot jatkoi tutkimustyötään mm. sitoutumisen regimien (*régimes d'engagement*, ks. Thévenot 2001; 2006; 2007; 2009; 2010; tämä lehti; Quéré 2007; Israël 2006; Gardella 2006) ja yhteisyyden kielioppien (*grammaires du commun au pluriel*) parissa (Thévenot, tämä lehti; 2010).

Thévenot valitsi sitoutumisen (*engagement*) käsitteen toiminnan tai käytännön sijaan korostaakseen toimijan riippuvuutta sekä materiaalisesta että ei-materiaalisesta ympäristöstään. Sitoutumisen regiemeistä jokainen synnyttää mm. tietynlaista *kognitiivista* suhtautumista maailmaan. Se, missä regimeissä toimitaan, orientoi toimijan suhdetta ympäristöönsä, sillä ympäristö näyttäytyy ao. regimin mukaisessa formaatissa, jolloin vain tietyt asiat ja objektit havaitaan toiminnan kannalta relevantteina. Tämä myös ohjaa kulloisessakin regimeissä relevanttia kielenkäyttöä. (Thévenot 2007, 415.)

Thévenot erottaa kolme sitoutumisen regimejä: julkisesti oikeutettavan sitoumuksen regimi (*régime de justification*), suunnitelmaan sitoutumisen regimi (*régime du plan*) ja tuttuuden regimi (*régime de familiarité*). Näistä *julkisesti oikeutettavan sitoumuksen regimi* on tuttu oikeuttamisteoriasta: toiminta tähtää konfliktin ratkaisemiseen ja siinä toiminnan arvoa tai yhteistä hyvää (*bien commun*) arvioidaan kunkin oikeuttamisen maailman sisäisen periaatteen pohjalta. Tällöin relevantteina näyttäytyvät kyseessä olevan maailman kannalta keskeiset toimijat ja oliot. Ekologisessa maailmassa keskeisiä toimijoita voisivat olla vaikkapa liito-orava ja valkoselkätikka, kun taas teollisessa maailmassa arvostetaan esimerkiksi insinöörejä, työkaluja ja mittalaitteita.

Suunnitelmaan sitoutumisen regimi on lähinnä perinteistä sosiologista toiminnan käsitettä. Tässä regimeissä autonominen yksilö pyrkii kohti asettamaansa päämäärää, ja toiminnan tuottama hyvä aiheutuu tuon päämäärän saa-

vuttamisesta. Ympäristöä arvioidaan sen kannalta, miten funktionaalinen se on päämäärän saavuttamisen suhteen. Tämä regiimi onkin niin yleinen, että Thévenot luonnehtii sitä jopa toiminnan ”normaaliksi formaatiksi”. Sen toimijuus on kuitenkin erityistä: toimijat ovat autonomisia yksilöitä, joilla on kyky suuntautua tulevaisuuteen menestyksellisesti. Verrattuna toimijakuvaan, jossa keskeistä ovat mentaaliset tilat, intentiot ja halut, suunnitellaan sitoutumisen regiimi korostaa toimijan suhdetta funktionaalisen havaittuun ja koettuun ympäristöön. (Thévenot 2007, 417.)

Kauimmas perinteisestä sosiologisesta toiminnan käsitteestä Thévenot erkanee *tuttuuden regiimissä*, joka ei ole weberiläisessä mielessä ollenkaan sosiaalista toimintaa, sillä siinä toimija on yksin hänelle tutuksi muovautuneessa ympäristössä, ja toiminnan tuottama hyvä on ”mukavuuden tunne” (vrt. Gardella 2006). Esimerkiksi käy vaikkapa sosiologian tutkijan suhde omaan työhuoneeseensa, jossa kaikki on totutulla paikallaan. Tähän tuttuun ympäristöön hän sitoutuu toisella tavalla kuin julkisen oikeutettavuuden regiimissä – mukaan lukien psykofyysiset tottumukset pitää vaikkapa jalvoja pöydällä kirjaa lukiessa. Työpiste ja tietokone on muokattu tutkijan keholle ja henkilökohtaisille mieltymyksille sopivaksi, ja sekavissa paperi- ja kirjapinoissa on vain tutkijalle itselleen aukeava logiikka. Nurkassa olevaa kitaraa on mukava näppäillä työnteon lomassa, pöydällä on lasten kuvia, ja nokkaunia varten on pehmeä sohva tyyntyneen.

Tällainen työhuone on tutkijan oman persoonan laajentuma; siitä erottamaton, kesyttetty ja domestikoitu ympäristö. Se poikkeaa jyrkästi standardoidusta työpisteestä, johon kuka tahansa voi tulla ja aloittaa heti työskentelyn annettujen ohjeiden mukaan (Thévenot 2001). Tuttuuden regiimi on kuitenkin myös mahdollista jakaa esimerkiksi käynnistämällä improvisoidut jamit toisen kitaraa soittavan laitoksen tutkijan kanssa tämän poiketessa käymään. Mutta jos työhuoneelle yllättäen saapuu yliopiston arviointiryhmä mittaamaan tutkijan tehokkuutta, koko ympäristö hahmottuu julkisen oikeuttamisen regiimissä: jalat lasketaan pöydältä ja tyyntynyt piilotetaan.

Sohva näyttäytyy nyt esimerkkinä tutkijan kiivaasta kokoustahdistista (oikeuttamisen teollinen maailma), ja kitara tukee käsitystä huippututkijan poikkeuksellisesta luovuudesta (inspiraation maailma).

Yksi syy sitoutumisen regiimien kehittämiseen oli Thévenot’n tyytymättömyys yhteiskuntatieteellisiin dikotomioihin kuten kollektiivinen–yksilöllinen tai julkinen–yksityinen. Hänen mukaansa yhteiskuntatieteet ovat taipuvaisia eksplisiittisesti tai implisiittisesti suosimaan jompaakumpaa dikotomian osaa samalla kun dikotomian jälkimmäisen osan variaatiot – esimerkiksi yksilö, yksilöllistyminen ja individualismi – sekoittavat yhteen hyvin erilaisia toimijana olemisen tapoja. Samalla sanastolla luonnehditaan yhtä hyvin autonomista, suunnitelmiin ja projekteihin sitoutunutta päätöksentekijä-yksilöä, jonka toiminta on muille ymmärrettävää ja läpinäkyvää kuin yksilön autenttisuutta hänen kaikkein henkilökohtaisimmassa elämässään, perustavimmissa siteissään ja tavoissaan toimia omassa tutussa ympäristössään, jota ulkopuolisten on vaikea käsittää. (Thévenot 2007, 415–416.)

Thévenot’n regiimit korostavat sekä toiminnan tukeutumista materiaaliseen ympäristöön – jota ei siis nähdä pelkästään toiminnan rajoitteena vaan myös tukena – että sen monimuotoisuutta: ei ole olemassa yhtä toiminnan käsitettä, vaan useampia maailmaan sitoutumisen regiimejä. Thévenot’n viimeisin kirja (2006) onkin nimeltään *L'action au pluriel. Sociologie des régimes d'engagement* (Toiminta monikossa. Sitoutumisen regiimien sosiologiaa).

Itse asiassa toiminnan käsitettä keskeisempi Thévenot’lle onkin ranskalaisesta konventioiden taloustieteestä (*l'économie des conventions*) peräisin oleva toiminnan *koordinaation* käsite, jonka eri modaliteettien ja niiden ulottuvuuksien (*portée*) tarkastelun regiimit mahdollistavat. Voidakseen ylipäätään toimia henkilön on pystyttävä sopeuttamaan toimintansa omaan lähiympäristöönsä, mutta myös koordinoimaan toimintaansa ympäröivän maailman ja muiden ihmisten suhteen. Jokainen sitoutumisen regiimi tarjoaa sekä kyseisen regiimin ”hyvän” (*bien*) määrittämisen

tavan arvioida ja kokea todellisuus että spei-
fin toimijana olemisen tavan. Näistä tavoista
meille kenties tutuin on suunnitelman regi-
iimin autonominen, päämääräsuuntautunut
yksilö (Quéré 2007, 133).

Kullakin kolmesta sitoutumisen regiimistä on
erityinen suhde tiettyyn *yhteisyyden kieliop-
piin*, jonka avulla yhteisöjen jäsenet rakentavat
yhteisyyteen perustuvaa vakautta huolimatta
erilaisten maailmaan sitoutumisen tapojen
moninaisuuden aiheuttamista ristiriidoista
(ks. Thévenot, tämä lehti). Julkisen oikeut-
tamisen kielioppi ankkuroituu julkisen oi-
keuttamisen regiimiin, liberaalien yksilöiden
kielioppi suunnitelman regiimiin ja läheisten
sidosten kielioppi tuttuuden regiimiin

Jokainen kielioppi koostuu kommunikoi-
misen ja sovittelun operaatioista. *Kommunikoi-
misella* Thévenot viittaa viestien vaihtamisen
lisäksi myös yhteisiin asioihin osallistumiseen
ja asioiden yhteiseksi tekemiseen. *Sovittelus-
sa* puolestaan pyritään koostamaan toisistaan
poikkeavien toimijoiden äänistä yhteinen
kokonaisuus. Nämä kaksi operaatiota toimi-
vat eri tavoin eri kieliopissa. *Oikeuttamisen
maailman kieliopissa* kommunikointi tarkoita-
taa oman huolen yleistämistä siten, että se
voidaan esittää vetoamisena jonkun oikeut-
tamisen maailman yhteiseen hyvään. *Sovitel-
telussa* puolestaan rakennetaan yhteisyyttä
argumentoimalla oikeuttamisteoriasta tutulla
tavalla eri oikeuttamisen maailmojen sisällä
ja välillä. *Liberaalien yksilöiden kieliopissa* omat
kiintymykset ja intressit kommunikoidaan
pukemalla ne moraalisten oikeuttamisvaati-
musten sijaan omien etujen, intressien ja mie-
lipiteiden kielelle, joiden välinen sovittelen-
nen tapahtuu vaihtamalla ja neuvottelemalla.
(Thévenot 2010; tämä lehti.)

Kummatkin edellä mainitut kieliopit edellyt-
tävät henkilökohtaisten sidosten irrottamista
julkisesta keskustelusta. *Läheisten henkilö-
kohtaisten sidosten kieliopissa* kommunikaatio
puolestaan tapahtuu juuri jaettuuihin yhteisiin
alueisiin (*lieu commun*) – joko konkreettiseen
paikkaan tai abstraktimpaan kulttuuriseen
merkitysalueeseen – muodostetun suoran,
vahvan ja henkilökohtaisen siteen kautta, ja
sovittelussa nostetaan esiin sellaiset yhteiset

alueet, jotka mahdollistavat monenlaiset mer-
kitykselliset ja kiintymyssuhteet tähän aluee-
seen. (Thévenot 2010; tämä lehti.)

Sitoutumisen regiimeihin ja yhteisyyden kie-
lioppeihin tutustuminen herättää välittömästi
kysymyksiä mm. regiimien suhteesta toisiin-
sa, regiimistä toiseen vaihtamisen prosessista
sekä regiimien lukumäärästä. Onko esimer-
kiksi tuttuuden regiimi muita perustavampi,
ja miten sitä on ylipäättään mahdollista tutkia
sen henkilökohtaisuuden ja hankalan kielel-
listämisen vuoksi (Gardella 2006)? Näyttäisi
siltä, että regiimien arkkitehtuuri on jätetty
avoimeksi. Uusia regiimejä ja kielioppeja voi-
daan etsiä ja kehitellä empiirisen tutkimuksen
pohjalta, samoin kuin on tehty oikeuttamis-
teoriassa, jossa alkuperäisiin kuuteen oikeut-
tamisen maailmaan on myöhemmin lisätty
mm. ekologian maailma (Lafaye & Thévenot
1993) sekä projektien maailma (Boltanski &
Chiapello 2006).

Tämän artikkelin loppuosassa tarkastelen
empiirisen aineiston avulla, miten yllä kuvattua
käsitteistöä voidaan käyttää sosiaalisten liike-
keiden vertailevassa tutkimuksessa tuomaan
esiin paikallisia ja kansallisia eroja suomalaisen
ja venäläisen kansalaisaktiivisuuden välillä ilman,
että jouduttaisiin käsittelemään venäläistä ak-
tivismia ainoastaan jälkeensä jääneenä versiona
länsimaisesta demokratiasta. Tällainen ”puute-
tutkimus” käyttää usein länsimaisia kategori-
oita venäläisen yhteiskunnan jäsentämiseen ja
tuottaa lähes tautologisesti tuloksenaan erilai-
sia dystopioita, joista puuttuu herkkyyys paikal-
liselle kontekstille (Alapuro & Lonkila 2000).

EI KATUA KUMPULANLAAKSOON!

Huhtikuussa 2009 500–1000 helsinkiläistä
kokoontui Kumpulanlaaksoon osoittamaan
mieltään *Laakson valtaus* -tunnuksen alla kau-
punginhallituksen 2.2.2009 tekemälle pää-
tökselle rakentaa uusi katu yhden Itä-Helsingin
laajimman puisto- ja virkistysalueen läpi.
Katua tarvittiin bussilinjalle, jonka tarkoi-
tuksena oli nopeuttaa Helsingin yliopiston
Kumpulan kampuksen yhteyksiä Pasilan ase-
malle. Hankkeen takana oli Helsingin kau-
pungin, Helsingin yliopiston sekä ilmatieteen
ja meteorologian laitosten johtoa.

Laakson valtauksen juonsivat huumoripitoisessa ja positiivisessa hengessä kaksi paikallista naisaktivistia, jotka olivat olleet keskeisessä roolissa jo kumpulalaisten aiemmissa mielenosoituksissa paikallisen sivukoulun lopettamista vastaan. Itse valtaus oli organisoitu koko perheen talvikarnevaaliksi, jossa puheiden ja kaupungin edustajien haastattelujen ohella myytiin makkaraa ja tehtiin lumiukkoja. Karnevaalin keskeytti tavan takaa kumpulalaisen äänisuunnittelijan nauhoittama ”ohikulkevan” bussin jyrinä, jonka tarkoituksena oli demonstroida kaavaillun bussilinjan puiston rauhaa häiritsevää meteliä.

Mediassa laajaa huomiota saaneen *Laakson valtauksen* mobilisointi tapahtui sekä Kumpula-aktivistien vanhojen kontaktien, flyereiden, sähköpostin että Facebook -sivun *Ei katua Kumpulalanlaaksoon!* ja Facebookin *Laakson valtaus* -tapahtuman kautta. Laakson valtaus -tapahtuma oli linkitetty paikallisen aktivistin pitämään *Laakson henki* -blogiin, joka mm. kuvasi Kumpulalan alueen kulttuurihistoriallista merkitystä.

Mielenosoitus oli näkyvin osa asukasliikkeestä, jonka mobilisointi käynnistyi alkuvuodesta 2009, kun tiedot katuhankkeesta vuotivat julkisuuteen. Päätös oli tehty poikkeuksellisella tavalla: apulaiskaupunginjohtaja Hannu Penttilä vei kaupunginsuunnittelulautakunnan kahteen otteeseen yksimielisesti hylkäämään hankkeen vastavalitun kaupunginhallituksen päätettäväksi nk. otto-oikeuden nojalla. Hanke käsiteltiin pika-aikataululla ja hankkeen vastustajien mielestä puutteellisin tiedoin. (Kumposti 2009.)

Keskeisessä asemassa protestin organisoinnissa olivat kaupunginosayhdistys Kumpula-seura ja Kumpula-Toukola Kylätilyyhdistys, joiden asukasaktivistit olivat hioneet yhteistyötään vuosittaisten Kumpulalan kyläkarnevaalien sekä aiempien asukasprotestien yhteydessä. Katuhankkeen vastustus tukeutui siten sekä kylämäisen puistokaupunginosan vanhoihin sosiaalisiin verkostoihin, kumpulalaisten asukasaktivistien (kuvataiteilijoiden, journalistien, näyttelijöiden jne.) työpanokseen että olemassa oleviin yhdistysresursseihin, kuten Kylätilyyhdistyksen hallinnoimaan Kylätila-huoneistoon.

Helsingin poliittisesti vihreimpänä kaupunginosana tunnetun Kumpulalan aktivisteilla oli myös hyvät yhteydet kaupungin poliittiseen koneistoon. *Laakson valtauksen* ohella aktivistit lobbasivatkin poliitikkoja sähköpostikampanjalla, kirjoittivat virallisia valituksia Kumpula-seuran nimissä, järjestivät mielenosoituksen kaupunginvaltuuston asiasta päätäneen kokouksen yhteydessä sekä järjestivät uudelle tielinjalle vaihtoehdoisen kampusbus-sikokeilun.

Tärkeä osa aktivistien strategioissa – niin Facebook-keskusteluissa, *Laakson valtauksen* yhteydessä kuin yleensäkin julkisessa keskustelussa – oli välttää liikkeen leimautumista NIMBY (Not In My Back Yard) -protestiksi. NIMBY -argumentoinnissa, jonka juuret ovat alun perin Yhdysvalloista lähteneessä protestoinnissa myrkyllisten teollisuusjätteiden dumpausta vastaan, on tapahtunut merkityssiirtymä, jossa oman takapihan puolustaminen on stigmatisoitu ja esitetään erityisintressin puolustamiseksi yleisen edun kustannuksella (Eranti 2009; Teichner 2002). Välttääkseen NIMBY -stigman aktivistit julistivat liikkeensä YIMBY (Yes In My Back Yard -liikkeeksi) kehittämällä idean bussilinjan korvaavasta YIMBY -laaksoratikasta, jonka pienoismalli jaettiin kaupunginhallituksen edustajille. Asukasliikkeen toiminnan ja sen herättämän julkisen huomion seurauksena katuhanke kumottiin kaupunginhallituksen kokouksessa 14.4.2009.

EI UUTTA KERROSTALOA KOMENDANTSKII PROSPEKT 40:N PUUSTOON!

Pietarin Primorskii-kaupunginosan asukkaiden pitkäaikainen konflikti Pohjoinen kaupunki (venäjäksi *Severnõi gorod*, jäljempänä SG) -rakennusfirman hanketta vastaan kärjistyi väkivaltaiseksi yhteenotoksi vuonna 2009. Konfliktin juuret juontuivat kuitenkin jo lokakuuhun 2004, jolloin Pietarin kaupunki myönsi SG:lle luvan rakentaa kymmenkerroksinen talo Primorskii-kaupunginosan katujen Komendantskii prospekt 40:n (jäljempänä KP40) ja Shavlova- kadun kulmassa olevalle, jo ennestään massiivisten kerrostalojen ympäröimälle pienelle puistikolle, jonka

asukkaat olivat itse kunnostaneet, ja jonne he olivat istuttaneet puuntaimia 1990-luvulta lähtien. Rakennussuunnitelman julkittua käynnisti asukkaiden keskuudessa protestin, joka kulmineitui kolmeen väkivaltaiseen yhteenottoon vuosina 2004–2009, SG:n yrittäessä käynnistää töitä.

Vuonna 2007 SG:n ensimmäinen yritys kaatui läheisten kerrostalojen asukkaiden asettuessa rakennuskoneiden tielle ja estämällä näin työskentelyn. Asukkaat kirjoittivat myös lukemattomia valituskirjeitä viranomaisille ja poliitikoille ja palkkasivat lakimiehen, jonka vireille panema valitus rakennuslupaa vastaan kuitenkin hylättiin.

Toinen yritys aloittaa rakentaminen keväällä 2008 kaatui samoin asukkaiden fyysiseen vastarintaan. Asian saama julkisuus toi paikalle myös Pietarin varakuvernöörin, joka määräsi keskeyttämään rakennustyöt, kunnes välitystuomioistuin olisi ratkaissut asian.

Keväällä 2009 tuomioistuin ratkaisi jutun SG:n hyväksi. Tämä päätös tukenaan SG käynnisti saman vuoden syksyllä kolmannen ja viimeiseksi jääneen rakennusyrityksen. Lokakuun ensimmäisen päivän aamuna 33 betonisilla aitaelementeillä lastattua kuorma-autoa ajoi paikalle sotilaallisesti johdetussa operaatiossa. Rakentajien turvaksi palkatut yksityisen vartiointiliikkeen miehet pitivät asukkaat erossa rakentajista, ja alue saatiin aidattua kahdessa tunnissa. Aidan pystyttämisen jälkeen rakentajat alkoivat kaataa puita, joita asukkaat olivat itse istuttaneet puistikkoon.

Raivostuneiden asukkaiden kokoontuminen samana iltana johti Komendantin maapala (*Komendantskii pyatachok*) -nimisen asukasliikkeen perustamiseen. Nimi oli symbolinen viittaus Neva-joen rannalla olevaan alueeseen (*Nevskii pyatachok*), jota puna-armeija puolusti Leningradin piirityksen aikaan suurin uhrauksin Saksan armeijan hyökkäystä vastaan. Aktivistit mursivat aidan lukon ja perustivat alueelle ympärivuorokautisen vartion estääkseen rakentamisen. Neljältä aamulla vartiointiliikkeen miehet saapuivat paikalle ja alkoivat poistaa vartiosta olevia naisaktivisteja väkivalloin. Näiden avunhuudot herättivät lähitalojen asukkaat, jotka hälyttivät paikalle poliisin

ja poliitikkoja. Poliisi pysyi kuitenkin sivussa kiistasta todeten, että kyseessä on ”omaisuutta koskeva kiista”, johon ei ollut syytä sekaantua. Puistoon hälytetty väki, tiedotusvälineiden edustajat sekä Pietarin kaupunginvaltuuston jäsen Nilovin paikalle tuoma kaupungin ympäristöasioiden syyttäjä, jonka mielestä SG:llä ei ollut oikeutta kaataa puita, tekivät kuitenkin rakentamisen jatkamisen mahdottomaksi. Aktivistit jatkoivat puiston ympärivuorokautista telttavartiota.

Kuten Kumpulassa, KP40:n protesti lähti ruohonjuuritasolta paikallisten asukkaiden spontaanista vastarinnasta. Keskeisessä roolissa oli venäläinen Facebook-klooni Vkontakte, jonne yksi aktivisteista perusti sivun Ei kerrostaloa Komendantskii prospektin puistikkoon. Tätä sivua hyödynnettiin – Kumpula-aktivistien Facebook-sivun tavoin – sekä informaation vaihtoon, toiminnan koordinointiin että uusien jäsenten värväykseen. (Gladarev & Lonkila 2010b.)

Asukasliike sai myös tukea pietarilaisilta järjestöiltä. Toisin kuin Helsingissä, nämä eivät olleet kaupunginosayhdistyksiä, vaan tiettyjä resurssijärjestöjä kuten Kansalaisaloitteiden liike DGI (Dvizhenie Grazhdanskikh Initsiativnykh), Pietarin kulttuurihistoriaa vaaliva Elävä kaupunki -liike (Zhivoi gorod) sekä ekologinen asiantuntijajärjestö EKOM, jotka auttoivat paikallisten protestiliikkeiden resursoinnissa ja verkostoitumisessa. Yksi DGI:n aktivisteista asui itse KP40:ssä, jonka vuoksi yhteys järjestöön syntyi luontevasti heti konfliktin alusta pitäen ja säilyi koko kiistan ajan.

KP40:n asukasliikkeen toimintarepertuaarissa neuvostoajan traditiot löivät kättä modernien metodien kanssa. Asukkaat kirjoittivat lukemattomia, neuvostoajoilta tuttuja valituskirjeitä (*zhaloby*) sekä sähköpostitse että paperilla paikallisille ja kansallisille viranomaisille, poliitikoille ja presidentille, ottivat yhteyttä mediaan sekä järjestivät samoin neuvostoajoilta peräisin olevia lauantaitalkoita (*subbotniki*) istuttaen puistoon uusia puuntaimia kaadettujen paikalle. Asukkaiden aktivismi ja väkivaltaiset yhteenotot uutisoitiin myös mediassa, erityisesti internetin keskustelusivuilla ja portaaleissa, joista tiedot levisivät myös lehtiin.

Taistelun kolmas ja viimeinen vaihe päättyi 15.10.2009 Pietarin kuvernööri Matvienkon ilmoittaessa lehdistökonferenssissa rakennusluvan kumoamisesta. Asukasaktivistit juhliivat ilmoitusta laulaen ja juoden samppanjaa puistossa, mutta jatkoivat epäluuloisina telttavartiointia aina aidan purkamiseen saakka 4.11.2009.

YHTEISYYDEN KIELIOPIT HELSINGISSÄ JA PIETARISSA

Seuraavaksi analysoin tarkemmin sitä, kuinka Kumpulassa asukkaiden huoli puiston kohdalosta yleistettiin ja muotoiltiin *oikeuttamisen maailman kieliopissa*. Tämä tarkoitti argumentoinnin formaatin muuttamista julkisen oikeuttamisen regiimiin sopivaksi ja keskustelun suuntaamista eri oikeuttamisen maailmojen väliseen ja sisäiseen kritiikkiin. Samalla aktivistien täytyi ohittaa argumentoinnissaan läheiset, tuttuuden regiimiin perustuvat henkilökohtaiset siteet Kumpulanaaksoon, sillä niiden NIMBY-partikularismin nähtiin uhkaavan yleistä etua. KP40:n asukkaat puolestaan toimivat *läheisten henkilökohtaisten sidosten kieliopissa*, jossa yhteiseksi tekeminen tapahtui omaan, konkreettiseen puistikkoon muodostetun vahvan ja henkilökohtaisen tunnesiteen kautta. Näitä vahvoja siteitä ei tarvinnut kätkeä julkisessa toiminnassa, sen sijaan paikallisen kamppailun yleistäminen oli ongelmallista, ja sitä suorastaan vältettiin.

Kumpula

Havainnot Kumpulana ja KP40:n eroista olivat hyvin samansuuntaisia kuin Olga Kovenen tulokset vertailevasta analyysistä ranskalaisen Meudonin pikkukaupungin ja Moskovan Krylatskoen kaupunginosan puistoalueita puolustaneiden asukasliikkeiden välillä (Koveneva 2006; 2007; 2009a,b; Thévenot, tämä lehti; ks. myös Luhtakallio 2010, 53–55, 81). Meudonissa Kovenen hämmästyti sitä, kuinka ranskalaisten suhde puistoonsa oli jo ruohonjuuritasolla hallinnoitu, välittynyt ja ”kasvanut” (*agrandi*) yleiseksi erilaisten yhdistysten ja rakenteiden kautta:

Paikallisten yhdistysten toiminta antoi vaiku-

telman sofistikoituneen koneiston toiminnasta, joka käynnistettiin päivittäin säännöllisellä ja tarkalla tavalla ja näytti siltä kuin jokaiselle elävälle ja elottomalle olennolle [puistossa] oli olemassa oma julkinen edustajansa, ja että kaikkia suhteita tukivat julkiset rakenteet. (Koveneva 2007.)

Kovenen värikäs luonnehdinta Meudonista kuvaa myös Kumpulana asukkaiden ja puiston suhdetta, jota välittivät useat tahot: omia palstojaan Kumpulanaaksossa viljelevä joutui liittymään jäseneksi Hyötykasviyhdistykseen, ja puiston kasveista ja koirapuistosta huolehti Helsingin kaupunki. Asukasliikkeen aktivisteista useat kuuluivat Kumpula-seuraan ja/tai Kylätilyyhdistykseen ja – samoin kuin Meudonissa – jopa laakson sammakoista kasvoi julkisia toimijoita *Laakson valtaus* -mielenosoituksen yhteydessä. Yksi Kylätilan työntekijöistä oli *Laakson valtauksessa* pukeutunut sammakoksi havainnollistaakseen kaavaillun katuprojektin ristiriitaa alueen muun käytön suhteen:

Vuotta aikaisemmin pikkupoikia oli kielletty keräämästä sammakonkuttua Kumpulanaakson lammesta. Minkä takia se kiellettiin, mutta isot pojat saavat rakentaa sen päälle tien? (Kumpulalaisen aktivistin haastattelu 2009, 34–36.)

Sekä Meudonissa että Kumpulassa yhdistyksillä ja instituutioilla oli keskeinen tehtävä konfliktin yleistämisessä. Puistot olivat jo ennen kiistan kärjistymistä ”lähempänä” julkisen oikeuttamisen regiimiä kuin Krylatskoen ja KP40:n, joissa asukkaiden henkilökohtainen suhde puistoon näyttäytyi selvemmin tuttuuden regiimin kautta – henkilökohtaisempana, suurempana ja tunnepitoisempana (ks. kuvausta KP40:n aktivisteista seuraavassa luvussa). Tämä teki konfliktin yleistämisestä ja julkisen oikeuttamisen kielioppiin siirtymisestä Pietarissa monimutkaisempaa, kun taas kumpulalaiset saattoivat tässä tukeutua sekä puistomaisen kaupunkikylän olemassa oleviin vanhoihin sosiaalisiin verkostoihin että kansalaisyhteiskunnan paikallisiin yhdistysrakenteisiin. Konfliktin yleistäminen Kumpulassa oli siten nopeaa ja tehokasta. Katuhanketta vastustavaan adressin allekirjoitti lähes kahden tuhannen kaupunkilaisen lisäksi

15 kaupunginosayhdistystä ja muuta järjestöä, kuten esimerkiksi Metropoliseura, Hyötykasviyhdistys, Kanta-Helsingin omakotiyhdistys sekä Liikennepoliittinen yhdistys Enemmistö ry.

Tuttuuden ja julkisuuden regiimien välistä katkosta Helsingissä luonnehtii hyvin Kumpula-aktivistien johdonmukainen pyrkimys välttää leimautumista NIMBY-liikkeeksi. Kuvaava esimerkki tästä on Ei katua Kumpulanlaakson! -Facebook-ryhmän keskustelu, jossa yksi aktivisteista vastasi Kumpula-liikettä NIMBY -protestiksi kritisoineelle kommentaattorille huolellisesti argumentoiden:

Parissakin keskustelussa Kumpulanlaakson ja Vallilanlaakson joukkoliikennekadun vastustajiin on yritetty lyödä Nimby-leima. Nimby-ilmioillään tarkoitetaan sitä, että jotakin asiaa ei haluta omaan asuin ympäristöön, vaan se yritetään säilyttää muiden kaupunginosien riekaksi. Kadun vastustamisessa ei kuitenkaan ole kysymys Nimbystä, koska kadun rakentamatta jättäminen ei siirrä ongelmaa muiden kaupunginosien kontolle. Vallilalaiset ja kumpulalaiset ovat päinvastoin yleisesti suostuneet siihen, että liikenne Kumpulanmäeltä kulki heidän asuinalueidensa läpi, mutta olemassa olevaa katuverkostoa pitkin. Nimby-ilmion sijaan on kysymys aidosta arvoriistiriidasta. Vaikka pidänkin toimivaa ja sujuvaa liikennettä arvossa, se ei ole niin tärkeä asia, että sen nimissä voitaisiin tehdä kaupungissa aivan mitään vain. Katu Kumpulanmäeltä laakson poikki Pasilan suuntaan nopeuttaisi varmasti liikennettä muutamalla minuutilla, mutta hinta siitä olisi liian kova. (Harju 2009.)

Sitaatti kiteyttää kaksi keskeistä seikkaa: Ensinnäkin ollakseen uskottava asukasliikkeen oli kyettävä sanoutumaan irti paikallisista NIMBYltä haiskahtavista erityisintresseistä ja pystyttävä muotoilemaan sanomansa yhteistä hyvää korostavassa julkisen oikeuttamisen kieliopin formaatissa. Pyrkimys välttää NIMBY-leimaa oli selvästi näkyvissä liikkeen julkilausumissa ja tiedonannoissa. Niissä korostettiin, että puisto ei palvelut vain kumpulalaisia vaan laajemmin sekä lähikaupunginosien asukkaita että muita, puistoa polkupyöräily- ja kävelyväylänään ja virkistysalueenaan käyttäviä helsinkiläisiä.

NIMBY -stigman välttämisen tärkeys Helsingissä – mikä puuttui pietarilaiselta näyttä-

möltä – näyttäisi viittaavan siihen, että tuttuuden regiimi pidetään Helsingissä tiukasti irti julkisesta oikeuttamisesta. Vaikka Kumpulan asukkaalla voi olla hyvin vahva, henkilökohtainen suhde puistoonsa, ja hän saattaa hyvinkin pitää sitä ”omana takapihanaan”, ei tätä voi käyttää argumenttina julkisessa kamppailussa puiston puolesta. Väistellössään NIMBY-leimaa Kumpulan asukasaktivistit pyrkivät pikemminkin esittäytymään yleisempien etujen kantajina todistamalla, että puisto palveli muitakin kuin alueen asukkaita ja että uuden kadun rakentaminen edusti juuri NIMBY-ajattelua:

Kyllä JOUKKOliikenteelle

Kumpulanmäen joukkoyhteyksiä voidaan parantaa niinkin, että kevyen liikenteen reitit ja suosittu viheralue säästyvät. Kumpulalaisilla vielä vihreyttä riittää omissakin nurkissa, mutta laaksossa ja sen keitaassa isoniityllä kävelee, pyöräilee ja luonnosta nautiskelee myös käpyläläisiä, pasilalaisia, vallilalaisia, arabianrantalaisia sekä kauempaa tulevia. Myös Kumpulanmäellä työskenteleviä ja opiskelevia! Tätä tuhansien helsinkiläisten kulkureittiä ja henkireikää kaupungin johto on ottamassa ”joukkoliikenteen” käyttöön. Todellisuudessa Pietari Kalmin katu olisi vain RYHMÄliikennekatu osalle Kumpulanmäellä käyviä. Muita se ei voisi palvella koskaan, sillä kenenkään muu ei kannattaisi mäen kautta kiertää. Siksi mäellä käyvien tarpeisiin tulee vastata niin, että ei loukata kaikkien muiden etua! (Kumposti 1/09.)

Toiseksi asukasaktivistin muotoilu ”vaikka pidänkin toimivaa ja sujuvaa liikennettä arvossa” viittaa teollisen maailman oikeutuksen keskeisyyteen katuhankkeen ympärillä veloneessa mediadebatissa. Analyysi tästä debatista (Gladarev & Lonkila 2010a) osoitti, että teollisen maailman arvoihin (Boltanski & Thévenot 2006) vetoavat, liikenteen sujuvuutta ja tehokkuutta korostavat oikeutukset olivat hanketta koskevan julkisen moraalikeskustelun ytimessä siinä määrin, että liikkeen aktivistien oli – ekologisen ja kansalaisuuden maailmoista kumpuavan ulkoisen kritiikin ohessa – pystyttävä oikeuttamaan kadun vastustus myös teollisen maailman *sisällä*. Tästä esimerkkeinä olivat vastustajien tarkat liikennelaskelmat ja selvitys, joissa todisteltiin, että uuden bussilinjan ajansäästö jäisi minimaali-

seksi. Nämä havainnot tukevat Eeva Luhtakallion (2010) tuloksia teollisen maailman keskeisyydestä suomalaisessa julkisessa keskustelussa.

KP40

Samoin kuin Kovenen (2009a) kuvaamalla Krylatskoben asukkailla, joilla oli hyvin monenlaisia intiimejä ja suoria siteitä puistonsa, sen lähdeveteen ja sinisorsiin, KP40:n asukkaiden suhde puistikkoonsa oli äärimmäisen tunnelautunut ja henkilökohtainen, kuten seuraavasta paikallisen asukasaktivistin haastattelusta käy ilmi:

On hyvä että olen itse töissä [kun rakentajat alkoivat kaataa puistikon puita], olisin varmasti halvaantunut. Kun aletaan sahata puita, jotka olet itse kasvattanut, tyrniä, jonka itse istutit... Eiväthän ne ole puita, vaan sinä tunnet ne henkilökohtaisesti! [...]kyse ei ole siitä, että ne olisivat sinun omiasi, vaan sinun kasvatamiasi. Minulle kerrottiin että paikalla olleet naiset heittäytyivät rakentajien jalkoihin ja ruokailivat näitä säästämään arvokkaat puut. (Asukasaktivistin haastattelu 2009.)

Aktivisti siteeraa haastattelussa myös keskusteluaan nuoren naisen kanssa, joka oli kahden vuoden ajan tyttärensä kanssa istuttanut KP40:n puistikkoon koivukujaa. Koivut, joille oli annettu lempinimet, olivat rakentajien saapuessa ehtineet vasta parin kolmen metrin korkuisiksi:

Rakentajien aloittaessa puiden kaatamisen tytär oli kotona ja alkoi huutaa suoraa huutoa äidilleen: ”Äiti, meidän koivut tapettiin!” Äiti sai hysteerisen kohtauksen ja raahasi tyttärensä pois ikkunasta [haastateltava itkee].[...] Tämä tyttö oli itse istuttanut koivuntaimen, ja sitten jotkut tulivat ja leikkasivat sen poikki... Se ei enää ole pelkkä koivu vaan asia joka koskettaa sekä tyttöä, hänen äitiään että minua. (Asukasaktivistin haastattelu 2009.)

KP40:n asukkaiden suhde puistikkoon oli siis kehittynyt poikkeuksellisen tunnepitoiseksi ja intensiiviseksi. Puistikko myös toimi yhteisyyden kasvualustana (vrt. Thévenot'n *lieu commun*, tämä lehti) toisella tavoin kuin Helsingissä. Kun Kumpulassa puistoa puolustava liike pohjasi jo olemassa oleville van-

hoille verkostoille, KP40:n tapauksessa puisto *synnytti* nämä verkostot tuomalla ihmiset konkreettisesti yhteen. Alkuperäinen aktivistiryhmä, johon kuului eläkkeelle siirtyneiden upseerien perheitä, ystäväystyi oman tutun puistikon konkreettisen kunnostamisen ja puolustamisen myötä, ei niinkään taistelemalla demokratian ja ihmisoikeuksien abstraktien käsitteiden puolesta.

Toisin kuin Kumpulassa, massiivisesta KP40:n lähiöstä ja Pietarista yleensäkin puuttuivat kaupunginosayhdistysten kaltaiset rakenteet, joiden poissaolon korvasi osittain pietarilaisten resurssijärjestöjen osuus konfliktin yleistämisessä. Esimerkiksi Kansalaisaloitteiden liikkeen DGI:n yksi keskeinen tehtävä näytti olevan juuri KP40:n kaltaisten paikallisten protestien etsiminen, resursointi sekä liittäminen osaksi laajempaa, Venäjän nykyhallintoa vastustavaa liikehdintää.

Tuttuuden ja julkisuuden regiimien suhde järjestyi Pietarissa *läheisten henkilökohtaisten sidosten kieliopin* kautta. Kun Kumpulalaakson puolustamisessa paikallisten asukkaiden näkökulma asiaan haaskahti erityisintresseille ja stigmatoidulle NIMBY-suhteelle, koko NIMBY -käsite ja -leima oli tuntematon Pietarissa. Paikallisuutta käytettiin sekä Krylatskoessa (ks. Kovenen 2006; 2007; 2009a, b) että KP40:n konfliktissa päinvastoin korostamaan aktivistien läheistä suhdetta puistoon. Haastattelemamme asukasaktivistin kuvaamat Pietarin kaupungin viralliset määräykset itse asiassa *tukivat* NIMBY-ajattelua:

Jos pihassani kaadetaan puita, voin vaatia esittämään kaatoluvan näyttämällä passini jossa on paikallinen rekisteröitymisleima. Kuka tahansa ohikulkija ei voi tehdä tätä, sillä minun on kuitenkin pystyttävä osoittamaan että asia koskee minun intressejäni, että minä olen paikallinen asukas. (Asukasaktivistin haastattelu 2009.)

Jos Meudonissa (vrt. Kovenen 2009a) ja Kumpulassa puiston puolustaminen oli helposti yleistettävissä julkiseen regiimiin, KP40:n asukkaat pyrkivät päinvastoin fokusoidaan ongelman koskemaan *juuri heidän puistikkooaan* ja välttämään asian yleistämistä paikalle saapuneiden tiedotusvälineiden haastatteluissa:

[...] päätimme että on parempi olla yleistämättä mitään. Meidän tehtävämme on puistikon puolustaminen ja rakentamisen estäminen. Me emme ala yleistämään tai kamppailemaan vielä jonkun toisen asian puolesta. (Asukasaktivistin haastattelu 2009.)

Aktivistin mukaan puistikon puolustajat seisovat koko taistelun ajan johdonmukaisesti tämän periaatteen takana. Tätä kantaa voidaan selittää strategisena linjauksena: paikallisen kamppailun yleistäminen ("politisointi") tarkoittaa pietarilaisessa kontekstissa asemoitumista julkiseksi kansalaisoikeustaistelijaksi tai oppositiopoliitikoksi, joka voi olla paitsi raskas, myös vaarallinen tie. Läheisten sidosten kieliopissa toimiminen mahdollisti paitsi tämän vaaran välttämisen, myös eri tavoin ajattelevien toimijoiden liittymistä paikallisten asukkaiden tueksi. Puiston puolustamiseen osallistuikin kommunisteja, vihreitä, anarkisteja ja muiden pietarilaisten puistikoiden puolustajia, joista monia aktivistit eivät tunneet eivätkä tienneet, miten nämä olivat paikalle saapuneet. Mutta kanta voidaan nähdä myös osoituksena siitä, kuinka tuttuuden ja julkisuuden regiimit rakentuvat ja suhteutuvat toisiinsa eri tavoin Pietarissa ja Helsingissä:

Haastattelija: [...] jääkö tämä [oman puistikon puolustaminen] vain paikalliseksi ongelmaksi, vai kasvaako se argumentoimalla yleisemmälle poliittiselle tasolle?

Aktivisti: Minun mielestäni sen täytyy tapahtua siirtymällä pienemmästä suurempaan [eikä siirtymällä päinvastoin] politiikasta yksittäiseen tapaukseen (*ot politiki k chastnomy*). (Asukasaktivistin haastattelu 2009.)

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA

Oikeuttamisteorian tavoin sitoutumisen regiimit ja yhteisyyden kieliopit luonnostelevat universaalia kehikkoa vertailuille, joka kuitenkin olisi samalla herkkä paikallisille eroille (ks. Luhtakallio ja Ylä-Anttila, tämä lehti). Venäläistä yhteiskuntaa analysoidessani yhdeksi ongelmaksi on muodostunut länsimaisten viitekehysten (kuten "kansalaisyhteiskunta") epäsensitiivisyys jälkisosialistisen Venäjän erityispiirteiden suhteen (vrt. Alapuro & Lonkila 2000; Salmenniemi 2008, 5–10). Sen sijaan että todettaisiin vaikkapa yhdistysjäsenyksiä

vertailemalla venäläisen kansalaisyhteiskunnan jälkeensäjäneisyys länsimaisiin ja selitettäisiin tätä neuvostoajalta periytyvänä mentaliteettina, voidaan kysyä Olga Kovenen (2009b) tavoin, sokeuttaako julkisen oikeuttamisen kieliopin tapa torjua henkilökohtaiset, tuttuuden regiimin siteet epärelevantteina tai yksityisyyden piiriin kuuluvina muille tavoille rakentaa yhteisyyttä.

Kovenen (2009b) kuvaus tällaisista yhteisyyden rakentamisen mekanismeista läheisyyden kieliopissa korostaa Krylatskoen asukasaktivistien toiminnan kietoutumista yhteen molemminpuolisen avun ja ystävyyssuhteiden kanssa, konkreettisen yhdessä tekemisen suosimista julkisen debatin ja virallisten proseduurien sijaan, voimakkaiden tunnekokemusten jakamista sekä konfliktien yleistämisen delegeoimista erillisille kansalaisjärjestöille. Kaikki nämä elementit olivat havaittavissa myös KP40:n aktivistien toiminnassa. Thévenot'n sitoutumisen regiimien ja yhteisyyden kielioppien avulla voidaan siten kenties löytää uusia työkaluja esimerkiksi julkisen ja yksityisen välisen suhteen hienovaraiseen analyysiin, joka erityisesti Neuvostoliitossa, mutta myös nyky-Venäjällä on ongelmallinen dikotomia.

Suomalaisen yhteiskunnan tutkimisesta kiinnostunut puolestaan voisi kysyä, onko maan tapa sulkeistaa tuttuuden regiimiin kuuluvat asiat nostamalla jokainen konflikti välittömästi julkisen oikeuttamisen piiriin vaikeuttanut tai estänyt joidenkin tutkimuskysymysten ja teemojen tarkastelua. Tässä artikkelissa käsiteltyjen paikallisten ympäristökamppailujen lisäksi regiimiajattelun yksi mielenkiintoisimpia sovellusalueita on Thevenot'n oppilaiden tutkima "läheisyyden politiikka" (*politique de proximité*): esimerkiksi sosiaali- ja hoivapalvelujen ja niiden kohteiden regiimien välinen jännite (Pattaroni 2006; Gardella 2006). Onhan vaikkapa kotihoidossa tai palveluasumisessa kyse juuri sosiaalihuollon ammattilaisten päämäärätietoisien suunnitelmaan sitoutumisen regiimin toiminnan törmäämisestä kodin kaltaisissa oloissa asuvien ihmisten tuttuuden regiimiin – vieläpä yhteiskunnallisessa tilanteessa, joissa syntyneitä jännitteitä koskevaa moraalikeskustelua käy-

dään mediassa lähes päivittäin vetoamalla eri oikeuttamisen maailmojen arvoihin julkisen oikeuttamisen kieliopissa. Tässä kieliopissa keskustelu ja siihen liittyvä tutkimus voidaan muotoilla vaikkapa kysymyksiksi siitä, oikeutetaanko hoidon turvaaminen ja käytännön järjestelyt esimerkiksi teollisen maailman tehokkuusajattelulla, markkinamaailman voitontavoittelulla vai kansalaisuuden maailman etiikalla. Näitä kysymyksenasetteluja voidaan katsoa tuoreesta perspektiivistä, kun kiinnitetään huomio "asiakkaan" (sic!) tuttuuden regiimin ja "palveluntarjoajien" suunnitelman regiimin välisiin kipupisteisiin ja jännitteisiin. Jälkimmäisiin kysymyksiin Thévenot'n aluksi oudoilta kuulostavat kehittämät saattavat purra vanhoja analysivälineitä paremmin.

Lopuksi on syytä pohtia, voivatko tässä artikkelissa luonnostellut yhteisyyden kielioppien erot johtua Kumpulaa ja KP40:n tapausten mittakaavan välisistä eroista? Kylämäinen Kumpulahan, jonka harvoista kerrostaloista suurimmissa on vain sata asuntoa, poikkeaa vahvasti KP40:n massiivisesta lähiöstä, jonka täyttävät jopa tuhat asuntoa sisältävät betonikolossit. Myös Kumpulaa laakson luonnon- ja kulttuurihistorialliset juuret ja aktivismitraditio juontavat kauas menneisyyteen, kun taas KP40:n kerrostalojen katveeseen jääneen puistikon puut olivat ympäröivien kerrostalojen nykyiset asukkaat itse istuttaneet.

Voisi siis ajatella, että tuttuuden regiimi, oma takapiha -ajattelu ja läheisten sidosten kielioppi olisivat pelkän mittakaavaeron vuoksi luontevampia KP40:n kuin Kumpulaa aktiivisteille. Jos kumpulalaiset olisivat puolustaneet pienempää, itse istuttamaansa puistikkoa, tässä artikkelissa kuvatut erot olisivat kenties hävinneet? Tätä huomautusta vastaan asettuu tulostemme samansuuntaisuus Kovenen (2006; 2007; 2009b,a) vertailevan tapaustutkimuksen kanssa. Voidaan myös epäillä mitä-töisikö tarkempikaan vertailuasetelma NIM-BY -argumentin vahvaa asemaa suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Tämän tarkempi selvittäminen jää kuitenkin uuden empiirisen tutkimuksen tehtäväksi.

Yllä kuvatuun mittakaavaeron lisäksi toinen keskeinen ero suomalaisen ja pietarilaisen

kontekstin välillä oli aktivisteihin kohdistuva konkreettinen väkivallan uhka, joka oli jatkuvasti läsnä Pietarissa, mutta puuttui Helsingissä kokonaan. Pietarilaisten aktivistien retoriikka rakennusliikkeen ja sen palkkaamien vartiointiliikkeen puolisolitaallisesti johdettuja operatioita vastaan viittasi asukasliikkeen nimeä myöten toisen maailmansodan asetelmaan, jossa saksalaiset sotilaat uhkasivat Leningradin perinteistä kodin maailmaa. Tällä väkivallan uhalla voi olla yhteys läheisten sidosten kielioppiin: "korkean riskin aktivismin" oloissa voi olla luontevaa pidättäytyä konfliktin yleistämisestä ja tukeutua julkisen oikeuttamisen sijaan oman yhteisen alueen jakaviin, vahvoihin siteisiin.

VIITE

- ¹ Kiitän Risto Alapuroa, Veikko Erantia, Turo-Kimmo Lehtosta, Eeva Luhtakalliota, Laura Lyytikäistä ja Tuomas Ylä-Anttilaa hyödyllisistä kommentteista. Artikkelin perustuu pietarilaisen Boris Gladarevin kanssa tekemääni, käynnissä olevaan tutkimukseen, jonka aineistona ovat paikallisten asukasaktivistien haastattelut sekä mediakeskustelun analyysi Helsingissä ja Pietarissa oikeuttamisteorian perspektiivistä (Gladarev & Lonkila 2010a,b). Tutkimuksen rahoittaa Suomen Akatemia.

KIRJALLISUUS

- Alapuro, Risto & Lonkila, Markku (2000) Networks, identity, and (in)action. A Comparison between Russian and Finnish teachers. *European Societies* 2:1, 65–90.
- Boltanski, Luc & Chiapello, Ève (2006) *The New Spirit of Capitalism*. Verso, London.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1999) *The Sociology of Critical Capacity*. *European Journal of Social Theory* 2:3, 359–377.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006) *On Justification. Economies of Worth*. Princeton University Press, Princeton.
- Eranti, Veikko (2009) *Nimby: nurkkakuntaista väkivallasta vai osallistuvaa lähidemokratiaa?* Julkaisematon kandidaatintutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Gardella, Edouard (2006) *Le jugement sur l'action. Note critique de L'action au pluriel*. *Sociologie*

- des régimes d'engagement de L. Thévenot. *Tracés. Revue de Sciences humaines* 11, 137–158.
- Gladarev, Boris & Lonkila, Markku (2010a) Justifying environmental activism in Helsinki and St. Petersburg. Esitelmä kollokviossa Spaces of Democracy: Civil Society Engagements, Justifications and Styles 14–15.6.2010, Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Gladarev, Boris & Lonkila, Markku (2010b) The role of social network sites in civic activism in Russia and Finland. *Käsikirjoitus*.
- Israël, Liora (2006) Penser la coordination des acteurs dans un monde pluriel. *Archives Européennes de Sociologie* 47:3, 452–456.
- Harju, Juhana (2009) Ei Nimby-ilmio vaan aito arvostiriita. Kirjoitus blogissa ”Laakson henki. Blogi Kumpulanlaakson ja Vallilanlaakson suojelusta ja kaupunkisuunnittelusta.” 6.2.2009. <http://laaksonhenki.wordpress.com/2009/02/06/ei-nimby-ilmio-vaan-aito-arvostiriita/> (Luettu 19.1.2011).
- Koveneva, Olga (2006) Ternisty put' zascshitnika prirody: ekologicheskoe deistvie v Rossii i vo Frantsii. *Neprikosnovennyi zapas* 46: 2, <http://magazines.russ.ru/nz/2006/2/ko24.html> (Luettu 19.1.2011).
- Koveneva, Olga (2007) From personal attachments to public commitments: the dynamics of environmental involvement in Russia and France. A comparative perspective. Esitelmä seminaarissa Atelier doctoraux franco-chinois en sciences humaines et sociales de Beijing 19.–20.5.2007, Université Tsinghua.
- Koveneva, Olga (2009a) Vivre ensemble dans la nature et dans la ville: capacités et expériences de la mise en commun en France et en Russie. *Käsikirjoitus teokseen Thévenot, Laurent (toim.) Des liens du proche aux lieux du public. Russie – France, regards croisés'. Groupe de Sociologie Politique et Morale, Paris*.
- Koveneva, Olga (2009b) Considering the Principles of Living together in Human Communities: Comparative Franco-Russian Research. Esitelmä konferenssissa On Russianness 3.–4.12.2009, Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kumposti 2009. Helsingin Kumpulan kaupunginosalehti nro 1, 3.3.2009.
- Lafaye, Claudette & Thévenot, Laurent (1993) Une justification écologique? Conflits dans l'aménagement de la nature. *Revue Française de Sociologie* 34:4, 495–524.
- Lehtonen, Turo-Kimmo & Lonkila, Markku (2008) Laurent Thévenot – yhteiselon oikeudet ja kritiikit. *Sosiologia* 45:4, 342–346.
- Luhtakallio, Eeva (2010) Local Politicizations: A Comparison of Finns and French Practicing Democracy. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 265. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Pattaroni, Luca (2006) Le care, est-il institutionnalisable? Teoksessa Patricia Paperman & Sandra Laugier (toim.) *Le souci des autres: éthique et politique du care. Raisons Pratiques* 16. Paris, Editions de l'EHESS, 177–203.
- Quéré, Louis (2007) Laurent Thévenot, L'action au pluriel. *Sociologie des régimes d'engagement. Sociologie du travail* 49:1, 133–134.
- Salmenniemi, Suvi (2008) Democratization and Gender in Contemporary Russia. Routledge, London.
- Teichner, Peter (2002) A history lesson in NIMBY. *The Berkeley Daily Planet* 13.2.2002, Berkeley. <http://www.berkeleydailyplanet.com/issue/2002-02-13/article/10136?headline=A-history-lesson-in-NIMBY> (luettu 19.1.2011).
- Thévenot, Lous (2001) Pragmatic regimes governing the engagement with the world. Teoksessa Karin Knorr-Cetina, Theodore Schatzki & Eike Von Savigny (toim.) *The Practice Turn in Contemporary Theory*. Routledge, London, 56–73.
- Thévenot, Laurent (2006) L'action au pluriel. *Sociologie des régimes d'engagement*. Editions La Découverte, Paris.
- Thévenot, Laurent (2007) The Plurality of Cognitive Formats and Engagements: Moving between the Familiar and the Public. *European Journal of Social Theory* 10:3, 409–423.
- Thévenot, Laurent (2009) Postscript to the Special Issue: Governing Life by Standards: A view from Engagements. *Social Studies of Science* 39:5, 793–813.
- Thévenot, Laurent (2010) Métamorphose des évaluations autorisées et de leurs critiques. L'autorité incontestable du gouvernement par l'objectif. Teoksessa G. De Larquier & A. Guirardello (toim.) *Les conventions dans l'économie en crise*. *Käsikirjoitus*.

JULKISEN OIKEUTTAMISEN ANALYYSI SOSIOLOGISENA TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

Eeva Luhtakallio & Tuomas Ylä-Anttila

ABSTRAKTI

Artikkelissa esitellään uusi julkisen keskustelun tutkimiseen kehitetty analyysimenetelmä, julkisen oikeuttamisen analyysi (JOA). JOA perustuu Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n oikeuttamisteorian seitsemän ”maailman” – inspiraation, kodin, maineen, kansalaisuuden, markkinoiden, teollisuuden ja ekologian – muodostamalle analyysikehikolle. Se tutkii keskusteluissa esiintyvien vaateiden moraalisia oikeutuksia, niiden yhdistelmiä ja tapoja kiistää ja tuomita kiistakumppaneiden oikeutuksia. JOA:n avulla voidaan kvalitatiiviseen tekstianalyysiin yhdistää myös kvantitatiivista luokittelua, jolloin menetelmä soveltuu suurtenkin aineistojen analyysiin. JOA:n käyttöä havainnollistetaan artikkelissa kahden tutkimusesimerkin avulla. Ensimmäinen esimerkki käsittelee *Helsingin Sanomissa* globalisaatiosta vuosina 1999–2005 käydyn keskustelun osapuolten, erityisesti kansalaisyhteiskunnan sekä taloudellisen ja poliittisen eliitin, argumentteja ja niille annettuja oikeutuksia. Tämän esimerkin kautta kuvataan erilaisten oikeuttamisyhdistelmien ilmaisuvoimaa yhteiskunnallisten kiistakysymysten moraalisten ulottuvuuksien analysoimisessa. Toinen esimerkki keskittyy paikallisiin kiistoihin Suomessa ja Ranskassa tarkastelemalla kansalaisten ja kaupungin edustajien esittämiä oikeutuksia paikallislehdistössä. Tämä esimerkki osoittaa JOA:n vahvuudet vertailevan tutkimuksen työkaluna.

Avainsanat: Luc Boltanski, Laurent Thévenot, vertaileva tutkimus, oikeuttamisteoria, julkinen oikeuttaminen

JOHDANTO

Oikeudenmukaisuuden toteuttaminen ja kiistojen ratkominen rauhanomaisesti ovat samanaikaisesti ihmisten yhteiselön perimmäisiä kysymyksiä ja jokapäiväisiä haasteita. Kysymykseen siitä, miten ihmiset voivat elää yhdessä kaikkine eroavaisuuksineen, on etsitty vastausta läpi filosofian historian. Koko länsimaisen demokratian perustana oleva teoriakaanon taas pohjaa ajatukseen yhteiskuntajärjestyksestä, jossa tavalla tai toisella määritellyn oikeudenmukaisuuden perustana on ajatus ihmisten yhdenvertaisuudesta, ja jossa

väkivallalla ei ole sijaa ongelmanratkaisukeinona. Väkivallan legitiimi käyttö on yleensä rajattu valtion monopoliksi. Nämä normatiiviset lähtökohdat muuntuvat sosiologiasa loppumattomaksi sarjaksi empiirisiä kysymyksiä tilanteista, joissa ihmiset joutuvat määrittelemään yhdessä elämisen perusteita, ottamaan kantaa moraalisiin kysymyksiin ja selvittämään monentasoisia ongelmia ja kiistoja.

Tässä artikkelissa tartutaan demokratian kannalta tärkeimpään ongelmanratkaisun areenaan: julkisuuteen. Julkisuus kiistojen väkival-

lattoman selvittelyn ja yhdessä elämisen ongelmien ratkaisun areenana on demokratian toteuttamisen edellytys, ainakin pragmatistiselle yhteiskuntateorialle perustuvan demokraatiakäsityksen mukaan (Dewey 2006/1927; Kilpinen 2000, 24–25). Julkisuus voidaan määritellä monin tavoin: minimalistisimmillaan julkisuutta on kaikki ”yleiseen hyvään suuntautuva puhe” (Eliasoph 2004, 299–300), jolloin poliittinen keskustelu keittiöpöydän ääressä voi olla osa demokraattista julkisuutta siinä missä parlamenttikeskustelu, puoluejohtajien TV-debatti tai sanomalehden yleisönosastokin.¹

Maailmassa, jossa globalisaatioprosessit luovat yhtenäistävä ”maailmankulttuuria” (Boli & Thomas 1999), mutta jossa samanaikaisesti paikallisten käytäntöjen merkitys tulee yhä ilmeisemmäksi (ks. Sharma & Gupta 2006), tarvitaan empiiristä tutkimusta siitä, millaisiin oikeudenmukaisuuskäsityksiin toimijat eri julkisuuden tasoilla tukeutuvat yhteiskunnallisiin ongelmiin liittyvissä kiistoissa. Vaikka kiistojen aiheet olisivat yhä useammin maailmanlaajuisia (ilmastonmuutos, terrorismi, finanssikriisi), päätöksentekorakenteet sekä julkisen keskustelun muodot ja käytännöt ovat suurelta osin tiettyihin kielellisiin, kansallisiin ja paikallisiin yksiköihin kiinnittyneitä. Jotta voitaisiin analysoida yhteiskunnallisten kiistojen kulkua ja ratkaisuja eri julkisuuden tasoilla ja ymmärtää ratkaisuihin päätyminen vaikeutta esimerkiksi globaalitason polttavissa kiistakysymyksissä, tarvitaan vertailevaa sosiologiaa. Sen tehtävänä on selvittää muun muassa, miten erilaisia muotoja samat keskustelunaiheet saavat eri kansallisten poliittisten kulttuurien piirissä ja millaiset moraaliset argumentit hallitsevat keskustelua oikeudenmukaisuudesta missäkin.

Tässä artikkelissa kehitetään metodologisia välineitä yleisestä hyvästä ja oikeudenmukaisuudesta käytävien julkisten kiistojen tutkimiseen erityisesti vertailevan poliittisen sosiologian näkökulmasta. Haasteena on kehittää tapa jäsentää julkisia kiistoja, joka on yhtä aikaa riittävän universalistinen ja riittävän partikularistinen. Yhtäältä sen on kyettävä löytämään niitä yhteisiä viitepisteitä, joihin keskustelijat yli poliittisten kulttuurien rajojen vetoavat. Toisaalta sen on kyettävä näkemään

kunkin poliittisen kulttuurin ja myös kunkin yksittäisen kiistan erityispiirteet. Jonkinlaisia kaikille yhteisiä viitepisteitä tarvitaan, jotta globaali keskustelu oikeudenmukaisuudesta olisi ylipäänsä mahdollista. Keskustelun kulun ymmärtämiseksi tarvitaan kuitenkin myös tietoa eroista eri poliittisissa kulttuureissa valitsevien oikeudenmukaisuuskäsitysten ja keskustelukäytäntöjen välillä.

Pyrimme vastaamaan näihin haasteisiin analysoimalla julkisissa kiistoissa käytettäviä moraalisia oikeutuksia menetelmällä, jota kutsumme *julkisen oikeuttamisen analyysiksi* (JOA). Se pohjautuu Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot’n (1991; 1999; 2006) teoriaan oikeuttamisen repertuaareista ihmisten kriittisen kapasiteetin lähtökohtina ja lainaa joitakin teknisiä käsitteitä ja koodausperiaatteita poliittisten vaateiden analyysimenetelmältä (*Political Claims Analysis*), jota on käytetty laajasti vertailevissa sanomalehtianalyysissa (Koopmans & Statham 1999; Beyeler & Kriesi 2005; Veters, Jentges & Trenz 2006). Menetelmämme auttaa systematisoimaan oikeuttamisteorian pyrkimystä löytää poliittisten kulttuurien rajoja ylittäviä, oikeuttamispuheelle yhteisiä viitepisteitä. Kriittinen kapasiteetti – toimijoiden kyky rutiininomaisen toiminnan kriisiytyessä reflektoida käsityksiään sosiaalisen järjestyksen perusteista ja ratkoa kiistatilanteita ilman väkivaltaa – perustuu Boltanskin ja Thévenot’n (1991) mukaan ainakin seitsemään mahdolliseen oikeuttamisperustaan: inspiraation, kodin, maineen, kansalaisuuden, markkinoiden, teollisuuden ja ekologian ”maailmoihin”². Boltanski ja Thévenot johtavat nämä perustat pitkistä filosofianhistoriallisista prosesseista, joilla on kullakin tietty laajasti tunnettu juuriteksti ja laeva sovellusalue filosofiasta aina politiikkaan ja ihmisten arkielämän moraalikäsitysten muotoutumiseen saakka (filosofisista perusteista ks. seuraava alaluku).

JOA lähtee liikkeelle näistä yleisistä oikeuttamisen maailmoista pyrkien samalla säilyttämään herkkyyden poliittisten kulttuurien ja keskustelujen erityispiirteille. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi painotamme oikeuttamisteorian avaamia mahdollisuuksia jakaa ja yhdistää oikeuttamisen maailmoja.

Käymme seuraavaksi läpi oikeuttamisteorian perusteet ja tapamme soveltaa niitä empiiristen aineistojen tarkasteluun. Kolmannessa ja neljännessä alaluvussa esittelemme kaksi empiiristä tapausta: analyysin suomalaisesta globalisaatiokeskustelusta sekä vertailun Helsingin ja Lyonin paikallisista poliittisista kiistoista sanomalehtiteksteissä. Lopuksi tarkastelemme niitä tutkimustuloksia, jotka ovat erityisen tärkeitä oikeuttamisteorian, julkisen oikeuttamisen analyysin ja niihin perustuvan jatkotutkimuksen kannalta.

OIKEUTTAMISTEORIASTA JULKISTEN KIISTOJEN EMPIIRISEEN ANALYYSIIN

Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n kehittämä teoria oikeuttamisesta ei ole, eikä pyri olemaan, normatiivinen teoria oikeudenmukaisuudesta. Sen sijaan se ottaa tehtäväkseen osoittaa, miten ihmiset arkielämän kiistatilanteissa käyttävät oikeuttamisen tapoja, joilla on pitkä historia klassisen poliittisen filosofian perinteessä. (Wagner 1999, 343–344.) Seuraavassa havainnollistamme oikeuttamispuheen seitsemää maailmaa esimerkin avulla ja esittelemme sen jälkeen niiden kytkökset yhteiskuntafilosofian historiaan.

Kuvitellaan tilanne, jossa kaupunki ilmoittaa aikovansa sulkea lasten päiväkodin. Päiväkodissa hoidettavien lasten vanhemmat ryhtyvät taisteluun päiväkodin puolesta. Miten he voivat julkisessa keskustelussa, vaikkapa sanomalehden toimittajalle asiaansa esittäessään, perustella vaatimustaan päiväkodin säilyttämisestä? Boltanskin ja Thévenot'n teoriaa seuraten heillä olisi käytettävissään ainakin seuraavat oikeuttamisen perusteet:

Inspiraation maailma: Lasten luovuus kukoois-taa, koska päiväkodin työlleen omistautuneet työntekijät panostavat taidekasvatukseen ja inspiroivan ilmapiirin luomiseen.

Kodin maailma: Päiväkodilla on vuosikymmenten perinteet kaupunginosan sydämenä ja sen johtaja on koko yhteisön arvostama äitihahmo. Monet vanhemmat vaalivat omia lapsuusmuistojaan tässä tarhassa.

Maineen maailma: Kuuluisa, palkittu lastenlääkäri sekä joukko julkisuuden henkilöitä pitää

päiväkodin säilyttämistä tärkeänä.

Kansalaisuuden maailma: Hyvä päivähoito on lasten oikeus, ja jos tämä päiväkotijuljetaan, naapuruston lapset joutuvat eriarvoiseen asemaan verrattuna muihin kaupungin lapsiin. Sulkemista vastustavan adressin on allekirjoittanut jo yli 200 ihmistä.

Markkinoiden maailma: Päivähoito tulee pienissä yksiköissä suurempia halvemmaksi.

Teollisuuden maailma: Päivähoitojärjestelmä on asiantuntijoiden suunnittelema. Sen suunnittelussa on hyödynnetty tutkimustietoa, joka osoittaa pienten ryhmäkokojen tehostavan lasten oppimiskyvyn kehittymistä.

Ekologian maailma: Jos päiväkotijuljetaan, vanhemmat joutuvat kuljettamaan lapsiaan kauas päivähoitoon. Tämä lisää ilmastonmuutosta aiheuttavia hiilidioksidipäästöjä.

Nämä erilaiset oikeutukset pohjaavat Boltanskin ja Thévenot'n (1991) mukaan historiallisesti erilaisiin filosofisiin lähtökohtiin, joille voidaan paikantaa kullekin tietty ”juuritekti”, mutta jotka samalla ovat muuntu-neet osaksi ihmisten arkiymmärrystä oikeudenmukaisuudesta.

Inspiraation maailman (*monde inspiré*) perustana on Augustinuksen *Jumalan valtio* (2003). Sen mukaan arvokasta tässä maailmassa on omistautuminen, itsenäisyys ja luovuus. Lisäksi tämän maailman käsitys yhteisestä hyvästä voi ruumiillistua esimerkiksi radikaalissa taiteilijanerossa ja luonnon suuruudesta inspiroituneessa ympäristöaktivistissa. (Boltanski & Thévenot 1991, 201.)

Kodin maailmassa (*monde domestique*) noudatettavan arvojärjestyksen Boltanski ja Thévenot löytävät 1700-luvun ranskalaisfilosofi Bossuet'n teksteistä (1967/1709). Tässä maailmassa arvo perustuu henkilökohtaisille suhteille, syntymässä annetuille asemille, perinteille ja hierarkialle. Paradigmaattinen arvokas henkilö tässä maailmassa on patriarkaalisin perheen pää tai tällaisen tavoin alamaisiaan hallitseva ruhtinas. Kodin maailmaan vedotaan kuitenkin myös aina, kun jonkun argumentteja pidetään tärkeinä hänen hierarkkisessa instituutiorakenteessa nauttimansa aseman takia. (Boltanski & Thévenot 1991, 207–208, 212, 215.)

Maineen maailmasta (*monde d'opinion*) kirjoittaa Hobbes *Leviathanissa* (1999/1651). Arvon mitta tässä maailmassa on mahdollisimman monelta ihmiseltä saatu tunnustus. Arvokkaita hahmoja ovat tähdet, mielipidejohtajat ja muut tunnetut hahmot. Teoista tai toimenpide-ehdotuksista parhaita ovat ne, joita nämä suurten joukkojen tuntemat ja siksi erityisasemassa olevat ihmiset kannattavat. (Boltanski & Thévenot 1991, 223–225.)

Kansalaisuuden maailman (*monde civique*) selkein lähtökohta on Jean-Jacques Rousseauin teos *Yhteiskuntasopimuksesta* (1997/1762). Solidaarisuus, tasa-arvo, yhteinen hyvinvointi ja kansan tahto ovat ajatuksia, jotka herättävät kunnioitusta tässä maailmassa. Arvokkaita toimijoita ovat kollektiivit pikemminkin kuin yksilöt ja arvokkaita asioita yhdessä hyväksytyt sopimukset. (Boltanski & Thévenot 1991, 231–233, 237, 240.)

Markkinoiden maailman (*monde marchand*) piirteitä hahmottelee Adam Smith teoksessaan *Kansojen varallisuus* (1933/1776). Arvoa mitataan yksinkertaisesti rahassa. Arvokkaita henkilöitä ovat ne, joilla on eniten omaisuutta ja arvokkaimpia tekoja tai institutionaalista järjestelyjä sellaiset, jotka edistävät materiaalisen hyvän tuotantoa mahdollisimman tehokkaasti. (Boltanski ja Thévenot 1991, 244–245, 250.)

Teollisuuden maailman (*monde industriel*) ylimpiä arvoja ovat tehokkuus, siihen johtava suunnittelu, sääntely ja tieteellinen asiantuntemus. Klassinen poliittinen filosofi, jonka työssä tämän maailman arvojärjestys voimakkaimmin ilmenee, on Saint-Simon. Tyypillinen arvokas henkilö tässä maailmassa on taitava insinööri, joka osaa suunnitella tehokkaasti toimivia järjestelmiä. Yhtä lailla tärkeää on yhteiskunnallisten prosessien mittaaminen ja suunnittelu. (Boltanski & Thévenot 1991, 252, 254, 259.)

Ekologian maailmassa (*monde écologique*) arvokkaita henkilöitä ovat ne, jotka pyrkivät sovittamaan elämäntapansa yhteen ympäristönsuojelun tavoitteiden kanssa ja arvokkaita tekoja ne, jotka ovat arvokkaita ympäristön ja luonnon kannalta. Luonto ja sen monimuotoisuus ovat ekologian maailmassa itseisarvo. (Lafaye & Thévenot 1993.)

Nämä maailmat ovat oikeuttamispuheen ”kulttuurinen työkalupakki”, sosiaalisen toiminnan taustaletusten kokoelma, jonka Boltanski ja Thévenot kollegoineen ovat hahmottaneet ensin ranskalaiseen työelämään sijoittuneessa tutkimuksessaan ja sittemmin lukuisissa vertailevissa tutkimuksissa muissa kulttuurisissa konteksteissa (Boltanski & Thévenot 1987; 1991; Boltanski & Chiapello 1999; Lamont & Thévenot 2000; Breviglieri ym. 2009). Ne ovat kaikkien toimijoiden käytettävissä, ja toiset tunnustavat ja ainakin osin myös tunnustavat ne käsitykset yhteisestä hyvästä, joihin joku vetoaa argumentoidessaan tietystä maailmasta käsin.

Kriittisen kapasiteetin ajatus perustuu käsitykseen toimijoista, jotka ”koordinoivat toimintaansa käyttäen opittua kompetensiaan turvautua moraalisiin käsityksiin, joilla oikeutetaan legitiimejä sosiaalisen rinnakkaiselon tapoja.” (Honneth 2010, 377). Tähän toimijuuden määritelmään sisältyy myös oikeuttamisteorian yhteys pragmatistiseen yhteiskuntateoriaan: Siinä missä (yhteis-)toiminta normaalisti on lähes refleктоimatonta, rutiininomaisesti koordinoituvaa, joutuvat toimijat kriisin kohdatessaan kiinnittämään huomionsa sosiaalisen järjestyksen kognitiivis-moraalisiin taustaoletuksiin voidakseen sopeuttaa toimintaansa muuttuneisiin olosuhteisiin. Pragmatistien tavoin Boltanski ja Thévenot katsovat, että juuri tutkimalla tilanteita, joissa tavanvarainen toiminta kriisiytyy, voidaan hahmottaa sosiaalisen toiminnan perusteita. (Boltanski & Thévenot 1991; Honneth 2010, 377.) Yllä esitellyt oikeuttamisen maailmat ovat pyrkimys hahmottaa niitä kognitiivis-moraalisia taustaoletuksia, joihin toimijat kriisitilanteissa turvautuvat. Oikeuttamisteorian epänormatiivisuus ja avoimuus perustuvat ennen muuta eksplisiittiselle ajatukselle siitä, että tämä oikeuttamismaailmojen kokoelma ei ole lopullinen tai ainoa mahdollinen. On siis mahdollista hahmottaa empiirisessä tutkimuksessa oikeuttamistapoja, jotka muodostavat kokonaan uuden oikeuttamisen maailman, kuten Lafaye ja Thévenot ovat tehneetkin lisätessään ekologian maailman alkuperäiseen kuuden maailman joukkoon (Lafaye & Thévenot 1993).

Peter Wagner (1999) ja Axel Honneth (2010) ovat tahoillaan huomauttaneet, että jos kohta oikeuttamismaailmojen filosofisten lähtökoh- tien ja arkielämän kiistatilanteiden linkki en- sisilmäykseltä näyttää kaukaiselta, piilee juuri tämän yhteyden luomisessa yksi Boltanskin ja Thévenot'n sosiologian tärkeimmistä an- neista. Sosiologia kehittyi alun perin kiin- teässä yhteydessä moraalifilosofiaan ja uutena tapana lähestyä poliittisia ongelmia. Sitten- min yhteys katkesi. Boltanskin ja Thévenot'n poliittisen ja moraalisen sosiologian projekti virittää tämän yhteyden uudelleen. (Wagner 1999, 343–344, 346; Honneth 2010, 376.)

Oikeuttamisteoria esittää erilaisia systemati- sointiteorioita kiistoista, joissa toimijat pyrkivät rat- kaisemaan kriisitilanteita oikeuttamisen maa- ilmoja operationalisoiden. Kiistoja voidaan käydä yhden maailman sisällä, jolloin molem- mat osapuolet ovat yhtä mieltä oikeuttamisen kriteereistä ja eri mieltä ainoastaan siitä, täyt- tyvätkö nuo kriteerit. Tästä on kyse esimer- kiksi tilanteessa, jossa ollaan yhtä mieltä siitä, että kahta ehdotettua toimenpidevaihtoehtoa tulee verrata toisiinsa yksinkertaisella mark- kinamaailman sisäisellä testillä, ja paremmaksi valitaan se, joka tuottaa enemmän rahaa.

Toisessa kiistan lajissa kaksi maailmaa tör- määvät toisiinsa. Tällöin yhdessä maailmassa pätevä käsitys yhteisestä hyvästä tuomitaan toisen maailman kriteereillä. Näin tapahtuu, kun sanotaan vaikkapa, että tässä tilanteessa vaihtoehtoja ei tulisi punnita lainkaan niiden rahallisten kustannusten perusteella (markki- namaailma) vaan kriteerinä pitäisi olla kaik- kien osallistujien tasa-arvoinen kohtelu (kan- salaisuuden maailma). Tuomitsemisen lisäksi kaksi maailmaa voivat kohdata toisensa myös kompromissiasetelmassa eli niin, että kahden maailman kriteerejä yhteisestä hyvästä yhdis- tetään samassa argumentissa.

Juuri eri maailmoja toisiinsa suhteuttavat argumentit ovat oikeuttamisanalyysin mie- lenkiintoisinta antia. Boltanski ja Thévenot (1991) käsittelevät maailmojen välisistä suh- teista lähinnä tuomitsemista (*dénonciation*) ja kompromissia (*compromis*). Tuomitsemisen ja kompromissin lisäksi maailmoja voidaan yh- distellä toisiinsa myös muilla tavoin, kuten

tutkimusesimerkkien avulla tuonnempana osoittamme.

Julkisen oikeuttamisen analyysin kohteeksi voidaan ottaa periaatteessa mikä tahansa jul- kinen kiista tai kiistojen sarja, jossa eri osa- puolet tuovat esiin kantojaan ja pyrkivät vai- kuttamaan toisiinsa. Tässä artikkelissa käytetyt esimerkit ovat sanomalehtiteksteissä raportoituja kiistoja, minkä vuoksi niillä on tiettyjä erityispiirteitä. Ne ovat kiistojen representaatioita, jotka sekä raportoivat käynnissä olevas- ta kiistasta että luovat ja muokkaavat sitä. Sa- nomalehtiartikkelit ovat itsessään tietynlaisia kiistojen tiivistelmiä, monimutkaisten kon- fliktitilanteiden tilannekuvia. Niissä esitetyt argumentit ovat valinnan tulosta, kuten myös se, mitä niissä jätetään kertomatta.

Toisinaan kiistan eri osapuolten esittämät vaateet ja oikeutukset ovat sitaatteja myöten suoraan esillä artikkelissa, toisinaan niiden erittelemiseen vaati konfliktin asetelman re- konstruointia. Boltanski ja Thévenot katsovat oikeuttamisen olevan toimintaa, joka ei ra- kennu yksin sanoista vaan asioiden, ideoiden, tekojen ja sanojen ketjuista. Näihin ketjuihin perustuu myös lehtiteksteissä esitettyjen ar- gumenttien oikeutus, vaikka sen muoto on- kin sanallinen (usein myös kuvallinen). Niin- pä kiistan keskeisiä osia ovat myös sen mate- riaaliset ja elolliset ulottuvuudet. Paikalliseen kiistaan jätteenpolttolaitoksen rakentamisesta liittyy suuri määrä teknisiä laitteita, rakennu- sympäristön maanmuotoja, kasvustoa ja eläi- mistä, ympäristön asukkaiden kulkureittejä ja niin edelleen. Nämä elementit nousevat eri tavoin tärkeiksi osiksi kiistaa riippuen sii- tä, minkä oikeuttamismaailman kielellä ne luokitellaan. Tontti, jolle jätteenpolttolaitosta suunnitellaan, voidaan luokitella esimerkiksi paikallisten asukkaiden perinteiseksi kokoon- tumispaikaksi (kodin maailma) tai biodiver- siteetiltään arvokkaaksi alueeksi (ekologian maailma). Näin luokiteltuna tontista tulee ikään kuin hankkeen vastustajien liittolainen. Hanketta puolustavat voivat puolestaan pyr- kiä luokittelemaan tontin jättömaaksi, koska sillä ei muuhun käyttöön soveltumattomana ole juurikaan markkina-arvoa (markkinoiden maailma).

Käytimme analyysiyksikkönä vaadetta (*claim*), joka voidaan määritellä julkisuudessa suoritetuksi teoksi (Koopmans & Statham 1999). Vaade voidaan esittää lausuntona toimittajalle, mutta myös esimerkiksi pitämällä puhe, julkaisemalla raportti, kirjoittamalla yleisö-osastoon tai pääkirjoituspalstalle, järjestämällä mielenosoitus tai muulla tavalla, jonka tarkoitus on vaikuttaa julkiseen keskusteluun. Niinpä tyypillinen lehtiartikkeli sisältää usei-

ta eri toimijoiden esittämiä vaateita. Tyypillinen vaade voitaisiin raportoida mediassa esimerkiksi näin: ”Ympäri maailmaa paikalle saapuneet mielenosoittajat pyrkivät estämään Maailman kauppajärjestön kokouksen Seattlessa, koska heidän mielestään järjestön ajama vapaamarkkinapolitiikka kasvattaa tuloeroja maailmassa.” Julkisen oikeuttamisen analyysi jäsentää vaateen seuraavasti:

Taulukko 1: Vaateen jäsenitys JOA:ssa

Puhuja	Vastaanottaja	Tekotapa	Asia	Oikeutus
Kansalaistoimija /ylikansallinen	Hallitustenvälinen järjestö /ylikansallinen	Mielenosoitus	Maailmantalous	Kansalaisuus + Markkina -

Puhujan ja vastaanottajan, molempien alueellisen ulottuvuuden, tekotavan ja aiheen lisäksi voidaan koodata ainakin kolme oikeutuksiin liittyvää muuttujaa. Ensiksi katsotaan, viitataan vaateessa johonkin oikeuttamismaailmaan. Kaikissa vaateissa oikeutuksia ei ole lainkaan, monessa taas viitataan useampaan oikeuttamisen maailmaan, kuten edellisessä esimerkissä. Toiseksi, kuten esimerkistä näkyy, kukin maailma voi esiintyä joko positiivisessa tai negatiivisessa valossa. Tässä esimerkissä markkinoiden maailma tuomitaan kansalaisuuden maailmasta käsin. Kolmanneksi aineistosta etsitään eri oikeutusten yhdistelmiä.

Tutkimuskysymyksestä ja sen selvittämiseksi kulloinkin käytetystä aineistosta riippuu, miten analyysissa painottuvat kysymykset yhtäältä käytettyjen oikeutusten yleisyydestä ja esimerkiksi yhdistelmien ja tuomitsemisten määrällisistä jakaumista sekä toisaalta oikeutusten sisällöistä ja niiden yksityiskohteisemmista tulkinnoista. JOA:n, kuten koko oikeuttamisteorian, luontevin viitekehys on vertaileva tutkimus. Seuraavat tutkimusesimerkit esittelevät kaksi sovellusta JOA:sta kahdessa erilaisessa vertailuasetelmassa: ajallisessa ja kulttuurien välisessä.

TUTKIMUSESIMERKKI:

GLOBALISAATIOKESKUSTELU SUOMESSA

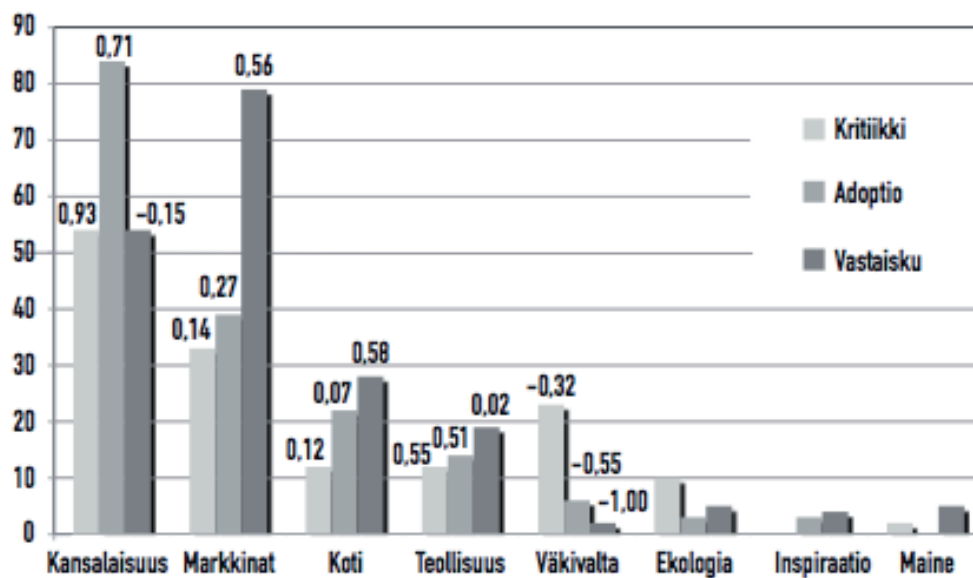
Ensimmäinen tapaustutkimuksemme käsittelee *Helsingin Sanomissa* vuosina 1999–2005 käytyä globalisaatiokeskustelua.³ Aineistoon poimittiin yhdeksän erilaisten avaintapahtumien ympärille nousevaa kuukauden mitausta huippukohtaa. Artikkeleita kertyi näin 491 kappaletta ja niissä esitettiin yhteensä 717 vaadetta. Aineiston määrä mahdollisti kvalitatiivisen luennan lisäksi myös eri oikeuttamistyyppien sekä muiden valittujen muuttujien kvantitatiivisen analyysin.

Puhujien, kuulijoiden, toimintatapojen ja keskustelunaiheiden analyysi tuotti monia mielenkiintoisia tuloksia. Puhujista globalisaatioliike oli keskustelun keskiössä eikä marginaalissa kuten usein on väitetty ja ay-liike sekä oppositiopuolueet olivat hyvin hiljaisia. *Helsingin Sanomien* pääkirjoitustoimittajat puolestaan tukivat vahvasti elinkeinoelämän etujärjestöjen aloittamaa iskua globalisaatioliikettä ja sen liittolaisia vastaan. Vaateiden kohteina olivat etupäässä kansalliset hallitukset ja kansainväliset talousinstituutiot, eivät niinkään globaalisti toimivat yritykset. Toimintatavoista mielenosoituksia enemmän näkyivät niistä annetut lausunnot ja keskus-

telunaiheiden osalta kävi ilmi, että keskustelu mielenosoitusväkivallasta ei suinkaan peittänyt alleen itse globalisaatiosta käytyä keskustelua, toisin kuin erityisesti liikkeen toimijat joskus valittelivat. Näiden tulosten tarkemman erittelyn sijaan keskitymme keskustelussa esiintyneiden oikeutusten analyysiin.

Keskustelu jakautui kolmeen aaltoon: globalisaatioliikkeen hallitsemaan kritiikin aaltoon (1999–2002), liikkeen liittolaisten aikaansaa-

maan adoption aaltoon (2004–2005) ja liikkeen esittämiä oikeudenmukaisuuskäsityksiä vastustaneiden liike-elämän etujärjestöjen tekemään vastaiskun aaltoon (2004). Kuvio 1 esittää oikeutustyyppien osuudet ja niiden saamat arvostukset keskustelun eri aalloissa. Pylvään korkeus kuvaa sitä prosenttiosuutta vaateista, jossa ko. oikeutus esiintyy. Pylvään päällä oleva luku kuvaa vaateen saamaa arvostusta asteikolla +1:stä -1:een.⁴

* Yhden aallon yhteenlaskettujen oikeutusten osuus on enemmän kuin 100 prosenttia koska yksi vaade voi sisältää useamman oikeutuksen.

Kuvio 1: Oikeutukset (%) ja niiden arvostus (asteikolla -1 - +1) suomalaisessa globalisaatiokeskustelussa aalloittain.

Ensimmäinen tulos on, että globalisaatiokeskustelun ytimessä ovat vastakkainasettelut ja yhdistelmät kansalaisuuden ja markkinoiden maailmojen kesken. Käsittelemme tässä esimerkkinä näitä kahta oikeuttamisen maailmaa ja yhdistelmiä, joissa ne esiintyvät. Kansalaisuuden maailma hallitsee vahvasti kritiikin ja adoption aaltoja. Kritiikin aallon oikeutuksista yli puolessa (54 %) viitataan kansalaisuuden maailmaan, adoption aallossa osuus on peräti 84 prosenttia. Kansalaisuu-

den maailman arvot esiintyvät näissä aalloissa hyvin positiivisessa valossa. Kritiikin aallossa kansalaisuuden maailma arvioitiin lähes täysin positiiviseksi (+0,93) ja adoption aallossakin korkealle (+0,71). Liikkeen vaatimus globaalista demokratiasta ja reilummasta tulojaosta läpäisee suomalaisen valtajulkisuuden vahvasti globalisaatiokeskustelun kahden ensimmäisen aallon aikana. Kansalaisuuden maailma esiintyy positiivisessa valossa usein paitsi itsenäisesti myös argumenteissa, joissa

markkinoiden maailman käsitys oikeudenmukaisuudesta tuomitaan kansalaisuuden näkökulmasta. Keskustelun monipuolisuudesta tässä vaiheessa kuitenkin kertoo se, että markkinoiden maailman saama arvostus ei putoa negatiiviseksi, vaikka onkin huomattavasti kansalaisuuden maailman arvostusta vähäisempää (+0,14 kritiikin ja +0,27 adoption allosa).

Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että kritiikin aallon julkisuuteen nostama markkinat vaativat yhteisiä pelisääntöjä -argumentti taipuu sujuvasti niin markkinamyönteiseksi kuin markkinakielteiseksi versioiksi. Argumentti on yhdistelmä markkinoiden (taluskasvu), teollisuuden (asiantuntevasti valitut talouden sääntelyn keinot, kuten valuuttavaihtovero) ja kansalaisuuden (demokraattisesti tehdyt päätökset tällaisista sääntelykeinoista sekä tasa-arvoisemmat lopputulokset) maailmoille perustuvia oikeutuksia. Toiset keskustelijat, kuten osa globalisaatioliikkeestä, esittävät argumentin niin, että markkinoiden maailma tuomitaan kansalaisuuden ja teollisuuden maailmojen yhdistelmästä käsin. Tässä versiossa sääntelemättömien markkinoiden nähdään olevan vahingollisia muun muassa tulojen oikeudenmukaiselle jakautumiselle ja demokratialle. *Markkinat vaativat yhteisiä pelisääntöjä* -argumentti on kuitenkin erityisen kiinnostava siksi, että se tuntuu jossain muodossa kelpaavan lähes jokaisen keskustelijan suuhun, mikä selittää sen saamaa vahvaa asemaa. Yhdistelmä, jossa markkinoiden, kansalaisuuden ja teollisuuden maailmojen nähdään sopivan ristiriidattomasti yhteen, sopii hyvin esimerkiksi Kansainvälisen kauppakamarin Suomen osaston johtajan suuhun:

Yrityselämä ei halua kaupan vapauttamisen ja kansallisen sääntelyn purkamisen johtavan villeihin markkinoihin... Maailmankaupan vapauttamista on jatkettava, mutta kansainvälisesti säännellysti ja valvotusti. Yhteisiä pelisääntöjä voivat kehittää esimerkiksi WTO, YK-järjestelmä ja muut tahot. (HS 27.5.2001.)

Markkinoiden maailman oikeutukset puolestaan nousevat valta-asemaan vastaiskun aallossa (79 % vaateista). Ne esiintyvät varsin positiivisessa valossa (+0,56) ja niitä käytetään usein kansalaisuuden maailman tuomitsemi-

seen, niin pitkälti, että kansalaisuus nousee toiseksi yleisimmäksi oikeuttamismaailmaksi (53 %), mutta se arvotetaan negatiivisesti (-0,15).

Tämä asetelma osoittaa mielenkiintoisella tavalla oikeuttamisanalyysin toimivuuden. Olisi nimittäin helppoa ajatella, että kansalaisuuden maailman tuomitsevat haluavat tehdä maailmasta epäoikeudenmukaisemman paikan vaatiessaan esimerkiksi tasaisempaan tulonjakoon johtavan politiikan alasajoa. Totta onkin, että he haluavat siitä epäoikeudenmukaisemman kansalaisuuden maailman kriteereillä mitattuna, mutta samaan aikaan he vaativat oikeudenmukaisuutta mitattuna markkinamaailman kriteereillä, jotka niin ikään ovat varsin yleisesti hyväksytyjä. He vastustavat yhteiskuntamallia, jossa päätetään kollektiivisesti (kansalaisuus demokratiana) kerätä veroja ja jakaa näin saatu raha uudelleen tasa-arvoisemman tulonjaon saavuttamiseksi (kansalaisuus oikeudenmukaisuutena). Sen sijaan tavoitteena on yhteiskunta, joka on oikeudenmukainen markkinamaailman kriteereillä mitattuna. Yhteiskunnan hyvyttä tästä näkökulmasta mittaa se, miten paljon aineellista vaurautta kyetään tuottamaan. Vaurauden oikeudenmukainen jakautuminen puolestaan seuraa automaattisesti markkinoiden toiminnasta. Näkökannan mukaan on oikeudenmukaista, että markkinakilpailussa menestyvät saavat enemmän kuin muut.

Argumentti perustuu uusklassisen taloustieteen teoriaan pohjaavalle oletukselle, että tulonjako-oikeudenmukaisuuteen tähtäävät toimenpiteet ovat automaattisesti ristiriidassa markkinamaailman hyveiden kanssa, eli vähentävät taloudellisen vaurauden tuotantoa. Ristiriita markkinoiden ja kansalaisuuden maailmojen välillä ei kuitenkaan ole mitenkään välttämätön. Ne voidaan myös nähdä toisiaan tukevinä, kuten tuonnempänä näemme.

Toinen vastaiskun aallon keskeinen argumentti voidaan nimetä *kansallinen kilpailukyky* -argumentiksi. Liike-elämän eliitti ajaa *Helsingin Sanomien* pääkirjoitustoimituksen tuella käsitystä, jonka mukaan Suomen kansallista etua edistää parhaiten mahdollisim-

man markkinavetoinen sisäpolitiikka. Maailma muuttuu yhä markkinavetoisemmaksi ja kilpailu kovenee. Tämän käsityksen kyseenalaistamiseen tai kehityskulun kääntämiseen ei kansallinen kilpailukyky -argumentin puolustajien mukaan kannata tuhlata ruutia. Sen sijaan on mukauduttava *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksen mukaan.

Suomalaiset ovat useasti osoittaneet kylmäpäisyytensä ja sinnikkyytensä ja siksi kuulumme maailman rikkaimpien kansakuntien joukkoon. Myös nyt meneillään olevassa murroksessa Suomi voi jälleen olla lopulta voittaja, mutta se edellyttää että osaamme jälleen kerran mukautua. (HS 10.11.2004).

Kuten Suomi sopeutui Neuvostoliiton vaikutuspiirissä elämiseen kylmän sodan aikana, on nyt sopeuduttava globaalien markkinoiden sisäpolitiikalle asettamiin rajoituksiin. Mitä markkinaorientoituneempi kansakuntana olemme, sitä paremmin pärjäämme yhä enemmän markkinoiden ehdoilla toimivassa maailmassa. Markkinoiden ja kodin maailmojen välisen kompromissin vahva rooli erottaa suomalaisen keskustelun monissa suuremmisissa maissa, kuten Yhdysvalloissa tai Ranskassa, käydystä globalisaatiokeskustelusta. Kilpailukykyargumenttia toki käytetään näissäkin maissa, mutta niissä varsin keskeisessä asemassa näyttäisivät olevan myös kansallista etua ja perinteitä puhtaasti kodin maailman näkökulmasta puolustavat argumentit. Suomessa puhtaasti kansallisen edun ja perinteiden nimissä esitetyt argumentit eivät pure.

Kansallinen kilpailukyky -argumentti on esimerkki kahden oikeuttamismaailman välisen kompromissien hauraudesta. Koska kodin ja markkinoiden maailman käsitykset yhteisestä hyvästä ovat viime kädessä yhteen sopimattomia, kumman tahansa maailman käsitysten seuraaminen loogiseen päätepisteeseensä saakka saisi aikaan kompromissin romahtamisen. Markkinamaailman logiikan seuraaminen loppuun saakka veisi johtopäätökseen, että kotimaiset intressit ovat haitaksi yhteisen hyvän toteutumiselle maailman mittakaavassa. Jos sitä vastoin kodin maailman logiikkaa seurattaisiin loppuun saakka, kukin valtio pyrkisi maailmanpolitiikassa oman asemansa varjeluun piiloutuen tarvittaessa tullimuurien

taakse ja käyttämällä muita markkinamaailman näkökulmasta haitallisia keinoja.

Tällä tavoin tarkasteltuna argumentti, joka vaatii yhden maan sisäisten päätösten tekemistä markkinalogiikalla jotta saavutettaisiin kodin maailmassa arvostettuja päämääriä, on ristiriitainen. Kun kahden maailman keskenään ristiriitaiset argumentit asetetaan kompromissiin, on syntyvä tilanne aina epämukava ja kompromissi hauras (Boltanski & Thévenot 1991, 337–347). Se on aina helppo tuomita vaatimalla tilanteen selventämistä vedoten vain jommassakummassa kompromissiin sisältyvässä maailmassa pätevää testiä. Kiistojen välttämiseksi ja sosiaalisten tilanteiden koossa pitämiseksi tällaiset vaatimukset jätetään kuitenkin usein esittämättä ja kompromissiin tyydytään, ainakin väliaikaisesti.

TUTKIMUSESIMERKKI: PAIKALLISET KIISTAT SUOMESSA JA RANSKASSA

Toisessa tutkimusesimerkissämme analysoidaan paikallislehtien raportteja kansalaisten ja kaupunkien edustajien välisistä kiistoista Helsingissä ja Lyonissa tammi-kesäkuussa 2005.⁵ Artikkeleita aineistoon koostui yhteensä 198 ja niissä esitettiin kaikkiaan 267 vaadetta. Kiistat, joista artikkeleissa raportoitiin, koskivat konkreettisia rakennus- ja kaavoitushankkeita sekä julkisia palveluita, mutta myös periaatteellisia kysymyksiä vähemmistöoikeuksista laintulkintaan ja päätöksenteon oikeudenmukaisuuteen. Kiinnostavinta ei kuitenkaan ollut käsiteltyjen teemojen kirjo vaan se, miten hallitsevat oikeuttamisen tavat erosivat suomalaisessa ja ranskalaisessa kontekstissa.

Kun suomalainen ryhmä koululaisten vanhempia vastusti kunnan suunnitelmaa sulkea naapuruston koulu, he väittivät, että sulkemisspätös perustui virheelliseen väestötietoon. Kun ranskalainen asukasryhmä vastusti pysäköintimittareiden asennusta naapurustoonsa, he perustelivat vastustustaan sillä, että kaupungin suunnitelma oli epäoikeudenmukainen ja asetti eri kaupunginosien asukkaat eriarvoiseen asemaan. Kautta linjan suomalaiset nojasivat mielellään argumentteihin, jotka perustuivat asiantuntemukseen, tehokkuuslaskelmiin tai tieteelliseen tietoon.

Ranskalaiset sen sijaan luottivat ennen kaikkea tasa-arvoon, oikeudenmukaisuuteen ja solidaarisuuteen pohjautuvaan argumentaatioon. Nämä teollisuuden ja kansalaisuuden maailmoihin sijoittuvat oikeuttamistavat oli-

vat kaikkiaan yleisimmin käytössä paikallisia kiistoja käsittelevissä lehtiartikkeleissa ja muodostivat myös keskeisimmän suomalaisen ja ranskalaisen aineiston eroja kuvaavan akselin.

Taulukko 2: Vaateiden oikeutukset paikallisissa kiistoissa *Helsingin Sanomissa* ja *Le Progrès'ssa* oikeuttamismaailmoiden mukaan jaoteltuina (%).⁶

Oikeutuksen maailma	Helsingin Sanomat (N=140)	Le Progrès (N=127)
Inspiraatio	14	17
Koti	17	24
Maine	3	8
Kansalaisuus	40	66
Markkinat	19	9
Teollisuus	45	39
Ekologia	8	5

Kansalaisuuden maailmaan pohjaavat oikeutukset olivat yleisiä molemmissa konteksteissa, mutta ranskalaista aineistoa ne suorastaan hallitsivat. Puhtaimmillaan kansalaisuus-oikeutukset olivat kansalaistoimijoiden⁷ vaatimuksissa oikeuksien toteutumisesta ja demokratian pelisääntöjen sekä lakien noudattamisesta, kuten seuraavassa uutisessa Lyonista:

”Mielenosoittajat ilmaisunvapauden loukkauksia vastaan”

Mielenosoittajat protestoivat viimeaikaisten mielenosoitusten poliisiväkivaltaa, keinotekoisia pidätyksiä ja väkivaltaisia vangitsemisia vastaan, koska ne ovat hyökkäyksiä perusoikeuksia ja sananvapautta vastaan. (LP1905.)

Mielenosoittajien protesti rakentui ajatukselle jaetuista demokraattisista arvoista ja yhteisesti sovitusta säännöistä: poliisin toiminta oli tuomittavaa yksiselitteisesti siitä syystä, että sananvapaus ja muut perusoikeudet ovat kansalaisuuden maailmasta käsin ohittamattomia suureita.

Kansalaisuuden maailman oikeutukset esiintyivät usein yhdistelminä muiden oikeutusten kanssa, mikä toi nopeasti esiin kontekstien välisiä eroja. Suomalaisissa tapauksissa kansalaisuuden maailma yhdistyi yleisimmin teollisuuden maailman oikeutuksiin, jolloin tehokkuuden ja laadun kaltaisten arvojen merkitys korostui kansalaisuusarvojen rinnalla.

”OAJ haluaa selvittää Vantaan koulusäästöjen laillisuuden”

Paikallinen opettajayhdistys painottaa, että suunniteltujen säästöjen laillisuus (*kansalaisuuden maailma*) on selvitettävä tutkimuksin (*teollisuuden maailma*) ja valtuuston on otettava asia uudelleen keskusteluun (*kansalaisuuden maailma*) koska leikkauksin toteutetut säästöt johtavat mahdottomiin työskentelyolosuhteisiin (*teollisuuden maailma*) ja käytäntöihin, jotka saattavat rikkoa perusopetuslakia (*kansalaisuuden maailma*). (HS2704.)

Teollisuuden maailman oikeutukset olivat niin ikään yleisiä molemmissa konteksteissa, mutta ne olivat suomalaisessa aineistossa it-

senäisempiä; ranskalaisessa aineistossa ne taas esiintyivät aina osana oikeutusten yhdistelmää. Suomalaisessa aineistossa kansalaisryhmän argumentaatio saattoi nojata yksinomaan teollisuuden maailmaan ja pelata näin puhtaasti ”asiantuntijakortilla”, kuten seuraavassa esimerkissä, jossa koko argumentti rakennettiin teollisuuden maailman teknis-rationaalisen oikeutuksen varaan.

”Vantaan vihreät pettyivät kaasulaitossuunnitelman kaatumiseen”

Suomen Luonnonsuojeluliitto ja paikallinen ympäristöyhdistys väittivät, että kaupungin ehdottamaa kaasulaitosta ei voida rakentaa voimalaitoksena kuten on suunniteltu, sillä jätteen kierrätys suunnitelman mukaisella tavalla muuttaa voimalan jätteenpolttolaitokseksi, jota varten vaaditaan erityisvalmisteiset suodattimet. (HS1801.)

Vaikka harvat kansalaisten oikeutukset paikantuivat näin puhtaasti yksinomaan teollisuuden maailmaan, teknisen asiantunteumuksen todistaminen ja toistuvat viittaukset tilastoihin ja tieteellisiin tutkimuksiin olivat tyypillisesti keskeinen ja painokas osa argumentaatiota suomalaisessa aineistossa.

Suomalaisessa keskustelussa teollisuuden maailmaan vetosivat innokkaasti niin kansalaiset kuin kaupungin edustajatkin. Ranskassa puolestaan vedottiin kansalaisuuden maailmaan. Suomalaisessa aineistossa kansalaisten oikeutuksista neljännes ja kaupungin edustajien oikeutuksista lähes puolet (47 %) sijoittui teollisuuden maailmaan. Kiistojen molemmat osapuolet siis nojautuivat samoihin tehokkuuden, laadun ja asiantunteumuksen vaatimuksiin nojaaviin oikeutuksiin. Ranskalaisessa aineistossa kansalaisuuden maailma esiintyi 38 %:ssa kansalaisten ja 42 %:ssa kaupungin edustajien oikeutuksista. Yhteisiä nimittäjiä siis olivat kansalaisoikeuksiin, deliberaatioon ja solidaarisuuteen nojaavat oikeutukset. Teollisuuden maailma Suomessa ja kansalaisuuden maailma Ranskassa muodostivat siten ”yhteisen maaperän”: maailman, jota kiistan eri osapuolet mieluusti hyödynsivät tai vähintäänkin kokiivat sen hyödyntämisen strategisesti järkeväksi, elleivät suorastaan välttämättömäksi.

”Yhteinen maaperä” ei merkinnyt konfliktin ratkaisua ja konsensusta, vaan tuotti Bol-

tanskin ja Thévenot’n kuvaamia testejä, joissa vastapuolen oikeutus kyseenalaistetaan saman oikeutusmaailman sisällä. Seuraavat suomalaisen aineiston esimerkit kuvaavat tätä tilannetta teollisuuden ja markkinoiden maailmojen yhdistelmässä.

”Koulusäästöistä toivotaan selkeitä laskelmia”

a: Kunnan opetustoimen edustaja peräsi rakentavia ehdotuksia koulujen määrän vähentämiseen – jos koulutiloihin ei voida kohdistaa leikkauksia, jotain muuta on leikattava, sillä oppilaiden määrän laskiessa tulevaisuudessa väestötilastoennusteiden mukaan (*teollisuuden maailma*) ei voida lähteä siitä, että koulutuksen kustannukset *per capita* nousisivat (*markkinoiden maailma*).

b: Kansalaiset vaativat lisää selkeyttä laskelmiin (*teollisuuden maailma*) ja todellisiin säästötarpeisiin (*markkinoiden maailma*), sillä tilastot ja ennusteet tulevaisuuden oppilasmääristä ovat ristiriitaisia (*teollisuuden maailma*). (HS0903.)

Kansalaisosapuoli pyrki osoittamaan kaupungin edustajan teollisen argumentin vääräksi teollisuuden maailman sisäisellä testillä väittäessään, että opetustoimen laskelmat nojasivat virheellisiin tilastoihin. Se kuitenkin itse nojasi samoihin tilastoihin sen sijaan, että olisi vaatinut kaupunkia tilille vaikkapa lasten oikeuksien polkemisesta (kansalaisuuden maailma). Markkinoiden maailmaan kohdistuva testi oli epäsuora: selkeyden vaatimus ilmensi epäluottamusta siihen, että kaupungin markkina-argumentille olisi todellisia perusteita. Kansalaisosapuolen argumentit pyrkivät siis kiistämään kaupungin edustajien argumentin tuottamalla testin sekä teollisuuden että markkinoiden maailman sisällä. Ranskalaisesta aineistosta löytyi vastaavia esimerkkejä erityisesti kansalaisuuden maailman sisäisistä testeistä.

”Yhteinen maaperä” paikallisten kiistojen oikeutuksissa tarjoaa näkymän kunkin poliittisen kulttuurin ilmeisimpiin yhteisiin nimittäjiin – niihin työkaluihin, joiden kaikki ymmärtävät olevan olennaisimpia julkisten kiistojen ratkomisessa. Varsin erilaiset oikeutukset siis näyttäytyivät kulttuurisesti menestyksekkäimpinä Suomessa ja Ranskassa. Suomalaisessa aineistossa tehokkuus, rationaalisuus ja asiantuntemus korostuivat. Poliittisia

kiistoja käsiteltiin usein neutraaleina teknisinä faktoina, ja jopa kansalaisuuden maailmaa puhtaimmin hyödyntävissä oikeutuksissa lailisuus ja sopimusten noudattaminen painottuivat solidaarisuuden ja oikeuksien sijaan. Ranskalaisessa aineistossa kansalaisuuden maailma oli keskeisemmällä sijalla ja siihen pohjaavissa oikeutuksissa painottuivat juuri ne piirteet, jotka suomalaisesta keskustelusta pitkälti puuttuivat.⁸

Nämä tulokset vahvistavat ja syventävät kuvaa suomalaisen ja ranskalaisen poliittisen kulttuurin ja koko yhteiskunnan itseymmärryksen eroista (esim. Alapuro 2005; Raevara 2005; Luhtakallio 2010; Lonkila tämä numero; vrt. Rosanvallon 1998). Tällaisten kulttuuristen ”syvärakenteiden” erojen hahmottaminen on vertailevan tutkimuksen keskeistä antia ja mahdollistaa oikeudenmukaisuuden ja demokratian toteutumisen kaltaisten abstraktien haasteiden tarkastelemisen empiirisinä, käytäntöihin sidottuina kysymyksinä.

Analyysi osoitti myös, että kysymys eri oikeutuksien hallitsevasta roolista eri poliittisissa kulttuureissa on lopulta kysymys vallasta. Yhteinen maaperä ei ole puolueetonta maaperää sikäli, että resurseinlaan vahvemmat toimijat kykenevät usein määrittelemään minä maailman piirissä kiistaa käydään. Nämä valtasuhteet jäävät Boltanskin ja Thévenot’n oikeuttamisteoriassa pitkälti huomiotta (vrt. Honneth 2010, 379). Käsittelemme niitä lyhyesti seuraavassa alaluvussa, jossa paneudumme myös muihin oikeuttamisteorian edelleen kehittämisen kannalta relevantteihin tutkimustuloksiimme.

TULOSTEN SEURAUKSET OIKEUTTAMISTEORIALLE

Edellä on esitetty, miten oikeuttamisteoriaa voidaan soveltaa julkisten kiistojen analyysiin käytännössä. Metodia soveltaneet tutkimuksemme auttavat kuitenkin kehittämään myös itse oikeuttamisteoriaa edelleen. Tärkeimmät huomiomme tässä suhteessa liittyvät yhtäältä mahdollisuuksiin jakaa ja yhdistää oikeuttamisen maailmoja ja toiseksi kiistoissa ilmenevien valtasuhteiden tunnistamiseen.

Kiistassa esiintyvien argumenttien luokittelu oikeuttamisteorian seitsemän kategorian mukaan saattaa ensi silmäyksellä vaikuttaa varsin staattiselta analyysikehikolta. Oikeuttamismaailmojen jakamisen ja yhdistämisen mahdollisuus tekee oikeuttamisanalyysista kuitenkin varsin joustavan työkalun. Lisäksi vakiintuneista kategorioista liikkeelle lähteminen mahdollistaa eri keskustelujen ja eri maiden välisten vertailujen tekemisen.

Tarve maailmojen sisäisten erottelujen tarkennuksille nousi esiin pyrkiessämme herkimtämään analyysin aineistojemme nyansseille. Erityisesti kummassakin tutkimuksessa tajaan esiintynyt kansalaisuuden maailma näyttäytyi niin moni-ilmeisenä, että sen sisäisten erottelujen tekeminen oli tarpeen. Globalisaatiokeskustelun analyysissa kansalaisuuden maailman sisältä erottui yhtäältä demokratiaa ja toisaalta tasaisempaa tulojen ja vaurauden jakoa koskevia vaateita. Paikallisten kiistojen analyysissa taas kansalaisuuden maailman oikeutukset painottuivat selvästi eri tavoin suomalaisessa ja ranskalaisessa aineistossa.

Globalisaatiokeskustelun demokratia-argumentit edustavat kansalaisuuden maailman proseduraalista puolta. Niiden mukaan globalisaatio-prosessin suurin ongelma on, että sitä hallitsemaan ei ole kyetty luomaan demokraattisia instituutioita. Kansalaisuuden maailman toinen puoli, tasaisempaa tulonjakoa vaativat argumentit, keskittyivät globalisaation hallintaproseduurien sijaan sen lopputuloksiin. Kysymys oli siis siitä, millaisia seurauksia globalisaatiolla on tulojen jakautumiselle maiden välillä ja niiden sisällä, sekä mekanismeille (verotus, tulonsiirrot, työmarkkinaneuvottelut), joilla tulojen jakautumista pyritään tasoittamaan. Demokratia-argumentit olivat globalisaatiokeskustelussa selvästi yleisempää kuin tulonjakoon viittaavat argumentit. Edellisiä esiintyi joka kolmannessa (32 %), jälkimmäisiä vain noin joka viidennessä (22 %) vaateessa. Näin oli siitä huolimatta, että liike tunnetaan yleisesti englanninkielisellä nimellä the Global Justice Movement eli globaalien oikeudenmukaisuuden liike, mistä päätellen vaatimus oikeudenmukaisemmasta tulonjaosta (mikä liikkeen vaateissa merkitsee kansalaisuuden maailman arvoihin vedoten

nykyistä tasaisempaa jakoa) näyttäisi olevan liikkeelle keskeisempi kuin vaatimus globaalia demokratiasta.

Demokratiaa (hyviä menettelytapoja) ja tulojen ja vaurauden jakoa (hyviä lopputuloksia) koskevien vaateiden erottelu toisistaan antaa globalisaatiokeskustelusta tarkemman kuvan ja auttaa suhteuttamaan sitä muihin, sekä yhteiskuntafilosofiin että mediajulkisuudessa käytyihin keskusteluihin. Lisäksi demokratiaoikeutusten tulojako-oikeuksia suuremmalle esiintymistiheydelle on löydettyissä uskottava selitys: proseduureista on keskenään ristiriitaisten oikeudenmukaisuuskäsitysten kehikossa helpompi päästä yksimielisyyteen. On helpompaa puhua demokraattisen päätöksenteon puolesta kuin puolustaa mitään substantiaalista oikeudenmukaisuuskäsitystä, esimerkiksi sitä, että tulojen pitäisi jakautua tasaisemmin.

Toisessa tutkimusesimerkissämme, paikallisten kiistojen analyysissä, kansalaisuuden maailman jakautuminen erilaisiin painotuksiin toi esiin oikeuttamisanalyysin herkkyyden kulttuuristen erojen tulkitsemisessa. Siinä missä suomalaiset painottivat kansalaisuuden maailman oikeutuksissaan demokraattisesti säädettyjä lakeja, lakeihin perustuvia oikeuksia ja yhdessä tehtyjä sopimuksia, korostivat ranskalaiset solidaarisuutta, kansalaisten tasa-vertaisuutta ja demokraattisen osallistumisen merkitystä.

Tästä havainnosta seuraa kysymys siitä, voiko oikeuttamisen kategoria olla universaali, jos se esiintyy eri paikoissa erilaisena. Kansalaisuuden maailman oikeutukset versoivat kuitenkin painotuseroistaan huolimatta selvästi samasta juuresta, kun ne rinnastettiin muihin oikeuttamisen maailmoihin. Kaikessa runsaudessaan ne tarjosivat näkökulman universaalien ja partikulaarisen välisen jännitteen tarkasteluun, ja kansalaisuuden maailman sisällä ilmenevien muunnelmien huomioon ottaminen syvensi vertailevan analyysin tuloksia. JOA:n avulla voitiin tunnistaa eri tasoisia eroja ja yhtäläisyyksiä eri oikeuttamisen maailmojen yksinkertaisista esiintymisfrekvensseistä aina hienosyisiin kulttuurisiin sävyeroihin saakka. Suomalaisen ja ranskalaisten kansalaisuus-

oikeutusten muunnelmat kertoivat osaltaan kahden poliittisen kulttuurin varsin syvästi erilaisesta demokratiakäsityksestä, kollektiivisesta ymmärryksestä koskien kansalaisten roolia sekä yhteiskunnallisten sidosten ja solidaarisuuden lähtökohtien eroista (ks. Luhtakallio 2010, 199, 219–220).

Kansalaisuuden maailman erityisrooliin ovat lisäksi kiinnittäneet huomiota myös muut oikeuttamisteorian käyttäjät ja kommentaattorit. Keskustelu siitä, voidaanko kansalaisuuden maailmaa pitää muiden oikeuttamismaailmojen kaltaisena vai onko se eräänlainen superkategoria, on osa teorian kehittämistyötä, johon myös edellä esitellyt empiiriset analyysit pyrkivät tuomaan lisäulottuvuuksia. Kaikupohjaa kansalaisuuden maailman erityisyydelle ja eriytyneisyydelle suomalaisessa ja ranskalaisessa julkisuudessa tuovat muun muassa Paul Ricœurin näkemys kansalaisuuden maailmasta koko oikeuttamisteorian kattokäsitteenä yhteishyvään nojaamisen periaatteen vuoksi sekä Axel Honnethin kriittinen huomio ”yhteisen ihmisyyden” kyseenalaistamattomasta roolista oikeuttamisen lähtöoletuksena (Ricœur 1995, 141; Honneth 2010, 379).

Toinen tapa, jolla oikeuttamisanalyysia tehtäessä on mahdollista tuoda esiin aineiston erityispiirteitä, on tutkia oikeuttamismaailmojen yhdistelmiä. Jo Boltanskin ja Thevenot'n esittelemistä yhdistelmämahdollisuuksista, kompromisseista ja tuomitsemisista, voidaan seitsemästä oikeuttamisen maailmasta muodostaa 42 erilaista paria. Kun mukaan otetaan tapaukset, joissa kompromissi tehdään kolmen maailman välillä tai joissa esimerkiksi kahden maailman kompromissi tuomitaan kolmannen näkökulmasta, mahdollisten yhdistelmien määrä nousee jo satoihin. Tutkimusesimerkeissä oikeuttamisyhdistelmät nousivatkin keskeisiksi analyysin tuloksiksi. Kompromissien ja tuomitsemisen lisäksi molemmat tutkimusesimerkit paikansivat myös muita mahdollisia tapoja, joilla oikeuttamisen maailmat voivat yhdistyä.

Globalisaatiokeskustelun analyysissä havaittiin, että oikeuttamisen maailmat voivat yhdistyä tavalla, jota kutsumme *seuraus-tyypp-*

piseksi yhdistelmäksi. Kyse on yhdistelmistä, joissa yhden maailman kriteereillä määritellyn hyvän edistämistä seuraa automaattisesti, ikään kuin loogisena implikaationa, hyvää myös jonkin toisen maailman kriteereillä. Globalisaatiokeskustelussa jotkut osallistujat ovat sitä mieltä, että markkinamaailman hyvän edistämistä seuraa hyvää myös kansalaisuuden maailman kriteereillä, toiset taas kääntävät asetelman toisin päin. Ensimmäinen argumentti väittää, että *markkinat aikaansaavat demokratiaa*. Kiinan WTO-jäsenyyttä käsittelevässä kolumnissaan *Helsingin Sanomien* pääkirjoitustoimittaja esittää luonnonlain omaisena tosiasiana: ”Taloudellista vapautusta seuraa aina vaatimus muista oikeuksista.” (HS 25.11.1999.)

WTO-jäsenyys siis tulee tämän käsityksen mukaan edesauttamaan Kiinan kommunistipuolueen yksinvallan murtumista. Markkinoiden maailman hyvää edistämään pyrkivistä poliittisista päätöksistä seuraa automaattisesti hyvää myös kansalaisuuden maailman kriteereillä. *Tasa-arvopolitiikka luo markkinahyötyjä* -argumentissa kansalaisuuden ja markkinoiden maailman suhde on käänteinen. Argumentti oli suomalaisessa globalisaatiokeskustelussa yllättävän harvinainen, erityisesti kun otetaan huomioon sen painoarvo pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin rakentamisessa. Pekka Kuusen (1961) tunnetuksi tekemän ajatuksen mukaan tulojen uudelleenjakoa sosiaalipolitiikan keinoin ei suinkaan häiritse talouskasvua, vaan edistää sitä. Vähemmän ansaitsevat kuluttavat lisätuloistaan suurimman osan, ja siksi rikkailta ottaminen ja köyhille jakaminen on itse asiassa talouden kasvulle eduksi. Kansalaisuuden maailman hyvän, reilumman tulonjaon, edistämistä seuraa markkinoiden maailman hyvä, taloudellisen kokonaistuotannon kasvu. Samaan aikaan, vuonna 2005, kun liike-elämän eliitti EVA:n johdolla vaati yhä markkinavetoisempaa politiikkaa paljolti samoin sävyin kuin kansainväliset talousinstituutiot tekivät vielä 1990-luvulla, alkoi näyttää siltä että tuuli näissä instituutioissa olisi jo kääntymässä. Pohjoismaista hyvinvointivaltiota puolustavan argumentin toi keskustelussa esiin Maailmanpankki. Pankin julkaiseman Maailman kehitysraportin 2005 teemana oli

tasa-arvoisuus. Toimittajan sanoin referoituna:

Sanoma on yksinkertainen: hyvä, kaikille mahdollisimman tasavertaiset mahdollisuudet tarjoava sosiaali- ja koulutuspolitiikka on myös hyvää talouspolitiikkaa. Se mahdollistaa yhteiskunnan voimavarojen hyödyntämisen, nostaa kansantalouden tuottavuutta ja nopeuttaa talouskasvua... Paras esimerkki tästä löytyy Pohjoismaista. (HS 22.9.2005.)

Tämä esimerkki osoittaa, miten JOA auttaa suhteuttamaan julkisuudessa esitettyjä argumentteja paitsi yhteiskuntafilosofian historiaan, myös yhteiskuntapoliittisen keskustelun lähimenneisyyteen.

Paikallisten kiistojen analyysissä oikeutukset esiintyivät kompromissien ja tuomitsemisten lisäksi erilaisina enemmän tai vähemmän kiinteinä hybrideinä. Hybrideille oli ominaista sellainen oikeuttamisen maailmojen yhdistely, joka ei pyrkinyt muuttamaan kunkin maailman sisäistä arvojärjestystä, kuten kompromississa: oikeutukset esiintyivät rinnan mutta erillisinä, ikään kuin toisistaan riippumatta. *Hybridioikeutuksia* esiintyi selvästi enemmän kansalaisten kuin valtaapitävien vaateissa. Yhtäältä nämä esiintymiset ja toisaalta maailmojen keskinäisen riippumattomuuden tietty näennäisyys niissä johtavat kysymykseen vallan jakautumisesta ja käytöstä julkisen oikeuttamisen areenoilla.

Suomalaisten kansalaisryhmien vaateissa hallitsevin tämänkaltainen oikeuttamisyhdistelmä oli kansalaisuuden maailman ja teollisuuden ja/tai markkinoiden maailman hybridi. Nämä oikeutukset noudattivat melko samalaista kaavaa, jossa vaadetta perusteltiin vetoamalla lakien ja sopimusten noudattamiseen sekä tehokkuuteen ja laatuun tai säästöihin ja taloudellisuuteen. Kansalaisuuden maailman oikeutukset esiintyivät Suomessa tuskin koskaan itsenäisinä. Paikalliskiistojen sanomalehtirepresentaatioissa kansalaisten tuntui siis olevan vaikea vedota ainoastaan oikeuksiinsa kansalaisina, vaan he vetosivat näissä yhteyksissä lähes aina myös muihin, yleensä teollisuuden tai markkinoiden maailmojen arvoihin.

Yhdistelmien lisäksi myös hallitsevien oikeutusten ja niille tyypillisten toimijoiden

paikantaminen ja tulkitseminen auttoivat osaltaan tarkastelemaan kysymyksiä vallasta ja sen epätasaisesta jakautumisesta. Suomessa ja Ranskassa hallitseviin oikeuttamistapoihin sisältyi kulttuurisen mielekkyyden lisäksi annos kulttuurista pakkoa, joka tuntui ajavan varsinkin kansalaistoimijat kiistojen tyyppilisinä altavastaajina oikeuttamaan argumenttejaan vastapuolen sanelemin ehdoin. Vaikka oikeuttamisteoria periaatteessa katsoo, että kuka tahansa voi ottaa käyttöön minkä tahansa oikeuttamisen maailman argumentit tilanteen niin vaatiessa, on teoriassa kuitenkin keskeisellä sijalla kullekin maailmalle tyyppillinen toimija: se, joka toimii suuruuden mittatikkuna. Kansalaiskollektiivi on kansalaisuuden maailman tyyppillinen ”suuruus”, mutta markkinoiden maailmassa melkoinen anomalia. Oikeuttamisteorian lähtökohtainen yleisen ihmisyyden periaate ja oikeuttamisen maailmojen tasavahvuus joutuvat julkisten kiistojen analyysissä koetukselle. Kuinka nämä lähtökohdat voivat toteutua tilanteissa, joissa kiistojen osapuolet eivät ole tasavahvoja sen enempää puheoikeuden itsestäänselvyuden kuin ”todellisten” vaikutusmahdollisuuksien suhteen? Kysymystä valaisee suomalaisen aineiston esimerkki, jossa kansalaisryhmä oikeutti vaadettaan teollisuuden ja markkinoiden maailman yhdistelmällä.

”Viherlaakson asukkaat puolustivat kirjastoan”

Viherlaakson asukkaat vaativat, että alueen kirjasto on säilytettävä, sillä sen vuotuiset kustannukset eivät ole korkeat eikä lakkauttaminen toisi kaupungille suuria säästöjä. (HS2405.)

Asukkaiden esittämä oikeutus kaupunginosansa kirjaston puolustamiseksi oli hätkähdyttävä. Kirjaston puolesta on helppo keksiä lukemattomia kansalaisuuden maailmasta kumpuavia oikeutuksia, kuten että se on tärkeä julkinen lähipalvelu, joka kuuluu yhtä lailla kaikkien kaupunginosien asukkaille. Tämäntyyppisten ajatusten sijaan asukasryhmä hyödynsi teollisuuden maailmaa osoittaessaan asiantuntemustaan koskien kirjastojen vuosikustannuksia ja kaupungin budjetin mittasuhteita ja tukevoitti vaadettaan markkinoiden maailman kylmällä faktalla, jonka mukaan kirjaston sulkemisesta koituvat säästöt

olisivat merkityksettömiä. Tällaisessa tapauksessa voidaan nähdä valtasuhde, jossa kiistan selkeästi alisteinen osapuoli kokee olevansa pakotettu toimimaan valta-asemassa olevan osapuolen määrittelemissä rajoissa, jos mielihii pärjätä kiistassa. Vaikutti siltä, että uutismedian kontekstissa kansalaiset kummassakin maassa katsoivat, että juuri heidän oli astuttava ”yhteiselle maaperälle”, jonka kaupungin edustajat pitkälti määrittivät, sen sijaan että olisivat nojautuneet vaateissaan itselleen läheisempiin oikeuttamistapoihin.

On siis huomattava, että vaikka kaikilla toimijoilla on kriittistä kapasiteettia käyttäen yleisesti tunnustettuja oikeuttamismaailmoja argumenttiensa tukena, mahdollisuudet tämän kyvyn käyttämiseen eivät ole tasaisesti jakautuneet (vrt. Honneth 2010, 379). Selitettäessä joidenkin oikeuttamistapojen vahvuutta suhteessa toisiin olisikin kyettävä ottamaan huomioon se, että yhteiskunnan rakenteellinen epätasa-arvo ja siihen liittyvät toimijoiden erilaiset resurssit tekevät oikeuttamiskamppailuista myös valtapeliä. Lisäksi oikeuttamisteoria ei ota juurikaan kantaa siihen, mitä tapahtuu, kun oikeuttaminen loppuu ja kiista siirtyy väkivallan, konkreettisen tai symbolisen, rekisteriin. Näiden valtasuhteiden ja niistä seuraavien väärinkäytösten tai epäoikeudenmukaisuuksien tavoittaminen vaatii JOA:n käsitteistön lisäkehittelyä. Boltanski ja Thévenot ovat tahoillaan tarttuneet näihin ongelmiin. Boltanski on ottanut tehtäväkseen tarkastella oikeuttamisen ulkopuolelle jääviä tilanteita muun muassa rakkauden ja väkivallan näkökulmista (Boltanski 1990; 1993). Thévenot taas on laajentanut oikeuttamisteoriaa kehittämällä sen ympärille teorian kahdesta muusta yhteiselämän ”kieliopista”, joiden kohteena on oikeuttamiseen asti kehkeytyneiden kriisien ulkopuolelle jäävä toiminta (Thévenot tämä numero; 2006; 2007).

LOPUKSI

Nähdäksemme paras tapa esitellä tutkimusmenetelmä ja osoittaa sen toimivuus on näyttää, miten sitä käytetään. Tämän vuoksi olemme tässä artikkelissa esitelleet kehittämäämme Julkisen oikeuttamisen analyysi

-menetelmää ennen kaikkea empiiristen esimerkkien kautta. Osa tutkimustuloksistamme osoittaa oikeuttamisteorian kaipaavan myös kehittämistä. Ensinnäkin on huomattava, että kamppailut eri oikeuttamismaailmojen pätevyydestä eri kulttuureissa ja tilanteissa ovat kamppailuja vallasta. Tämän seikan hyväksyminen edellyttää pakotetulta näyttävien oikeutusten etsimistä ja sen tunnustamista, että myös muita poliittisten kiistojen kannalta relevantteja kielioppeja kuin julkisten oikeutusten kielioppi on olemassa (Thévenot tämä numero; 2006; 2007; Lonkila tämä numero). Toiseksi on otettava huomioon oikeuttamismaailmojen sisäiset jaot, yhdistelmät ja uusien maailmojen esiin nousemisen mahdollisuus.

Samaan aikaan kun oikeuttamisen maailmojen jakaminen ja yhdistely herkistävät julkisen oikeuttamisen analyysin eri aineistojen erityispiirteille, historiallisesti muodostuneisiin kategorioihin nojaaminen tekee mahdolliseksi menetelmän käyttämisen eri keskusteluja ja eri maita vertailevassa tutkimuksessa. Oikeuttamisen maailmat tarjoavat yhteisen kehikon, jonka avulla voidaan vertailla hyvinkin erilaisista aiheista käytyjä keskusteluja tai eri poliittisia kulttuureja (esim. Huikuri tämä numero). Esimerkiksi vertailemalla Suomessa käytyä globalisaatiokeskustelua suomalaisessa paikallisjulkisuudessa käytyihin kiistoihin tai ilmastokeskusteluun olisi mahdollista vetää myös yleisempiä johtopäätöksiä Suomessa yleisesti käyttökelpoisina pidetyistä oikeuttamistavoista ja sen myötä suomalaisen poliittisen kulttuurin osaksi vakiintuneista moraalikäsitteistä sekä niiden seurauksista demokratian toiminnalle.

JOA tarjoaa myös mahdollisuuden kulttuurien välisiin vertailuihin ja sitä kautta globaalin julkisuuden haasteiden ja mahdollisuuksien analysointiin. Jos useita eri keskusteluja tutkittaessa havaitaan systemaattisia eroja eri maissa käytetyissä oikeuttamisen tavoissa, voidaan vetää johtopäätöksiä eri kulttuureissa vallitsevista oikeudenmukaisuuskäsityksistä ja ymmärtää sitä kautta globaalin julkisuuden luomisen kohtaamia haasteita. Jos taas löydetään sellaisia oikeuttamisen tapoja, jotka muodostavat yhteisiä tukipisteitä moraalipoliittisen keskustelun käymiseksi

yli kansallisten poliittisten kulttuurien muodostamien raja-aitojen, on avattu tie globaalien julkisuuksien mahdollisuuksien ymmärtämiseksi. Oikeuttamisanalyysilla on siis myös tutkimusohjelmallista potentiaalia. Se voi olla yksi tapa kehittää pitkälti kansallisissa konteksteissa kehittyneen yhteiskuntatieteen käsitteistöä ja metodologiaa sopivaksi nykyiseen tilanteeseen, jossa sanan ”yhteiskunta” on yhä vahvemmin ymmärrettävä tarkoittavan maailmanyhteiskuntaa.

VIITTEET

- 1 Eliasoph (2004) huomauttaa lisäksi aivan oikein, että toisinaan keittiönpöydät ja takapihat ovat demokraattisen julkisuuden ainoita areenoita, kuten vaikkapa neuvostoajan Itä-Euroopassa.
- 2 Boltanskin ja Thévenot'n käsite *mondes de justification* on aiemmin suomennettu *oikeuttamisen valtapiireiksi* (Lehtonen & Lonkila 2008). Olemme kuitenkin päätyneet sananmukaisempaan käännökseen (ks. myös Boltanski & Thévenot 2006).
- 3 Tästä tutkimuksesta tarkemmin Ylä-Anttila (2010).
- 4 Yhden aallon yhteenlaskettujen oikeutusten osuus on enemmän kuin 100 %, koska yksi vaade voi sisältää useamman oikeutuksen. Oikeutusmaailmoille koodattiin lisäksi arvostusmuuttuja, joka sai arvon 1 kun ko. maailman arvoihin viitattiin positiivisessa sävyssä ja arvon -1 kun maailman arvoja kritisoitiin. Laskemalla tämän muuttujan keskiarvo saatiin kunkin maailman keskustelussa nauttimaan arvostusta kuvaava, välillä 1 ja -1 vaihteleva luku, joka siis saisi arvon 1 jos ko. maailmaan viitattaisiin ainoastaan positiivisessa sävyssä ja arvon -1 jos viittaukset olisivat ainoastaan negatiivisia.
- 5 Tätä tutkimusta esitellään tarkemmin teoksessa Luhtakallio (2010). Suomalainen aineisto kerättiin *Helsingin Sanomien* (HS) Kaupunki- ja Kotimaa-osastoista (jälkimmäisestä ne artikkelit, jotka käsittelivät pääkaupunkiseutua). Ranskalainen aineisto kerättiin käyttäen *Le Progrès*'n (LP) Lyonin painosta kokonaisuudessaan. Aineistonkeruussa käytettiin sekä digitaalista arkistoa (hakusanojen avulla) että mikrofilmi-/sidottua arkistoa (manuaalisesti). Aineistosta poimituihin vaateisiin viitataan tässä lehden nimikoodilla ja päivämäärällä (esim. LP1905

- on artikkeli *Le Progrès'ssa* 19.5.2005). Lisäksi aineistosta esitetään artikkelin otsikko ja sen alla artikkelissa esitety(i)stä vaate(i)sta ja oikeutuksesta muodostettu kuvaus. Aineistosta tarkemmin Luhtakallio 2010, Data Appendix.
- ⁶ Monet vaatteet sisälsivät useita oikeutuksia ja siten eri maailmojen yhdistelmiä, kompromisseja ja päällekkäisyyksiä. Näin ollen taulukon 2 prosentit kuvaavat oikeuttamisen maailmojen ilmenemistä vaateissa kokonaisuutena, mistä syystä niiden keskinäinen summa ei ole 100 %. Laskelma sisältää vain "positiiviset" ilmentymät, ei tuomitsemisen kohteena olemista.
- ⁷ Huolimatta yhdistysjärjestäytymisen huomattavista määrällisistä eroista Suomessa ja Ranskassa molemmissa lehdissä kansalaisten "ääni" oli useimmiten peräisin "asukkailta", joiden tarkempia ryhmäjäsenyyksiä ei määritelty. Yhdistykset esiintyivät puhujina 1/3 suomalaisista ja vajaassa neljänneksessä ranskalaisista tapauksista. Kaupunkiosapuoleksi luettiin kaikki julkisten elinten ja instituutioiden edustajat, mutta myös sellaiset yksityisen sektorin toimijat, joiden toiminnalla oli suoria implikaatioita julkisen päätöksenteon piirissä oleviin kysymyksiin, kuten rakennushankkeisiin ja kaavoitukseen.
- ⁸ On huomattava, että huolimatta "positiivisesta" kaiustaan, kansalaisuuden maailman oikeutustestit sisälsivät samanlaista vallankäytön ja "altavastaajuuden" potentiaalia ranskalaisessa paikallisjulkisuudessa kuin tässä esitellyt suomalaiselle julkisuudelle tyypilliset testit (ks. Luhtakallio 2010, 194–199).

KIRJALLISUUS

- Alapuro, Risto (2005) Associations and Contention in France and Finland: Constructing the Society and Describing the Society. *Scandinavian Political Studies* 28:4, 377–399.
- Augustinus (2003) Jumalan valtio. Suom. Heikki Koskeniemi. WSOY, Juva.
- Beyeler, M. & Kriesi, H. (2005) Transnational Protest and the Public Sphere. *Mobilization* 10:1, 95–109.
- Boli, John & Thomas, George M. (toim.) (1999) *Constructing World Culture. International Non-Governmental Organizations Since 1875*. Stanford University Press, Stanford.
- Boltanski, Luc (1990) *L'amour et la justice comme compétences*. Métailié, Paris.
- Boltanski, Luc (1993) *La souffrance à distance. Morale humanitaire, médias et politique*. Métailié, Paris.
- Boltanski, Luc & Chiapello, Eve (1999) *Le nouvel esprit du capitalisme*. Éditions Gallimard, Paris.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1987) *Les économies de la grandeur*. Presses universitaires de France, Paris.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1991) *De la justification. Les économies de la grandeur*. Gallimard, Paris.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1999) *The Sociology of Critical Capacity*. *European Journal of Social Theory* 2:3, 359–377.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006) *On Justification: Economies of Worth*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Bossuet, Jaques Beningne (1967/1709) *Politique tirée des propres paroles de l'Écriture sainte*. Droz, Geneve.
- Breviglieri, Marc, Lafaye Claudette & Trom, Danny (toim.) (2009) *Compétences critiques et sens de la justice*. Economica, Paris.
- Dewey, John (2006/1927) *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Suom. Mika Renvall. Vastapaino, Tampere.
- Eliasoph, Nina (2004) *Can We Theorize the Press Without Theorizing the Public?* *Political Communication* 21, 297–303.
- Hobbes, Thomas (1999/1651) *Leviathan, eli, Kirkollisen ja valtiollisen yhteiskunnan aines, muoto ja valta*. Suom. Tuomo Aho. Vastapaino, Tampere.
- Honneth, Axel (2010) *Dissolutions of the Social: On the Social Theory of Luc Boltanski and Laurent Thévenot*. *Constellations* 17:3, 376–389.
- Kilpinen, Erkki (2000) *The Enormous Fly-wheel of Society. Pragmatism's Habitual Conception of Action and Social Theory*. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 235, Helsinki.
- Koopmans, Ruud & Statham, Paul (1999) *Political Claims Analysis: Integrating Protest Event and Political Discourse Approaches*. *Mobilization* 4:2, 203–211.
- Kuusi, Pekka (1961) *60-luvun sosiaalipoliittikka. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu* 6. WSOY, Porvoo.
- Lafaye, Claudette & Thévenot, Laurent (1993) *Une justification écologique? Conflits dans l'aménagement de la nature*. *Revue Française de Sociologie* 34:4, 495–524.
- Lamont, Michèle & Thévenot, Laurent (toim.) (2000) *Rethinking Comparative Cultural Sociology. Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Lehtonen, Turo-Kimmo & Lonkila, Markku (2008)

- Laurent Thévenot ja yhteiselon oikeutukset. *Sosiologia* 45:4, 342–346.
- Luhtakallio, Eeva (2010) *Local Politicizations. A Comparison of Finns and French Practicing Democracy*. University of Helsinki Department of Social Research, Sociology Research Reports no. 265. Helsinki University Print, Helsinki.
- Raevaara, Eeva (2005) *Tasa-arvo ja muutoksen rajat. Sukupuolten tasa-arvo poliittisena ongelmana Ranskan parité- ja Suomen kiintiökeskusteluissa*. TANE-julkaisuja 2005:7. Sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasian neuvottelukunta, Helsinki.
- Ricoeur Paul (1995) *Le Juste*. Editions Esprit, Paris.
- Rosanvallon, Pierre (1998) *Le peuple introuvable. Histoire de la représentation démocratique en France*. Gallimard, Paris.
- Rousseau, Jean-Jaques (1997/1762) *Yhteiskuntasopimuksesta, eli, Valtio-oikeuden johtavat aatteet*. Suom. J.V. Lehtonen. Karisto, Hämeenlinna.
- Sharma Aradhana & Gupta, Akhil (2006) *Anthropology of the State. A Reader*. Blackwell Publishing, Oxford.
- Smith, Adam (1933/1776) *Kansojen varallisuus: Tutkimus sen olemuksesta ja tekijöistä* 1. Suom. Toivo Kaila. Sivistys ja tiede 93. WSOY, Porvoo.
- Thévenot, Laurent (2006) *L'action au pluriel. Sociologie des régimes d'engagement*. Editions La Découverte, Paris.
- Thévenot, Laurent (2007) *The Plurality of Cognitive Formats and Engagements: Moving between the Familiar and the Public*. *European Journal of Social Theory* 10:3, 409–423.
- Wagner, Peter (1999) *After Justification: Repertoires of Evaluation and the Sociology of Modernity*. *European Journal of Social Theory* 2:3, 341–357.
- Vetters, Regina & Jentges, Erik & Trenz, Hans-Jörg (2006) *Exploring the EU's Social Constituency: Patterns of Public Claims-Making in Constitutional Debates in France and Germany*. Arena Working Paper No. 18.
- Ylä-Anttila, Tuomas (2010) *Politiikan paluu: Globalisaatioliike ja julkisuus*. Vastapaino, Tampere.

KIISTA ILMASTOSTA

UUDEN ILMASTOSOPIMUKSEN OIKEUTUKSET HELSINGIN SANOMISSA JA THE TIMES OF INDIASSA VUOSINA 2005–2008

S u v i H u i k u r i

ABSTRAKTI

Kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa on ollut vaikeuksia Kioton pöytäkirjan seuraajaa neuvoteltaessa. Yksi keskeinen syy vaikeuksiin on, ettei oikeudenmukaista tapaa jakaa päästövähennysten taakkaa ole löydetty. Kiista koskee erityisesti taakanjakoa pohjoisen pallonpuoliskon teollisuusmaiden ja etelän kehittyvien maiden kesken. Tämä artikkeli vertailee julkisessa ilmastokeskustelussa käytettyjä oikeuttamisargumentteja teollisuusmaita edustavassa Suomessa (*Helsingin Sanomat*) ja kehittyvässä Intiassa (*The Times of India*). Taivoitteena on käsitteellistää uuden ilmastososopimuksen solmimisen edellytyksiä molempien maiden näkökulmista. Tutkimusmenetelmänä käytän Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisteorian pohjalta kehitettyä julkisen oikeuttamisen analyysia. Tutkimus päättyi kolmeen keskeiseen tulokseen: ensinnäkin ilmastososopimuksen edellytyksenä nähdään Suomessa kattavuus, tehokkuus ja markkinaohjauskeinot eli tärkeitä ovat useasta maailmasta kumpuavat oikeutukset, kun taas Intiassa korostuvat muiden yli kansalaisuuden maailmaan nojaavat oikeutukset eli ajatus ilmasto-oikeudenmukaisuudesta; toiseksi keskustelu Intiassa on runsaampaa ja kriittisempää kuin Suomessa ja kolmanneksi kummankin maan ilmastokeskustelussa ympäristönsuojelua vaativat argumentit ovat harvassa, vaikka ekologista oikeutusta käytetään paljon.

Avainsanat: ilmastoneuvottelut, ilmasto-oikeudenmukaisuus, julkinen keskustelu, julkisen oikeuttamisen analyysi, oikeuttamisteoria

JOHDANTO

YK:n ilmastokokouksissa on vuodesta 2005 asti neuvoteltu Kioton pöytäkirjaa kattavammasta ja kunnianhimoisemmasta ilmastososopimuksesta. Paineita sopimuksen syntyyn on asettanut muun muassa tarkentunut tieto siitä, että ilmastomuutoksen vastaisen toiminnan tulisi olla nopeaa, tehokasta ja tapahtua globaalilla tasolla. Etenkin viimeinen vaatimus on nostanut esiin pohjoisen ja etelän suhteeseen viittaavan *ilmasto-oikeudenmukaisuuden* kysymyksen: miten lähestyä ongelmaa, jonka pohjoisen pallonpuoliskon rikkaat

teollisuusmaat ovat historiallisesti aiheuttaneet, mutta joka vaatii toimia myös eteläisen hemisfäärin kehittyvissä maissa? Tämä ristiriitainen asetelma on noussut merkittäväksi ongelmaksi, eikä ilmastoneuvotteluissa ole onnistuttu rakentamaan riittävää yksimielisyyttä siitä, mikä olisi tasapuolinen tapa jakaa päästövähennysten taakka. Koska ilmastoneuvottelut ovat olleet kasvavan mediahuomion kohteena, on taakanjakoon liittyvä keskustelu lisääntynyt mediassa. Tiedotusvälineiden kautta muodostuu julkinen mielipide ilmastokysymyksestä, jolla on vaikutuksensa myös

neuvotteluihin osallistuvien valtioiden edustajiin. Tämän vuoksi on kiinnostavaa tietää, miten ilmastoneuvotteluista uutisoidaan ja millaisen kuvan pohjoisen ja etelän julkisuudessa käyty mediakeskustelu antaa ilmastoneuvotteluja koskevasta pattitilanteesta.

Lähestyn tässä artikkelissa ilmasto-oikeuden mukaisuuden ongelmaa vertailemalla julkisessa keskustelussa esiintyviä käsityksiä siitä, millä edellytyksillä Kioton pöytäkirjan jälkeinen ilmastopimetus voi muodostua. Uuden ilmastopimuksen valmisteluun keskittyvä tutkimus tuo erityisen selvästi esille neuvotteluprosessissa ajetut intressit. Koska keskustelua ilmasto-oikeuden mukaisuudesta käydään nimenomaan teollisuusmaiden ja kehittyvien maiden välillä, rakensin vertailuasetelman ottamalla yhden maan pohjoisesta ja yhden etelästä.¹ Tutkimuksessa pohjoista edustaa Suomi ja etelää puolestaan Intia. Maiden ilmastokeskusteluja jäsenin *julkisen oikeuttamisen analyysin* (JOA) avulla (Luhtakallio 2010; Ylä-Anttila 2010; Luhtakallio & Ylä-Anttila tämä numero), joka perustuu Boltanskiin ja Thévenot'n teoksessaan *De la Justification* (1991, englanninkielinen käännös ilmestyi vuonna 2006) esittämään ”oikeuttamisen maailmojen” jaotteluun: kansalaisuuden, teollisuuden, markkinoiden, kodin, inspiraation ja maineen maailmoihin. Suomen ja Intian mediassa käytettyjä oikeuttamismaailmoja vertailemalla selvitan, millaisia käsityksiä yhteisestä hyvästä (*common good*) keskustelussa esiintyy: Vedotaanko ilmastokeskustelussa enimmäkseen ympäristöarvoihin kuten ilmaston suojeluun (ekologian maailma) vai keskittykö neuvottelujen uutisointi kenties päästövähennysten jakamisen kysymyksiin (kansalaisuuden maailma)? Vai hahmottuuko kiista ilmastosta sittenkin taloudellisena ongelmana (markkinoiden maailma)? Entä millä tavoin keskustelussa vedotaan ilmastopoliittisten toimien tehokkuuteen kuten päästövähennysten riittävyteen (teollisuuden maailma)? Mitä yhteisiä viitearvoja ja eroja on Suomen ja Intian julkisilla ilmastokeskusteluilla?

Artikkelin aluksi esittelen oikeuttamisteorian, analyysimetodin (JOA) ja tutkimuksessa käytetyn aineiston. Seuraavaksi vertailen Suomen ja Intian ilmastokeskusteluissa käytettyjä oi-

keutuksia sekä maiden ilmastokeskustelujen eroja ja yhtäläisyyksiä sen suhteen, miten eri oikeuttamisen maailmat esiintyivät rinnakkain tai kriittisessä suhteessa. Lopuksi esitän johtopäätökset ja pohdin tuloksia aiemman keskustelun valossa. Ennen siirtymistäni empiirisen aineiston analyysiin selvitan kansainvälisten ilmastoneuvottelujen ja yhteiskunnallisen ympäristökeskustelun tehtäväkenttiä ja ajankohtaista tilannetta.

YMPÄRISTÖKESKUSTELU JA YHTEISKUNTATIEETEET

Nykytiedon valossa ilmastonmuutos on todellinen uhka maapallon elämälle. On arvioitu, että ilmaston lämpeneminen vain 1,5 asteella vuoteen 2080 mennessä voi altistaa nälälle 50 miljoonaa, malarialle 200 miljoonaa ja vesipulalle kaksi miljardia ihmistä (Tilastokeskus 2009). Kohtalokkaiden seurauksiensa vuoksi ilmastonmuutos vaatii monenlaisia lieventämis- ja sopeutumistoimia niin teollisuus- kuin kehitysmaissakin. IPCC:n mukaan ilmastonmuutoksen lieventäminen (*mitigation*) edellyttää päästöjen leikkaamista maailmanlaajuisesti yli 60 prosentilla. Ilmastonmuutoksen puitesopimuksessa (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) sovituista lievennyskustannuksista ja -toimenpiteistä käytetään nimitystä taakanjako (*burden sharing*), joka määrittää maita koskevat velvoitteet. Haavoittuvuus (*vulnerability*) viittaa siihen, että ilmastonmuutoksen taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristölliset menetykset ovat erilaisten luonnon- ja yhteiskunnallisten olojen vuoksi suuremmat joissakin maissa. Sopeutumisella (*adaptation*) tarkoitetaan ilmastonmuutoksen haittavaikutuksia vähentäviä toimenpiteitä, joiden täytäntöönpanokapasiteetti riippuu alueellisista, taloudellisista ja sosiaalisista tekijöistä. Eteläisen pallonpuoliskon maat ovat tyypillisesti paitsi merkittävästi haavoittuvampia ilmastonmuutoksen haitoille, myös sopeutumisresursseiltaan köyhempiä pohjoiseen verrattuna. (Ringius, Frederiksen & Birr-Pedersen 2002, 12, 15–16, 29, 39.) Tässä artikkelissa vertailtavat maat ovat tässä mielessä toistensa ääripäitä: Suomi on muiden Skandinavian maiden tavoin maailman vähi-

ten haavoittuvimpien maiden joukossa, kun taas Intian niemimaata uhkaa esimerkiksi Himalajan jäätiköiden sulaessa tulvat ja merenpinnan nousu (Mawdsley 2004 sit. Billett 2010, 3–4). Ilmastonmuutoksen vaikutusten epätasaisen jakautumisen vuoksi pohjoinen selvää historiallisesti aiheuttamastaan ilmastomuutoksesta pienemmin vaurioin kuin etelä, minkä lisäksi etelä on jäänyt suureksi osaksi saastumisesta saadun taloudellisen hyödyn ulkopuolelle (Ringius, Frederiksen & Birr-Pedersen 2002, 12). Kehittyvien maiden näkökulmasta epäoikeudenmukaisena näytettyvä asetelma on yhä korostunut uuden ilmastopimuksen neuvotteluissa, joissa niitä on ensimmäistä kertaa vaadittu osallistumaan päästövähennyksiin teollisuusmaiden rinnalla.

Ilmastonmuutoksen lieventämiseen tähtävistä yhteisistä toimenpiteistä sovittiin ensimmäistä kertaa vuonna 1992 solmitussa ilmastomuutoksen puitesopimuksessa (UNFCCC). Vuodesta 1994 lähtien YK on järjestänyt vuosittain UNFCCC:n jäsenten kesken osapuolikonferenssin (Conference of the Parties, COP), jossa kehitetään kansainvälisen ilmastopolitiikan periaatteita ja toimintamalleja. Puitesopimusta täsmentävä osio hyväksyttiin vuonna 1997 Japanin Kiotossa, mistä se sai nimen Kioton pöytäkirja. Pöytäkirja astui voimaan helmikuussa 2005 ja lokakuuhun 2010 mennessä sen oli ratifioinut lähes kaikki maailman valtiot paitsi Yhdysvallat. (YM; UNFCCC.) Kioton pöytäkirja jakaa maat kehitys- ja teollisuusmaihin, joista jälkimmäisille asetetaan sitovia päästörajoitusvelvoitteita. Jako ja velvoitteet perustuvat ”yhteisen, mutta eriytetyn vastuun” periaatteeseen tarkoittaen, että niissä huomioidaan teollisuusmaiden päästöhistoria ja suuremmat taloudelliset resurssit ja tunnustetaan, että ilmastoa tulee suojella kehitysmaiden erityistarpeet huomioiden teollisuusmaiden johdolla. (Ilmasto.org.) Teollisuusmaita pöytäkirja velvoittaa vähentämään vuosina 2008–2012 kuuden kasvihuonekaasun päästötä 5,2 prosenttia vuoden 1990 tasosta sekä muun muassa rahoittamaan kehitysmaiden kansallisia ilmastotoimia ja teknologiansiirtoa. EU:n yhteinen, maakohtaisiksi tavoitteiksi jaettu päästövähennysvelvoite on kahdeksan prosenttia vuoden 1990 päästötasosta. Kehi-

tysmaille pöytäkirja ei aseta sitovia päästövähennysvelvoitteita mutta muita vaateita kyläkin, kuten velvoitteen toteuttaa ilmastonmuutosta hillitseviä toimintaohjelmia. Tutkimusten mukaan Kioton pöytäkirjan tavoitteet ovat olleet liian vaatimattomat riittävien päästövähennysten aikaansaamiseksi, minkä lisäksi sen tehoa on heikentänyt Yhdysvaltojen ulkopuolelle jättäytyminen. Kööpenhaminan sitoumuksen (2009) myötä lukuisat maat ovat nostaneet päästövähennystavoitteitaan, ja EU jo ennen sitä: vuoden 2008 ilmasto- ja energiapaketin viitekehityksessä unioni aikoo muun muassa toteuttaa aiempaa merkittävästi suurempia päästövähennyksiä (20–30 prosentin vähennys vuoteen 2020 mennessä) ja lisätä uusiutuvan energian käyttöä. (YM; Tilastokeskus 2009.) Intia puolestaan on maailman toiseksi nopeimmin kehittyvä talous, jonka bruttokansantuote taantumassakin vuonna 2009 kasvoi 6,5 prosenttia (CIA 2010). Kasvusta huolimatta maa on pääluvun mukaan laskettuna edelleen köyhä ja sen *per capita*-päästöt teollisuusmaihin verrattuna pienet: intialainen tuottaa päästöjä noin yhdennehtoista osan siitä, mitä länsimaalainen (IPCC 2007). Intian kasvava energiankulutus tuotetaan pääosin fossiililla polttoaineilla (Ray 2007), joten ilman radikaaleja toimenpiteitä maan ilmakehään päästämä saastekuorma tulee tulevaisuudessa yhä kasvamaan. Näistä pohjoisen ja etelän merkittävästi toisistaan eroavista lähtökohdista johtuen kansainvälisen ilmastopolitiikan tehtävä on äärimmäisen haasteellinen.

Ilmastonmuutos on ollut kasvavasti myös yhteiskuntatieteiden tutkimuskohteena. Yhteiskunnallisen ympäristökeskustelun juuret ovat vihreässä liikkeessä, joka alkoi 1960-luvulla tarkastella talouskasvua ja hyvinvoinnin edistämistä ympäristökysymyksinä. Ympäristö sosiologian tieteenala eriytyi 1970-luvulla Yhdysvalloissa (esim. Catton & Dunlap 1979) ja seuraavalla vuosikymmenellä Euroopassakin alettiin osallistua aiheeseen liittyvään tieteelliseen keskusteluun, esimerkiksi Ulrich Beck riskien näkökulmasta (1986) ja Niklas Luhmann systeemiteoreettisesta perspektiivistä (1988). Kun 1990-luvun lopulla avainkäsitteiksi nousseiden kestävä kehityksen ja eko-

logisen modernisaation aatteet osoittautuivat todellisuuden edessä kestävämmäksi, alettiin ympäristöongelmat nähdä yhä useammin globalisaation viitekehyksessä (Järvelä & Wilenius 1996, 13–14). Markku Wileniuksen (1997, 17–18) globalisaation määritelmä huomioi ympäristöongelmat, julkisen keskustelun sekä pohjoisen ja etelän suhteiden yhteen kietoutumisen ja on siten tämän tutkimuksen kannalta relevantti. Määritelmä ottaa ensinnäkin huomioon globalisaation suhteen eri yhteiskunnan sektoreihin: taloudellinen kehitys viittaa globaalien markkinoiden laajenemiseen, teknologinen globalisaatio tietoyhteyksien, massamedian ja kommunikaation kehittymiseen maailmanlaajuisiksi verkostoksi, ja kognitiivinen globalisaatio ilmentää julkisen tietoisuuden kasvua sekä ihmisten halukkuutta ottaa osaa poliittisiin ja moraalisiin kysymyksiin julkisen huolen muodossa. Toiseksi Wileniuksen globalisaation käsite korostaa pohjoisen ja etelän suhdetta viittaamalla ympäristöriskien tuottamiseen ja yritykseen saavuttaa tilanteelle kestävä ratkaisu. Lisäksi se viittaa ekologisiin prosesseihin tarkoittaen, että useat ympäristöongelmat ja -riskit ovat vaikutuksiltaan maailmanlaajuisia. (Mt.)

Uuden vuosituhannen yhteiskuntatieteellistä ympäristökeskustelua on leimannut oikeudenmukaisuuskysymysten nousu (esim. Ringius, Frederiksen & Birr-Pedersen 2002, Ringius, Torvanger & Underdal 2002; Beckman & Page 2008; Maltais 2008) yhtäältä riskien jakautumisesta saadun uuden tiedon ja toisaalta ympäristökysymysten politisoitumisen vanavedessä. Eettiset kysymykset ovat vyöryneet ympäristöpolitiikan kentälle suurella volyyymilla: nyt keskustellaan esimerkiksi vastuullisesta tuotannosta ja kulutuksesta, eläinten oikeuksista, oikeudesta puhtaaseen ympäristöön ja ilmaan sekä ydinvoimapolitiikan moraalista ja ympäristörasismista. ”Eettisen käänteen” merkitystä on verrattu jopa ympäristökysymysten ensimmäiseen ilmaantumiseen yhteiskuntatieteisiin. (Lehtinen & Rannikko 2003, 5, 10–12.)

TEORIA, AINEISTO JA MENETELMÄ

Boltanskin ja Thévenot’n oikeuttamisteoria soveltuu ilmastoneuvottelujen tarkasteluun, sillä se on käyttökelpoisin juuri tilanteissa, joissa halutaan ”analysoida sekä kriittistä toimintaa, jossa ihmiset ilmaisevat erimielisyytensä sortumatta väkivaltaan että tapoja, joilla ihmiset rakentavat, ilmaisevat ja solmivat enemmän tai vähemmän kestäviä sopimuksia” (Boltanski & Thévenot 2006, 25). Koska sopimus ei synny ilman oikeudenmukaisuuden kokemusta, vedotaan neuvotteluissa osapuolten yhteisesti jakamiin *moraalisiin järjestyksiin (cité)*, joiden varaan tasapaino yritetään rakentaa. Boltanski ja Thévenot (2006) huomasivat ilmaistujen moraalisten järjestysten – joita tässä kutsutaan oikeuttamisen maailmoiksi tai oikeutuksiksi – vetoavan kiistan aiheesta riippumatta tiettyihin yhteisiin arvostuksiin, jotka voidaan jäsentää erilaisiksi maailmoiksi. Sopimuksen saavuttaminen mahdollistuu, kun oikeutus nähdään vakuuttavana ja tilanteeseen sopivana eli legitimiinä. Tällöin ollaan joko yksimielisiä käytetyn maailman suhteen tai yhdistetään kahden tai useamman maailman edustamat oikeutukset osapuolia tyydyttävällä tavalla. (Boltanski & Thévenot 2006, 27, 32–34, 37–40, 130, 153–158.)

Jo lähes 20 vuotta sitten Lafaye ja Thévenot (1993) huomasivat alkuperäisten kuuden oikeuttamisen maailman riittämättömyyden ympäristöön liittyvissä kiistoissa. Vihreisiin arvoihin viittaavaa ekologian maailmaa (*green world*) on sittemmin käsitellyt muun muassa Bruno Latour (2003) sekä Lafaye, Moody ja Thévenot (2000). Ekologian maailmassa arvostetaan ekosysteemiä, joka nähdään uniikkina ja vaarannettuna. ”Yhteistä hyvää” ei nähdä esimerkiksi talouskasvuna kuten markkinoiden maailmassa, vaan ympäristöystävällisyyden ja ekologisen kestävyuden toteutumisena. Lähtökohtana pidetään ajatusta, että ympäristönsuojelu on edellytys sekä ympäristön että ihmisen hyvinvoinnille. (Lafaye & Thévenot 1993, 512–513.) Lafaye ja Thévenot (mt.) tunnistivat ekologisen oikeutuksen ”sisällä” myös pelkäävän luonnon etuun viittaavan oikeutusvariaation, joka perustui syväekologian (*deep ecology*) näkökulmaan. Syväekologian käsitettä käytti ensimmäisen

kerran norjalainen ympäristöfilosofi Arne Næss vuonna 1973, jonka jälkeen ajattelutapa on saanut paljon vaikutteita useilta filosofeilta ja luonnonsuojelun edelläkävijöiltä kuten Henry David Thoreau'lta, Aldo Lepoldilta, George Sessionsilta ja Bill Devallilta. Suomalaisia tunnettuja syväekologeja ovat esimerkiksi ympäristöfilosofit Pentti Linkola ja Leena Vilkkä. Syväekologia perustuu ajatukseen, että kaikilla olennoilla olevan itseisarvon voidaan ajatella laajentuvan koskemaan myös ekosysteemiä, jolloin yleensä vain ihmisiin liitettävä ”moraalinen herkkyys” on ulotettu myös ei-humaaniin ulottuvuuteen kuten luontoon ja eläimistöön. Syväekologian arvomaailman lisääntyminen yhteiskunnallisessa keskustelussa kuvaa ekosentrismin saapumista antroposentrismin kentälle: ympäristön säilyminen nähdään yhä useammin tärkeänä myös sen itsensä eikä vain ihmisen takia. (Lafaye ym. 2000, 262–264; Morito 2002, 148–149.)

Tämän artikkelin aineistona ovat sanomalehtikirjoitukset, jotka kuvaavat Suomen ja Intian julkisuudessa käytyjä keskusteluja uudesta ilmastopimuksesta. Suomen julkisen ilmastokeskustelun edustajaksi valitsin pohjoismaiden laajalevikkisimmän sanomalehden *Helsingin Sanomat* (HS) ja intialaista keskustelua kuvaamaan valitsin puolestaan maan laajalevikkisimmän englanninkielisen julkaisun, *The Times of Indian* (TOI), josta valitsin pääkaupunki New Delhin painoksen. Molempien lehtien paperiversioissa painetut artikkelit ovat saatavilla internet-arkistoissa.

Kioton pöytäkirjan seuraajasta alettiin virallisesti neuvotella vuonna 2005, jonka vuoksi keräsin aineiston neljän YK:n ilmastokokouksen (Montreal 2005, Nairobi 2006, Bali 2007 ja Poznan 2008) ympäriltä. Kerätty ajanjakso kokousta kohti oli kaksi päivää ennen kokousta, sen ajalta ja neljä päivää kokouksen jälkeen, yhteensä noin 2,5 viikkoa kokousta kohti. Arkistohaun avainsanat olivat

kokouksen pitopaikka (kuten ”Poznan”) sekä ”ilmasto”, ”energia”, ”uusiutuva energia” ja ”kestävä kehitys”. Tämän jälkeen rajasin aineiston vielä siten, että artikkeli joka ei maininnut ilmastokokousta – vaikka saattoi käsitellä ilmastomuutosta – jätettiin analyysin ulkopuolelle. Tällä menetelmällä tutkimuskriteerit täyttäviä artikkeleja löytyi *Helsingin Sanomista* 32 ja *The Times of Indiasta* 68.

Tutkimusmetodinä käytin *julkisen oikeuttamisen analyysia* (JOA), jonka Eeva Luhtakallio ja Tuomas Ylä-Anttila esittelevät tarkemmin tässä numerossa. JOA mahdollistaa media-aineistossa käytettyjen oikeutusten tarkastelun ja vertailun ja tarjoaa näin tietoa kiistatilanteesta (tässä ilmastoneuvottelut) legitimeiksi koetuista arvomaailmoista. Tämä tutkimus tai sen tulokset eivät siis pyri kuvaamaan ilmastoneuvottelujen kansallisia kantoja tai reaalitylannetta, vaan tavoitteena on valaista pohjoisen ja etelän välistä kiistatilannetta ja edesauttaa siten neuvottelujen kohtaamien ongelmien käsitteellistämistä. Analyysiyksikkönä on argumentti, jota käsittelen poliittisena vaateena. Argumentti sisällytettiin tutkimukseen vain, jos sille oli määritelty puhuja ja perustelu (vaateen oikeutus). Yksi artikkeli saattoi sisältää useampia puhuja-argumentti-oikeutus -ketjuja tai ei yhtäkään. *Helsingin Sanomien* artikkeleissa oli 48 tutkimuskriteerit läpäisevää argumenttiketjua ja *The Times of Indiassa* 103. Viimeisessä vaiheessa taulukoin argumenttiketjut ja tunnistin argumenttien perusteluista niiden edustamat oikeuttamisen maailmat. Esimerkiksi seuraava lainaus jaoteltiin taulukkoon alla olevalla tavalla:

”Muutos ei voi olla yksin kuluttajasankareiden varassa. Tarvitaan poliittisia linjauksia, jotka ohjaavat ihmiset tekemään ympäristöstävällisiä ratkaisuja”, sanoi tapahtumaa järjestämissä ollut Leo Stranius Suomen luonnonsuojeluliitosta. (HS 9.12.2007.)

Puhuja	Asia/Argumentti	Oikeutus
Leo Stranius / Suomen Luonnonsuojeluliitto	Suomen ilmastopoliittiset linjaukset ovat heikkoja	Ne kaatavat vastuun ympäristöystävällisistä ratkaisuista kuluttajille päättäjien sijaan

Kiinnostukseni kohdistui oikeutusten esiintymistiheyteen ja käyttötapaan (vrt. Lafaye ym. 2000), joita vertailemalla muodostin kuvan kiistalle legitiimeiksi koetuista arvostuksista. Maailmat esiintyivät joko ”itsenäisinä” tai yhdistelmissä, jolloin niitä käytettiin joko rinnakkain tai toisensa tuomiten. Vähintään kolmesti esiintyneet oikeutusyhdistelmät sisällytettiin analyysiin. Itsenäisenä esiintyessään perustelussa vedottiin vain yhteen oikeuttamisen maailmaan: esimerkiksi oikeutus ”... koska se on tehokasta” vetoaa yksinomaan teollisuuden arvomaailmaan. Esimerkki rinnakkaisista oikeutuksista on ”...koska se on edullista ja säästää luontoa”, jossa markkinoiden ja ekologian maailmat tukevat toisiaan. Tuomitsevaa yhdistelmää kuvaa oikeutus ”... koska sopimukseen liittyminen estää maata vaurastumasta”, jossa markkinoiden maailma (vaurastuminen) tuomitsee kansalaisuuden maailmaa kuvaavan arvostuksen (sopimus).

Tutkimusta lukiessa on huomioitava, että kelpuutin aineistoon vain artikkelit, joissa käsitellään edellä mainittuja osapuolikokouksia ja vain vaateet, joista voi tunnistaa puhujan, argumentin ja perustelun. Näin ollen aineisto ei kuvaa kattavasti Suomen ja Intian median ilmastoneuvottelu-uutisointia, vaan toimii välineenä oikeutusten lähitarkasteluun. Aineistosta nousseet huomiot kuvaavat ilmastoneuvottelujen moraalista tilaa eivätkä todellisuutta. Tutkimusaiheen tarkasteluun sanomalehtiaineiston kautta on perusteensa. Ensinnäkin ilmastonmuutosta koskevan tiedon lisääntyä aiheesta keskustellaan median välityksellä globaalien tason julkisuudessa (vrt. Wileniuksen 1997 globalisaation määritelmä). Toiseksi median tulkinnalla on useiden tutkimusten (mm. Billett 2010; Burgess 1990; Lyytimäki & Tapio 2009) mukaan olennainen vaikutus sekä ilmastonmuutoksesta välittyvän tiedon laatuun että kansalliseen poliittiseen ilmapiiriin. Kolmanneksi julkinen keskustelu toimii neuvotteluosapuolten ja aiheen välikäppä-

leena siinä mielessä, että mediaan keskittynyt julkinen keskustelu on tärkeimpiä modernien yhteiskuntien foorumeja, jossa määritellään yhteistä hyvää. Neljänneksi ”julkisuuden seulan” läpäisseiden argumenttien voidaan myös ajatella saavuttaneen julkaisumaissa ainakin jonkinasteista yleistä tunnustusta. Näin eri oikeutusten maailmojen suhteellinen yleisyys kertoo siitä, millaiset perustelut ovat käyttökelpoisia yhtäältä Suomen ja toisaalta Intian poliittisessa kontekstissa.

Koska kyseessä on media-aineisto, on huomioitava, että media sijaitsee monitasoisesti julkisen ja yksityisen välillä ja sisällä sekä suodattaa julkisuuteen tietynlaista kuvaa lehdestä, toimittajasta ja lukijasta riippuen. Näin ollen tutkimukseen valittua ”tasoa” tulee selvittää. Julkista keskustelua tulkitaan ja uudelleen tulkitaan ainakin kolmella tasolla: Ensimmäinen toimija tulkitsee maailman tapahtumia ja esittää niistä käsityksensä julkisuuteen, sitten journalisti tulkitsee tätä tietoa ja esittää sen omassa tulkintakehyksessään. Viimeiseksi lukija tulkitsee journalistin tuottamaa tekstiä. Keskityin tässä tutkimuksessa journalistin tasoon, eli käsittelen tulkintoja toimijoiden tekemisistä ja sanomisista sellaisina, kuin ne ilmastonmuutoskeskustelua seuraavalle yleisölle lehdissä esitetään. (Vrt. Ylä-Anttila 2010, luku 5.)

OIKEUTTAMINEN SUOMEN JA INTIAN JULKISISSA ILMASTOKESKUSTELUISSA

Sekä Suomen että Intian julkisissa ilmastokeskusteluissa yleisimpiä olivat kansalaisuuden, ekologian, teollisuuden ja markkinoiden sekä kodin maailmoihin perustuvat oikeutukset. Oikeutusten käytössä oli sekä yhtäläisyyksiä että selkeitä eroja. Inspiraation ja maineen maailmoja käytettiin molemmissa aineistoissa alle viidessä prosentissa oikeutuksista, joten ne rajattiin analyysin ulkopuolelle eikä niiden sisältöjä tämän sekä artikkelin rajallisuuden vuoksi käsitellä analyysissa.

Taulukko 1. Oikeutusten maailmojen käytön jakautuminen *Helsingin Sanomien* ja *The Times of Indian* ilmastoneuvottelu-uutisoinnissa (%).²

Lehti/Oikeutus	Kansalaisuus	Ekologia	Teollisuus	Markkinat	Koti	Inspiraatio	Maine
HS (N=48)	33	38	31	27	19	0	4
TOI (N=103)	50	28	26	19	14	3	2

Kansalaisuuden maailmaan vetoavien oikeutusten kuvaamat kollektiiviset arvostukset olivat runsaasti esillä kummassakin lehdessä. *The Times of Indiassa* niitä käytettiin ylivertaisesti eniten (50 %) ja *Helsingin Sanomissa* toiseksi eniten (33 %). *Helsingin Sanomissa* kansalaisuusoikeutuksia käytettiin enimmäkseen oikeutusyhdistelmissä ja konteksteissa, joissa vedottiin sopimusperiaatteisiin, yhteisiin intresseihin ja globaaliin osallistumiseen. Esimerkiksi ilmastontutkimuslaitoksen johtaja Pål Prestrud ilmaisi Montrealissa olevansa huolissaan jatkosopimuksen muodostumisesta. Argumenttinsa hän oikeutti toteamalla, että sopimusta on vaikea kuvitella ilman suursaastuttajien Yhdysvaltojen ja Australian osallistumista (HS 29.11.2005). Oikeutus siis perustuu yhteisyyden ja solidaarisuuden käsitteille. *The Times of Indiassa* kansalaisuus-oikeutusten käyttö oli Suomen keskustelua huomattavasti yleisempää ja yli puolessa tapauksista itsenäistä. Oikeutuksen laaja itsenäinen käyttö merkitsee sillä olevan suurempi painoarvo kuin tilanteissa, jossa se esiintyy oikeutusyhdistelmän tukiargumenttina (kuten suomalaisen keskustelun kansalaisuus-oikeutuksen käytössä). Intialaisen keskustelun erityispiirteeksi paljastui kansalaisuus-oikeutuksilla ilmaistu runsas vetoaminen vastuuseen ja solidaarisuuteen: Esimerkiksi Intian nimeämätön delegaatti pelkäsi uuden ilmastopimuksen vaatimukseen tulevan kehitysmaiden vastuun saastumisesta, jolloin eriävän vastuun periaatetta ei enää suojeltaisi. Argumenttinsa hän oikeutti sanoen, että vastuu päästövähennyksistä on yksin teollisuusmailla. (TOI 8.12.2007.) Intian ilmastokeskustelun kansalaisuus-oikeutusten runsas käyttö kuvaa vastuun ja oikeudenmukaisuuden olevan tärkeimpiä periaatteita ilmastopimusta koskevissa neuvotteluissa, minkä lisäksi niillä ilmaistiin haluttomuutta osallistua kalliiksi koettuun

ilmastopolitiikkaan. Suomen keskustelussa solidaarisuusvaatimuksia ei esitetty läheskään samassa määrin, vaan kollektiivisesta edusta puhuttiin neutraalimmin viittaamalla enimmäkseen tukiargumenteissa ”sopimukseen” ja ”yhteisiin toimiin”. Maiden näkemyksellisiä eroja kuvasi hyvin molemmissa keskusteluissa vaadittu ”globaalin osallistumisen” retoriikka: Kun Intian ilmastokeskustelussa vaadittiin globaalia osallistumista, oli vaateen kohteena useimmiten Yhdysvallat, jonka mielipiteitä intialainen media seurasi tarkasti. Suomalaisessa keskustelussa puhe globaalista osallistumisesta sen sijaan viittasi kehittyvien maiden osallistumattomuuteen ja niiden kasvavaan saastekuormaan, eikä Yhdysvaltojen tai muiden teollisuusmaiden ilmastopoliittista vastahakoisuutta kommentoitu lainkaan.

Ympäristöarvoihin vetoava *ekologian maailma* oli suomalaisen ilmastokeskustelun yleisin (38 %) ja intialaisen toiseksi yleisin (28 %) oikeutustyyppi. Molemmat keskustelut yhdistivät ekologiset oikeutukset pääosin muihin oikeuttamisen maailmoihin tarkoittaen, etteivät ympäristöarvot olleet kiistan keskiössä esiintymistiheydestään huolimatta. Ekologisen oikeutuksen sisältävät yhdistelmät olivat molemmissa keskusteluissa merkittävän samantyyppiset, sillä sitä käytettiin paljon markkinoiden ja teollisuuden maailmojen kanssa. *Helsingin Sanomien* ilmastokeskustelussa ekologian oikeutuksilla vedottiin ensisijaisesti päästöjen vähentämiseen. Esimerkiksi Maailman ilmatieteen järjestö WMO:n tutkija Geir Braathen huomautti hiilidioksidipäästöjen laskemiseksi tarvittavan entistä voimakkaampia toimia, koska kasvihuonekaasut aiheuttavat ilmaston lämpenemistä (HS 4.11.2006). *The Times of Indian* tapa käyttää ekologian maailmaa erosi edellisestä kahdella tavalla: ensinnäkin ekologiset oikeutukset olivat intialaisessa keskuste-

lussa vasta toiseksi yleisin oikeutuskategoria ja toiseksi se esitti muutamia syväekologian oikeutuksia. Esimerkki ihmisen ja luonnon etuun tähtäävästä ekologisesta oikeutuksesta on Maailmanpankin Vinod Thomasin toive, että valtiot yrittäisivät hidastaa metsien katoamista, sillä metsät on säilytettävä muun muassa hiilinielun ominaisuutensa vuoksi (TOI 8.12.2007). Syväekologian oikeutukset sen sijaan vetosivat vain ympäristön etuun: esimerkiksi virtuaaliyhteisö *Second Lifen* keskusteluryhmän mukaan osallistuminen Balin konferenssiin internetissä olisi järkevämpää kuin lentää paikan päälle, sillä tällöin säästettäisiin luontoa (TOI 6.12.2007). Ekologian ja kansalaisuuden valtapiirien yleisyys keskustelussa oli odotettavaa, sillä keskustelun aiheena on ilmastopolitiikka. Koska ekologiset oikeutukset esiintyivät pääosin tukiargumentteina, käsitellään niiden sisältöjä laajemmin seuraavassa alaluvussa.

Teollisuuden maailma oli molemmissa aineistoissa kolmanneksi yleisin oikeutustyyppi (HS 31 %, TOI 26 %). Molempien lehtien ilmastokeskustelut käyttivät teollisuus-oikeutuksia puoliksi itsenäisinä ja yhdistelminä sekä lisäksi yhtenevällä tavalla vetoamalla tehokkuuden, asiantuntijuuden ja tilastotiedon (kasvu, vertailut) arvostuksiin. Oikeutusten käyttökontekstitkin olivat hyvin samanlaisia, sillä ne olivat molemmissa lehdissä eniten esillä energiapolitiikasta, tutkimustiedosta, suunnitelmista ja uusista ideoista puhuttaessa. Teollisuus-oikeutukset ovatkin keskeisiä ilmastopoliittisessa päätöksenteossa, jossa tiedon ja tehokkuuden valossa arvioidaan, ovatko taakanjaossa sovitut toimet tarpeeksi tiukkoja, toteutettavia ja valvottavia (Kyllönen 2004, 4–6). Esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton pääsihteeri Leo Stranius nojautui tutkimusten kautta saavutettuihin tilastotietoihin kritisoidessaan *Helsingin Sanomissa* suomalaisten päästöjä perustelunaan, että suomalaisten päästöt ovat henkeä kohden mitattuna maailman huippuluokkaa. Stranius myös huomautti, että tämä tulisi muistaa, kun Suomea verrataan määrällisesti eniten saastuttaviin maihin: ”Suomi aiheuttaa ennen kaikkea korkeasta kulutustasosta johtuvia ylellisyypäästöjä, kun taas Intia pakollisia eloonjäämispäästöjä.” (HS

9.12.2007.) *The Times of Indiassa* teollisuuden maailman avulla esitettiin *Helsingin Sanomia* enemmän vertailuja ja tilastoihin liittyviä oikeutuksia. Esimerkiksi TOI:n toimittaja Narayani Ganesh korosti eksaktin tiedon arvostusta huomauttamalla ilmastonmuutoskirjoittelun olevan toisinaan harhaanjohtavaa, sillä tarpeellisia tilastotietoja ei aina esitetä maiden vertailuissa (TOI 8.12.2005).

Markkinoiden maailman voittoon ja talouskasvuun perustuvat oikeutukset olivat molemmissa keskusteluissa neljännellä sijalla (HS 27 %, TOI 19%) ja kaikista oikeutuksista eniten käytössä tukiargumentteina. Markkinaoikeutusten käyttö oli kuitenkin merkittävästi erilaista Suomessa ja Intiassa. *Helsingin Sanomissa* markkinoiden maailmalla kuvattiin neutraalisti erilaisia taloudellisia arvoja: esimerkiksi HS:ssa siteerattu *Savon Sanomat* argumentoi, etteivät valtiot kykene hetkessä unohtamaan kansallisia intressejään ja sopimaan eriarvoisesti eri maiden kansalaisia kohtelevista toimista, koska kasvun ideologia on juurtunut ihmiskuntaan (HS 18.12.2007). *The Times of Indian* ilmastoneuvottelu-uutisoinnissa markkinaoikeutukset kuvailivat ilmastopolitiikan kalleutta ja väestön köyhyyttä sekä korostivat talouskasvua huolimatta siitä, että ympäristöongelmat nähtiin uhkaavina. Muun muassa Intian ilmastoneuvottelujen delegaation johtaja Vijai Sharma viittasi varallisuuden epätaoiseen jakautumiseen vannottaessaan, ettei taluskriisi saa olla teollisuusmaille syy lykätä toimintaa, koska niillä on halutessaan resursseja (TOI 13.12.2008). Varallisuuskysymys liitettiin intialaisessa keskustelussa läheisesti oikeudenmukaisuusteemaan.

Kodin maailman traditioihin, jatkuvuuteen ja hierarkkisiin suhteisiin pohjautuvat oikeutukset olivat molempien maiden keskusteluissa viidennellä sijalla (HS 19 %, TOI 14 %). Kodin maailma kuvaa englanninkielisen vastineensa (*domestic*) mukaisesti perhemäisiä, henkilökohtaisiin ja kulttuurisiin riippuvuuksiin liitettäviä oikeutuksia, jotka molempien maiden keskustelussa esiintyivät enimmäkseen lupaukseen (vrt. henkilökohtainen vuorovaikutus) ja johtajuuteen (vrt. hierarkia/isähahmo) vetoavissa argumenteissa. Kodin maailmaan perustuvat oikeutukset esiin-

tyivät molemmissa keskusteluissa puolittain itsenäisenä ja yhdistelmissä. Esimerkiksi YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon painotti *Helsingin Sanomissa* uuden sopimuksen kehittämisen kuuluvan EU:lle ja Yhdysvalloille, sillä ne ovat ilmastopolitiikan johtajia (HS 12.12.2008). *The Times of Indiassakin* lupaukset ja johtajuus olivat kodin maailman yleisin käyttökonteksti, mutta *Helsingin Sanomista* poiketen muutamissa oikeutuksissa viitattiin myös uhkakuviin, joiden yhteys turvallisuuteen ja avun tarpeeseen kuvaa ajatusta isään tai johtajaan verrattavasta hierarkkisesta suhteesta. Esimerkiksi Yhdysvaltain puolustusministeriön vuoden 2004 turvallisuusraportissa ehdotettiin ilmastomuutoksen nostamista maan kohtaamien turvallisuusriskien joukkoon, sillä se uhkaa ihmiselämää ja turvallisuutta (TOI 10.12.2005). Uhkapuheen puuttuminen *Helsingin Sanomista* on huomionarvoista, koska uhkaretoriikalla on ollut suuri rooli globaalin ilmastokeskustelun leviämässä ja ilmastoneuvottelujen kiireellisen ilmapiirin synnyttämisessä: jos todellista uhkaa ei olisi, ei sopimuksen laatimiseksi nähtäisi vaivaa. Syyinä suomalaisen uhkapuheen puuttumiseen saattaa olla se, että ilmastomuutos ei nykytiedon valossa aiheuta Suomelle yhtä paljon haittaa kuin haavoittuvammille kehitysmailla.

Joidenkin vaateiden perusteluissa pyrittiin oikeuttamisen sijaan *välttelemään* kiistaan osallistumista (vrt. Luhtakallio 2010). Intian

ilmastokeskustelussa esitettiin neljä tällaista argumenttia: Esimerkiksi Intian unionin metsä- ja ympäristöministeri Raja kommentoi, ettei Intia aio hylätä ajatusta Kioton pöytäkirjaan osallistumisesta, vaikka onkin neuvottelukumppanina vastahankainen. Pöytäkirja ei vain vielä ole Intialle ajankohtainen. (TOI 13.12.2005.) Kiistaan ei siis oteta osaa vielä, mutta mahdollisesti myöhemmin. Kiistan *tärkeyttä* puolestaan epäilivät Japani ja Kanada kertoessaan vastustavansa teknologiansiirtoa kehitysmaihin, koska se on heidän mielestään toissijaista (TOI 5.12.2007). Toisarvoiseksi leimaaminen on motiivi olla osallistumatta keskusteluun. Suomen julkisuudessa kiistaa vältteleviä tai tunnistamattomia oikeutuksia ei esitetty.

ILMASTOKESKUSTELUJEN RINNAKKAISET JA TUOMITSEVAT OIKEUTUKSET

Seuraavassa alaluvussa esittelen Suomen ja Intian ilmastokeskusteluissa käytettyjä oikeutusyhdistelmiä siten, että käsitelen ensin *Helsingin Sanomien* ja sitten *The Times of Indian* oikeutusyhdistelmät. Positiivissävyiset eli rinnakkaiset yhdistelmät tulkitseen ratkaisuehdotuksiksi kiistalle, kun taas kriittissävyisten eli toisensa tuomitsevien oikeutusyhdistelmien näen kuvaavan kiistanalaisimpia arvostuksia.

Taulukko 2. Vähintään kolmesti käytetyt rinnakkaiset ja tuomitsevat oikeutusmaailmojen yhdistelmät *Helsingin Sanomien* ja *The Times of Indian* ilmastoneuvottelu-uutisoinnissa.

Lehti/Oikeutusyhdistelmä	Rinnakkaiset	Tuomitsevat
Helsingin Sanomat	markkina – ekologia	-
	markkina – teollisuus	
The Times of India	markkina – ekologia	markkina – ekologia
	kansalaisuus – ekologia	teollisuus – kansalaisuus
	teollisuus – ekologia	
	teollisuus – markkina – kansalaisuus	

Helsingin Sanomien ilmastoneuvottelu-uutisoinnissa esitetyistä oikeutuksista hieman alle puolet oli yhdistelmiä ja valtaosa niistä rinnakkaisia. Yleisimmät rinnakkaiset oikeutukset muodostuivat ekologian maailman yhdistyessä markkina- ja teollisuus-oikeutuksiin. *Markkina-ekologia -yhdistelmässä* ehdotettiin kiistan ratkaisuksi markkinaohjauskeinoja, uusiutuvan energian markkinoita ja ilmasto- myönteisiä investointeja. Esimerkiksi ryhmä europarlamentaarikkoja suositteli päästö- kaupan uudelleenorganisointia sanoen, että päästöoikeuksien myyntituloja tulisi käyttää rahoittamaan vähäpäästöistä teknologiaa niin teollisuus- kuin kehitysmaissakin, jolloin tuloilla voitaisiin edistää teollisuuden vihertymistä (HS 10.12.2008). Samanaikaisesti taloudelliseen voittoon ja vihertymiseen tähtäävä päästökauppa on ratkaisu markkinoiden ja ekologian arvomaailmojen väliselle kiistalle. On suuri askel, jos Euroopan unioni onnistuu valjastamaan markkinat palvelemaan kestävää kehitystä, sillä toistaiseksi talouskasvun voi rinnastaa kaikkialla maailmassa heikkeneviin ympäristöolosuhteisiin. Onnistuakseen EU:n tulisi saada uusiutuvan energian markkinat vanhoilla menetelmillä tuotettua energiaa edullisemmaksi, jolloin vaikutetaan suoraan siihen, etteivät kansalaiset ja niistä riippuvainen kansantalous käänny uutta järjestelmää vastaan. Mikäli teollisuusmaiden teknologiansiirtoa ja rahoitusta koskevat lupaukset pitävät, on kehittyvillä maillakin mahdollisuus kehittyä toistamatta teollisuusmaiden tekemiä virheitä.

Teollisuus-ekologia -yhdistelmän kautta *Helsingin Sanomissa* vaadittiin muun muassa tehokkuutta vihreään energiapolitiikkaan: esimerkiksi Metsäteollisuuden toimitusjohtaja Anne Brunilan mukaan biopolttoaineita on otettu käyttöön liian hätiköidysti, sillä ennen niiden käyttöönottoa tulisi analysoida kaikkien tuotantovaiheiden päästöt ja tehokkuus fossiilisten polttoaineiden rinnalla (HS 2.12.2007). Suomen ilmastokeskustelun korostama taloudellinen tehokkuus pyrkii ilmastonmuutoksen torjumisesta saatavan hyödyn maksimointiin ja kustannusten minimointiin. Suomen keskustelussa toisensa tuomitsevista oikeutusyhdistelmistä yksikään ei toistunut

vaaditussa määrin, joten niitä ei analysoitu.

The Times of Indiassa oikeutusyhdistelmiä oli suhteellisesti vähemmän kuin *Helsingin Sanomissa*. Yhteistä Suomen ja Intian ilmastouutisoinnin yhdistelmille oli kuitenkin se, että myös Intiassa yli puolet niistä oli rinnakkaisia eli positiivissävyisiä sekä se, että valtaosa rinnakkaisista oikeutuksista rakentui ekologian maailman ympärille. *Markkina-ekologia -yhdistelmällä* viitattiin enimmäkseen Yhdysvaltojen varallisuuden ja olemattomien ilmastotoimien suhteeseen: esimerkiksi Intian unionin metsä- ja ympäristöministeri Raja kritisoi Yhdysvaltojen osallistumattomuutta Kioton pöytäkirjaan, koska maalla olisi varaa ilmastonmuutoksen torjumiseen. Vaikka oikeutus on sävyiltään kriittinen, se yhdistää varallisuuden ja ekologian suhteen positiiviseksi mahdollisuudeksi. Ministeri Raja myös kuvasi neuvottelujen pattitilannetta yhteen- vetomaisesti toteamalla Intialla olevan halua muttei varaa, kun taas Yhdysvalloilla on varaa muttei halua. (TOI 13.12.2005.) Lisäksi markkina-ekologia -yhdistelmällä sätittiin Yhdysvaltojen ilmastopoliittista vastahankaisuutta argumentoiden, että kestävää kehitystä ja talouskasvua voi edistää samanaikaisesti (TOI 6.12.2005). Kiinnostavaa oli, ettei Yhdysvalloille ehdotettuja mahdollisuuksia nähty teollistuvien maiden kuten Intian talouskasvusta johtuvien saasteongelmien ratkaisuksi.

Kansalaisuus-ekologia -yhdistelmällä vedottiin intialaisessa keskustelussa yhteistoimintaan ilmaston suojelemiseksi: Esimerkiksi toimitaja Ganesh argumentoi intialaisten olevan kyllästyneitä ilmastonmuutosaiheeseen. Ratkaisuksi tähän kyllästymiseen hän ehdotti, että sopimukseen ja komissioihin keskittynyt ilmastokeskustelu olisi saatava osaksi kansalaisten arkea esimerkiksi julkisten foorumien kuten blogien, radio-ohjelmien tai kolumnien muodossa (TOI 1.12.2007). Yhdistelmällä myös peräänkuulutettiin ”kaikkien” osallistumista päästövähennyksiin sillä erolla, että puhujan ollessa Intia tarkoitettiin kaikkia teollisuusmaita (etenkin Yhdysvaltoja) kun taas Yhdysvaltojen ollessa puhujana vaateen kohteena oli koko maailma (mukaan lukien kehitysmaat). *Teollisuus-ekologia -kompromissi*

puolestaan ehdotti neuvottelujen ja ilmaston-suojelun tavoitteellisuuden ja tehokkuuden lisäämistä. Esimerkiksi Bill Clintonin mukaan selkeät, maakohtaiset tavoitteet ovat tärkeitä päästökaupassa sekä ilmastonmuutoksen torjunnassa ylipäätään, koska ne auttavat tulosten saavuttamisessa (TOI 11.12.2005). ”Tavoitteet” viittaavat teollisuuden valtapiiriin ja ”tulokset” ympäristön kannalta suotuisaan kehitykseen. Yhdistelmällä myös moitittiin joissakin artikkeleissa ilmaston neuvotteluja hitaiksi. Intian keskustelussa toistuneeseen *teollisuus–markkina–kansalaisuus –kompromissiin* oikeutuksensa perusti muiden muassa määrittelemätön intialainen virkamies kommentoissaan Australian osallistumisen Kioton pöytäkirjaan olevan Intialle hyväksi, koska tilanne edistää Intian teollisuutta, päästökauppaa ja asemaa globaaleissa neuvotteluissa (TOI 4.12.2007).

Toisensa tuomitsevat negatiivissävyiset oikeutusyhdistelmät muodostivat vähemmistön myös *The Times of Indiassa*, jossa Suomen keskustelusta poiketen kaksi yhdistelmää – markkinoiden kritiikki ekologian maailmalle ja teollisuuden kritiikki kansalaisuuden maailmalle – toistuivat kriteerit täyttävässä määrin. *Markkinoiden maailma* tuomitsi *ekologian maailman* hakemalla oikeutuksensa ilmastonmuutoksen torjunnan taloudellisista haitoista: esimerkiksi Yhdysvallat vetosi kalliisiin ilmastotoimiin kieltäytymällä päästöjen vähentämisestä perustelunaan, että se tulisi liian kalliiksi maan taloudelle, jota öljy, kaasu, teräs ja ydinvoima dominoivat (TOI 9.12.2005). *The Times of Indian* uutisoinnissa markkinaoikeudet kritisoivat ilmastonsuojelua kalliiksi ja piirsivät eroa ”rikkaiden” ja ”köyhien” maiden ilmastotoimien mahdollisuuksien välille. Ilmastonsuojelua ei nähty yhteisenä tehtävänä, sillä talouskasvuun keskittyvillä mailla esitettiin olevan huonot mahdollisuudet osallistua taakanjakoon, ja ympäristötoimet nähtiin kasvun jarruna. Näin oli myös Yhdysvaltojen saamista puheenvuoroissa, joissa yhdistelmällä kuvattiin talouskasvun ensisijaisuutta ympäristötoimiin nähden. *The Times of Indian* toistuvasti käyttämä nimitys teollisuusmaista ”rikkaina maina” nosti hyvinvointikuilun ja solidaarisuuden teemaksi myös yhteyksissä,

joissa puheenaiheena ei ollut oikeudenmukaisuus. Intia myös esitettiin systemaattisesti köyhänä kehitysmaana eikä nopeasti kehittyvänä valtiona, jonka tulisi jo alkaa ottaa huomioon omatkin päästönsä. Yhdistelmän toistuvuus osoitti Intian julkisuudessa olevan hyväksyttävää esittää sekä taloudelliset intressit että yksittäisen maan rikastumisen olevan globaaleja intressejä ja ilmastonmuutoksen torjumista tärkeämpää. Toistuvuus ei kuitenkaan kuvaa sitä, että ympäristö nähtäisiin Intian julkisuudessa yhdenentekevänä tai markkinat ja ympäristön hyvinvoinnin toisilleen täysin vastakkaisina, sillä markkina–ekologia–rinnakkaisyhdistelmää käytettiin yhtä paljon. Toimijana vain ei pidetty Intiaa vaan teollisuusmaita. Mielenkiintoista oli myös se, ettei kummassakaan keskustelussa ekologisen oikeutuksen ympäristönäkökulma kertaakaan tuominnut markkinaoikeutuksen edustamaa talouskasvua tai sen saastuttavia vaikutuksia. Kasvukriittiset argumentit eivät siis läpäisseet julkisuuden seulaa. Molempien maiden keskustelussa oli hyväksyttävää esittää talouskasvun menevän ympäristön edelle huolimatta siitä, että sen tuhoisat vaikutukset ympäristöön ovat tiedossa. Havainto kuvaa julkisen ilmastokeskustelun nostavan talouden ympäristön edelle niin Suomessa kuin Intiassakin.

Teollisuus-oikeutus tuomitsi *kansalaisuus-oikeutuksen* muun muassa kritisoiden sopimusten vastaisesti lisääntyneitä päästöjä ja hidasta sopimuksentekoa: esimerkiksi Montrealin kokouksen tieteellinen koordinaattori Halldor Thorgeirsson kritisoi poliittisen prosessin tehottomuutta huomauttamalla, että kasvihuonekaasujen leikkaaminen vaatii tiedemiesten mukaan välittömiä toimia, johon laajan konsensuksen vaativien sopimusten neuvottelu on liian hidasta (TOI 26.11.2005). Vaikka uuden sopimuksen toivottiin olevan Kioton pöytäkirjaa tehokkaampi, nähtiin parannuksen toteuttajaksi ensisijaisesti teollisuusmaat. Pahiten neuvotteluja nähtiin jarruttavan Yhdysvallat, kun taas Intian ja Kiinan vastahakoisuus nähtiin oikeutettuna. Intian ilmastokeskustelu arvosteli teollisuusmaita ja Yhdysvaltoja suurista päästöistä ja kompromissikyvttömyydestä ja esitti niiden manipuloivan neuvotteluja.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä artikkelissa analysoin *Helsingin Sanomissa* ja *The Times of Indiassa* vuosina 2005–2008 käytyä keskustelua kansainvälisistä ilmasto-neuvotteluista. Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisteoriaan pohjautuvan julkisen oikeuttamisen analyysin avulla olen tehnyt näkyviksi Suomen ja Intian ilmasto-neuvottelu-uutisoinneissa käytetyt oikeuttamisen maailmat, joiden käyttömääriä ja -tapoja vertailemalla tarkastelin, mistä ilmasto-neuvotteluissa suomalaisen ja intialaisen tulkinnan mukaan kiistellään. *Helsingin Sanomien* ja *The Times of Indian* ilmasto-neuvottelu-uutisoinnissa oli sekä yhtäläisyyksiä että eroja.

Suurimpia eroja Suomen ja Intian ilmasto-keskusteluissa oli *The Times of Indian* runsas solidaarisuus- ja vastuuvaateiden määrä, joita ilmaistiin ”itsenäisillä” kansalaisuus-oikeuksilla. Intiassa uuden sopimuksen edellytykseksi nähtiin teollisuusmaiden suurempi vastuu ilmastotoimista tiukkojen itseensä kohdistettujen päästövähennysten muodossa, Yhdysvaltojen täysipainoinen osallistuminen ilmastopolitiikkaan sekä teollisuusmaiden rahoittamat ilmastotoimet kehittyvissä maissa. *Helsingin Sanomien* ilmasto-keskustelu painotti kansalaisuus-oikeutusten sijaan kattavampaa, tehokkaampaa ja taloudellisempaa ilmastopolitiikkaa. Kehittyvien maiden kasvavasta saasteongelmasta huolimatta suomalainen ilmasto-neuvottelu-uutisointi ei ”osoitellut” etelää moralisoivin kannanotoin, vaan keskittyi uuden ilmastosopimuksen yksityiskohtien suunnitteluun. Tämän huomion perusteella voi sanoa, että Suomessa kiista ilmastosta nähdään resurssien kohdistamisen, Intiassa niiden olemassaolon ja jakautumien kautta.

Toisen eroavaisuuden muodostaa yksi tutkimuksen mielenkiintoisimmista tuloksista eli se, että *The Times of India* uutisoi ilmasto-neuvotteluista yli kaksi kertaa enemmän kuin *Helsingin Sanomat*. Intialainen keskustelu osoittautui sisällöllisesti myös suomalaisesta monipuolisemmaksi, sillä se sisälsi paljon kriittistä argumentaatiota ja esitteli laajasti myös teollisuusmaiden näkemyksiä toisin kuin *Helsingin Sanomat*, jossa vain yksi puheenvuoro edusti kehittyvien maiden näkö-

kulmaa. Intian uutisointi kritisoi etenkin Yhdysvaltojen ilmastopolitiikkaa ja piti Yhdysvaltojen poliittista osallistumattomuutta oikeutuksena kehitysmaiden päästörajoituksiin osallistumattomuudelle. Kiinnostava huomio on myös se, että vain Intian ilmastokeskustelu kritisoi neuvotteluja tehottomiksi ja hitaiksi. Vastaavan argumentaation puuttuminen *Helsingin Sanomista* on yllättävää, sillä kyseessä on eräs ilmasto-neuvottelujen klassisimmista arvostelunkohteista joka viime vuosina on kärjistynyt YK:n kokonaisvaltaiseksi kritiikiksi.

Suomen ja Intian ilmastokeskusteluissa oli myös paljon yhteisiä piirteitä. Ensinnäkin Suomen ja Intian julkiset ilmastokeskustelut painottavat samoja arvomaailmoja lähtökohtaisista yhteiskunnallisista eroista huolimatta, sillä molempien maiden keskusteluissa esiintyi eniten kansalaisuuden ja ekologian maailmoihin tukeutuvia oikeutuksia. Myös muita oikeutusten maailmoja käytettiin suhteellisesti samassa määrin, sillä kolmannella sijalla molemmissa olivat teollisuus-oikeudet, neljännellä markkinaoikeudet ja viidennellä kodin oikeudet. Toiseksi yhteistä oli se, etteivät ympäristökysymykset kummassakaan keskustelussa olleet kiistan ytimessä. Tästä voi tehdä ainakin kahdenlaisia päätelmiä: Yhtäältä voidaan päätellä, että kansainvälinen yhteisö on saavuttanut yhteisymmärryksen ympäristön suojelun välttämättömyydestä, mikä on mahdollistanut siirtymisen kiistelyyn ilmastomuutoksen torjunnan keinoista sen sijaan, että kiisteltäisiin enää sen tarpeesta. Toisaalta voi myös olla, että julkisuudessa on kiinnostavampaa tai myyvämpää kuvailla talouteen ja valtasuhteisiin liittyviä keskusteluja kuin esittää ”ympäristöpuhetta”. Kolmas Suomen ja Intian ilmasto-uutisoinnin yhteinen piirre oli ekologian maailman alttius rinnakkaisuhteeseen markkina- ja teollisuus-oikeutusten kanssa. Suomalaisessa keskustelussa markkina-ekologiayhdistelmällä esitettiin, että ympäristön ja talouskasvun ristiriita voisi ratketa välineellistämällä markkinat paremmin ilmastomuutoksen torjuntaan esimerkiksi vahvistamalla markkinaperustaisia ohjauskeinoja (esimerkiksi päästökauppa tai ympäristöverot), edistämällä uusiutuvan energian markkinoita ja lisäämällä ilmaston-

muutoksen torjuntaan käytettävää rahoitusta. Intialainen keskustelu sen sijaan esitti ratkaisuksi kehitysmaiden taloudellisten olosuhteiden ja varallisuuden epätasaisen jakautumisen huomioimista ilmastotoimien suunnittelussa. Ekologia–teollisuus -yhdistelmällä vaadittiin tehokkaita päästövähennyksiä ja suunnitelmallisia, asiantuntijatietoon perustuvia ilmastotoimia kummassakin maassa.

Vaade oikeudenmukaisesta ilmastopolitiikasta nousi vahvimaksi yksittäiseksi vaateeksi ilmastoneuvottelujen julkisuudessa, sillä se oli vahvasti esillä Intian julkisessa ilmastokeskustelussa eikä Suomenkaan julkisuudessa yksikään yksittäinen oikeutus saavuttanut yhtä dominoivaa asemaa. Tästä voi päätellä, että oikeudenmukaisuuden täyttymättömyys estää ilmastopimuksen solmimisen. Millainen sitten olisi oikeudenmukainen tapa jakaa päästövähennysten taakka? Vastaus riippuu siitä, keneltä kysytään. Tasa-arvon periaate, jossa päästöt lasketaan asukasta kohti (*per capita*) eli jokaisella ihmisellä olisi yhtäläinen oikeus saastuttaa tai suojautua saasteilta, nähdään useimmiten lähtökohtaisesti oikeudenmukaisimpana taakanjakotapana. (Ringius, Torvanger & Underdal 2002, 5–6.) Tunnetuin tasa-arvon periaatteen sovellusehdotuksista on vähennä ja lähennä -malli (*contraction and convergence*), jossa päästöt lopulta olisivat sekä vähentyneet kestäväälle tasolle että asukasta kohti yhdensuuruiset. (Höhne ym. 2005, 10–11.) Esimerkiksi Intian pääministeri Manmohan Singh on luvannut allekirjoittaa yhtäläiset päästöoikeudet jokaiselle ihmiselle antavan sopimuksen. Ajatuksen sovelluksessa on kuitenkin strategisia ongelmia, sillä ensinnäkään henkeä kohden mitattujen päästöjen laske- mista ehditä saada tasolle jolla sitä pystyttäisiin toteuttamaan ilmastomuutoksen vaatimalla nopeudella. (Khosla 2008, 3–4.) Tämän artikkelin puitteissa oikeudenmukaisuuden toteuttamisen kysymykseen ei ole mahdollisuutta syventyä laajemmin, mutta aihe tarjoaa erinomaisia jatkotutkimusteemoja, jossa voitaisiin selvittää esimerkiksi erilaisten yleisten oikeudenmukaisuuden periaatteiden (tasa-arvo, saastuttaja maksaa, historiallinen vastuu jne.) esiintymistä joko ilmastoneuvottelujen uutisoinnissa kuten tässä artikkelissa, tai itse

neuvotteluissa. Mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi myös Yhdysvaltain ilmastoneuvottelijoiden tai median esittämät oikeutukset maan ilmastopoliittisille näkemyksille.

Vaikka mediassa käytyä ilmastomuutoskeskustelua on selvitetty muutamissa tuoreissa suomalaisissa (esim. Lyytimäki & Tapio 2009) ja intialaisissa tutkimuksissa (Billett 2010), ei sitä ole tehty vertailevasta näkökulmasta ennen tätä selvitystä. Julkisen oikeuttamisen analyysi tarjosi kiinnostavaa tietoa globaalissa julkisuudessa esitettyjen argumenttien takana olevasta ”moraalisesta tilasta” ja siitä, miten yhteinen hyvä 2000-luvun julkisessa ilmastokeskustelussa käsitetään. Tutkimus toi myös uutta tietoa ympäristöoikeudenmukaisuuskeskusteluun paljastamalla globaalin ilmastokeskustelun ”eettisen käänteen” olevan ilmeinen ainakin Intiassa, jossa oikeudenmukaisen ilmastopolitiikan rakentaminen ja toteuttaminen nähdään uuden ilmastopimuksen suurimmaksi haasteeksi.

VIITTEET

- 1 Teollisuusmailla tai pohjoisella viitataan väljästi moderneihin teollisuusmaihin ja niiden maantieteellisiin alueisiin kuten Eurooppaan, Yhdysvaltoihin, Kanadaan, Oseaniaan ja Japaniin. Kehittyvällä maailmalla tai etelällä tarkoitetaan Afrikkaa, Aasiaa (pois lukien Japani), latinalaista Amerikkaa ja valtamerien pieniä saarivaltioita.
- 2 Taulukon prosenttien keskinäinen summa ei ole 100 %, sillä moni vaade sisälsi useita oikeutuksia eli eri maailmojen yhdistelmiä. Näin ollen taulukon prosentit kuvaavat oikeuttamisen maailmojen ilmenemistä vaateissa kokonaisuutena.

KIRJALLISUUS

- Beck, Ulrich (1986) Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne. Suhrkamp, Frankfurt am Main.
- Beckman, Ludvig & Page, Edward A. (2008) Perspectives on justice, democracy and global climate change. *Environmental Politics* 17:4, 527–535.
- Billett, Simon (2010) Dividing Climate Change: Global Warming in the Indian Mass Media. *Climatic Change* 99, 1–16.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006) On

- Justification. *Economies of Worth*. Princeton Press, New Jersey. Alkup. teos Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1991) *De la justification. Les Economies de la Grandeur*. Gallimard, Paris.
- Burgess, Jacquelin (1990) The Production and Consumption of Environmental Meanings in the Mass Media: A Research Agenda for the 1990s. *Transactions of the Institute of British Geographers* 15:2, 139–161.
- Catton, William Jr & Dunlap, Riley E. (1979) Environmental Sociology. *Annual Review of Sociology* 5, 243–273.
- (CIA) Central Intelligence Agency, World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>. (Luettu 5.11.2010.)
- (HS) Helsingin Sanomat. <http://www.hs.fi/arkisto>.
- Höhne, Niklas, Phylipsen, Dian, Ullrich, Simone & Blok, Kornelis (2005) Options for the second commitment period of the Kyoto Protocol. Research Report for the German Federal Environmental Agency, Climate Change 02/05. http://www.ecofys.com/de/veroeffentlichungen/documents/Download_Climate_Change_15.02.05.pdf. (Luettu 4.1.2010.)
- Ilmasto.org. Kaikki ilmastonmuutoksesta. <http://www.ilmasto.org/>. (Luettu 20.3.2009.)
- IPCC 2001. IPCC:n kolmas arviointiraportti. Yhteenveto päätöksentekijöille. <http://www.fni.fi/kuvat/WG1SPMFI.pdf>. (Luettu 27.9.2009.)
- IPCC 2007. Climate Change 2007. The Physical Science Basis. Summary for Policymakers. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/wg1/en/contents.html. (Luettu 27.9.2009.)
- Järvelä, Marja & Wilenius, Markku (1996) Ilmatorisiki ja ympäristöpolitiikka. Suomalaiset ympäristövaikuttajat ja nykyajan ympäristöongelmat. Gaudeamus, Tampere.
- Khosla, Vinod (2008) Whose Rules? Terms of Discussions Around a Global Cap-and-trade System (draft). http://www.khoslaventures.com/presentations/080924_Global_Carbon_Caps_Proposal.pdf. (Luettu 27.9.2009.)
- Kyllönen, Simo (2004) Kansainvälisen ilmastopolitiikan tulevaisuus – arvioita vaihtoehtoista. Helsingin yliopisto. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=25584&lan=FI>. (Luettu 13.10.2009.)
- Lafaye, Claudette, Moody, Michael & Thévenot, Laurent (2000) Forms of Valuing Nature. Arguments and Modes of Justification in French and American environmental Disputes. Teoksessa Michèle Lamont & Laurent Thévenot (toim.) *Rethinking Comparative Cultural Sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge University Press, Cambridge, 229–272.
- Lafaye, Claudette & Thévenot, Laurent (1993) Une justification écologique? Conflits dans l'aménagement de la nature. *Revue française de sociologie* 34:4, 495–524.
- Latour, Bruno (2003) Moderni vai ekologinen? Uutta oikeutusta etsimässä. Teoksessa Yrjö Haila & Ville Lähde (toim.) *Luonnon politiikka*. Gummerus, Jyväskylä.
- Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.) (2003) *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Luhmann, Niklas (1988) *Ökologische Kommunikation*. Suom. Sam Krause ja Seppo Raiski 2004. Gaudeamus, Helsinki.
- Luhtakallio, Eeva (2010) Local Politicizations. A Comparison of Finns and French Practicing Democracy. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 265. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Lyytimäki Jari & Tapio, Petri (2009) Climate change as reported in the press of Finland: From screaming headlines to penetrating background noise. *International Journal of Environmental Studies* 66:6, 1–13.
- Maltais, Aaron (2008) Global warming and the cosmopolitan political conception of justice. *Environmental Politics* 17:4, 592–609.
- Mawdsley, Emma (2004) India's Middle Classes and the Environment. *Development and Change* 25:1, 79–103.
- Morito, Bruce (2002) *Thinking Ecologically. Environmental Thought, Values and Policy*. Fernwood Publishing, Halifax.
- Næss, Arne (1973) The Shallow and the Deep. *Long-Range Ecology Movement. Inquiry* 16, 95–100.
- Ray, Rajasree (2007) GHG Interventions: How far feasible in India. Työryhmäesitys 28.8.2007. 4th Dialogue Workshop UNFCCC, Vienna. http://unfccc.int/files/meetings/dialogue/application/pdf/070828_ray.pdf. (Luettu 13.10.2009.)
- Ringius, Lasse, Frederiksen, Pia & Birr-Pedersen, Katja (2002) *Burden Sharing in the Context of*

- Global Climate Change: A North–South Perspective. NERI Technical Report 424/2002. National Environmental Research Institute, Ministry of the Environment, Denmark. http://www2.dmu.dk/1_viden/2_publicationer/3_fagrappporter/rapporter/FR424.pdf. (Luettu 20.11.2009.)
- Ringius, Lasse, Torvanger, Asbjørn & Underdal, Arild (2002) Burden Sharing and Fairness Principles in International Climate Policy. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics* 2, 1–22.
- Tilastokeskus (2009) Suomen kasvihuonekaasupäästöt 1990–2007. *Katsauksia* 2009/2. Tilastokeskus, Helsinki. http://www.stat.fi/tup/khkinv/suominir_2009.pdf. (Luettu 24.7.2009.)
- (TOI) The Times of India, Delhi edition / arkisto. <http://publication.samachar.com/timesofindia/delhi/delhi.php>.
- UNFCCC Kyoto Protocol. http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php. (Luettu 30.10.2009.)
- Ylä-Anttila, Tuomas (2010) Poliitiikan paluu: Globalisaatioliike ja julkisuus. Vastapaino, Helsinki. (YM) Ympäristöministeriö. <http://www.ymparisto.fi>. (Luettu 28.4.2009.)
- Wilenius, Markku (1997) Faust on Wheels. *Conceptualizing Modernization and Global Climate Change. Commentationes Scientiarum Socialium* 52. Gummerus, Helsinki.

Verkostot, projektit ja kapitalismin henki

Luc Boltanski & Eve Chiapello: The New Spirit of Capitalism. Ranskasta englanniksi kääntänyt Gregory Elliott. Verso, London 2005. 602 s. ISBN 1-85984-554-1

New Spirit of Capitalismia ei voi suoranaisesti kutsua uutuudeksi, sillä sen ranskankielinen alkuteos ilmestyi jo vuonna 1999. Massiivinen kirja ei kuitenkaan ole menettänyt ajankohtaisuuttaan ja kiinnostavuuttaan. Teoksen ytimessä on 1960- ja 1990-lukujen välillä tapahtunut kapitalismin rakenteiden ja erityisesti työelämän organisoitumisen muutos. Kirjoittajat esittävät, että 1990-luvun keskeiset työelämän organisoitumuodot, kuten verkostoituminen ja projektipohjaisuus, perustuvat 1960-luvun yhteiskuntakritiikissä esitettyihin vaatimuksiin. Kritiikkiin on vastattu, mutta samalla kapitalismiin ja organisaatioihin on syntynyt uusia piileviä tapoja alistaa työntekijöitä. Työelämä ei esimerkiksi enää tarjoa turvaa ja vakautta, vaan työntekijän on oltava joustava, valmis liikkumaan ja kyettävä itse huolehtimaan turvallisuudestaan ylläpitämällä omaa työllistettävyyttään. *New Spirit of Capitalism* -teos keskittyy yhtäältä pohtimaan tämän muutoksen mahdollistaneita tekijöitä ja toisaalta kritisomaan uutta vallitsevaa asiointilaa.

Boltanskin ja Chiapellon mukaan kapitalismi tarvitsee toimia-ukseen eräänlaisen ideologisen perustan, joka sitouttaa ihmiset,

erityisesti yritysjohdossa työskentelevät, toimimaan järjestelmän mukaisesti. Pääoman kerryttäminen ei tähän yksinään riitä, vaan ihmisten motivaatio osallistua on tultava muualta – kapitalismin hengestä. Henki muodostuu kolmesta ulottuvuudesta: ensinnäkin kapitalismin täytyy innostaa ihmisiä ja tarjota heille mahdollisuuksia, toiseksi ihmisten on koettava turvallisuutta ja vakautta, ja kolmanneksi on osoitettava, että kapitalismi tuottaa oikeudenmukaisuutta ja edistää yhteistä hyvää. Boltanskin ja Chiapellon näkemyksen mukaan näiden osatekijöiden synteesi muodostaa kapitalismin kulloisenkin hengen.

Boltanski ja Chiapello esittävät kapitalismin perustuneen 1800-luvun lopulta lukien kolmeen erilaiseen henkeen. Ensimmäinen 1930-luvulle jatkunut henki perustui pääasiassa perheyrittäjyyden logiikkaan. Toinen, karkeasti 1940-luvulta 1970-luvulle vaikuttanut henki korosti palkkajohtajuutta ja isoja hierarkkisia yritys rakenteita, jossa esimerkiksi turvallisuus toteutui urakehityksen kautta. Johtajien työ oli mielekästä ja moraalisesti oikeutettua, koska teollisuusyhteiskunnassa kapitalistiset toimintatavat auttoivat kansalaisten materiaa-

listen tarpeiden tyydyttämisessä. Boltanski ja Chiapello tunnistavat kapitalismin kolmannen hengen alkaneen 1980-luvulla. Työn pitää nyt olla tekijälleen vapaata ja merkityksellistä, mihin päästään (nimellisesti) organisoitaessa työskentely projektien pohjalle.

Näkemyksensä perustaksi Boltanski ja Chiapello ovat analysoineet Ranskassa kahtena eri ajankohtana, 1960-luvulla ja 1990-luvun alkupuolella, julkaistuja liikkeenjohdolle suunnattuja tekstejä. Tekstit käsittelevät pääsääntöisesti yritysmaailmaa kokonaisuutena, mutta myös yritysjohdon toimintaympäristöä, työn organisoitua yrityksissä ja uusia organisaatiomuotoja. Analyysin pohjana tekijät käyttävät Boltanskin Laurent Thevenot'n kanssa aikaisemmin teoksessa *On Justification: Economies of Worth* (2006, ranskankielinen alkuteos 1991) kehittämää erilaisia moraalisia oikeutusjärjestelmiä jäsentävää teoreettista työkalua. Empiirisen aineistonsa perusteella Boltanski ja Chiapello esittävät, että kapitalismin kehityksen ja sen kolmannen hengen muotoutumisen myötä on syntynyt myös uusi oikeutusjärjestelmä, joka painottaa projektien merkitystä. Tässä järjestelmässä yksilöiden erinomaisuus mää-

rittyä heidän liikkuvuutensa sekä henkilökohtaisten kontaktien ja verkostojen laajuuden kautta.

New Spirit of Capitalism -teoksen pääpaino on mainitun kolmannen hengen ja siihen johtaneiden muutosten analysoinnissa. Boltanski ja Chiapello painottavat 1960-luvun yhteiskunnallisten liikkeiden ja voimakkaan kritiikin merkitystä muutoksessa. He jakavat tämän kritiikin kahteen osaan, yhtäältä yhteiskunnalliseen kritiikkiin, joka nostaa esiin erityisesti yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta ja toisaalta taiteelliseen kritiikkiin, joka painottaa muun muassa kuinka kapitalismi painostaa kansalaisia ja rajoittaa heidän vapauttaan ja luovuuttaan. Näistä kritiikin muodoista jälkimmäinen nostetaan kirjassa keskeiseksi kapitalismin kolmannen, luovuutta ja itsenäisyyttä korostavan hengen muotoutumiseen vaikuttaneeksi tekijäksi. Toisin sanoen työntekijöiden vapautta ja itsenäisyyttä korostava kritiikki on paradoksaalisesti johtanut työelämän nykyisten lyhytjäteisten ja epävakaiden käytäntöjen muotoutumiseen. Ylipäätään Boltanski ja Chiapello esittävät, että kapitalismin jatkuvan menestyksen yksi keskeinen elementti on sen kyky imeä vaikutteita kohtaamastaan kritiikistä ja siten muokkautua uuteen, aiemman kritiikin jo sisäistäneeseen muotoon.

New Spirit of Capitalism on toimiva teos, vaikka hetkittäin kirjan tulkinnat vaikuttavatkin turhan yksioikoisilta tai suoraviivaisilta. Esimerkiksi näkemyksen 1960-luvun yhteiskunnallisen kritiikin vaikutuksesta kapitalismin henkeen voi lukea varsin kausaalisenä esityksenä. Teos ei kiinnitä merkittävää huomiota esimerkik-

si laajempien makrotaloudellisten muutosten rooliin liike-elämän toimintatapojen muutoksissa – millä tavalla vaikkapa 1970-luvun energiakriisi ja siihen liittyvät toimintaympäristön muutokset vaikuttivat liiketoimintaan ja liiketoiminnan ideaaleihin. Vastaavasti voi pohtia, kuinka sidoksissa teoksessa esitetyt kehityspolut ovat nimenomaan Ranskaan. Boltanski ja Chiapello analysoivat Ranskassa julkaistua liikkeenjohdon kirjallisuutta ja tarkastelevat niitä ranskalaisen yhteiskunnan kehityksen näkökulmasta. Itse epäilisin, että esimerkiksi Iso-Britannian ja Ranskan erilaiset talous- ja yhteiskuntapoliittiset reitit 1980-luvun alkupuolella vaikuttivat myös liike-elämän toimintatapoihin ja sitä kautta yhteiskunnallisiin ideaaleihin ja arvoperustaan. Toisaalta on syytä huomata, etteivät Boltanski ja Chiapello väitäkään esittävänsä globaaleja tai muutoinkaan suoraan yleistettävissä olevia totuuksia. Lisäksi haluan nostaa esiin kysymyksen käytetystä tutkimusaineistosta. Boltanski ja Chiapello pohjaavat tulkinsa kapitalismin ja kapitalismin hengen muutoksesta liikkeenjohdolle suunnattujen tekstien analyysiin. Kuvauksen perusteella vaikuttaakin varsin selvältä, että 1990-luvun teksteissä käytetty sanasto poikkeaa 1960-luvulla julkaistuissa vastaavissa teksteissä käytetystä. Silti on syytä kysyä, millaisia johtopäätöksiä tästä lopulta on tehtävissä. Boltanski ja Chiapello selvästikin olettavat, että näillä teksteillä on ollut laajempaa merkitystä ja että niiden vaikuttavuutta voi pitää olennaisena. Jäin tässä(kin) yhteydessä miettimään kontekstin merkitystä – missä määrin aineistossa olevia tekstejä on lopulta yhteis-

kunnassa luettu ja missä määrin niiden viestillä on vaikutusta yhteiskunnassa tai yhteiskunnan arvostuksissa yleisemmin.

Joka tapauksessa *New Spirit of Capitalism* on yhtäältä oivaltava analyysi kapitalismin ja kapitalismikritiikin suhteesta ja toisaalta avartava kuvaus talouden, yhteiskunnan ja ajattelutapojen kehityksestä 1900-luvun loppupuolella. Teos on laaja ja monisäikeinen, eikä sen sisällön yksioikoinen tiivistäminen tee oikeutta kokonaisuudelle. Näkisinkin lukijan taustan vaikuttavan siihen, miten teoksen kulttuuriset, poliittiset, historialliset ja taloustieteelliset näkökulmat painottuvat. Itse en esimerkiksi edes yritä arvioida, kuinka Boltanskin ja Chiapellon ajatukset suhteutuvat vaikkapa Weberin tai Sombartin kirjoituksiin nähden. Boltanski ja Chiapello ovat itse todenneet, että yksi kirjan keskeisistä tavoitteista on nykyisen kapitalismin hengen kyseenalaistaminen, ja niinpä he kritisoivat perusteellisesti vallitsevia verkostoitumiseen ja projekteihin perustuvia toimintatapoja. Kokonaisuus kiehtoneekin ideologioista, kapitalismin luonteesta ja kapitalismikritiikistä kiinnostuneita. Todettakoon kuitenkin, että käsitteistö on ajoittain haastavaa ja virkkeet usein pitkiä, joten kuutta sataa sivua pienellä painettua tekstiä ei selätä ihan tuosta vain.

Matias Laine

Toisenlainen maailma on mahdollinen

Tuomas Ylä-Anttila: Poliitiikan paluu. Globalisaatioliike ja julkisuus. Vastapaino, Tampere 2010. 269 s. ISBN 978-951-768-249-7

Tuomas Ylä-Anttilan väitöskirja käsittelee tiettyjen kansalaisliikkeiden merkitystä vuosituhannen vaihteen jälkeisessä julkisessa poliittisessa keskustelussa. Kirjoittajan näkemyksen mukaan liikkeiden ja julkisuuden välillä on historiallinen sidos: aktiiviseen kansalaistoimintaan perustuva liikehdintä on syntymästään lähtien pyrkinyt julkisuuden avulla vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon. Kansallisen tason demokraattisten instituutioiden ja demokraattisen julkisuuden syntyminen ja kehittyminen on tukeutunut historiallisesti – ja tukeutuu edelleen – julkisuuteen ja yhteiskunnallisiin liikkeisiin.

Tulkintakehyksen selventämiseksi kirjoittaja käsittelee laajasti julkisuuskäsitystään. Ylä-Anttilan mukaan demokraattisen julkisuuden määritelmää ei saa tyypistää pelkään perinteiseen mediajulkisuuteen. Poliittinen julkisuus koostuu osajulkisuuksista, joille on yhteistä se, että ne ovat erityinen sosiaalisen kanssakäymisen tai ulossulkemisen muoto. Tämä kanssakäyminen on abstrakteimmalla tasollaan kunkin toimijan henkilökohtaista tulkin-
taa vuorovaikutteisissa verkostoissa kiertävistä symboleista. Käytännöllisimmillään julkisuus on mielenosoitusten kaltaista toimintaa. Tekstien tuottaminen, levittäminen ja

lukeminen ovat julkisuuteen osallistumista siinä missä mielenosoituksessa marssiminen tai puoluepolitiikkaan vaikuttaminenkin. Osallistuminen tähän sosiaaliseen kanssakäymiseen on usein ainakin osittain kasvotonta, ja nykyään se voi olla myös tietyssä määrin rajatonta.

Liikkeiden ja julkisuuden välisen suhteen lisäksi kirjan tutkimuskysymykset kietoutuvat myös kansallisen ja globaalien tason suhteen tarkasteluun. Teos eteneekin mukavasti aina laajemmista ympyröistä kohti paikallisempia julkisuuksia, päätyen ristivalottamaan ilmiöitä eri tasojen ja muuttujien, kuten lehdistön, ay-liikkeen ja puoluepoliittisten instituutioiden suhteen. Ylä-Anttila on arvioinut Sosiaalifoorumeiden kaltaisten kokoontumisten tai Attacin tyyppisen liikkeen toiminnan vaikutuksia osana sekä globaalia että paikallista keskustelua. Analyysiin on käytetty esimerkiksi niin sanottuja tunnettavuusverkostoja, joita on paikallistettu internetistä hahmottamalla suhteita, joita eri liikkeiden ympärille on muodostunut. Globalisaatioliikkeen toiminta onkin vaatinut aivan erityisiä mediateknologioita ja instituutioita laajetukseen. Siksi internetin verkostanalyysi antaa ainakin jotain osviittaa siitä, kuinka laajalle erilaiset liikkeet ovat levinneet ja millä ta-

voin ne ovat hakeneet julkisuutta.

Ylä-Anttila määrittelee ongelmaksi globaalimman tason liikedinnälle yhteisen identiteetin puuttumisen. Kirjoittaja päätyy kutsu-
maan globaalia aktivismia yhteisnimikkeellä globalisaatioliike. Nimike on hänen mukaansa kattava, koska se pitää samaan aikaan sisällään sekä globaaliin poliittiseen toimintaan että kulttuuriseen vuorovaikutukseen pyrkivät liikkeet, mutta myös globaalien kapitalismin laajenemiseen liittyvän kritiikin. Globalisaatioliikkeen voidaan katsoa olevan yksi tapa jäsentää liikkeen identiteettiä yli erilaisten rajojen ja näin kirjoittaja myös omalta osaltaan osallistuu symboleiden tuotantoon ja kamppailuun liikkeiden tilasta poliittisessa julkisuudessa.

Ylä-Anttila nostaa erityisen tarkastelun kohteeksi globaalien keskustelun ja toiminnan välittymisen suomalaisen kansalaisyhteiskuntaan, poliittiseen järjestelmään ja julkiseen keskusteluun. Tässä tarkastelutavassa korostuvat hyvin julkisuuden erityispiirteet. Tiettyä kansallisvaltiota koskevissa analyysissä on otettava sen erityispiirteet huomioon, jotta voidaan ymmärtää globaalien toimintaverkoston asettumista osaksi lokaalia kontekstia. Kirjassa onkin tarkan analyysin lisäksi kiinnostavia esimerkinomai-

sia anekdootteja kotimaisista erityispiirteistä, jotka välillä jopa huopaisalla tavalla kuvaavat sitä, millaisena globalisaatioliike Suomessa on ilmennyt.

Yksi esimerkki kuvaa erästä menestyksekkäimmistä kampanjoista globalisaatioliikkeen Suomeen saapumisen aikoihin eli Pro Koskenkorva -liikettä, joka oli Maan ystävien ja Rauhanpuolustajien yhteisprojekti Elintarviketyöläisten liiton kanssa. Liike sai niin paljon näkyvyyttä, että keskustelutilaisuudet olivat täyteen ahdettuja ja Tavastian tukikonsertti myytiin loppuun. Tämä liike poiki lopulta ensimmäisen Suomen sosiaalifoorumin. Yhtä menestysekäs ei kuitenkaan ollut Kemian liiton ja Attacin yhteinen ponnistus Kemiran lannoitetehtaan Suomessa säilyttämisen puolesta. Pro Apulanta -liikkeen avauskokoukseen tuli vain noin viisi ihmistä.

Toisaalta Maailman sosiaalifoorumin kaltainen tasa-arvon puolesta liputtava suurtahtumakaan ei ole välttynyt paikallisuuteen liittyviltä ongelmilta. Ylä-Anttilan mukaan sosiaalifoorumia repivät sisäisten ristiriitojen lisäksi vauraan pohjoisen ja köyhän etelän välinen kahlajako. Vuonna 2007 Nairobissa järjestetyssä Maailman sosiaalifoorumissa kaatuivat tapahtumapaikan aidat, kun slummeissa kokoontunut joukko protestoi foorumin korkeita osallistumismaksuja vastaan. Maailman sosiaalifoorumin kaltaisten tapahtumien keskustelut eivät myöskään aivan mutkattomasti välity laajempaan julkisuuteen. Tämä niin sanottu välittymisen ongelma onkin *Politiikan paluum* yksi keskeisiä kysymyksiä. Ilman välittymisen ongelman ratkaisemista ei demokraattinen julkisuus kirjoittajan mukaan voi kunnolla toteutua.

Oleellista välittymisen ongel-

massa ovat esteet julkiseen mielipiteenmuodostukseen pyrkivien kansalaisjärjestöverkostojen ja päätöksentekoon kytköksissä olevien politiikkaverkostojen yhdistymisen välillä. Ylä-Anttilan mukaan yksi ratkaisu tähän ongelmaan ovat Helsinki-prosessin kaltaiset uudet asiantuntijajulkaisuudet. Tunnettavuusverkostanalyysin mukaan Helsinki-prosessi oli yksi niistä aloitteista, jotka saivat omalla toiminnallaan siirrettyä Maailman sosiaalifoorumissa käytyjä keskusteluja suomalaiseseen poliittiseen keskusteluun. Tosin Ylä-Anttila toteaa, että tietyt aiheet, kuten talousjärjestelmää koskeva kritiikki, kohtaavat välittymisessään demokraattiseen julkisuuteen huomattavia ongelmia. Ongelmana tuntuisi olevan se, että mitä lähemmäksi itse päätöksentekoa päästään, sitä vähemmän uusille keskustelunavauksille on tilaa. Helsinki-prosessin ja Maailman sosiaalifoorumin välinen suhde tarjoaa mahdollisuuden tarkastella tätä ongelmaa, ja se onkin tutkimuksen yksi keskeinen empiirisen tarkastelun kohde.

Väitöskirjassa metodologisesti kiinnostavaa on Ylä-Anttilan kehittänyt tulkinallinen aparatiti, julkisen oikeuttamisen analyysi, jonka hän muodostaa yhdistämällä oikeuttamisen maailmoja sisältävän oikeuttamispuheen poliittisten vaateiden analyysiin. Analyysin avulla Ylä-Anttila tarkastelee *Helsingin Sanomien* globalisaatiokeskustelun kriittisiä hetkiä vuosilta 1999–2005 sekä koodaamalla media-aineistoa kvantitatiiviseen muotoon että etsimällä siitä kvalitatiivisia oikeuttamiskursseja. Aiheiden esiintymistiheyksiä ja painotuksia analysoimalla voidaan tulkita julkisen keskustelun vaikutussuhteita. Ylä-Anttila toteaa *Helsingin Sano-*

mien pääkirjoitusten analyysin perusteella, että lehti on usein omaksumanut elinkeinoelämän näkökulman keskusteluihin. Ay-liike taas on pysynyt aktiivisissakin vaiheissa enimmäkseen hiljaa, joka on kansainvälisesti verraten poikkeuksellista. Vastaavien aiheiden nousua esimerkiksi Brasilian tai Yhdysvaltojen julkiseen keskusteluun ovat paikalliset ay-liikkeet antaneet välittömästi tukensa aktivisteille, kuten on ollut nähtävissä esimerkiksi Seattlen mielenosoituksissa ja Maailman sosiaalifoorumeissa. Analyysissa korostuu journalistien merkitys julkisen mielipiteen muodostuksessa, ja Ylä-Anttila nostaa myös kysymyksen sanomalehtien pääkirjoitustoimittajien vallasta oivasti esille.

Politiikan paluu korostaa globalisaatioliikkeen historiallisesti suurta merkitystä uusliberalismin kritikkona. Teoksen esimerkit käsittelevät liikkeen suhdetta suuryritysten määrittelemään maailmantalouteen ja proseduralisoituneeseen politiikkaan. Tarkemmat analyysit tutkivat paikallistason kautta Attacin tai Helsinki-prosessin kaltaisten liikkeiden saapumista Suomeen ja niiden kohtaamaa talouden ja politiikan ristiaallokkoa. Teos myös paljastaa sellaisia liikkeen aikaansaamia vaikutussuhteita, joita ei normaalisti ole tuotu esille julkisuudessa. Se sisältää paljon yksityiskohtaista ja monipuolista analyysiä paikallisen sekä globaalin tason aktivismista, sen lähtökohdista, keskinäiskytkennöistä, saavutuksista ja pettymyksistä. *Politiikan paluu* on mainio teos, joka toivottavasti inspiroi monia lukijoitaan myös toimimaan oikeaksi katsomiensa asioiden hyväksi.

Olli Herranen

Verkostot globaalin poliittisen toiminnan muotona

Linjakumpu, Aini: *Islamin globaalit verkostot*. Vastapaino, Tampere 2009. 213 s. ISBN 978-951-768-250-3

Eräitä sosiologian ajankohtaisimmista aiheista ovat post-kansalliset toimintamuodot ja suhteet. Poliittisella kentällä toimii globaaleja verkostoja, joilla on kansallisvaltioiden rajoja ylittäviä tavoitteita ja vaatimuksia. Aini Linjakumpu lähestyy kirjassaan *Islamin globaalit verkostot* islamia kolmen globaalia maailmaa kuvaavan ilmiön kautta: al-Qaida globaalina liikkeenä, ylikansallisten kriisien aiheuttamat reaktiot verkostomaisina tapahtumina ja islamin sisäiset keskustelut internetissä. Ilmiöt ovat luonteeltaan erilaisia, mutta nähdään ylikansallisuuden poliittisina ilmentyminä. Lähestymistapa on kiinnostava ja hyvin toimiva. Linjakumpu onnistuu havainnollistamaan islamin moninaisuuden osoittaen samalla teoreettisen oteensa ja käsitteellisten lähestymistapojensa ansiosta ilmiöiden yhtenäiset piirteet. Keskeisten käsitteiden (kuten *verkosto*, *globalisaatio* ja *viestintä*) määrittelyissä Linjakumpu käy perusteellista ja ajankohtaista keskustelua, joka tekeekin kirjasta relevantin myös kaikille poliittisen sosiologian saralla toimiville; sosiologinen latautuneisuus on ehdottomasti kirjan valtteja. Jopa käsite ”ylikansallinen” määritellään, mikä ilahduttaa nykypäivän monikansallis-, poikkikansallis-, trans-

nationaali- ja kansainvälisyys-konseptisopassa. Poliitiikkaa lähestytään laajalla toiminnallisella määritelmällä konfliktisena toimintana, jonka kautta eri toimijat määrittävät keskinäiset suhteensa. Teoksen fokuksessa on poliittisen toiminnan ymmärtäminen ja tulkinta globaalissa kontekstissa. Linjakumpu painottaa, että verkostojen merkitys politiikan teossa kasvaa jatkuvasti. Näin ollen islamin poliittisia muotoja onkin perusteltua lähestyä globaaleista verkostopoliittisista lähtökohdista.

Angloamerikkalaista, ja laajalti myös eurooppalaista islam-tutkimusta, leimaa valitettavan usein suppeahko ja yksiulotteinen taustoitus. Näin ei ole Linjakummun kirjan tapauksessa. Teoksen yhtenä vahvuutena on monipuolisen lähdekirjallisuuden hyödyntäminen sekä ilmiöiden perusteellinen kontekstualisointi, jonka kautta monet analyysin keskeiset havainnot avautuvat. Kirjassa nähdään viime vuosisadoilla eläneiden muslimifilosofien ideat nykymaailman poliittisen islamin perustana. Tässä traditiossa korostetaan yksilöllistä maallikkotoimintaa uskonoppineiden islamajattelun sijasta, poliittista toimintaa ja yhteisöllisyyttä lähestytään kansallisvaltioiden rajoja ylittävinä ja suhteita ulkopuolisiksi koettuja

kohtaan värittävä käreistyvä suhtautuminen. Linjakumpu kritisoi osuvasti monia keskeisiä ongelmakohdita tutkimusalan lähestymistavoissa: islamin essentialisoiva määrittely (homogeenisena ja monoliittisena entiteettinä), ”uskonnon luonteen” etsintä normatiivisten tulkintojen kautta (kuten pohdinta onko väkivallan käyttö islamin oppien mukaista vai ei), islamin uskonnollistaminen (muslimien elämän kaikki osa-alueet nähdään islamin määrittelemänä) ja islamin ja politiikan välisen suhteen ymmärtäminen väistämättömänä kytkeytymisenä. Tällaisten perspektiivivinjaumien takia analyytinen ote katoaa helposti; ne ovat kuin läiskä kiikarin linssillä, joiden takia toiminta, merkitykset ja rakenteet jäävät näkemättä. Linjakummun analyysissä juuri sosiologian kannalta merkittävät aspektit ovat tarkastelun kohteena. Islamia lähestytään sosiaalisena järjestelmänä, joka vaikuttaa muslimien elämässä, lähtökohtana on ”muslimitoimijoiden tiettyssä kontekstissa muodostama näkökulma islamiin.” (s. 16). Verkostot muodostuvat solmukohdistista (yleensä verkostojen toimijat) ja näiden välillä toimivista (kommunikatiivisista) suhteista. Toimijoiden suhteet ja yhteydet määrittävät verkostoa, rajat muodostuvat

vuorovaikutussuhteissa ja verkoston toiminnasta. Islamilaisten verkostojen toimijoina ovat ihmiset ja kollektiivit, jotka määrittelevät toimintansa uskonnon kautta.

Kirjassa käydään keskustelua paikattoman maailman toiminnallisista suhteista. Globaalin median ja internetin ansiosta tapahtumat ja yhteydet ovat muuttuneet reaaliaikaisiksi. Paikan asemaan on tullut tila. Näin ollen ilmiöt ovat myös irrottautuneet kansallisvaltion rajoista; yhteisöt, päämäärät ja toiminnan kenttä ovat globaaleja. Ylikansallisuus sävyttää myös ajatusta islamilaisesta kollektiivista, *ummasta*, jota Linjakumpu lähestyy Benedict Andersonin teesien mukaisesti kuvitteellisena yhteisönä. Linjakumpu rinnastaa poliittisen islamin ympäristö- ja naisliikkeeseen: liikkeet esittävät globaaleja vaatimuksia globaalille yleisölle. Erona on, että islamilainen toiminta on identiteetti- ja emansipaatiopohjainen, ei yhden asian liike. Internetin nähdään mahdollistavan maailmanlaajuisia poliittista osallistumista aiemmin politiikan kentän ulkopuolella olleille yksilöille. Tämä ajatus tosin on edelleen kiistanalainen: vaikka verkko mahdollistaa ennennäkemätöntä yhteyttä, elää suuri osa maailman väestöstä edelleen internetin todellisuuden ulkopuolella. Myös islamin muodollisessa perustassa on tapahtunut murros, ja tulkinta on siirtynyt uskonnollisen hierarkian huipusta, uskonoppineiden ja instituutioiden käsistä tavallisten ihmisten piiriin. Verkostot kuten al-Qaida, tiettyjen tilanteiden aktivoimat ihmiset ja netissä toimivat bloggaajat luovat omia tulkintojaan uskonnollisista teeseistä ja kehystävät toimintansa omista lähtökohdistaan. Koska verkostot ovat paikattomia

ja saattavat koostua hyvin erilaisista ihmisistä erilaisine intresseineen ja tapoineen, korostuu luottamuksen merkitys verkostojen koossapysymisessä. Linjakumpu tuo esille liikkeiden sisäisiä ristiriitoja ja intressikonflikteja; liikkeet kuten al-Qaida ovat alati erilaisten määrittelyoikeuksien kamppailun värittämiä.

Kirjan analyysiosiossa al-Qaida avautuu erityislaatuisena verkostona sekä uskonnollisessa kontekstissa että militanttien liikkeiden kentällä. Linjakumpu onnistuu havainnollistamaan verkoston luonteen nykymaailman tuotteenä. Kansallisvaltiosta irtautunut ja täysin globaaliin maailmaan orientoitunutta liikettä määrittää medioituminen (sekä median hyödyntäminen pelon luomisessa että oman mediakuvan hallinta informaationiukkuudella) ja individualismi (terroristit henkilöityneinä toimijoina). Samalla al-Qaida käyttää historiallista narratiivia symbolisena voimavarana ja retorisia keinoja toimintansa oikeuttamisessa, kuten *jihadin* uudelleenmäärittelyä. Globaaleissa verkostomaisissa tapahtumissa, kuten pilapiirros-tapauksessa, kansallinen tapaus ulotetaan koskemaan ylikansallista uskonnollista yhteisöä. Linjakumpu lähestyy ilmiötä spontaania prosessuaalisena verkostona, joka tietynä hetkenä merkityksellistyy ja välittää momentaarisen kuvan yhtenäisestä globaalista islamista. Nettifoorumien kohdalla uskonnon sisäinen moninaistuminen konkretisoituu; analyysin fokuksessa ovat sivustot, joiden toimijat näkevät itsensä muslimina. Vaihtohtoisen islamin nettisivuja ylläpitävät ajatuspajat, akateemiset instituutiot, rauhan- ja ihmisoikeusaktivistit, taiteilijat, seksuaaliset vähemmistöt, sosiaaliset foorumit,

diasporaaliset muslimit, koomikot sekä tavalliset ihmiset. Linjakumpu tuo esille myös arjen islamin eräänä vaihtoehtona. Tämä ajatus ei täysin avaudu: ajatus tavallisen ihmisen arkimaailmasta vaihtoehtona poliittiselle islamille tuntuu vakiinnuttavan kuvan muslimista yli-politisoituneina, vailla normaalia arkea. Al-Qaidan tapauksen analyttistä syvyyttä ei samassa määrin näy muiden ilmiöiden kuvauksissa. Laaja ote tuo tietysti mukanaan omat rajoituksensa, ja lähestymistapa kolmen kovin erilaisen ja kuitenkin samoja piirteitä kantavan ilmiön kautta on itsessään ansiokas ja ehdottomasti huomion arvoinen. Linjakumpu rakentaa hyvin siltoja ilmiöiden välille, ja lähestymistapa on innovoiva ja oma-laatuinen.

Linjakumpu työskentelee prosessuaalisella islam-määritelmällä, joka välttää tyypillisimpiä ansoja – islam edustaa muslimien määrittämää ilmiötä. Kirjoittaja tiedostaa essentialisoinnin vaarat, ja viimeinen luku onkin omistettu tärkeälle keskustelulle, jonka tavoitteena on vapautuminen etnosentrisistä lähestymistavoista. Linjakumpu suuntaa orientalismikriitikoille (kuten Edward Saidille) kritiikkiä kaksijakoisen maailman kuvan ylläpitämisestä myös silloin, kun sitä pyritään purkamaan ja tarjoaa vaihtoehtona hybridisointia huomioivaa lähestymistapaa. Linjakummun argumentaatio on vakuuttavaa, muttei onnistu täysin irtautumaan dikotomiasta ”länsimaat”/”islam”. ”Länsi”-konseptia ei problematisoida, ja vaikka sen yhteydessä ajoittain esiintyy lainausmerkkejä, sitä käytetään kuitenkin naturalisoidussa muodossa. Fokus on tietysti islamissa, mutta koska käsittepariin vii-

tataan keskustelussa yhtenä, ei konseptin avaaminen olisi pahitteeksi. Näin ollen syntyy samankaltainen tilanne kuin metodologisessa nationalismissa; ilmiö toimii samalla analyysin kohteena ja lähtökohdana. Konstruktivistisesta ”islam”-määrittelystä huolimatta myös ”islamilainen maailma” jää hieman staattiseksi: vaikka ”muslimia” lähestytään itsemäärittelyn kautta, syntyy kuva maantieteellisesti rajatusta kollektiivista yhdistettynä diasporassa oleviin. Missä ovat käännyttäiset, historialliset muslimivähemmistöt tai ihmiset, jotka lähtökohtaisesti määrittelevät itsensä ”länsimaalaisiksi muslimiksi”? Myös esimerkiksi Gerard Delantyn painottama islamin

geokulttuurinen läsnäolo Euroopan alueella sivutetaan. ”Lännestä” tulee ilmiö, jota määrää ei-islamisuus. Hybridisointia lähestytään islamin sisäisenä ilmiönä – ei ”islam/länsi”-akselia purkavana. Herää kysymys, hyödynnetäänkö tässä (itsessään potentiaalia omaava) hybridisointi-idea tarpeeksi pitkälle, vai onnistuuko dikotomian zombi nousemaan vielä kerran haudastaan? Tästä huomautuksesta huolimatta Linjakummun teos antaa perusteellisen ja monisäikeisen kuvan islamilaisista globaaleista verkostoista. Mistään pintakatsauksesta ei ole kyse, Linjakummun lähestymistapa avaa uusia ulottuvuuksia nyky maailman suhteista ja toiminnallisista prosesseis-

ta. Teos antaa monipuolisen yleiskatsauksen aihetta tuntemattomille ja on teoreettisten ja analyttisten ansioidensa sekä uusien näkökulmien vuoksi lukemisen arvoinen niin aihetta tunteville kuin globalisaatiosta, verkostoista ja poliittisista liikkeistä kiinnostuneillekin. Kirja on harvinaisen mielekäs yhdistelmä teoreettista syvyyttä, analyttistä tarkkakatseisuutta, monipuolista kontekstualisointia ja johdonmukaista argumentaatiota, jonka kruunaa miellyttävä kieliäsu. Kirja on ajatuksia herättävä ja samalla erittäin mukava lukukokemus.

Karin Creutz-Kämppi

Kansapuheen rajat poliittisen mielikuvituksen meressä

Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Olli Löytty, Mikko Pollari, Pekka Rantanen & Petri Ruuska: Kuriton kansa. Poliittinen mielikuvitus vuoden 1905 suurlakon ajan Suomessa. Vastapaino, Tampere 2009. 317 s. ISBN 978-951-768-246-6

Merkkivuosia tulee ja menee, mutta joskus ne tuottavat tuloksia, joista on iloa senkin jälkeen, kun pintajulkisuus on aiheen hylännyt. Koneen säätiö rahoitti vuosina 2006–2009 kolmen eri tutkimusryhmän työskentelyä tutkimusohjelmassaan 1905: Suuren murroksen ulottuvuudet. Yksi rahoitetuista hankkeista oli Suuri murros ja kansapuheen variaatiot, jonka työn tuloksena syntyi teos *Kuriton kansa*. Vaikka lukujen painotukset ja lähestymistavat vaihtelevat, kirja on muodoltaan lähempänä yhteiskirjoitettua monografiaa kuin antologiaa. Kussakin pääluvussa on yksi tai kaksi kirjoittajaa ja johdannon kirjoittajina esiintyy koko työryhmä. Loppuluvun ”Kuinka kansa kesytetään” kirjoittajia ei nimitä, mutta ilmeisesti kirjan päätelmiä on muotoiltu yhteisvoimin.

Suurlakon satavuotisjuhlan jälkimainingeissa syntynyt tutkimusohjelma ei tietenkään ole ensimmäinen suurlakkotutkimus. Jo aikalaiset halusivat dokumentoida merkittäväksi kokemansa historiallisen tapahtumasarjan. Aihetta on sadan vuoden kuluessa lähestytty monista näkökulmista, jotka ovat lavenuneet ja uudistuneet viime vuosikymmeninä. Analyytinen katse on kohdistettu perustuslaillisten sanakaritarinasta ja työväenliikkeen rie-

muvoitosta uusiin ryhmiin ja liikkeisiin. *Kurittoman kansan* kirjoittajat jatkavat keskustelua kysymällä ”ohittaako liikenäkökulma sellaiset poliittiset ajattelutavat, jotka eivät järjestäydy liikkeiksi, ovat sellaisia vain lyhyen aikaa tai ehkä edustavat liikkeen sijaan paikallaan pysymistä” (s. 21). Kansallisuuden ja luokan suhdetta käsittelevistä tutkimuksista he lisäksi epäilevät, ovatko kansallisuus ja luokka selväpiirteisiä kokonaisuuksia, jotka eivät muutu tuottaessaan omaa suhdettaan.

Kurittoman kansan keskeinen käsite on kansapuhe, jota ei kuitenkaan pyritä määrittelemään lopullisesti. Sen sijaan kirjoittajat korostavat tutkivansa keskusteluja ja kamppailuja, joissa tuotetaan erilaisia kansan määrittelyjä. Tämä prosessuaalinen ymmärrys sallii myös erilaisten toimijoiden tarkastelun. Vaikka kansapuheen tutkiminen kiinnittyy modernistisiin nationalismiteorioihin, ovat kirjoittajat hakenneet innoitustaan modernistisen teorian kritiikistä. Philip S. Gorskiin viitaten kirjoittajat erittelevät kansapuhetta lausumista, joissa jollakin tavalla viitataan kansaan tai sen rinnakkaiskäsitteisiin (rahvas, väki, kansakunta). Tätä käsitehistoriallista tutkimusotetta kirjoittajat nimittävät käsitteiden etnografiaksi. Tavoitteensa he määrittelevät seu-

raavasti: ”Tavoitteenamme on antaa kansan käsitteen täyttyä niillä merkityksillä, joita sen käyttäjät sille tiettyssä tilanteessa antavat, ja lisäksi pohtia, mitä toimijat määrittelyilään haluavat saavuttaa tai ehkä vastoin toiveitaan saavat aikaan.” (s. 22.)

Kirjoittajien herkkyyks aineistoissaan esiintyvien käsitteiden käytölle avaa uusia näkökulmia melko paljon tutkittuihin vaiheisiin Suomen historiassa. Joidenkin toimijoiden sekä tarkoitukselliset että tarkoittamattomat aikaansaannokset avautuvat tätä kautta kiintoisassa valossa. Erityisesti kirjoittajat yrittävät välttää vuoden 1918 tapahtumien siivilöimiä tulkintoja vuoden 1905 tapahtumista ja myös onnistuvat siinä. Historiallista herkkyyttä löytyy muutenkin aika hyvin, vaikka samaan aikaan kirjassa tehdään lennokkaita yleistyksiä ja rinnastuksia imperialismien aikakauden suuriin kysymyksiin. Suomen suuriruhtinaskunnan asettaminen kolonialistiseen ja imperialistiseen keskusteluun on selkeästi uusi askel Suomen ja Venäjän suhteiden käsitteellistämässä. Kun 1960-luvulta lähtien kritiikin kärki kohdistui ahtaaseen sortovuosinäkökulmaan ja Suomi nähtiin osana keisarikuntaa, tässä kirjassa Venäjän keisarikuntaa luetaan osana imperiumien ajan maailmanjärjestystä.

Kirjassa käytetyt tutkimusaineistot ovat aika tavanomaisia: sanomalehtiä, pienpainatteita, kaunokirjallisuutta ja erilaisten kansanliikkeiden tuottamia aineistoja. Näkökulmien ja jälkikolonialisen teoreettisen välineistön avulla tavanomaiset lähteet tuottavat kiinnostavia, osin uusiakin tutkimustuloksia. Näkökulman laajentamista kuviteltuun kansoista tietämiseen ja tämän tiedon muodostumisen prosessiin pidän onnistuneena ratkaisuna. Eriytyisen ilahduttavaa on poliittisen mielikuvituksen avaaminen. Vuoden 1905 poliittinen mielikuvitus oli rikas ja miltei rannaton. Jälkikolonialinen herkistely auttaa löytämään merkityksellisiä sisältöjä myös marginaalista.

Poliittinen mielikuvitus tuotti monia tapoja järjestää yhteistä elämää. Kirjoittajat jäsentävät näitä vaihtoehtoja viiden näkökulman avulla: keisarillinen järjestys, kansallinen järjestys, luokkajärjestys, sukupuolijärjestys ja yksilöjärjestys. Nämä järjestykset järjestävät myös kirjan rakennetta. Keisarillinen ja kansallinen järjestys ovat voimakkaammin esillä kirjan ensimmäisissä luvuissa, siitä siirrytään luokka- ja sukupuolijärjestyksen kautta yksilöjärjestykseen ja lopussa palataan pilapiirrosten kautta keisarillisen ja kansallisen järjestyksen teemoihin. Mikään näkökulma ei esiinny yksittäisissä luvuissa yksin ja puhtaaksi viljeltyinä, vaan näkökulmat limittyvät toisiinsa.

Vuotta 1905 – joissakin tapauksissa vuotta 1907 – tarkastellaan käännekohtana tai mahdollisena käännekohtana, jonka merkitystä eritellään tarkasti. Kaikki kansapuheen muodot, jotka olivat mahdollisia ennen suurlakkoa, eivät enää olleet mahdollisia sen jälkeen. Kovin kiintoisa on päätelmä, jonka

mukaan yksi kansapuheen ja kansan kuvittelemisen pääteipiste oli vuoden 1907 eduskuntavaaleissa. Kun siihen asti oli mahdollista kuvitella kansan tahtoa ja tavoitteita verrattain vapaasti, vaaleissa äänensä antanut kansa leikkasi utopioilta siivet ja käytti äänioikeuttaan miten mieli sivuuttaen kansan parasta tarkoittavat utopistit. Matti Kurikan paluu Suomeen sai nolon lopun.

Kaiken kaikkiaan pidin antoisina lukuja, joissa vanha ikkuna sulkeutui tai uusi avautui. Tapa, jolla alistetun viisautta, lukeneiston yksilöllistä kansaa sekä vihan ja sovun sosialisteja käsitellään, virittää monia ajatuksia. Olisin myös suitsitun seksuaalisuuden, valitun kansan ja ihanneliittojen kohdalla kaivannut suoraa keskustelua suurlakkotapahutumien, kansapuheen ja poliittisen mielikuvituksen suhteesta. Oliko suurlakolla merkitystä näitä teemoja koskevan kansapuheen saamille sävyille? Onko sukupuolijärjestyksestä mahdollista tavoittaa samantapaisia tai samantapaisia käännteitä, jotka määrittivät esimerkiksi utopistisen sosialismin tai teosofian kohtaloa? Vai oliko kyse ajassa hitaasti muuttuvasta puheesta, joka ei taivu tapahtumahistorian kaavaan?

En suinkaan väitä, että siveellisyyttä ja kristillissosiaalista hyväntekeväisyyttä koskevat luvut olisivat huonoja. Päinvastoin, niitä on ilo lukea. Eriytyisen ansiokkaana pidän uskontosokeuden kaikkinaista karttamista. Evankelisluterilainen kirkko nähdään merkityksellisenä kontekstina, jossa kansallisia ja kansallisuuden rajat ylittäviä teemoja tarkastellaan. Ylipäätään *Kuriton kansa* on taipuvainen näkemään niin uskonnolliset kuin sekulaarit toimijat nimenomaan oman aikansa toimijoina. Kirkko instituutiona ja uskonto ilmiökenttänä nähdään ih-

misten toimintaa ja mielikuvitusta jäsentävinä tekijöinä. Jostakin syystä se on pohjoismaisessa tutkimuksessa, Suomi mukaan luettuna, ollut vaikea aihe, joka on mieluusti jätetty teologien yksinoikeudeksi. *Kurittoman kansan* kirjoittajat kuitenkin osoittavat, että uskontoa ei voi leikata omaksi siistiksi viipaleekseen, jota vain teologit ymmärtävät. Historiallisen sosiologian ja kulttuurintutkimuksen edustajilla on tällä kentällä sanansa sanottavana ja *Kurittoman kansan* kirjoittajat vilkuttavat iloisesti kynttiläänsä vakan alta.

Itse asiassa kaikki kirjan teemat antavat aineksia uskonnon problematisointiin. Melkein harmittaa, että luku yksilön vapaudesta ja anarkian uhkasta, joka sivuaa uskonnon merkitystä, jättää luterilaisuuden avaamatta. Etenkin loppupäätelmissä rivien välit ovat täynnä luterilaisuutta. Luvun suurimmat ansiot ovatkin muualla: kirjoittajat antavat ymmärtää, että yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden käsitehistoriallinen tarkastelu tuottaa tarkempaa ymmärrystä 1900-luvun vaihteen poliittisesta ajattelusta. Hyvin erilaiset ajattelijat saattoivat päätyä yksilön vapautta ja yhteisön sille asettamia rajoja koskevissa päätelmissään jopa samoihin sanakäännteisiin. He näyttivät täyttävän käsitteitä samoilla merkityksillä. Tämä huomio ruokkii uutta tutkimusta. Missä määrin oli kyse samoista merkityksistä, missä määrin muotoiluista, jotka kuitenkin saivat eri merkityksiä? *Kuriton kansa* on hyvä kirja, koska se herättää monia uusia kysymyksiä.

Pirjo Markkola

Emergenttiä sosiaaliantologiaa yhteiskuntateoreetikoille

Dave Elder-Vass: The causal power of social structures: emergence, structure and agency. Cambridge University Press, Cambridge 2010. 221 s. ISBN 978-0-521-19445-7

Yhteiskuntateoreettisissa keskusteluissa pysähdytään liian harvoin selventämään ontologisia oletuksia, joita käytettyihin käsitteisiin liittyy. Lisäksi eri teoreetikot käyttävät samoja termejä eri merkityksissä laiminlyöden usein paitsi käyttämien termien myös niiden eri käyttötapojen erojen analyysin, mikä johtaa helposti väärinkäsityksiin ja näennäiskiistoihin. Brittiläinen sosiologi Dave Elder-Vass esittää kirjassaan tämänkaltaisen diagnoosin yhteiskuntateorian nykytilasta. Lääkkeeksi hän tarjoaa kriittiseen realismiin pohjautuvaa emergenttiä sosiaaliantologiaa ja ontologisen teoretisoinnin menetelmää. Elder-Vass myös soveltaa ideoitaan kiinnostavalla tavalla sosiaalisen rakenteen, normatiivisen instituution ja organisaation käsitteiden sekä niiden välisten suhteiden analysointiin kommentoiden samalla muun muassa Margaret Archerin, Pierre Bourdieun, Emilé Durkheimin ja Anthony Giddensin yhteiskuntateoreettista ajattelua.

Kirjan pääargumentti on, että konkreettisilla sosiaalisilla entiteeteillä – joita Elder-Vass kutsuu ehkä hieman harhaanjohtavasti sosiaalisiksi rakenteiksi – on emergenttejä kausaalisia voimia, jotka ovat erillisiä niiden osina toimivien yksilöiden kausaalisista voimista. Normipiirejä (*norm circle*) ja organisaati-

ota käsitellään kirjassa pääesimerkkeinä tällaisista sosiaalisista rakenteista. Muun muassa normipiirin ylläpitämät normatiiviset sosiaaliset instituutiot ja tehtaan työnjaollisesti organisoitu tuotantokapasiteetti toimivat puolestaan esimerkkeinä sosiaalisten rakenteiden emergenteistä voimista. Tämänkaltaiset sosiaalisten rakenteiden emergentit voimat ovat yhtäältä yksilöiden vuorovaikutusten tuottamia ja ylläpitämiä, mutta toisaalta sosiaaliset rakenteet myös osaltaan vaikuttavat kausaalisesti niiden osina toimivien yksilöiden toimintaan joko heidän tietoisensa tai ruumiillisten dispositioidensa välityksellä. Lisäksi emergenttejä voimia omaavia sosiaalisia rakenteita voidaan Elder-Vassin mukaan tietyillä ehdoilla pitää kollektiivisina toimijoina, vaikka niiden toiminta toteutuukin niitä edustavien jäsenten välityksellä.

Kirjassa esitetty emergenssiteoria tähtää yllä luonnostellun argumentin yksityiskohtien täsmentämiseen. Teorian lähtökohtana on Rom Harrén ja Roy Bhaskarin 1970-luvulla kehittämä kausaalisten voimien teoria, joka muodostaa vaihtoehdon humelaisille kausaliteetin regulariteettiteorioille. Lisäksi Elder-Vass nojaa emergenssiteoriaansa kehitte-lyssä Bhaskarin muotoilemiin emergentin materialismin ja tapahtumi-

en monimääräytyneisyyden (*multiple determination*) oppeihin. Hän ei kuitenkaan tyydy vain toistamaan oppi-isänsä käsityksiä ja argumentteja, vaan selventää ja kehittää niitä eteenpäin myös kriittisen realismin ulkopuoliseen kirjallisuuteen tukeutuen. Hän niin ikään käsittelee joitain ontologisen emergenssin käsitettä kohtaan esitettyjä kriittisiä argumentteja ja pyrkii osoittamaan, että ne eivät pure hänen kannattamaansa relationaaliseen emergenssin käsitteeseen.

Emergenssin käsitettä käytetään kirjassa synkronisessa merkityksessä siten, että sillä viitataan tietyn olion (tai oliotyypin) osien ja kokonaisuuden suhteeseen tietyllä ajanhetkellä. Emergentit ominaisuudet ovat siis Elder-Vassin mukaan jonkun suhteellisen pysyvän kokonaisuuden kausaalisia voimia, jotka puuttuvat sen osilta eivätkä ole analysoitavissa osien ominaisuuksien resultanteiksi (tai aggregaateiksi). Emergenttejä kausaalisia voimia on muun muassa atomeilla, molekyyyleillä, soluilla, ihmisillä, normipiireillä ja organisaatioilla. Tietyn olion emergentit kausaaliset voimat perustuvat sen osien suhteellisen stabiileihin suhteisiin, eikä niitä olisi olemassa, jos kyseisen olion osat eivät olisi organisoituneet juuri tällä tietyllä tavalla. Näin ollen emergenttien voimi-

en attribuointi tulee Elder-Vassin mukaan perustua kontraktfaktuaaliseen kriteeriin, jonka mukaan tietty emergentti voima on sallittua lukea tietylle oliolle ainoastaan silloin, jos sen toisistaan erillisten osien aggregaatti ei omaisi tällaista voimaa. Tämän kriteerin näkökulmasta esimerkiksi kasvisolun kapasiteetti yhteyttää on sen emergentti ominaisuus, kun taas solun massa on ainoastaan sen muodostamien molekyylien massojen yhteenlaskettu summa, joka tällä molekyylijoukolla on täysin riippumatta siitä, ovatko ne organisoituneet soluksi. Lisäksi Elder-Vass painottaa kirjassaan, että emergenttejä voimia omaavat oliot ovat kompleksisia tai ”laminoituja” siinä mielessä, että ne muodostavat organisaatio-tasojen hierarkioita, joissa tietyn kompleksisen olion osat ovat myös olioita, joilla on omanlaisiaan emergenttejä ominaisuuksia jne. Esimerkiksi kasvi koostuu tietyllä tavalla organisoituista soluista, sen solut koostuvat tietyllä tavalla organisoituneista molekyyleistä, jotka puolestaan koostuvat kemiallisten sidosten toisiinsa kytkemistä atomeista jne. Sama periaate pätee myös sosiaaliin entiteetteihin, vaikka ne joissain tärkeissä suhteissa poikkeavat luonnontieteiden tutkimista olioista.

Elder-Vass huomauttaa, että useimmat eri tieteissä käytettyjä käsitteistä viittaavat tietyn olion (tai oliotyypin) tiettyyn organisaatiotasoon abstrahoiden muut organisaatiotasot huomion ulkopuolelle. Tämän seikan vuoksi monesti unohdetaan, että kompleksisten olioiden kausaaliset vaikutukset aktuaaliin tapahtumiin perustuvat niiden kaikkien hierarkiatasojen voimien yhteisvaikutukseen ja vuorovaikutuksiin toisten kompleksisten entiteettien kanssa tietyssä ympä-

ristössä. Kehittelemänsä sosiaaliantologian pohjalta Elder-Vass argumentoi sellaisen metodologisen näkemyksen puolesta, jossa sekä huomioidaan sosiaalisten entiteettien eri organisaatiotasojen emergentit voimat tapahtumien ja empiiristen säännönmukaisuuksien selittämisessä että pyritään muotoilemaan selityksiä näille voimille entiteettien osia ja niiden välisiä suhteita tutkimalla. Tästä näkökulmasta yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa voidaan siis pyrkiä identifioimaan ja selittämään joko empiirisesti havaittavia tapahtumia ja säännönmukaisuuksia tai sosiaalisten rakenteiden emergenttejä ominaisuuksia. Elder-Vass kuitenkin korostaa, että olion emergentin ominaisuuden selittäminen sen osien ominaisuuksiin ja suhteisiin viittaamalla ei tarkoita tämän ominaisuuden eliminoimista tieteellisestä ontologiasta. Se merkitsee enemmänkin ominaisuuden ”sementoimista” osaksi hyväksyttävää ontologiaa, johon voidaan tukeutua tapahtumien ja säännönmukaisuuksien selittämisessä, mutta jota ollaan myös valmiita muokkaamaan tarvittaessa. Yllä luonnosteltu metodologinen positio esitetään kirjassa vaihtoehdoksi sekä metodologiselle individualismille että kollektivismille.

Kokonaisuudessaan kirja on selkeästi kirjoitettu ja perusteellisesti argumentoitu. Se onnistuu monilta osin selkiyttämään ja konkretisoimaan kriittisten realistien väitettä sosiaalisten rakenteiden kausaalisista voimista ja ”alaspäin suuntautuvasta” kausaatiosta (*downward causation*). Vaikka suhtaudunkin myönteisesti Elder-Vassin relationaalisen emergenssin käsitteen ja teoksen pääargumentin muotoiluun, löysin kirjasta myös eräitä puutteita ja ongelmia: Emergenssiteorian seura-

uksia yhteiskuntatieteelliseen selittämisen ja empiirisen tutkimuksen metodologian kannalta käsitellään varsin niukasti, eikä kausaalisista mekanismeilla selittämistä koskevia ideoita suhteuteta näitä aiheita koskevaan laajempaan metodologiseen keskusteluun. Elder-Vassin esittämä uudelleentulkinta Bhaskarin tavasta erottaa kausaaliset voimat ontologisesti aktuaalisista tapahtumista ei mielestäni ratkaise tähän eroteluun liittyviä ongelmia, koska ei-aktuaalisista kausaalisista voimista uhkaa tulla myös Elder-Vassin erotelussa jonkinlaisia platonistisia ideoita, joiden suhde aktuaaliin olioihin ja tapahtumiin muodostuu ongelmaksi. Kirjassa ei myöskään kiinnitetä tarpeeksi huomiota artefaktien sosiaaliantologiseen rooliin esimerkiksi toimijuuden ja organisaatioiden tarkastelussa. Lisäksi kielen, diskurssien, tiedon ja kulttuurin käsitteellistäminen jää teoksessa puutteelliseksi, minkä Elder-Vass itsekin myöntää ja esittää korjaavansa asian tulevissa tutkimuksissaan. Kirjassa myös sivuutetaan kokonaan joitain sen aihepiirin kannalta relevantteja teemoja, kuten essentialismiin, olio- ja prosessiantologian suhteeseen sekä evolutiiviseen selittämiseen liittyvät keskustelut. Näistä puutteistaan huolimatta kirja erottuu selkeytensä ja argumenttiansa perusteellisuuden vuoksi edukseen useimmista yhteiskuntateoriaan ja sosiaaliseen emergenssiin liittyvistä teksteistä. Tämän vuoksi sitä voi lämpimästi suositella kaikille yhteiskuntateoriasta, sosiaalisesta emergenssistä ja kriittisestä realismista kiinnostuneille.

Tuukka Kaidesoja

Yhteiskuntateorian marginaalista valtavirtaan. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen suurempia silmiä kehittämässä.

Ilmo Massa (toim.): Vihreä Teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Gaudeamus, Helsinki 2009. 406 s. ISBN 978-952-495-084-8

Ilmo Massa on tehnyt paljon töitä suomalaisen yhteiskunnallisesti orientoituneen ympäristötutkimuksen edistämiseksi ja dokumentoimiseksi. Massan toimittama teos *Vihreä teoria: ympäristö yhteiskuntateoriassa* on jatkoa sellaisille kirjoille kuin *Ympäristösymys: ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle* (toim. Massa & Sairinen 1991), *Riskiyhteiskunnan talous: Suomen talouden ekologinen modernisaatio* (toim. Massa & Rahkonen 1995) ja *Arkielämän ympäristöpolitiikka* (toim. Massa & Ahonen 2006). Vaikka näissäkin kirjoissa ei ole kartettu teoreettisia kysymyksiä, on hyvä, että uusin kirja paneutuu ympäristö sosiologisen ja -filosofisen keskustelun teoriaperinteisiin. Teoksella onkin kaksi tavoitetta: yhtäältä eritellä ja kuvailla ympäristön käsitteellistämistapoja eri teoriaperinteissä, toisaalta vahvistaa ympäristökysymyksistä kiinnostuneiden yhteiskuntateoreetikkojen ja -filosofien verkostoa. Teoksen tausta-ajatuksena on, että ympäristökysymykset ovat murtautuneet yhteiskuntatieteen marginaalista ”erittäin suuriksi yhteiskuntatieteen haasteiksi”.

Yhteiskunnallisesti virittyneen ympäristötutkimuksen teoreettisen kypsytymisen historian Massa paikantaa kuluneisiin kolmeen tai neljään vuosikymmeneen. Tätä kehitystä on kuvattu myös useissa vastaavissa kansainvälisissä kirjoissa: esimerkiksi Michael Redclifftin ja Ted Bentonin *Social Theory and The Global Environment* vuodelta 1994, John Barryn *Environment and Social Theory* vuodelta 1999, Michael Redclifftin ja Graham Woodgaten *International Handbook of Environmental Sociology* vuodelta 1997, Gert Spaargarenin, Arthur Molin ja Fredrick Buttelin *Environment and Global Modernity* vuodelta 2000 ja Riley Dunlapin, Frederick Buttelin, Peter Dickensin ja August Gijswijtin *Sociological Theory and the Environment* vuodelta 2002.

Vihreä teoria on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäisen osan artikkeleissa (Kari Väyrynen, ympäristöfilosofia; Timo Järviskoski ympäristösosiologia; Tuuli Hirvilampi & Ilmo Massa, ympäristösosiaalipolitiikka; Rauno Sairinen, ympäristöpolitiikka ja Anja Nygren, poliittinen ekologinen antropologiassa) paneudutaan yhteiskun-

tatieteellisen ympäristötutkimuksen yleiseen teoreettiseen keskusteluun. Toisessa osassa ollaan yksittäisten teoreetikkojen ajatusten äärellä (Kimmo Korteniemen käsitteilyssä Paul Shepardin ekologinen primitivismi, György Kovácsin Joseph A. Schumpeterin teknologia- ja talousoptimismi, Markku Oksasen Bryan Nortoin ympäristöpragmatismi ja Maria Åkermanin lähinnä Bruno Latourin ja kumppaneiden toimijaverkkoteoria). Kolmannessa osassa liikutaan yleisen yhteiskuntateorian tasolla. Yrjö Haila käsittelee luonnontiedettä ja yhteiskuntateoriaa ja omaa ekososiaalista otettaan, Risto Eräsaari kuvailee yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kenttää ja Arho Toikka hahmottelee ympäristön ja yhteiskunnan monimutkaisia keskinäissuhteita. Näiden lisäksi Ilmo Massa esittelee johdannossaan yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen keskeisimpiä suuntauksia.

Esipuheessaan Massa tähdentää, että nykyhetken globaalit ilmasto- ja energiahaasteet näkyvät tutkimuksen ”räjähdysmäisenä kasvuna yhteiskuntatieteissä”.

Tämä merkitsee sitä, että havainnollisia jaotteluita yleisestä yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen edistymisestä on vaihalloista esittää. Silti Massa ottaa rohkeasti härkää sarvista ja esittää pelkistyksen, joka on pedagogisesti perusteltu. Hän jakaa teorit kahtia. Osa teoreetikoista painottaa ympäristökriisiä modernisaation katkoksenä, ja osa taas on myönteisempiä modernisaatiota kohtaan. Massa arvottaa näitä teorioita harmittelemalla sitä, että modernisaatioteoretisointi jatkuu ympäristöyhteiskuntatieteessä, vaikka muualla yhteiskuntatieteissä se on yleisesti hylätty. Ekomodernisaatio on kriitikkojen mielestä usein vain symbolista politiikkaa, jolla oikeutetaan maailmankaupan vääristyneet rakenteet ja talouskasvun ideologia.

Vihreä teoria tarjoaa hyviä katksauksia erityisalojen teoreettiseen kehitykseen. Tästä mainioita esimerkkejä ovat Järvikosken kuvaus ympäristösosiologian teoriakampailuista, Hirvilammen ja Massan erittely ekologisesta sosiaalipoliitikasta, Sairisen erittely ympäristöpoliittisen tutkimuksen keskiössä olevasta ympäristöhallinnasta ja Nygrenin analyysi monitieteisestä poliittisesta ekologiasta.

Kaikki neljä artikkelia ovat miellyttäviä lukukokemuksia, ne on kirjoitettu hyvin ja niistä saa selkeän kuvan erityisalojen teoreettisesta kehitystyöstä. Yhdessä Massan johdantoartikkelin kanssa niitä voi suositella erinomaiseksi opetuspaketiksi. Toki kriittisiäkin arvioita niistä voi antaa, sillä esimerkiksi Järvikosken ja Sairisen artikkeleissa olisi suonut olevan hieman enemmän keskustelua suomalaisesta alan ympäristösosiologisesta ja -poliittisesta teoria-

keskustelusta. Tosin tällainen kansallisen kontribuution sivuuttaminen on tavallista itse kullekin kirjoittajalle.

Kari Väyrysen artikkeli virityy toiselle ulottuvuudelle kuin pelkkään ympäristöfilosofian tarkasteluun. Siinä keskitytään ympäristösosiologian tieteenfilosofiin, arvofilosofiin ja humanistisiin perusteisiin kriittistä realismia sympatiseeraten. Kyseinen teksti on moneen suuntaan aukeava, ja ehkä siksi se tarjoaa lukijan mielenkiintoa herättäviä ravisteluja. Esimerkiksi käy arvofilosofinen erittely siitä, kuinka yhdistää teorioihin nykyajan jakomielinen vaatimus samanaikaisesti sekä kiihdyttää talouskasvua ja kulutusta että ottaa huomioon jo virtyneeksi mielletty taloudellinen hyve, säästäväisyys. Ympäristösosiologian kommentointi on tuottanut muutamia sellaisia teoreettisia, joita ei nyky-ympäristösosiologiasta tunnista. Esimerkiksi käy yksipuolinen kiinnostus poliittisten ympäristöliikkeiden tutkimukseen.

Modernien järjestelmäteorioiden monimutkaisuuteen tyyntyneille lienee virkistävää palata juurille, ekologiseen primitivismiin. Kimmo Korteniemen artikkeli voisi tarjota tällaisen virkistävän keitaan hengästyttävän kompleksisuuden keskellä: ekologinen viisaus löytyy luonnonkansoista ja alkuperäisheimoista. Korteniemi kuitenkin tyrää primitivismiin hellimän ajatuksen heti artikkelinsa alussa. Stereotyyppinen kuva ekologisesti viisaammista alkuperäisheimoista ei pidä paikkaansa. Korteniemi keskittyy artikkelissaan human ecology -koulukunnan edustajan Paul Shepardin teorian ekologisesta primitivismistä.

György Kovácsin artikkelin keskiössä on Joseph A. Schumpeter ja hänen optimistinen teknologian ja talouden sosiologia. Teorian vaikutusvaltaisuus on Kovácsin mukaan nähtävissä siinä, että eri tieteenaloilta löytyy perusmyönteisesti talouteen, teknologiaan ja kehitykseen suhtautuvia ympäristöteorioita. Tällainen tutkimus nojaa merkittävässä määrin Schumpeterin tuotantoon, vaikka Kovács selvittää laveamminkin ajattelun aatehistoriallisia taustoja.

Markku Oksasen tarkastelussa on Bryan Norton ja ympäristöpragmatismi. Vaikka ekologinen ulottuvuus pragmatismissa on vanhaa perua, ympäristöpragmatismi ajoittuu 1990-luvulle Nortoniin sekä Andrew Lightiin että Eric Katziin. Ympäristöpragmatistille näyttää olevan tärkeää toiminnallisuus, ongelmakeskeisyys, deliberatiivisuus, ihmismielen taipumus reagoida etenkin ympäristön muutoksiin, kielen aseman korostaminen sekä lokalistinen sopeutumis-kokeileva ote ympäristöasioihin. Pragmatisteille instituutiot ja yhteiskunnalliset käytännöt ovat koeteltavia, muovattavia ja muuttuvissa olosuhteissa kestävämmiksi muokattavia. Oksanen toteaa, että pragmatismien keskeinen teoreettinen jänne on hyväksi koetuissa käytännöissä pysyminen ja niiden haastaminen. Myös tässä artikkelissa samoin kuin Korteniemen ja Kovácsin artikkeleissa tarjotaan sekä selkeä kuvaus itse teoreetikon tuotannosta että katsaus aatehistoriallisiin taustoihin.

Maria Åkermanin artikkeli virityy hieman toisin kuin kolme edellä mainittua artikkelia. Åkerman tarkastelee toimijaverkoteoriaa, jonka kehittelijöitä

ovat Bruno Latour, John Law ja Michel Callon. Vaikka painotus on Latourin teoretisoinneissa, niin myös kahden muun tutkijan ajatuksia analysoidaan. Toimijaverkoteoria edusti 1970- ja 1980-lukujen taitteessa mikrososiologista tieteentutkimuksellista kiinnostusta siihen, kuinka paikallisissa ja hetkellisissä laboratorioden vuorovaikutustilanteissa tuotetaan luonto tutkimuskohteena sekä tietoa luonnosta. Samoin kuin edelliseltäkin teoreetikkoartikkelit myös Åkerman esittelee teorian rajoituksia ja sen saamaa kritiikkiä.

Yrjö Hailan, Risto Eräsaaren ja Arho Toikan artikkelit edustavat yleistä yhteiskuntateoreettista keskustelua. Näistä artikkeleista Yrjö Haila painii omassa sarjassaan yhdistellessään luonnontieteen ja yhteiskuntatieteen asioita omaksi ekososiaalisiksi tutkimusstrategiakseen. Kunnianhimoista otetta luonnehtii dynaamisuus, holismi, kontekstuaalisuus ja menetelmänä analogia. Ekososiaalisen tutkimusotteen dynaamisuus ja holismi näkyvät sellaisissa ajatuksissa, joissa lähdetään aineenvaihdunnasta solutasolla ja päädytään kulttuuriin, sosiaaliin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Artikkelit päättyvät ympäristöpoliittisen tutkimusotteen ohjelmajulistukseen: ympäristöpolitiikan tutkimukseen ei ole mahdollista kehittää yhtenäistä yleistä teoriaa, vaan tutkimus on ongelmalähtöistä, ainutkertaisten tilanteiden erityisluonteen huomioivaa ja tapauksien tutkimista. Kun ongelmat ovat keskiössä, niin teorioiden käsitteet ovat työvälineitä, mutta tärkeää ei

ole niiden systemaattinen asema jossain teoreettisessa kokonaisuudessa. Radikaalia puhetta.

Toisen ikiradikaalin, Risto Eräsaaren, artikkeli ”Missä yhteiskunta muotoutuu” on eri tavalla ajatuksellisesti rohkea. Tekstin yksittäiset kappaleet, jopa yksittäiset lauseetkin, avautuvat moneen suuntaan. Teksti ei päästä lukijaa helpolla, helpommallakin saisi päästää. Eräsaari kysyy artikkelissaan, mitä on ympäristö, mitä on yhteiskunta ja miten ne käsitteellistetään. Samoin hyviä kysymyksiä ovat sellaiset kuin, mihin ”ympäristöön” yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus kohdistaa katseensa ja miten mallintaa yhteiskunta teoreettisesti. Hän painottaa, toisin kuin Haila, yleisen teorian tarpeellisuutta sosiaalisten ilmiöiden sääntöjen tai kulttuuristen mallien hahmottamisessa. Eräsaaren mielestä tärkeintä on yhteiskunnan ja luonnon vuorovaikutuksellisen monimutkaisuuden hahmottamista edesauttavien suurempien silmien kehittäminen.

Arho Toikan artikkelin teoreettis-käsitteellinen perusta on luhmannlaisessa systeemiteoriassa, vaikka kokonaisuuteen yhdistetäänkin verkostoteoriaa, kompleksisuusteoriaa ja emergenssijattelua. Toikka toteaa kompleksisen, itseorganisoituvan ja adaptiivisen verkostoyhteiskunnan vuorovaikutuksen olevan liian läheltä tarkasteltuna kaoottista, mutta lintu-perspektiivistä katsottuna siitä alkaa hahmottua erilaisia rakenteita. Kiinnostavalla tavalla sekä Hailan että Toikan artikkelit vastaavat Eräsaaren esittämään haasteeseen

suurempien silmien etsimisestä, tai ainakin parempien silmälasien hankkimisesta.

Kaikkinensa kirjan laajalla tehtävänasettelulla on kaksi puolta. Teoksella on tavoiteltu tieteenvälisyyttä, ja sitä todellakin saadaan aikaiseksi. Tiettyjen artikkeleiden lukeminen yhdessä on hyvin hedelmällistä. Kääntöpuoli laaja-alaisuudesta on toimitetun teoksen hajanaisuus, kun liikutaan erilaisten tieteenalojen ja teoretisointien kentälle. Apuna olisi voinut olla jonkinlainen loppukoonti, jossa teoksen artikkeleita olisi käytetty aineistona lopullisille johtopäätöksille ja analyyseille. Samoin olisi ollut miellyttävä lukea perusteluita kirjan painopisteiden valinnoille.

Samoihin aikoihin teoksen kanssa on ilmestynyt suomalaisen ympäristösosiologian uranuurtajan Timo Järvikosken juhla-kirja *Ympäristösosiologian virrat ja verkostot*, jonka ovat toimittaneet Timo P. Karjalainen, Pentti Luoma, Kalle Reinikainen sekä Jarno Valkosen toimittama oppikirja *Ympäristösosiologia*. Näiden kirjojen esittelyt tarvitsevat omat arviot, mutta niidenkin ilmestyminen tukee käsitystä, että paljon on tehty töitä suomalaisen yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen eteen, jos lähtökohdaksi ottaa vuonna 1991 julkaistun *Ympäristökysymys*-kirjan esipuheen toteamuksen: ”Yhteiskuntatieteen reaktio ympäristöongelmiin on ollut kansainvälisesti hämmästyttävän passiivinen.”

Tapio Litmanen

Kulutuskeskeisen terveydenhuoltopolitiikan kritiikki

Meri Koivusalo, Eeva Ollila & Anna Alanko (toim.): Kansalaisesta kuluttajaksi. Markkinat ja muutos terveydenhuollossa. Gaudeamus, Helsinki 2009. 326 s. ISBN 978-952-495-082-4

Kansalaisesta kuluttajaksi -teos tarkastelee terveyspolitiikan ja terveydenhuollon muutoksia sekä Suomessa että laajemmin Euroopassa. Se tutkii erityisesti terveydenhuollon markkinoistumista, kansalaisten osallisuutta ja osallistumista sekä kansalaisten näkemistä terveyspalveluiden kuluttajina ja näiden palveluiden organisoimista kulutusvalintojen kohteina. Esipuheesta käy ilmi, että kirja on syntynyt osana Suomen Akatemian ja sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa tutkimusprojektia. Projektin tulokset on jo raportoitu englanninkielisessä julkaisussa, ja ilmeisesti käsillä oleva teos on ainakin osittain suodatettu tästä aineistosta samalla kun kirjoittajakuntaa on laajennettu ja aiheita suunnattu paremmin suomalaiselle lukijakunnalle sopivaksi.

Teos tuo yhteen erilaisia näkökulmia ja aihepiirejä, joita yhdistää huoli terveyspalvelujärjestelmän lisääntyvästä markkinoistumisesta ja tätä kehitystä ohjaavasta kulutuskeskeisestä politiikka-ajattelusta. Markkinoistumisesta on kysymys, kun palveluja yksityistetään ja kun julkiset palvelut alkavat jäljitellä liikeyritysten toimintaperiaatteita, mutta markkinoistumista voidaan edistää myös palveluiden ulkoistamisella ja asiakaslähtöisyyttä suosivilla toimintatavoilla. Kirjassa tar-

kastellaan muun muassa suomalaisen terveydenhuollon kehitystä, terveyspolitiikan tavoitteita, terveyden edistämisen juridiikkaa, terveydenhuollon globalisaatiota, OECD:n ja Euroopan unionin merkitystä hyvinvointipalvelujen muutoksessa, lääkkeiden kehittelyn ja kaupan maailmanlaajuistumista, kansalaisten osallistumista palveluihin sekä asiakkuutta ja kuluttajuutta terveydenhuollossa. Terveydenhuollon kehittäminen on niveltymässä osaksi elinkeinopolitiikkaa, mikä kirjoittajien mukaan muuttaa terveyspolitiikan arvoja ja uhkaa vaarantaa tasa-arvoisuuden palveluiden saatavuudessa. Monissa teollisuusmaissa on viime vuosikymmenten aikana alettu korostaa kansalaisten kuulemistä ja osallistamista heitä koskeviin asioihin. Näyttää kuitenkin siltä, että uusi kulutuskeskeinen puhe- ja ajattelutapa, jossa kansalaiset nähdään terveyspalveluiden kuluttajina, ei lisää kansalaisten aitoa päätösvaltaa terveydenhuollon kehittämisessä, suunnittelussa ja palveluiden saatavuudessa.

Yksi keskeinen teoksen esiin nostama aihepiiri on asiakasnäkökulman, asiakkaan valinnanvapauden ja asiakastyytyväisyyden sekä yksilön oikeuksien nouseminen olennaiseksi osaksi sitä keskustelua, jossa terveydenhuoltoon ja terveyspo-

litiikkaan liittyviä päätöksiä ja linjauksia muotoillaan. Aihetta koskeva tutkimustyö on luonnollisesti jo varsin laajaa, mutta teos esittelee kiinnostavasti niitä yleisiä ongelmia, joita kulutusnäkökulman korostaminen tuo terveydenhuoltoon. Jos palvelujärjestelmää kehitetään talouspolitiikan lähtökohdista ja uskotaan, että yksityiset terveyspalvelut ovat tehokkaampia kuin julkiset palvelut, on vaarana, että yksityinen palvelutuotanto kohdistuu vain hyväosaisten auttamiseen eikä piittaa kansallisen terveydenhuollon tavoitteista. Tämä voi johtaa palvelumarkkinoiden eriytymiseen ja palveluiden lisääntyvään eriarvoistumiseen. Kuitenkaan markkinaehtoistaminen ei näytä alentavan terveydenhuollon kustannuksia vaan päinvastoin usein lisäävän niitä, toisin kuin sitä puolustavat kannanotot väittävät. USA:n kaltaiset hyvin markkinavetoiset järjestelmät ovatkin kalteimpia. Lisäksi painotettaessa yksilön omaa vastuuta terveydestään ja hyvinvoinnistaan sivuutetaan rakenteelliset elinolosuhteet, jotka muokkaavat yksilöllisiä valintoja. Näin elinolosuhteiden parantamisen sijasta vastuu sysätään yksityisille kansalaisille ja heidän elämänsälinnoilleen.

Teos on kaiken kaikkiaan kiinnostava ja valaiseva katsaus tervey-

denhuoltoa koskevaan poliittiseen keskusteluun ja keskustelua ohjaviin trendeihin. Teoksen ydinaluetta on kulutusnäkökulman ja demokratian välinen jännitteinen suhde terveydenhuollon näkökulmasta nähtynä. Kuten Eeva Ollila ja Meri Koivusalo artikkelissaan toteavat, on kuluttajaorientoitunut tapa ajatella kansalaisen asemaa voimistunut. Tällä on myös laajempaa kiinnostavuutta yhteiskuntateorian piirissä. Näyttää siltä, että samalla kun ihmisten valintamahdollisuudet ovat kuluttajina kasvaneet, ovat heidän vaikutusmahdollisuutensa kansalaisina kuitenkin kaventuneet. Vaikka muutkin kirjoittajat käsittelevät samoja teemoja – kulutuskeskeisyys, markkinoistaminen, osallistuminen, vastuullistaminen – lukijalle jää tunne, ettei teemoja missään vaiheessa päästä pohdiskelemaan syvällisemmin. Ydinteemoja käsitellään eri näkökulmista, mutta niiden teoreettisia tai poliittisiä vaikutuksia ei analysoida pitemmälle, niiden muotoutumista, yhteensolmiutumista ja muutoksia ei juuri tarkastella, eikä niiden tuomia ongelmia pohdita laajempina yhteiskuntateoreettisina kysymyksinä. Tämä olisi kuitenkin ollut erityisen kiintoisaa, sillä kirjoittajat näyttävät tuntevan hyvin tutkimusalueensa. Vaikka kirjoittajat ovat tietoisia laajemmista yhteiskuntapoliittisista ongelmista ja kiinnostuneita terveystieteiden muutosten vaikutuksista, viittaukset niihin jäävät maininnan asteelle eikä kunnan teoreettiseen analyysiin päästä. Tähän on varmasti osasyynä tilan asettamat rajoitukset kirjoitusten pituudelle. Toisaalta on voitu myös haluta tietoisesti rajata terveystieteiden teoriaan liittyvät kysymykset pääosin terveydenhuollon viimeaikaisia muutoksia käsittelevän teoksen ulkopuolelle.

Selvännän esimerkeillä, mitä tarkoitan. Marja Pajukoski päätelee terveyteen kohdistuvaa oikeudellista sääntelyä koskevassa kirjoituksessaan, että julkisen edun kysymykset saattavat muuttua yksilön valinnan kysymyksiksi – kiehtova teema, jota ei kuitenkaan viedä tämän pidemmälle. Sakari Hänninen sivusi jo omassa artikkelissaan yhteisen edun artikuloitumista yhä enemmän yksilön valinnan kautta, eikä Pajukosken kirjoitus – muista ansioistaan huolimatta – tuo tähän teemaan juuri lisävalaistusta. Jonathan Tritter pohtii artikkelissaan niitä malleja, joiden avulla puolustetaan kansalaisten ja potilaiden osallistumista. Hän jakaa ne demokratialähtöisiin ja kuluttajalähtöisiin malleihin. Tritter viittaa osallistumisen ja konsumerismin läheiseen yhteyteen, mikä näyttyy esimerkiksi paikallisen osallistumisen lisäämisen ja terveydenhuollon markkinoiden luomisen välisessä sidoksessa. Tämä on mitä kiinnostavin kysymys sekä teoreettisesti että yhteiskunnallisesti, mutta hänkään ei vie tarkasteluun tämän pidemmälle. Triterin artikkeli on kuitenkin yksi teoksen mielenkiintoisimmista ja siksi on valitettavaa, ettei hän analysoi laajemmin tämän yhteyden luonnetta. Myös Peter Beresford nostaa esiin konsumerismin ja demokratisoitumisen välisen jännitteisen suhteen. Siinä missä Tritter tarkasteli vaihtoehtoisia tapoja järjestää terveyspalvelujen oikeudenmukainen saatavuus joko perusoi-keuksia tai sääntelyä painottaen, Beresford näkee konsumerismin ja demokratisoitumisen välisen suhteen ideologisena kamppailuna. Hän viittaa siihen, että kun palveluiden tuottajat ja valtio näkevät osallistumisen usein konsumeristisesta näkökulmasta, palvelunkäyttäjät mielittävät osallistumisen keinona lisätä

demokratiaa. Artikkelissa ei kuitenkaan oteta huomioon, että monesti konsumeristiset ja yksilön valintaa suosivat lähestymistavat sekä toisaalta kansanvaltaiset ja yhteisöllisyyttä puolustavat näkökannat nivELYVÄT toisiinsa politiikan artikulaatiossa. Esimerkiksi kansalaisten osallistuminen kuluttamiensa palveluiden tuottamiseen liittyy paitsi konsumeristisen kansalaisuuden ideaan, myös kansalaisten väliseen keskustelemaan mielipiteenmuodostukseen ja demokratian laajentamiseen.

Sekä Pajukoski että Tritter viittaavat tähän liittyvään kysymykseen omissa kirjoituksissaan: terveydenhuollon tavoitteita muotoillaan ja oikeutetaan yhä enemmän yksilön oikeuksien kielellä, jolloin yleisellä tai yhteisellä on taipumus näyttäytyä yksilöllisenä tai yksityisenä. Vaikka siis kansalaisten omaa valintaa puolustavissa hankkeissa voidaan erottaa sekä politisoivia että epäpolitisoivia piirteitä, on kenties suurin vaara siinä, että poliittiset asiat siirtyvät henkilökohtaisten asiointitapahtumien piiriin. Ainakin tämä lukija olisi kaivannut aiheen laajempaa pohdintaa ja analyysia. Vaikka edellä mainittuja kysymyksiä lähestytäänkin usein kiinnostavasti ja monipuolisesti, jäävät kehittelyt jotenkin kesken. Näkökulmani on kuitenkin valikoiva, eivätkä teoksen aihepiirit tai tarkastellutavat suinkaan tyhjene esittämäni kritiikkiin. Siksi tämä kriittinen huomautus ei vähennä kirjan yleistä kiinnostavuutta kuvauksena nykyisestä terveystieteistä ja sen muutoksista. Teos tarjoaa mainion katsauksen terveystieteiden uusista suunnista ja ongelmista.

Kai Eriksson

Urheilusta, lääkkeistä ja hieman Lahdestakin

Verner Møller, Mike McNamee & Paul Dimeo (toim.): Elite Sport, Doping and Public Health. University Press of Southern Denmark, Odense 2009. 192 s. ISBN 978-877-674-410-6

Thomas Murray, Karen Maschke & Angela Wasunna (toim.): Performance-Enhancing Technologies in Sports. Ethical, Conceptual, and Scientific Issues. The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2009. 280 s. ISBN 978-080-189-361-2

Kymmenkunta vuotta talven 2001 kotimaisen dopingdraaman jälkeen alan tutkimus on liikkautunut maailmalla roimasti eteenpäin. Tarkoiton humanistisesti suuntautunutta dopingtutkimusta, jossa urheilun ja lääkkeiden liittoa tarkastellaan esimerkiksi historian, sosiologian, filosofian tai kielitieteen keinoin. Urheilun ikiomia kieltoistojakaan ei enää oteta annettuina ja kontrollipolitiikka voidaan kokonaan kyseenalaistaa, mikä nyt voisi laajemminkin olla humanistisen tutkimuksen kutsu-

mus. Arvioimistani antologioista *Elite Sport, Doping and Public Health* perustuu keskeisen tutkijaverkoston (The International Network of Humanistic Doping Research) konferenssipapereihin. Alkuvuorten maininta kertoo Tanskan kulttuuri- ja urheiluministeriön rahoittaneen sen julkaisemista, mistä huolimatta heti ensimmäinen artikkeli mitätöi samaisen ministeriön tukeman antidopingajattelun. Verner Møller osoittaa poliittisen tarkoituksenmukaisuuden ohjailevan tanskalaista antidopingia. Siinä kohdassa so-

pii muistella Lahden MM-hiihtoja 2001, jolloin vaatimukset kiristää kontrolli- ja kurinpitotoimia antoivat tšekäläisillekin poliitikoille ilmaista näkyvyyttä.

Antidopingia vauhdittaa Møllerin mukaan rationaalisen harkinnan asemesta helppohintainen moralisointi. Tanskassa on kuntosalitkin värvätty niin sanottuihin puhtaustalkoisiin, mikä vain syventää vallitsevaa käsitteellistä sekasotkua. Kilpaurheilun parissa kehkeytynyttä dopingproblematiikkaa ollaan siirtämässä kuntoliikuntaan, vapaa-ajan harrasteisiin. Julkilausuttuna motiivina on kansanterveyden suojeleminen, mutta siinä tapauksessa tulisi kunnioittaa alkeellista logiikkaa ja sulkea ihosyöväälle altistavat solariumitkin, Møller huomauttaa.

Bengt Kayser on lääketieteilijä, jonka artikkelissa järkeillään nykymuotoisen antidopingin aiheuttaneen enemmän haittaa kuin hyötyä. Kovaääniset kampanjat kiellettyjä aineita vastaan korostavat maagista uskomusta juuri niiden valmistajien tehoon, koska silloinhan vahvistuu vaikutelma, että doping todella toimii!

Toisaalta testimenetelmien tarkentuminen on pakottanut urheilijat uusien, sivuvaikutuksiltaan vielä tuntemattomien aineiden pariin. Edelleen Kayser muistuttaa, että niin kieltopolitiikka kuin kontrollitoimetkin lihottavat lääketeollisuutta: antidopingkokousten sponsoreina on nähty lääketehaita, joiden tuotantolinjalta urheilijoiden nauttimat aineet alun perin valmistuvat.

Onko alati kiihtyvä virtsankeuru sitten ikään kuin puhdistanut ilmapölyä huippu-urheilun liepeillä? Voivatko penkkiurheilijat jo luottaa suursaavutusten paljon puhuttuun aitouteen? Tässä yhteydessä Kayser esittelee sen Suomessakin havaitun kehityskulun, että jokainen voittaja on nyt potentiaalinen dopingkonna. Koska testausta ei ikinä saada kattavaksi, urheilua luonnehtii pysyvä epäilyn tila. Uutiset urheilijoiden yllättävistä loukkaantumisista, nopeista toipumisista ja tietenkin ennätyksistä otetaan vastaan hymähtäen, dopingtestin tuloksia (tai tunnustuksia) kuulostellen.

Penkkiurheilijoiden ja alan tutkijoiden kannalta valtoime-

naan aaltoileva epäily ei ole välttämättä huono asia. Kotikatso-
molle alituinen arvuuttelu on
tuonut uuden jännitysmomen-
tin, kun taas liikuntatieteilijöiden
luulisi viimein havahtuvan ana-
lysoimaan kansallisurheiluksi sa-
notun lajin kohtaloa. Onko niin,
että suomalainen maastohiihto on
saanut ikuisen dopingleiman kyl-
keensä? Eikö nykypolven hiihtäji-
en ole lupa olla liian hyviä? Tarjol-
la olisi enää *hyvän häviäjän* sinän-
sä kiehtova kategoria.

Rob Dawson ja Mike McNamee
pureutuvat artikkelissaan ur-
heilulääkärin omaperäiseen roo-
liin. Kuten Lahden MM-kisoista
muistamme, urheilulääkärin to-
siasiallinen etiikka on ristiriidassa
juhlapuheiden julistuksiin näh-
den. Urheilusysteemiä palvelevan
lääkärin velvollisuus on osallista
huippusuoritusten tuotanto-
prosessiin valmentajien ja urhei-
lijoiden päätöksiä noudattamalla.
Dawson ja McNamee toivoisivat
rehtiä keskustelua urheilulääkärin
toimenkuvasta, mutta ilman että
pysähtyisivät miettimään, mitä
medikalisaatio tässä yhteydessä
merkitsee. Miten ihmeessä vain
ja ainoastaan urheilijapopulaatio
voisi välttyä sen kosketukselta?
Toisaalta kirjoittajat mielisivät
saada urheilijoiden ääntä kuulu-
ville, aivan kuten Angela Schneider
artikkelikokoelmassa *Performance-Enhancing Technologies in Sport*.

Schneider on itse asiassa esit-
televinä ”urheilijan näkökul-
man”, mutta lähempi tarkastelu
kielii, että hän tahtoi rajata ur-
heilijoiden mielipiteet antidopin-
gin ahtaisiin raameihin. Arvostet-
tu sosiologi ja filosofi haluaa siis
saatella urheilijat estradille toista-
maan muiden muotoilemia aja-

tuksia. Ainakaan Mika Mylly-
län teosta *Risuttu mestari* (2001)
Schneider ei ole lukenut. Mylly-
län mietskeli medikalisaatio-
ta ja urheilullista kilpavaruste-
lua siinä määrin perusteellisesti,
että ylhäältä ojetetut kieltolin-
jaukset paljastuivat vallankäytök-
si, muinaisiin amatööriisääntöihin
rinnastuvaksi kurinpitomekanis-
miksi.

Muutoin tässä toisessa anto-
logiassa tuskaannuin sen keskei-
simmän toimittajan uutteraan
kommentointiin. Kun esimer-
kiksi Eric Juengst todistelee mo-
nipolvisen päättelyketjun turvin,
että kilpaurheilussa perinteises-
ti palvotaan ihmisten välisiä ge-
neettisiä eroavaisuuksia, Thomas
Murray yrittää hetken kuluttua
kaataa argumentin. Juengst kat-
soo, että geeniteknologian sallim-
inen tasaisi kilpailijoiden syn-
nynnäiset eroavaisuudet, minkä
jälkeen voittajat päästäisiin ratko-
maan (lähinnä) harjoittelemalla
hankittujen ominaisuuksien avu-
la. Siihen ajatuskuvioon Mur-
ray ei oikeastaan edes kajoa, sillä
hän vetoaa kuntoliikkuihin ja lap-
siin, ikään kuin huippu-urheilun
etiikka voitaisiin sanella takapi-
han leikkien ehdoilla.

Suomalaisittain on erikoista
todeta, että tšekäläiset urheilijat
jälleen kerran korotetaan verima-
nipulaation pioneereiksi. Larry
Bowersin teksti on pohjautuvi-
naan aikaisempaan tutkimukseen,
mutta koska sellaista ei juuri täs-
tä aiheesta ole tehty, lukijat saavat
vain luvan uskoa, että piskuisessa
Suomessa olisi 1970-luvulla keksitty
punasolutankkauksen edut
ennen muuta urheilivaa maail-
maa. Verimanipulaation historia
ja etiikka mielestäni ansaitsivat
vuoden 2001 jälkeisessä tilan-

teessa kunnollisen tutkimuksen.
Pikainenkin silmäys taannoisiin
keskusteluihin osoittaa, että jopa
epohormoni asettuu jatkumoon,
jonka alkupäässä ovat rautatablet-
tien kaltaiset viattomilta vaikut-
tavat konstit ja jonka silpominen
sallittuihin ja kiellettyihin keinoi-
hin on tyystin mielivaltainen han-
ke.

Tai kuten John Hoberman
omassa artikkelissaan korostaa:
jos dopingkysymyksen ”sosiolo-
ginen analyysi” jää väliin, joudu-
taan oudon dilemman eteen. Tut-
kijan olisi kyhättävä selitys sille,
että kilpakentille on soluttautu-
nut ilmeisen pysyvästi massiivi-
nen määrä ”moraalittomia urhei-
lijointa”. Olisiko urheilussa jotain
sellaista, joka viettelee moraa-
lissa katsannossa jo valmiiksi tur-
meltuneita yksilöitä? Jos taas tut-
kija kykenee lähestymään huip-
pu-urheilun olemusta kulloiset-
kin kieltolistat unohtaen, silloin
voidaan pohdinnalta odottaa kes-
täviä tuloksia.

Myös Suomeen sovellettuna
jälkimmäinen valinta johtaa ra-
dikaaleihin päätelmiin. Vuodesta
2001 tauottomana jatkunut dop-
pinghäly taitaakin olla harhautu-
nutta jutustelua. Urheilijat taustajoukkoineen ovat hiihtäjistä al-
kaen vain noudattaneet urheilun
ikimuistoista eetosta, jonka rin-
nalla yritykset kahlita fyysisen
suorituskyvyn maksimointia ovat
toivottoman keinotekoisia konst-
ruktioita. Kriittinen katse tulisi
toisin sanoen kohdistaa urheili-
joiden sijasta heidän kustannuk-
sellaan valtaa käyttäviin tahoihin.

Erkki Vettenniemi

Current Contents & English Summaries

Sociologia, the Journal of the Westermarck Society Vol. 48, 2011, No. 1
Editorial address: Sociologia, Department of Social Studies, University
of Lapland, PL 122, FIN-96101 Rovaniemi

Current Contents

- Laurent Thévenot: Bounded justifiability. Assurance and oppression in securing life together with binding engagements (Finnish translation by Veikko Eranti) 7**
- Markku Lonkila: Grammars of commonality in urban activism in Helsinki and St. Petersburg 22**
- Eeva Luhtakallio & Tuomas Ylä-Anttila: Public Justifications Analysis as a Sociological Research Method 34**
- Suvi Huikuri: Dispute over climate. Justifications of the post-Kyoto climate agreement as presented in Helsingin Sanomat and in The Times of India during the years 2005–2008. 52**

Bounded justifiability. Assurance and oppression in securing life together with binding engagements

Laurent Thévenot Professor, École des hautes études en sciences sociales, Paris

The article presents a model for resolving the tension between universal human rights and mores and customs of different cultures. The writer identifies three grammars for building life together, which are based on different ways of achieving assurance necessary for operating in the world. In the first one assurance is brought about by justifying using different orders of worth, in the second by means of individuals operating in the liberal public sphere, and in the third on grounds of the personal engagements and common affinities. Each of these grammars has its own version of justifiability. The article concludes by suggesting that the grammars, and the regimes of engagement behind

them, increase our understanding of the processes of societal exclusion, power, and the misuse of power, and provide us with new tools for critical analysis of injustice. The article draws on several international comparative studies on justification and culture.

Keywords: *grammars of commonality, regimes of commitment, comparative research, France, the United States, Laurent Thévenot*

Grammars of commonality in urban activism in Helsinki and St. Petersburg

Markku Lonkila, Doctor of Social Sciences, University of Helsinki

In the studies of Russian civil society and politics the emphasis tends to be on the lack or deficit of some-

thing in comparison with Western countries. This article analyzes the differences between Russian and Finnish urban activism through the notions of grammars of commonality and regimes of engagement developed by Laurent Thévenot. It draws on the data collected about two movements organized by local dwellers against new building projects at Komendant-skii prospekt 40 in the Primorskii district of St. Petersburg, and in the Kumpula district of Helsinki in 2009. Thévenot's notions give new tools for examining the relationship between personal, intimate attachments and public action.

Keywords: *Finland, Russia, social movements, comparative research, regimes of commitment, grammars of commonality, Laurent Thévenot*

Public Justifications Analysis as a Sociological Research Method

Eeva Luhtakallio, Doctor of Social Sciences, University of Helsinki, and Tuomas Ylä-Anttila, Doctor of Social Sciences, University of Helsinki

The article introduces Public Justifications Analysis, a new research method developed for studying public debates. The method is based on the analytical framework presented by Luc Boltanski and Laurent Thévenot, consisting of seven "worlds of justification" – the world of inspiration, the domestic world, the world of fame, the civic world, the market world, the industrial world and the world of ecology. The method looks at the moral justifications of claims presented in public debates, their combinations, and ways of denouncing the justifications by other parties. The method makes it possible to incorporate quantitative classifications into qualitative analysis, enabling the method to be used in the analysis of extensive research materials. The use of the method is illustrated through two empirical examples. The first one deals with claims and justifications presented in the globalization debate in the daily *Helsingin Sanomat* in 1999–2005, particularly those presented by representatives of civil society and economical and political elites. This case demonstrates the usefulness of justifications analysis in exploring the moral dimensions of social conflicts. The second example focuses on local conflicts in Finland and France by looking at the justifications presented by citizens and representatives of the city in the

local press. This example highlights the strengths of the method as a tool for comparative analysis.

Keywords: *Luc Boltanski, Laurent Thévenot, theory of justification, public justifications, comparative research*

Dispute over climate. Justifications of the post-Kyoto climate agreement as presented in *Helsingin Sanomat* and in *The Times of India* during the years 2005-2008

Suvi Huikuri, Master of Political Science, University of Helsinki

The negotiations on the post-Kyoto climate agreement have run into difficulties during the consensus building process. One central reason for this is the difficulty to find a just way to share the burden of emission reductions. The dispute of burden sharing is most evident between the industrialized North and the developing South. This article compares justification arguments used in the public climate discussion in Finland (*Helsingin Sanomat*) and in India (*The Times of India*) during the years 2005-2008. The aim is to conceptualize the prerequisites for concluding the new climate agreement from the perspectives of both North and South. The research method, public justification analysis, is based on Luc Boltanski and Laurent Thévenot's theory of justification (1991, 2006). The key conclusions of this article are as follows. Firstly, the most central prerequisites for a new climate agreement presented in Finland are the coverage and efficiency of the agreement as well as the use of market control mechanisms, all of which are described through several worlds of justification. In India on the other hand, the majority of justifications are based on the civic world emphasizing climate justice. Secondly, the public climate discussion in India is more voluminous and critical than in Finland. And lastly, even though both discussions utilize justifications basing on notions of a green world to a great extent, there are only few arguments in the materials highlighting the importance of environmental protection.

Keywords: *climate justice, climate negotiations, justification theory, public justification analysis, public discussion*

VUONNA 2010 SUOMESSA ILMESTYNEET SOSIOLOGIAN ALAAN KUULUVAT VÄITÖSKIRJAT

Einiö, Elina (2010) Determinants of Institutional Care at Older Ages in Finland. Finnish Yearbook of Population Research XLV 2010 Supplement. The Population Research Institute in collaboration with The Finnish Demographic Society, Helsinki. 96 s.

Elonheimo, Henrik (2010) Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Annales Universitatis Turkuensis C 299, Turku. 151 s.

Hemminki, Arja (2010) Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä – Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 399, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 158 s.

Herttua, Kimmo (2010) The effects of the 2004 reduction in the price of alcohol on alcohol-related harm in Finland - A natural experiment based on register data. Finnish Yearbook of Population Research XLV 2010 Supplement. The Population Research Institute in collaboration with The Finnish Demographic Society, Helsinki.

Irni, Sari (2010) Ageing apparatuses at work : transdisciplinary negotiations of sex, age and materiality Åbo Akademi University Press, Åbo. 273 s.

Kalanti, Timo (2009) Ruumis ja rauta. Esseitä esi-
neiden sosiaalisuudesta. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja nro 259. Helsingin yliopisto, Helsinki. 116 s.

Kaskiharju, Eija (2010) Koteja ja kodinomaisuutta. Tutkimus vanhenemisen paikoista valtiopäiväpuheissa 1950-2005. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 393, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 244 s.

Kazi, Halim Shahedul (2010) Making Ends Meet -Entrepreneurship in a Bangladeshi Village. Tampere University Press, Tampere.

Ketokivi, Kaisa (2010) The relational self, the social bond and the dynamics of personal relationships : a sociological analysis. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 263. University of Helsinki, Helsinki. 101 s.

Korkala, Siru Kristiina (2010) Luottamuksen ilmeneminen alueellisissa yhteistyöverkostoissa. Annales Universitatis Turkuensis C 298, Turku. 197 s.

Luhtakallio, Eeva (2010) Local politicizations: a comparison of Finns and French practicing democracy. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 265. University of Helsinki, Helsinki. 258 s.

Luomanen, Jari (2010) Living with the Media. Analysing Talk about Information and Communication Technology. Tampere University Press, Tampere. 299 s.

Maksimainen, Jaana (2010) Parisuhde ja ero – sosiologinen analyysi terapeutisesta ymmärryksestä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2010:3, Helsingin yliopisto, Helsinki. 210 s.

Mäki, Netta (2010) Not in all walks of life? Social differences in suicide mortality. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 262. Helsingin yliopisto, Helsinki. 101 s.

Perho, Sini (2010) Rasistisuus nuorten yhteisöissä. Tutkimus vuosituhannen vaihteen Joensuusta. Julkaisu/Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura 103, Helsinki.

Saarinen, Arttu Olavi (2010) Suomalaiset lääkärit

ja Lääkäriliitto osana hyvinvointivaltiota ja sen terveyspolitiikkaa. Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysalan tutkimuksia 114, Helsinki. 88 [97] s.

Salomäki, Hanna (2010) Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Kirkon tutkimuskeskuksen sarja 113, Tampere. 435 s.

Tapio, Tarja (2010) Meilä on kaikilla samanlaiset tarinat – tarinankerrontatutkimus tornionlaakso-
laisuudesta vanhimpien aapualaisten arjessa ja tulevaisuudessa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 395. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 261 s.

Walter, Stefan (2010) Structural conditions of natural resource management – Understanding the roles of complexity, control and evolution in societal resource use. Acta Universitatis Lapponiensis 183, Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.

Vinnari, Markus (2010) The Past, Present and Future of Eating Meat in Finland. Turun kauppakorkeakoulun julkaisu A-3/2010. 168 s.

Voutilainen, Liisa (2010) Emotional experience in psychotherapeutic interaction – Conversation analytical study on cognitive psychotherapy. Sociology Research Reports 264. University of Helsinki, Helsinki.

Yliskylä, Maria Satu (2010) Kuka suunnittelee mainokset? Tutkimus mainosalan kulisseista, yhteistyökäytännöistä ja ristiriidoista. Mainonnan suunnittelijan näkökulma. Annales Universitatis Turkuensis C 301, Turku. 247 s.

Ylä-Anttila, Tuomas (2010) Poliitiikan paluu – globalisaatioliike ja julkisuus. Vastapaino, Tampere. 269 s.

Westermarck-seuran valtakunnalliset sosiologipäivät Tampereella 24.–25.3.2011

YLLÄTYSTEN SOSIOLOGIA

Ehtiikö sosiologia mukaan? Markkinat, verkostot, terrori, sosiaalinen media, joustavat työryhmät – vanhat tutut rakenteet horjuvat ja muuntuvat vauhdilla. Elääkö sosiologia vielä kultakautensa kansallisissa muistoissa, vai kurottautuuko se tosissaan yllätysten maailmaan? Miten rakenteet, toiminta ja kulttuurit paikantuvat, kun niin moni asia mutkistuu venähtäneissä ja herkkäliikkeisissä verkostoissa? Ja mikä pysyy, jos kaikki elää sekä hetkessä että monessa paikassa? Tarvitseeko sosiologia yllättäviä, perinteestä poikkeavia yhteistyökumppaneita ja lähestymistapoja uusvanhassa tilanteessa?

Vuoden 2011 sosiologipäivien teemana on **yllätysten sosiologia**. *Nykysuomen etymologisen sanakirjan* (Häkkinen 2004, 1534) mukaan ”hämmästyminen, odottamatonta kimppuun käymistä yms. merkitsevä yllättää on ikivanhaan → ylä-vartaloon perustuva johdos, jonka välitön kantasana on verbi → yltää. Alun perin yllättäminen on merkinnyt saavuttamista, tavoittamista tai päälle käymistä”. Yllättääkö sosiologia jymypaukuillaan, vai tuleeko se itse yllätetyksi? Mikä tässä maailmassa sosiologeja vielä kummastuttaa?

OHJELMA

TORSTAI 24.3.

- 10.00– Ilmoittautuminen (Päätalon aulassa)
 11.00–11.20 Avaussanat (Juhlasali)
 11.20–13.30 Yleisesitelmät (Juhlasali)
Karin Knorr Cetina: ”Maverick Markets. Five Inordinate Features of a Counter-intuitive Social Form”
Ilkka Arminen: ”Performativity and Domestication of Markets”
 13.30–15.00 Lounastauko,
 13.30– Sosiologipäivien avoimen taidenäyttelyn avajaiset Päätalon yläaulassa
 15.00–18.00 Työryhmät kokoontuvat
 19.00–20.00 Kaupungin vastaanotto (paikka tarkentuu myöhemmin)
 20.00– Illanvietto, *Tullikamarin Klubi*

PERJANTAI 25.3.

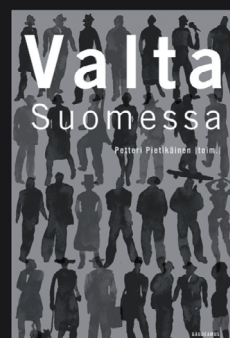
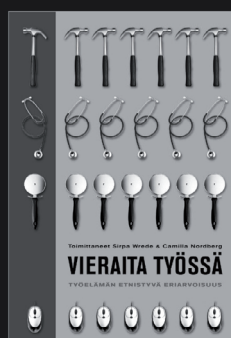
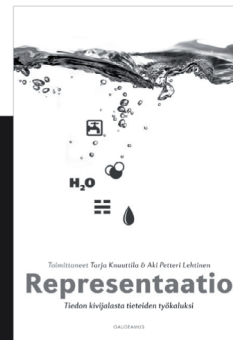
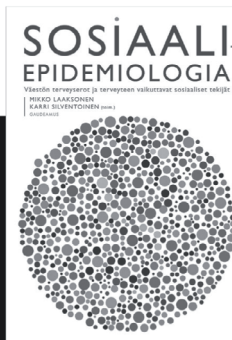
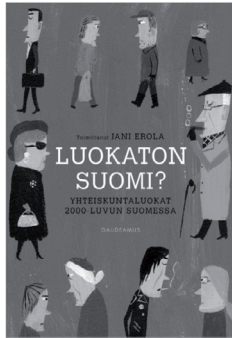
- 09.00–11.00 Työryhmät kokoontuvat
 11.00–12.00 Lounastauko
 12.00–14.15 Yleisesitelmät (Juhlasali)
Ann Phoenix: ”Liminal intersections: Surprising expectations in everyday ”non-normative” expectations”
Salla Tuori: ”Provincialised Europe: surprising knowledge and everyday encounters”
Ilkka Pietilä: ”Surprising age: reformulating ageing and social practices”
 14.15–14.45 Westermarck-seuran gradupalkinnon jako
 14.45–15.00 Päätössanat
 15.00– Westermarck-seuran Kevätkokous
 16:00– Post-seminaari *Telakalla*

Lisätietoja sosiologipäivistä osoitteesta www.sosiologipaivat.fi tai päivien sihteeriltä Olli Herraselta (oli.herranen@uta.fi).

Osallistumismaksut yllätysten sosiologipäiville ovat Westermarck-seuran jäsenille: perustutkinto-opiskelijat ilmaiseksi ja muut 20€. Muille kun jäsenille: perustutkinto-opiskelijat 20€, jatko-opiskelijat 70€, muut kuin edellä mainitut 100€. Westermarck-seuran jäsenyys kannattaa!

Tervetuloa yllätysten sosiologipäiville Tampereelle maaliskuussa 2011!

Sanat ja asiat.

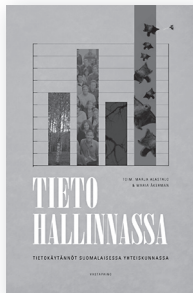

Gaudeamus. Tiedon puolella.

LUE VASTAPAINOA

KEVÄT 2011

www.vastapaino.fi

Toim. Marja Alastalo
& Maria Åkerman

Tieto hallinnassa

Tietokäytännöt suomalaisessa
yhteiskunnassa

250 s. • ovh. 33,00 €

helmikuu

Juha Herkman
**Politiikka ja
mediajulkisuus**

250 s. • ovh. 35,00 €

huhtikuu

Toim. Yrjö Kallinen,
Juha Koivisto, Lauri Lahikainen
& Antti Ronkainen

Kurssi kohti konkurssia

Taluskriisin syyt ja seuraukset

220 s. • ovh. 33,00 €

huhtikuu

John Dewey
**Filosofian
uudistaminen**

Suom. Tuukka Perhoniemi

220 s. • ovh. 35,00 €

huhtikuu

Kyösti Pekonen
**Puhe
eduskunnassa**

230 s. • ovh. 33,00 €

maaliskuu

Ferdinand de Saussure
**Yleisen
kielitieteen kurssi**

Suom. Tommi Nuopponen

300 s. • ovh. 39,00 €

toukokuu

Toim. Mirja Satka,
Leena Alanen, Timo Harrikari
& Elina Pekkarinen

Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta

340 s. • ovh. 34,00 €

maaliskuu

Toim. Karoliina Ojanen,
Heta Mulari & Sanna Aaltonen

Entäs tytöt

Johdatus tyttötutkimukseen

320 s. • ovh. 34,00 €

maaliskuu

Ilpo Helén (toim.)

Reformin pirstaleet

Mielenterveyspolitiikka
hyvinvointivaltion jälkeen

250 s. • ovh. 35,00 €

toukokuu

 VASTAPAINO

Osuuskunta Vastapaino

Yliopistonkatu 60 A
33100 Tampere

Puh.
Fax

(03) 3141 3501
(03) 3141 3550
tilaukset@vastapaino.fi
www.vastapaino.fi

Täytä ristikko, niin tiedät mitä tehdä!

1.	☐	☐	☐	☐	☐	1. näkymätön käsi
2.	☐	☐	☐	☐	☐	2. tapojen historian sosiologi
3.	☐	☐	☐	☐	☐	3. Edvardin sisko
	4.	☐	☐	☐	☐	4. lahjojen tutkija
5.	☐	☐	☐	☐	☐	5. Jaguaarilla Ruotsissa
			↓			
	6.	☐	☐	☐	☐	6. Huittisten liiketutkija
	7.	☐	☐	☐	☐	7. valistuksen kriitikko
	8.	☐	☐	☐	☐	8. sosiologi-presidentin tytär
9.	☐	☐	☐	☐	☐	9. Durkheim
10.	☐	☐	☐	☐	☐	10. Epikuroksesta väitelleen kirja
	11.	☐	☐	☐	☐	11. emotionaalisen työn tutkija
12.	☐	☐	☐	☐	☐	12. Sosiologian eka päätoimittaja
	13.	☐	☐	☐	☐	13. Talcottin kaavio
	14.	☐	☐	☐	☐	14. muodin filosofi
15.	☐	☐	☐	☐	☐	15. Väsynyt äiti

<http://www.sosiologia.fi>